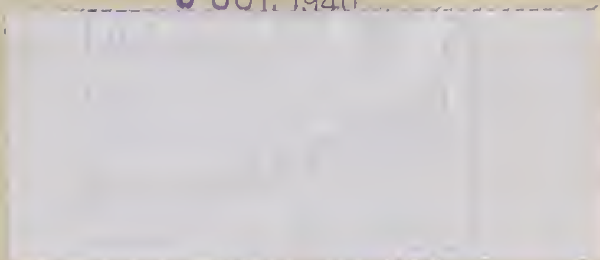

JAN VAN DIJK,

Lotgevallen van een Nederlandschen Kolonist

IN DE

TRANSVAAL.

Met ongeveer 60 platen en vignetten.

2e Druk.

Op nieuw bewerkt en met de gebeurtenissen tot den laatsten tijd aangevuld

DOOR

S. H. TEN CATE.

ROTTERDAM,
NIJGH & VAN DITMAR.
1881

VOORREDE.

Toen in December 1880 *de Transvaalsche Boeren de wapenen opvatten om hun onafhankelijk volksbestaan te herwinnen, dat zij door intriges, verrassing, overrompeling van de Engelschen aan de eene, en door tweedracht in eigen boezem aan de andere zijde verloren hadden, ontstond er plotseling onder het Nederlandsche publiek groote belangstelling voor de Transvaal. De uitgevers achtten dit het geschikte oogenblik om een nieuwen druk van* Jan van Dijk *in het licht te geven, daar de eerste geheel was uitverkocht. Immers, in zijne lotgevallen wordt op een boeiende wijze verhaald, hoe onrechtvaardig de Boeren reeds vroeger door de Engelsche regeering behandeld en als ware 't over de Vaal-rivier gedreven werden, om daar onder duizenderlei hindernissen en gevaren een nieuwen staat te stichten.*

De tweede druk verschilt in zoover van den eersten, dat hij aan den eenen kant inkrimping, en aan den anderen kant eenige uitbreiding heeft ondergaan. Die inkrimping kon, zonder aan de waarde van het werk eenige afbreuk te doen, gevoegelijk geschieden, omdat de weggelaten gedeelten reis- en jachtavonturen bevatten, die in geen enkel opzicht met de Transvaal in eenig verband staan, en den lezer zelfs verplaatsen in Azië en Amerika. Zij geschiedde echter vooral, om de weggelaten gedeelten te vervangen door een Aanhangsel, in korte trekken de geschiedenis behelzende der Transvaalsche republiek, loopende van hare onafhankelijkheidsverklaring van de Engelsche Kroon in 1852, *tot en met den oorlog in* 1881, *dat zeker wel zoo veel de belangstelling van den lezer zal trekken als eenige jacht- en reisavonturen.*

Bij de samenstelling van het Aanhangsel, 't welk met het oog op de beschikbare plaatsruimte slechts beknopt kon zijn, bleek het den bewerker dat, zoude zijne schets niet al te vaag, onbeduidend en zonder samenhang worden, hij de hem toegestane ruimte een weinig moest overschrijden, zoodat het werk twee vel grooter is geworden, dan oorspronkelijk in de bedoeling lag, zonder dat evenwel de prijs eenige verhooging heeft ondergaan. Ook het kaartje van het oorlogstooneel in de Transvaal zal zeker als een welkome toegift beschouwd worden.

Voor 't overige gevoelt hij, dat het Aanhangsel leemten, wellicht zelfs onnauwkeurigheden bevat, vooral wat den oorlog van 1881 betreft. De gegevens van dien oorlog zijn nog onvolledig, eenzijdig, kortom gebrekkig, zoodat hij zich er dan ook toe bepaald heeft, het voornaamste mede te deelen.

Misschien zou deze of gene onder de lezers gaarne gezien hebben, dat er wat meer ware medegedeeld over de beweging ten gunste van de Transvaal in ons land, België, Frankrijk, Engeland, Zuid-Afrika enz., en over de polemiek in de Engelsche pers, doch de boven reeds genoemde reden schreef den bewerker onvoorwaardelijk voor, dit alles slechts met een enkel woord aan te stippen en zich alleen te bepalen tot de voornaamste gebeurtenissen in de Transvaal zelve. Trouwens, het lag dan ook niet in de bedoeling, eene geschiedenis van de Transvaal, doch alleen zeer vluchtige omtrekken er van te geven.

Dat deze druk na de aangebrachte wijzigingen door het publiek even gunstig als zijn voorganger moge ontvangen worden, is de hartelijke wensch van

den Bewerker.

ROTTERDAM, 30 April 1881.

EERSTE HOOFDSTUK.

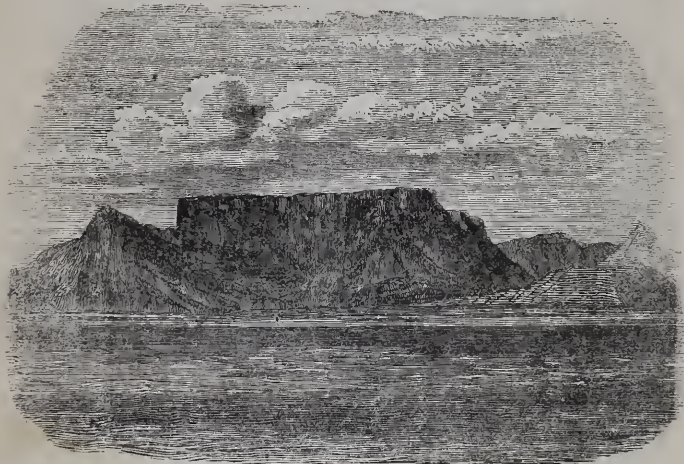
DE LANDVERHUIZING DER BOEREN.

I.

HET KAAPLAND. — DE KAFFERS. — HOTTENTOTTEN. — BOSCHJESMANNEN. — MISSLAGEN VAN DE ENGELSCHE REGEERING. — HET VERTREK DER BOEREN. — HUNNE TEGENSPOEDEN. — STRIJD TEGEN DE KAFFERS. — WREEDHEID VAN DINGAAN. — NIEUWE GEVECHTEN. — VESTIGING DER BOEREN TE PORT NATAL. — NIEUWE ONAANGENAAMHEDEN MET DE ENGELSCHEN. — PRETORIUS. — SIR HARRY SMITH.

Toen Vasco de Gama in het jaar 1497 om de zuidpunt van Afrika zeilde, was de tegenwoordige Kaap-kolonie het land der

Kaffers, Hottentotten en Boschjesmannen. Een jaar later trachtte men daar eene volkplanting te stichten, wat echter mislukte. De Portugeezen waren bang voor de vergiftigde pijlen der inboorlingen

Kaap de Goede Hoop.

en verlieten het land, na eerst voor de geleden verliezen op eene listige wijs wraak genomen te hebben. Eerst in het jaar 1650 werd de kolonie door de toenmalige Nederlandsche O. I. Compagnie aangelegd en wel op voorstel en onder het bestuur van Riebeek, een Hollandschen scheepsdokter en kruidkundige. De vlijt en volharding der kolonisten herschiep deze woeste streek weldra in eene voorraadschuur van levensmiddelen en welkome ververschingsplaats voor de schepen, die naar en van den Indischen archipel stevenden. Na de intrekking van het edict van Nantes vestigden zich vele Fransche vluchtelingen aan de Kaap en legden daar de eerste, later zoo beroemd geworden wijnbergen aan. In het jaar 1795 werd de kolonie door de Engelschen veroverd, in 1802, bij den vrede van Amiens teruggegeven, andermaal in 1806 door hen in bezit genomen en eindelijk door de Nederlandsche regeering in 1815 voor goed aan hen afgestaan. Het is bekend, dat de Engelschen het in de kunst van koloniseeren zeer ver gebracht hebben; zooveel is zeker dat de Kaap-kolonie onder hunne heerschappij zeer vooruitgegaan is en dat de bevolking, die uit Nederlanders, Franschen, Engelschen en voormalige slaven

bestaat, sedert het jaar 1818 tot ruim 180,000 zielen geklommen is.

Het Kaapland beslaat den geheelen zuidelijken uithoek, ten noorden door de groote Oranje-rivier begrensd, ten westen zich

De Kaapkolonie.

tot aan den mond van dien stroom uitstrekkende. In het oosten, waar de grensrivier van Victoria-land, de Toegala, in den Indischen oceaan vloeit, vormt dit gedeelte een bijzondere van het Kaapland afgescheiden kolonie. Dit gebied, vroeger het land Natal, was eertijds de woonplaats der Hollandsche kolonisten, Boeren genaamd, die, door de Engelschen verdreven, aan gene zijde der groote Vaal-rivier of Ky-Gariep, den noordelijken arm der Oranje-rivier, de Oranje-rivier- en Transvaalsche republiek gesticht hebben.

De hoogere reeks verhevenheden in het noorden der Karroes, bereikt in de Nieuwveld-bergen de hoogte van 10,000 voet en vormt den overgang tot de bergvlakte van de Oranje-rivier, aan gene zijde van welke weldra de Zuid-Afrikaansche woestijn Kalihari een aanvang neemt. Het oostelijke gedeelte dezer, ver in het noorden stijgende bergvlakte aan den overkant der groote rivier, vertoont voor het oog des reizigers slechts golvende grasvlakten of waterlooze woestijnen. Langs de groote Oranje-rivier westwaarts tot aan den Atlantischen oceaan, ligt het land der onafhankelijke Hottentotten, die in het oosten en noordoosten de Kaffers tot buren hebben, welke laatsten tot aan de Delagoa-baai

en de Olifants-rivier gevonden worden. Tot de familie der Hottentotten behooren de Griquas, de Koranas, de Namaquas en de Boschjesmannen. De Kaffers worden verdeeld in Kaffers in den eigenlijken zin des woords (met de Amakosas, Amatemboes en Amapondos), de Zoeloes en Fingos, alsmede de Betsjoeanen, die mede in verschillende stammen verdeeld worden.

De Kaffer heeft een kloeke gestalte, is rank, goed geproportioneerd en niet onbevallig in zijne bewegingen; zelden ziet men mismaakte menschen onder hen. Hunne gelaatstrekken verschillen nog al van die der negers, ofschoon eene zekere overeenkomst niet te miskennen is. Uitstekende wangbeenderen zijn onder hen algemeen, doch nu en dan vindt men er onder, wier neus vrij goed gevormd is. Hunne huid vertoont verschillende schakeeringen, van zwart tot licht koperkleurig. Zij hebben kroes wolachtig haar, dat zij echter meestal kort afsnijden.

Een legerplaats van Kaffers.

Een eigenlijken godsdienst hebben de Kaffers niet. De Noord-Amerikaansche wilde heeft zijn Groote Geest, de neger zijn fetis,

de Hottentot een sprinkhaan; maar de Kaffer heeft, voor zooveel men weet, geen begrip van een hoogste wezen.

En toch woont ook in den Kaffer nog een onbepaald begrip van iets bovennatuurlijks, want hij is zeer lichtgeloovig en verslaafd aan het grofste bijgeloof. Hij heeft zijn regenmaker, zijn dokter en profeeten — bedriegers, in wie hij volkomen vertrouwen stelt. Geen wonder, dat zulk een onbeschaafd volk barbaarsche zeden en gebruiken heeft. Mededoogen met den vijand kennen zij niet. de doodstraf is dus algemeen en wordt niet zelden op de wreedaardigste wijze voltrokken. Zoo wordt de veroordeelde b. v. soms van het hoofd tot de voeten met vet besmeerd en dan in de nabijheid van een mierennest vast gebonden. Binnen korten tijd hebben deze insecten den ongelukkige het vleesch tot op de beenderen afgeknaagd.

De Kaffer bewoont een kleine hut, in den vorm van een bijenkorf, waarvan de ingang zoo nauw is, dat men er op handen en voeten inkruipen moet. Een aantal van die hutten, welke meest in een kring gebouwd zijn, vormen de kraal of het dorp. Iedere kraal staat onder het bestuur van een opperhoofd, die een soort van patriarchaal gezag uitoefent. Een zeker aantal van zulke kralen vormt weder een district, dat onder het bestuur van een voornamer opperhoofd staat. De waardigheid van deze hoogere opperhoofden is erfelijk en zij zelven zijn onafhankelijk van elkander, hoewel zij gezamenlijk de opperheerschappij van den Umkumkani, het hoofd van den geheelen stam, erkennen, en wiens raadgevers zij zijn, zoodat deze geen gewichtige, den geheelen stam betreffende onderneming mag ten uitvoer brengen, zonder vooraf den raad en de goedkeuring der districtshoofden gevraagd en verkregen te hebben. Dit opperhoofd van den stam is, gelijk dit ook bij de overige Afrikaansche en Aziatische vorsten het geval is, de eigenlijke heer van den grond en van alle kudden, die zich daarop bevinden. Dit recht van eigendom bepaalt zich echter alleen daartoe, dat ieder veehouder, alvorens een rund of een schaap te slachten, hem daartoe om verlof vragen en een stuk daarvan geven moet; evenmin mag de oogst zonder zijn verlof binnengehaald worden. Ieder huisvader bezit het door hem ontgonnen en bebouwd land in eigendom, terwijl het overige gedeelte van den grond door de geheele kraal gemeenschappelijk als weide voor het vee gebruikt wordt. De Kaffers bezitten geen geschreven wetten, doch wel algemeen erkende rechten en gebruiken, welke zelfs de opperhoofden in acht moeten nemen; zoo een hunner die gebruiken schendt, zou een opstand daarvan het gevolg zijn. Wanneer echter een

opperhoofd — en dit gebeurt niet zelden — naar een onbeperkte macht streeft, kan hij dit doel alleen bereiken, wanneer hij het heimelijk eens is met den Amakira, een soort van opperrechter, die hem tegelijk tegen tooverij beschermt.

De hutten der Kaffers zijn in een halven kring gebouwd en hebben, bij eene hoogte van zes tot zeven voet, eene middellijn van ongeveer twintig voet. Men slaat palen in den grond en verbindt die met buigbare takken, welke men opwaarts met elkander vereenigt. Dit soort van dak wordt eerst met eene laag riet en voorts met klei of koemest bedekt. Een kleine opening, die met eene mat gesloten wordt, vormt de deur, die tevens tot uitweg dient voor den rook van het vuur, dat midden in de hut brandt. Eenige matten, ruwe aardenpotten van eigen maaksel, een biezenkorf, zóó dicht gevlochten, dat hij ook vloeistoffen bevatten kan, een kalebas, een boog en pijlen — ziedaar al het huisraad, dat de gewone Kafferhut oplevert. Soms vindt men er ook wel kalfslederen melkzakken en uit zachte houtsoorten gesneden vaatwerk. De voorraad gierst en andere granen worden in kuilen bewaard. De waren, welke door de Kaffers op de markten aan de grenzen der Kaap-kolonie verkocht worden, bestaan uit huiden, matten, vaatwerk, biezenkorfjes, gom, olifantstanden, enz. Daarvoor nemen zij, inzonderheid de Betsjoeanen, die tot dusverre den meesten aanleg voor beschaving toonden, en meer andere noordelijke stammen, van de Europeanen laken in betaling, waarop zij zeer gesteld zijn; de zuidelijker wonende Kaffers ruilen voor hunne goederen liever knoopen, koralen en soortgelijke voorwerpen tot versiering en koopen vuurstalen, messen en andere stalen voorwerpen. De voornaamste Kaffer-kolonie is Littakoe, met 5000 inwoners, 120 mijlen van de Kaapstad gelegen; Koerritsjeen, de hoofdplaats der Betsjoeanen, telt, zoo men beweert, 15000 inwoners.

De groote familie der Hottentotten staat ver beneden die der Kaffers. Hun vuil olijfgele kleur, het lage voorhoofd, de bijna hoekige gelaatsvorm, de platte neus, die tusschen twee kleine oogen ligt, dikke lippen en eene gestalte, die meestal noch kloek noch rijzig is, maken de Hottentotten tot een zeer leelijk menschenras, waarbij nog eene taal komt, die zich door eigenaardige keel- en smakkende geluiden onderscheidt. Alleen de Koranas zien er beter uit; hun lichamelijke kracht, stevige lichaamsbouw, levendiger oog en welgemaakter gelaatstrekken plaatsen dezen stam op een hoogeren trap in de rij der talrijke Hottentotten-familiën. Het leelijkste exemplaar van het menschelijk geslacht, zonder juist bepaald gebrekkig te zijn, is de Boschjesman. Bij dit menschenras valt vooral de mond, met zijne grove, dikke,

zinnelijke lippen, zeer in het oog. De neus steekt ter nauwernood even boven het gelaat uit en de neusgaten zijn zoo wijd, dat men tot achter in het hoofd meent te zien. Zijne wangbeenderen zijn buitengewoon ontwikkeld, de wangen zelve daarentegen schraal en hol; het voorhoofd is laag en afhellend. De Hottentotten zijn nagenoeg zwart.

Hoewel zorgeloos en lui, onzindelijk en in hooge mate verslaafd aan sterken drank, worden nochtans de Hottentotten der Kaap-kolonie door de Boeren als herders en voerlieden gaarne in dienst genomen, omdat zij gewillig, meestal goedaardig, tot zekere hoogte eerlijk, en in elk geval minder roofziek zijn dan hunne buren, de Kaffers.

Anders is het gesteld met de onafhankelijke stammen, hoewel ook bij deze in de laatste jaren verbetering is waar te nemen. De Saas behooren tot die onafhankelijke, krachtige inboorlingen, welke voor de Hollandsche kolonisten het veld ruimden en naar de bergen en woestijnen de wijk namen, waar zij geen gelegenheid verzuimden, om aan hun haat jegens de vreemde indringers zooveel mogelijk voedsel te geven. Nog ten huidigen dage maken zij weinig werk van landbouw en veeteelt. Zij leven grootendeels van de jacht, van sprinkhanen, honig en de kleine knollen der talrijke soorten van lischbloemen en ixias, die in de noordelijke streken van het oosten der Kaap-kolonie gevonden worden.

Zij zijn evenwel volstrekt niet vies van stelen, wanneer de gelegenheid zich daartoe aanbiedt. In de ontoegankelijkste kloven van het gebergte in het district Somerset en Colesberg, langs de Ky-Gariep, vindt men nog heden ten dage de stammen der Saas, die de eigenlijke Hottentotten in verstandelijke vermogens overtreffen en wier moed even groot is als hun lichamelijke behendigheid en hunne geschiktheid, om de zwaarste vermoeienissen te verduren. In de laatste jaren is het aan sommige zendelingen gelukt, het vertrouwen der Saas te winnen en sommigen hunner tot het christendom te bekeeren.

De Griquas zijn afstammelingen van Europeesche vaders en Hottentotsche moeders; in lichamelijke eigenschappen overtreffen zij de volbloed-Hottentotten en hebben veel aanleg voor de kunsten der beschaving. Zij zijn door verloop van tijd tot ongeveer 20,000 koppen aangegroeid, van welke de eersten zich reeds in de vorige eeuw in de vlakten, tusschen Ky- en Noe-Gariep vestigden, om met hun talrijke kudden runderen en schapen een nomadenleven te leiden. Men heeft hen reeds lang tot het christendom bekeerd en sedert het jaar 1813 vormen zij gemeenten, waarvan

de eer aan den zendeling Campbell toekomt. De hoofdplaats, die reeds in het jaar 1803 onder den naam Klaarwater gesticht werd, telt ongeveer 4,500 inwoners en wordt tegenwoordig Griqua-stad genaamd. Eene andere kolonie, die tot bescherming van de oostelijke grenzen in het jaar 1829 aan de Katrivier is gesticht en ongeveer 7000 koppen telt, neemt voorspoedig toe. Reeds zijn onder de leiding der Hernhutters, die daar een ruim veld voor hun arbeid vinden, ongeveer 20 dorpen met even zoo vele scholen gesticht.

Slaan wij nog even een blik op de kolonisten van het Kaapland en hun karakter. Dit is noodig, wanneer men een juist

Een Hottentotten kraal.

oordeel wil vellen over den bijna onafgebroken staat van oorlog, waarin de kolonie zich steeds tegenover de naburige oorspronkelijke stammen bevindt. Schoon het al waar is, dat deze menigen strooptocht op de bezittingen der Europeanen gedaan en daardoor de laatsten tot het nemen van wraak aangespoord hebben, toch

mag men aan den anderen kant niet verzwijgen, dat zij door de onrechtvaardigheden der meer en meer voorwaarts dringende Europeanen niet zelden zwaar gekweld en vervolgd zijn geworden.

Kooplieden uit alle landen van Europa, vooral echter Engelschen en Hollanders, wonen in de Kaapstad en de meest bekende kust- en havenplaatsen, waar zij in handelsbetrekkingen staan, aan de eene zijde met de inboorlingen in het binnenland, aan de andere met Europa en Azië.

De Kaapstad.

De oude stam der kolonisten echter bestaat uit de zoogenaamde Boeren. Deze boeren kan men voegzaam in drie klassen verdeelen. In de nabijheid van de Kaapstad wonen de welvarende wijnboeren, meestal afstammelingen van geëmigreerde Franschen, die zich door eene zekere beschaving en een levendig temperament onderscheiden. Hunne levenswijs is op Europeeschen voet ingericht; zij voorzien de kolonie van wijn en brandewijn en stellen er eene eer in, met zes of acht flinke paarden naar de stad te rijden en daar met hun geld te pralen. Op hen volgen de graanboeren, mede welvarende menschen, meestal Hollanders van afkomst, bedaarder van aard, liefhebbers van een pijpje en tusschenbeide niet vies van een glaasje. De derde klasse bestaat uit de gras- of veeboeren, een krachtig en gezond slag van menschen, wier gevoel van onafhankelijkheid in den hardnekkigen strijd met barbaarsche naburen en door de misslagen van het koloniaal bestuur der Engelschen niet weinig versterkt is.

Jaren waren verloopen, sedert de Kaap-kolonie met hare toenmaals bijna geheel Hollandsche bevolking onder Britsche heerschappij gekomen was. Het was te voorzien, dat het nationaal karakter van weerskanten een spoedige toenadering zou beletten; en zoo gebeurde het ook. De meer vrijzinnige inrichtingen, de aanmoediging tot landverhuizing, het toevloeien van engelsch kapitaal, waardoor de zwakke krachten van den jeugdigen staat ontwikkeld en aan dezen nieuwe hulpmiddelen toegevoegd werden — dit een en ander werd slechts door de beschaafde Hollanders en den welvarenden handelsstand naar waarde geschat. Zij waren het dan ook, die van den nieuwen staat van zaken het meeste nut trokken. De verstandigsten wisten dit op prijs te stellen en offerden daarvoor eenige nationale eigenaardigheden op. Anders was het gesteld met de meeste oude kolonisten in het binnenland, daar deze door de afscheiding, waarin zij leefden, niet zoo onmiddellijk door de aangeboden voordeelen gebaat werden. De haat tusschen de zwervende boeren (veeboeren) en de Engelschen nam meer en meer toe. Gehecht aan hun oude, door gewoonte en zeden geheiligde instellingen, verachtten zij uit onwetendheid al de nieuwigheden, die de Engelschen in het land gebracht hadden. De haat dezer anders goedaardige menschen ging zóó ver, dat een reiziger, die in de noodzakelijkheid kwam hunne gastvrijheid in te roepen, zonder op de vraag: *hoe is uw naam?* een echt Hollandschen naam te kunnen opgeven, niet werd binnengelaten, maar onder den blooten hemel overnachten moest. Alleen met Duitschers werd nu en dan wel eens een gunstige uitzondering gemaakt.

Maar ook deze klasse van menschen zou zich eindelijk met de nieuwe orde van zaken verzoend en de daaruit voortvloeiende belangrijke voordeelen op den rechten prijs geschat hebben, zoo niet het nieuwe gouvernement verschillende verkeerde maatregelen genomen had, welke de kolonisten zoo verbitterden, dat zij het verkieslijker achten, met opoffering van have en goed, naar de ongebaande wildernis de wijk te nemen, dan langer onder zulk eene regeering te leven. De een voor, de ander na, sloeg dien weg in. Geen wonder dat de onrustige, op hunne vrijheden ijverzuchtige Nederlanders toeloop hadden van allerlei soort van avonturiers en vluchtelingen uit alle landen, meestal menschen die niets te verliezen hadden en die zich inzonderheid bij de voorposten der Hollandsche kolonisten aansloten, welke met hunne kudden in de oostelijke districten rondzwierven.

Tot in het jaar 1836 had geen beweging van eenig belang onder de boeren plaats. Steeds zulke streken zoekende, waar zij weiden en water hoopten te vinden, waren zij gewoon met

hunne kudden over de noordelijke grenzen te trekken en in het gunstiger jaargetijde naar het grondgebied van de kolonie terug te keeren. Zoo lieten in het jaar 1834 ongeveer vijftienhonderd kolonisten hun vee in het land der Griqua's, aan de oevers der Ky, grazen; van het jaar 1836 echter tot 1838 verlieten 5000 boeren de kolonie, trokken in eene noordoostelijke richting over de Oranje-rivier en vestigden zich langs het Quathlamba-gebergte (de Drakenberg). Anderen, die nog verder noordoostwaarts trokken, stichtten de kolonie in Port Natal.

Port Natal.

Men moet echter niet denken, dat deze menschen lichtvaardig tot die landverhuizing overgingen. Het tegendeel is waar. Zij hadden zich meer dan eens met hunne bezwaren tot het Britsche gouvernement gewend, maar waren altijd afgewezen.

De grieven der boeren waren van verschillenden aard. Met de Engelschen kwam die dikwijls kwalijk geplaatste, overdreven menschlievendheid ten opzichte van de inboorlingen, waardoor het land met vagebonden, dieven en moordenaars bevolkt en de nijverheid der boeren verlamd werd; — met de Engelschen kwamen zendelingen, die wel is waar veel goeds gesticht, maar in hun ijver toch ook veel gedaan hebben, wat voor de kolo-

nisten alles behalve een zegen was en die niet zelden tegen deze de partij der bekeerde of onbekeerde inboorlingen kozen; — met de Engelschen kwamen menschen, die bedroefd weinig kennis van de koloniale aangelegenheden hadden en maar al te dikwijls het geld der kolonie verspilden. Al verder maakten de Engelschen ingewikkelde wetten, die de plaats van eenvoudige, verstandige reglementen moesten vervangen, maar op verre na niet altijd aan het doel beantwoordden. De boer mocht zijn zwarten of bruinen knecht zelf niet meer straffen, maar moest een paar honderd mijlen ver bij een Engelschen vrederechter recht zoeken, die noch met de taal, noch met de zeden en gebruiken van het land bekend was. Wilde hij zich niet aan een gevaarlijk onderzoek blootstellen, dan mocht hij zich niet meer tegen roovers en moordenaars verdedigen, hoewel het gouvernement — dat 600 mijlen van hem verwijderd was — hem geen bescherming verleenen kon. De kleurlingen wisten zeer goed dat de Engelschen op hunne hand waren en meenden, dat zij straffeloos alles mochten wagen; moord en roof namen meer en meer toe. Op de oostelijke grenzen barstte de oorlog met de Kaffers uit, die met korte tusschenpoozen geen einde scheen te zullen nemen, en ten slotte werd meer acht geslagen op de belangen der roofzuchtige opperhoofden dan op die der boeren. De emancipatie der slaven, die in 1828 afgekondigd werd, gaf den boer den genadeslag. Wel werd een derde van de waarde der slaven door de Engelsche regeering vergoed, doch daar deze schadeloosstelling niet in de kolonie, maar te Londen betaald werd, moest de ongelukkige boer zich van agenten bedienen, aan wier vingers de schrale vergoeding bijna geheel bleef hangen, zoodat menigeen zijne slaven zag vertrekken, zonder daarvoor een cent te bekomen. De wijs waarop de schatting der slaven plaats had, deed de verbittering nog toenemen. De agenten, aan wie deze zaak toevertrouwd was, gingen daarmede zoo onverantwoordelijk te werk, dat menige slaaf op zoovele honderden guldens geschat werd, als hij duizenden gekost had, en van dit gering bedrag kreeg de geruïneerde eigenaar niet meer dan een derde. Deze maatregelen hadden verliezen, ellende, roof en moord voor de geplaagde boeren ten gevolge, zoodat zij in de bitterheid des harten geen offers ontzagen, om zich aan de Engelsche heerschappij te onttrekken. In elk geval hadden zij besloten, het land hunner inwoning te verlaten. Boerenhofsteden, die later voor 1 à 2000 pd. st. verkocht werden, stonden zij voor een ossenwagen of ander noodzakelijk artikel af, dat soms niet meer dan 100 pd. st. waard was. Menig speculant

heeft in dien tijd een aanzienlijk vermogen bijeengegaard.

Zoodra de groote massa der boeren, ongeveer vijftienduizend vroeger welvarende menschen, zich aan gene zijde der grenzen van de kolonie in eene legerplaats vereenigd had, wendde hun aanvoerder zich tot de Britsche regeering en herinnerde, dat zij herhaaldelijk hunne grieven kenbaar gemaakt en eindelijk, na de overtuiging gekregen te hebben dat al hunne voorstellen vruchteloos waren, besloten hadden hun geboorteland te verlaten, om een strijd met het gouvernement te vermijden; dat de door hen geleden schade onberekenbaar was, en hoe diep het hun moest grieven te vernemen, dat de inboorlingen tegen hen opgeruid waren, enz.

Dit ongegrond vermoeden, dat de inboorlingen aan gene zijde van de grenzen tegen hen opgehitst waren, versterkte de arme landverhuizers in de reeds lang gekoesterde meening, dat zij aan eene vervolging prijs gegeven waren, welke zij zelfs in het diepste der wildernis niet konden ontkomen. Zoodra zij de grenzen overgetrokken waren, hadden zij een doelmatige staatsregeling aangenomen en verzocht van alle inmenging der Britsche regeering verschoond te mogen blijven. Hoe het hen daarmede ging, zal men in het vervolg van ons verhaal zien.

Het voornemen der landverhuizers was, om tot in het hart der binnenlanden door te dringen en zich niet ver van de Delagoabaai, op eenigen afstand van de kust, te vestigen; men had namelijk van vroegere reizigers vernomen, dat daar nog uitgestrekte, vruchtbare en bijna onbewoonde landstreken waren.

Met dit vooruitzicht hoopten de boeren weldra een onafhankelijk bestaan te zullen vinden, zonder met de inboorlingen in twist te komen. Om zeker van hunne zaak te zijn, noodigden zij onderscheidene hoofden van stammen, door wier gebied men trekken moest, tot eene bijeenkomst uit. Na veel beraadslagen werd met deze eene overeenkomst gesloten; een soortgelijke kwam door middel van afgevaardigden tusschen de boeren en de Betsjoeanen, Abasoetas en Mantatees tot stand. Men zal weldra zien, in hoeverre de boeren door die tractaten gebaat waren.

Wij zullen den lezer niet vermoeien met eene opsomming van de wederwaardigheden en rampen, die den tocht der landverhuizers kenmerkten. Eén staaltje zal genoeg zijn om aan te toonen, met welke moeilijkheden en gevaren deze stoute mannen te worstelen hadden.

Een klein aantal boeren, die zich ongeveer drie honderd Engelsche mijlen van het grondgebied van zekeren stam gelegerd

hadden, werd op bevel van het opperhoofd Oemzilikasi overrompeld. Allen, vrouwen en kinderen niet uitgezonderd, werden vermoord, de wagens verbrand en de schapen en runderen weggedreven.

Dit maakte de anderen toch wat voorzichtiger.

Toen de landverhuizers namelijk den Quathlamba naderden, besloten zij een kleinen troep onder hun aanvoerder Retief vooruit te zenden, om van Dingaan, het opperhoofd der Zoeloe-Kaffers, een zekere onbewoonde uitgestrektheid gronds tusschen de Om Toegala en de Om Zimvoboo te koopen. Retief was zóó vooringenomen, en van de vriendschappelijke gezindheid zijner Majesteit zóó overtuigd, dat hij zijne zending als een wenk van de voorzienigheid beschouwde. Zijne aanhangers waren mede van oordeel, dat zij vreedzaam in de nabijheid van dien stam leven konden, en zoo verlieten zij het Quathlamba-gebergte. Retief was inmiddels met twee honderd man te paard naar zijn nieuwen vriend op reis gegaan. Hij dacht door het krijgshaftig voorkomen van een troep van tweehonderd ruiters het opperhoofd zoo veel ontzag in te boezemen, dat deze het ten minste in zijn eigen belang raadzaam zou achten, de voorwaarden na te komen, waarover men nu ging onderhandelen. Ook beeldde Retief zich in, dat Dingaan zich vereerd zou achten, omdat dit opperhoofd veel van krijgshaftige optochten hield. Sommige boeren echter, gedachtig aan het gebeurde met Oemzilikasi, twijfelden er aan, of Dingaan wel zoo vriendschappelijk gezind was. Zij keurden den tocht van Retief af en gaven als hunne meening te kennen, dat de Zoeloe de gelegenheid niet zou laten voorbijgaan, om den indringers een bloedige les te geven. Een der onderaanvoerders had daarom dan ook aangeboden, om alleen of met hun drieën of vieren te gaan onderhandelen, omdat dan slechts het leven van enkelen op het spel stond. Vergeefs: geene waarschuwingen mochten baten. Dingaan wist de boeren zóó om den tuin te leiden en hun vertrouwen zóó volkomen te winnen, dat hij hen niet alleen in zijn kraal lokte, maar zelfs wist te bewegen, ongewapend voor hem te verschijnen. Allen werden vermoord; geen enkele ontkwam om de verschrikkelijke gebeurtenis to verhalen.

Een zendeling, die zich als resident in de hoofdstad van Dingaan ophield, verhaalt deze tragische gebeurtenis op de volgende wijze.

„Dingaan gaf last, om een brief aan Retief te schrijven, inhoudendo het verzoek, om met al zijn volk naar de hoofdstad te komen, doch niet te paard; dat ook hij (Dingaan) zijn volk zou bijeenverzamelen, om voor do boeren te zingen en to dansen;

dat hij zorgen zou, dat voor de boeren overal op hun weg runderen geslacht werden en dat er land voor hen beschikbaar was. Op de aanmerking van den zendeling, dat zij toch wel niet anders dan te paard konden komen, gaf Dingaan dit punt toe.

„Den volgenden dag kwamen groote benden Zoeloes, uitgerust alsof zij ten strijde moesten trekken, in de stad en daags daarna verkondigde het ongewone gekletter van geweren uit het westen de aankomst der boeren, die kort daarna de stad inreden. Er was eene groote menigte Zoeloes bijeen, om hen te ontvangen. De boeren brachten een aantal runderen voor Dingaan mede, welke dit opperhoofd eenigen tijd geleden verloren had. Onmiddellijk begonnen de boeren ten genoegen van Dingaan manoeuvres te paard uit te voeren. Zij deden een valschen aanval en toonden voorts hunne vlugheid in het dansen. Twee dagen later, zoo eindigde de zendeling zijn bericht, viel mijn oog op den bloedigen heuvel

Eene beraadslaging van opperhoofden der Kaffers van verschillende stammen.

tegenover mijne hut, waar gewoonlijk de terechtstellingen plaats vonden. „Zie eens," zeide een der Zoeloes tegen mij, „nu zijn zij bezig met de boeren om hals te brengen." En waarlijk, ik ont-

dekte een aantal Kaffers op den heuvel, negen of tien Zoeloes tegen een boer, die hunne weerlooze, ongewapende slachtoffers naar de noodlottige plek sleepten. Ik viel op mijn aangezicht neder, want ik kon het niet aanzien...... Weldra was de bloedige daad volbracht, de bende keerde naar de stad terug, en hief een duivelachtig gejuich aan, toen zij het opperhoofd naderde."

Toen de tijd, waarop Retief terug moest zijn, verstreken was, verspreidde zich het gerucht, dat een Zoeloe van de overzijde der rivier een anderen Zoeloe in den dienst der boeren, toegeroepen had, „dat de blanke mannen allen dood waren." Ten einde de geloofwaardigheid van dit gerucht te onderzoeken, werd, onder het voorwendsel van een buffeljacht, eene verkenning naar het grondgebied van Dingaan ondernomen. De troep bereikte een berg, achter welken de Zoeloes zich gelegerd hadden. Men vermoedde nog niets van de nabijheid des vijands, toen men dien reeds op een paar honderd schreden afstands genaderd was. Een oude Zoeloe kwam de boeren tegemoet en vroeg, wat zij zochten. Buffels, was het antwoord. Daarop wees hij in eene tegenovergestelde richting, zeggende dat men daar veel buffels vinden zou. Om geen argwaan te geven, sloegen de boeren dien weg in. Zij hadden niets gevonden, wat verdacht was; weldra echter kwam de vreeselijke waarheid aan het licht.

Tegelijk tastten de Zoeloes, die door hunne spionnen van alles onderricht waren, de beide legerplaatsen der boeren aan. Een dier legerplaatsen lag aan de Blaam-Krans-rivier, het andere aan de Boschjesmans-rivier, tien Engelsche mijlen van de eerste verwijderd. De aanval had plaats even voor het aanbreken van den dag en vele voorposten werden om het leven gebracht, eer zij wisten wat hun overkwam. Menigeen opende de oogen, om ze voor altijd te sluiten. Men waande zich in de legerplaats zoo veilig, dat ieder op het hooren van de eerste schoten niet anders dacht, dan dat het Retief met zijn troep was, die door het afschieten van de geweren van zijne komst kennis gaf. Niemand had dus toebereidselen tot verdediging gemaakt. Weldra echter brak de dag aan en nu zag men wat er gaande was. In allerijl maakte men zich tot verdediging gereed. Kleine troepen van vier of vijf half naakte boeren verdedigden zich met heldenmoed tegen geheele benden Zoeloes. Vrouwen droegen kruit en lood aan en spraken hare mannen moed in. Een jongen van tien jaren antwoordde op de herhaalde vermaning van zijne moeder, dat hij toch weg zou gaan en zich verbergen: „ik zie geen plek waar ik wegkruipen kan; geef mij een pistool en laat mij ook schieten." Ook op andere punten werden de Zoeloes

teruggeslagen, doch de boeren vervolgden hen niet ver, omdat zij het raadzaam achtten een wagenburcht te bouwen; ook moesten zij de gewonden opzoeken en verplegen. Daarmede was het overige van den dag gemoeid. Den volgenden dag vervolgde de nieuw benoemde aanvoerder Maurits met vijftig ruiters den vijand; doch daar deze gedurende verscheidene uren van den dag ongemoeid was gebleven, had hij gelegenheid gehad om een groot gedeelte van den veestapel der boeren, 20- tot 25,000 stuks, aan gene zijde der rivier in veiligheid te brengen, en Maurits kon hem slechts afnemen, wat zich nog aan deze zijde der rivier bevond. Een aantal Zoeloes deed nog eene poging, om het overige rundvee en een paar kudden schapen over de rivier te krijgen; doch de boeren zaten hen te kort op de hielen en dreven den vijand in de rivier, zoodat velen verdronken en anderen doodgeschoten werden. Inmiddels was de avond gevallen; de rivier was gezwollen en de overtocht gevaarlijk; Maurits en zijn volk zagen zich dus genoodzaakt naar de wagens terug te keeren en hun eigendom in de macht des vijands te laten.

Bij deze gelegenheid sneuvelden vijfhonderd Zoeloes, behalve de gekwetsten en zij die verdronken. De boeren bij Blaam-Krans alleen telden vijfhonderd een en dertig dooden, namelijk 40 mannen, 56 vrouwen, 185 kinderen en 250 inlandsche dienstboden.

Onder zulke omstandigheden, nu het een strijd was op leven en dood, steeg de dapperheid der boeren tot waren heldenmoed. Het gebeurde eens dat acht of tien huisgezinnen hunne wagens verlieten en een nabijzijnden heuvel beklommen, die slechts van twee kanten toegankelijk was. Van dit punt verdedigden veertien boeren hunne vrouwen en kinderen tegen vijftienhonderd Zoeloes. Gedurende een uur sloeg de kleine schaar alle aanvallen des vijands af en bracht hem groote verliezen toe, totdat kruit en lood verschoten waren en daarmede alle hoop verloren was. Op dit beslissend oogenblik ontvingen zij versterking van twee ruiters, die zich dwars door de Zoeloes een weg gebaand hadden. Toen deze vernamen, dat er kruit noch lood meer was, waagden zij het terug te keeren, spoedden zich naar de wagens, drongen nog eens dwars door de Zoeloes heen en brachten een genoegzame hoeveelheid kruit en kogels mede. Deze stoute manoeuvre was binnen eenige minuten uitgevoerd. Toen nu het vuren op nieuw begon en het troepje nog door eenige boeren versterkt werd, trok de vijand af met een verlies van 80 dooden.

Tusschen de Boschjesmans- en de Toegala-rivier lagen in het jaar 1838 de meeste emigranten in kleine troepjes van 50 tot 100

wagens gelegerd. Er waren in het geheel ongeveer 1000 wagens, 640 mannen, 3200 vrouwen en kinderen, benevens 1260 inlandsche dienstboden. De levende have van deze landverhuizers bedroeg ongeveer 300,000 schapen, 40,000 runderen en 3000 paarden.

Eene andere afdeeling landverhuizers, die zich te Port Natal gevestigd hadden, stichtte daar de nu bloeiende hoofdstad Pietermaritzburg. Eene derde afdeeling sloeg hare tenten op aan de noordoostelijke grenzen der kolonie, ten westen der Quathlamba.

Kaffers die hun buit naar de kraal drijven.

Staatkundig onafhankelijk van elkander, maar nauw verbonden door denzelfden geest, namen deze drie kleine republieken aldra meer bepaalde, geregelde vormen aan. De inboorlingen, bekend met de onbuigzame vastberadenheid dezer menschen, hadden het raadzaam geacht, uitgestrekte stukken land aan hen te verkoopen. Langzamerhand kwam er orde in hunne zaken. Men begon huizen te bouwen, de woeste gronden te ontginnen en scholen en kerken te stichten; weldra kon men weêr een zekere welvaart waarnemen, hoewel menig uitgewekene, door het verkeerd bestuur der Engelschen reeds geruïneerd voor hij het Kaapland verliet, door latere verliezen tot den bedelstaf gebracht was. Een raad werd benoemd, die naar eenvoudige doch doelmatige wetten bestuurde, terwijl van tijd tot tijd godsdienstleeraren kwamen, wanneer de aanvoerders gevaar liepen, hunne

bevelen niet gehoorzaamd te zien. Tegelijkertijd begon zich tusschen de binnenlanden en de kooplieden aan de Kaap een levendige handel te ontwikkelen, en het eene schip voor, het andere na wierp in de baai Port Natal het anker.

Alvorens te vertrekken, hadden de boeren tot het Britsche gouvernement de vraag gericht, of er eene wet bestond, die hun verbood het land te verlaten en zich in het binnenland te vestigen. Het antwoord was ontkennend. Er verliepen dan ook eenige jaren, zonder dat zij door de regeering bemoeilijkt werden.

Nu zou men verwachten, dat de Engelsche regeering de landverhuizers aan hen zelven zou overgelaten hebben. Dit was echter niet het geval. Op het onverwachts vonden de Engelschen dat Port Natal sedert Adam's tijden een Engelsche kolonie geweest was en dat dientengevolge alle inwoners aldaar Engelsche onderdanen waren. Men had die merkwaardige ontdekking nauwelijks gedaan, of men zond een heirleger ambtenaren, advocaten, militairen enz. derwaarts, alsmede eenige oorlogsschepen, ten einde de nieuwe onderdanen te regeeren.

Natuurlijk waren de boeren hiermede niet bijzonder ingenomen. Hun verzet was echter van korten duur: de zoogenaamde rebellen werden uiteengejaagd en het Engelsche gouvernement vatte de teugels der regeering op. Vele boeren verlieten andermaal hunne haardsteden; anderen onderwierpen zich en bleven.

Bijna tegelijkertijd werd de kleine republiek aan de noordoostelijke grenzen, onder den naam van *Sovereignty*, als een district met de kolonie vereenigd, terwijl de bewoners tot Engelsche onderdanen verklaard werden. Met verbittering zagen de boeren, dat de Britsche vervolging zelfs in de woestijnen niet ophield en besloten zij, tot elken prijs, zelfs met de wapenen in de hand, zich van die opgedrongen heerschappij te ontslaan. Toen dus de gehate Engelsche administratie hier verscheen, pakten de boeren de ambtenaren op een wagen, met de boodschap, dat zij eene poging om terug te komen, met hun leven zouden betalen. De aanvoerder van deze boeren was zekere Pretorius, een schrander en vastberaden man. Weldra verscheen eene proclamatie van den Engelschen gouverneur, sir Harry Smith, waarbij Pretorius vogelvrij verklaard en een prijs van 500 pond sterling op zijn hoofd gezet werd. Onmiddellijk zette Pretorius van zijn kant een prijs van 2000 pond sterling op het hoofd van — sir Harry Smith!

Een vredelievende vereffening van het geschil scheen niet meer mogelijk. Sir Harry zelf had zich aan het hoofd van eene afdeeling geplaatst, die wel klein, maar door de uitstekende militaire talenten van den aanvoerder geducht was. Hij alleen

woog tegen een leger op. Zijn doel was, door een beslissenden aanval een einde aan de zaak te maken, als naar zijn inzien het eenige middel, om het dreigende onweder te bezweren, dat aan den gezichteinder van Zuid-Afrika opkwam; want aan de noordwestelijke grenzen ven het Kaapland was een en ander gebeurd, waaruit men opmaakte, dat op de trouw van sommige opperhoofden, bondgenooten der Engelschen, niet veel te rekening viel; in het noordoosten zwierven talrijke horden krijgszuchtige Kaffers, onder welke een gevaarlijke geest van ontevredenheid heerschte, geheel in strijd met de vriendschappelijke verzekeringen der opperhoofden. En midden tusschen deze vijandelijke elementen lagen eenige duizende boeren, die men sedert eenige jaren van zich vervreemd had. Zoo was de staat van zaken op het tijdstip, waarop ons verhaal aanvangt.

TWEEDE HOOFDSTUK.

DE LANDVERHUIZING DER BOEREN.

II.

HET GEVECHT BIJ BOOMPLAATS. — EENE TREFFENDE EPISODE UIT HET GROOTE TREURSPEL. — DE BOEREN TREKKEN VERDER HET LAND IN. — TERUGKOMST DER ZEGEVIERENDE ENGELSCHEN.

Het was op een helderen morgen in de maand November 1848, dat twee jonge, forseh gebouwde mannen, op vlugge paarden gezeten, den weg naar de Gariep (Oranje-rivier) insloegen, die tot nu toe do grens dor kolonie uitgemaakt had. Die grens was eehter nu op bevel van den gouverneur hooger op in het binnenland verplaatst, ten einde de uitgeweken boeren, welke die streken bewoonden, weder onder de Britsche heersehappij te brengen. De beide jonge mannen sehenen boeren te zijn; hunne kleeding bestond uit een lang buis, lederen broek, moeassins en breede sombreros. Zij waren ongewapend. Een hunner leidde een handpaard bij den teugel, op welks rug het bestoven afdruksel van een zadel bewees, dat zij van paarden gewisseld hadden. Toen zij op de hoogte van het nauwe riviordal gekomen waren, hielden zij stil.

„Gilbers," zeide een der mannen, wiens tongval zijn buitenlandsche afkomst verried, „wij moesten hier de paardon eens even laten blazen; zij kunnen voor den avond niet hier zijn."

Zijn reisgenoot had er niets tegen. De paarden werden dus ontzadeld; men bevestigde den riem van den halster aan een der voorpooten en liet de dieren daarop grazen.

Zoo als wij zeiden, het was een dier sehoone morgens, zooals men ze alleen in de heete luehtstreken kent. De diepe stilte werd door niets gestoord, als nu en dan door het getjilp van enkele vogels; geen wolk vertoonde zieh aan het donkerblauwe uitspansel. De oosterkim begon te gloeien als vuur en enkele liehtstralen van mat purper sehoten omhoog, want nog was do zon niet boven den horizon gerezen. In het dal heersehto nog sehemering; liehte nevels drevon boven de breede, effene

oppervlakte der rivier en een koele wind bewoog de beide mannen hun kleed dichter toe te knoopen. De zon ging eindelijk op en nu vertoonde zich voor hun oog een dal van een woest romantische schoonheid. Rechts nam de Oranje-rivier de Noe-Gariep op en vormden hare vereenigde wateren een klein meer, waaruit zich eilandjes verhieven, die met hoog geboomte en struikgewas prijkten. Links lag dwars door de rivier een rij rotsblokken, alsof het overblijfselen van een verwoesten muur waren, uit welks vochtige, met mos begroeide spleten ranke sycamoren en reusachtige varenplanten opschoten, wier sierlijke takken en waaiervormige bladeren boven het water hingen, dat hier schuimend en bruisend over de rotsen schoot.

„Die klippen, Treumann," zeide Gilbers tot zijn makker, op de rotsen wijzende, „die hare koppen uit het water verheffen, „die klippen zijn onze bakens. Zoodra zij door het water bedekt zijn, kan men de rivier niet meer doorwaden. Het water wast," voegde hij er bij, terwijl hij den stroom met aandacht beschouwde, „en de roodrokken zullen moeite hebben er over te komen."

„Heeft uw oom Andries reeds al zijn volk bijeen?" vroeg Treumann. De ander gaf een toestemmend teeken. „Nu," ging de eerste voort, „hoe eer zij er over komen, des te beter. Ik verlang er naar," liet hij er mompelend op volgen, „om eindelijk eens met kapitein Brown af te rekenen." Zijn gelaat nam bij die woorden een sombere uitdrukking aan, die hem ouder deed schijnen dan hij werkelijk was, want hij kon op zijn hoogst zijn vier en twintigste jaar bereikt hebben.

„Treumann," zeide de jonge boer, „hoe zijt gij toch zoo verbitterd op dien Brown? Sedert gij als overlooper bij ons gekomen zijt, omdat gij uw leven niet langer voor eenige duiten daags wildet verhuren, hebben wij zooveel achting voor u gekregen, dat mijne zuster, zoodra deze oorlog voorbij is, met toestemming van oom Andries uwe vrouw zal worden. Ik heb het evenwel tot nu toe met voordacht vermeden u over een onderwerp te spreken, dat u zoo pijnlijk schijnt aan te doen."

„Pijnlijk!" herhaalde de deserteur driftig, „en wie zou dat niet pijnlijker zijn dan de dood?" Zoo sprekende ontblootte hij zijne schouders en wees op de breede litteekens, waarmede zij bedekt waren. „Met zulke litteekens is mijn geheele rug bezaaid, en dat is de wissel, dien kapitein Brown op mij getrokken heeft."

Een trek van ontzetting vertoonde zich op het gelaat van Gilbers. De geheele rug was ontveld en witte of roodachtig

blauwe litteekens hadden de vroegere opperhuid vervangen.

„Dat zijn de gevolgen van vijfhonderd zweepslagen!" zeide Treumann met een doffe stem, als ware hij beschaamd over de gedane mededeeling. Overstelpt door het gevoel, dat de herinnering aan die onmenschelijke behandeling bij hem had opgewekt, verviel hij in een somber stilzwijgen.

Gilbers had diep medelijden met zijn vriend, dien hij als een uitmuntend jong mensch had leeren kennen en die klaarblijkelijk eene opvoeding ver boven zijn tegenwoordigen stand genoten had. De nauwere betrekking, waarin hij op het punt was met hem te komen, rechtvaardigde den wensch om iets meer te weten van de oorzaak, welke tot zulk een wreede straf aanleiding had gegeven.

„Gij hebt er recht op dit te weten," zeide Treumann, „en ik kan het u in weinige woorden verhalen. — Brown en ik waren schoolkameraden. Toen wij den mannelijken leeftijd bereikt hadden, kocht hij een officierspatent en ik kwam in de zaak van mijn vader. Treurige omstandigheden noodzaakten mij dienst te nemen; het toeval wilde dat ik bij de compagnie van Brown ingedeeld werd; van den eersten dag af behandelde hij mij, zonder eenige de minste aanleiding, met brutale gestrengheid, hoewel hij van ieder ander alles door de vingers zag. Op zekeren dag passeerden wij" — hier trilde zijne stem van toorn en aandoening — „diezelfde waadbare plaats, die daar voor ons ligt, doch de klippen waren niet zichtbaar. Ik had het fraaie, maar wilde paard van Brown aan den teugel. Het zwom slecht, maakte zich bang voor een voorwerp dat voorbij dreef, rukte zich los, zonk en dreef met den stroom weg. Nog eens deed het eene poging om tegen gindsche gladde klippen op te klauteren, doch het gleed er af, sloeg ruggelings over en verdween in de diepte. Brown stond op den oever en was getuige van hetgeen er gebeurde.

„Lomperd!" duwde hij mij toe, toen ik bij hem kwam, „moet gij zoo mijn beste paard laten verzuipen!" en sloeg mij te gelijk met de karwats in het gezicht, dat het bloed er uitkwam. Ik trilde van woede, doch vergat niet dat ik ondergeschikt was. Maar er volgde een tweede, een derde slag, en nu kon ik mij niet meer bedwingen. Ik viel op hem aan, zijn paard struikelde en stortte met hem in de rivier. Beiden verdwenen. Op hetzelfde oogenblik herinnerde ik mij de verschrikkelijke gevolgen, die zijn dood voor mij hebben zou, en zonder mij verder te bedenken, sprong ik hem na. Een goed zwemmer zijnde, had ik het geluk hem te pakken en aan den oever te brengen, waar

ik zelf weldra in flauwte viel. Toen ik weder tot mijn bewustzijn gekomen was, zag ik Brown voor mij staan, druipnat en doodelijk bleek. „Bind hem!” luidde zijn bevel en men deed mij de boeien aan. Ik wil u met de verdere treurige bijzonderheden niet verder vermoeien en voeg er alleen nog bij, dat ik weldra voor den krijgsraad terecht stond, die mij, uit aanmerking van mijn vroeger goed gedrag, tot vijfhonderd slagen veroordeelde.”

Er volgde een langdurig stilzwijgen. „Diep ellendig,” ging eindelijk de arme jonge man voort, „en doodelijk zwak verliet ik eenige maanden later het hospitaal en deserteerde nog denzelfden dag. Mijne verklaring, dat ik lang aan eene sleepende koorts gelegen had, scheen door mijn bleek, vermagerd gelaat bevestigd te worden. Maar die koorts,” op zijn voorhoofd wijzende, „zit nog hier — hier! en de crisis zal zich openbaren, want de tijd is gekomen. Maar zie toch eens naar de klippen, — het water wast, wij moeten maken dat wij er over komen.”

Zonder een woord te spreken, zadelden beide mannen hunne paarden en waadden door de rivier. Toen zij de overzijde bereikt hadden, zetten zij hunne paarden in den draf en vervolgden hun weg.

Tegen den avond van dienzelfden dag naderde een troep soldaten, door de boeren roodjakken genaamd, dezelfde plek, waar kort te voren beide mannen gestaan hadden. Een half regiment Bergschotten in hun nationale kleederdracht vormde de voorhoede, gevolgd door even zoo veel lichte infanterie en een regiment dragonders van de garde, wier gepolijste borstharnassen en helmen in de laatste stralen der zon flikkerden. Achter dezen marcheerde eene afdeeling bruine ruiters, in de groene uniform der jagers, terwijl de trein door twee veldstukken gesloten werd. Nauwelijks hadden zij het dal bereikt, of bijna tegelijkertijd werd op eenigen afstand een wagen zichtbaar, die door eenige cavaleristen geëscorteerd werd. Door acht muilezels getrokken, had die wagen de soldaten weldra ingehaald. Een mager, reeds bejaard man, wiens schitterende overwinning bij Aliwal reeds eene roemvolle bladzijde in de Indische geschiedboeken besloeg, stapte uit dit rijtuig. Hij groette eenige officieren met in het oog loopende vriendelijkheid en wierp een onderzoekenden blik op de rivier.

„Sir Harry”, zeide hij tot een jong officier van de dragonders, — Harry Darell, — die vlak achter hem stond, „sir Harry, het schijnt dat men halt gemaakt heeft, schoon ik gaarne nog voor het aanbreken van den nacht den overkant hadde bereikt.

Ik ben sedert langen tijd met de meeste plaatselijke toestanden van de kolonie goed bekend en ook met deze waadbare plaats. Als mijn geheugen mij niet bedriegt, kan de rivier hier alleen gepasseerd worden, zoolang de rotsklompen nog boven het water uitsteken."

„Wil uwe Excellentie mij wel veroorloven", zeide sir Harry Darell, een vurig jongmensch, die nog niet lang in de kolonie was, „deze passage te onderzoeken en den anderen oever te bezetten? Ik verlang nader kennis te maken met de vriesjakken."

„Sir Harry", hervatte de gouverneur op een ernstigen toon, „die vriesjakken, zoo als gij ze gelieft te noemen, zijn lieden, onder wier grove pij een mannelijk hart klopt. Het doet mij leed", voegde hij er bij, „dat ik genoodzaakt ben zulke strenge maatregelen te nemen tegen menschen, onder welke ik vroeger menigen vriend telde. — Laat afzitten, kapitein." — „Kapitein Fordyce!" vervolgde sir Harry Smith, terwijl hij op den hollen weg aan de overzijde wees, door welken het pad tusschen de steile rotswanden aangelegd was. De kapitein boog, en plaatste de twee veldstukken zoodanig, dat zij den hollen weg bestreken.

De troepen maakten zich nu gereed om den nacht op deze plaats door te brengen. De eentonigheid van den marsch maakte plaats voor leven en beweging en op sommige punten deed zich zelfs muziek hooren. Ieder soldaat trachtte nu alles voor zijn gemak in orde te brengen; het avondeten werd gereed gemaakt en onder luid gelach dreef men den spot met de vriesjakken, tegen welke men in aantocht was. Aan de overzijde der rivier bleef alles stil en niemand merkte er iets van, dat langzamerhand boven den rand van een naburigen rotswand eerst een hoofd zichtbaar werd, waarop voorzichtig een paar armen volgden, die een kijker voor het oog brachten, welke gedurende geruimen tijd op het Engelsche leger gericht bleef en voorts verdween.

Langzamerhand gingen de vuren uit en een diepe stilte verving van lieverlede het geraas en de drukte. Op het laatst hoorde men niets meer dan het ruischen der rivier en het geroep der schildwachten: „*All well — All well!*"

Op dienzelfden avond zaten, ongeveer eene dagreis van de Gariep, eenige mannen onder een boom, die eene bron overschaduwde. Zij hadden een vuur aangelegd en waren in een ernstig gesprek gewikkeld. Op korten afstand graasden de paarden onder toezicht van een Hottentot. De avond was gevallen en er kwam een dunne nevel opzetten, zoodat men niet ver van zich af kon zien. Plotseling gebood een der mannen

dat men zwijgen zou, ging met zijn oor op den grond liggen en luisterde.

„Zij zijn het”, sprak hij, toen hij zich oprichtte, „en zij zijn zelfs al zeer nabij.” — Een andere boer stond op en staarde een poos in de richting van den breeden weg, die kronkelend door de uitgestrekte vlakte liep.

„Ik zie ze, Goddank, al,” zeide hij. „Ik was meer voor Treumann bezorgd dan voor mijn neef. Hoe licht had het kunnen gebeuren, dat men hem herkend had!”

Eenige oogenblikken later naderden twee ruiters in galop. „Zij zijn in aantocht, oom Andries,” zeide Gilbers, terwijl hij van het paard steeg; „zij komen en zullen heden avond aan de rivier hun bivouac opslaan. Ik geloof evenwel niet dat zij over de rivier hebben kunnen komen, want het water was wassende.”

„Is de gouverneur bij hen?” vroeg Andries Pretorius, want deze was een der beide mannen. Hij onderscheidde zich in geen enkel opzicht van de overige boeren als door zijn rijzige, forsche gestalte, edele gelaatstrekken, een helder, scherp oog en een zekere waardigheid in zijne houding en gebaren.

„Ik geloof het wel, oom Andries,” antwoordde Gilbers; „hij was voornemens tot 's middags te Colesberg te blijven en de troepen tegen den avond bij de Gariep in te halen. Darell staat daar met zijne dragonders, Fordyce met eene batterij veldartillerie, de Totties (inboorlingen) onder Brown en de Schotten onder Mac-Mahon.”

„Hm,” zeide Andries nadenkend, „sir Harry heeft geen slechte keus gedaan. — Van Dijk,” vervolgde hij, zich tot een der boeren, een man van een krijgshaftig voorkomen, wendende, „stijg te paard en deel den veldkornet mede, wat gij gehoord hebt; morgen moet alles gereed zijn. Ik vertrouw sir Harry Smith niet.”

De man steeg te paard en galoppeerde weg.

„Deze tijding,” ging Pretorius voort, „zal meer dan voldoende voor het grootste aantal onzer vrienden zijn. Wat is er verder voor nieuws?”

Gilbers gaf hem twee brieven over, welke hij bij het schijnsel van het vuur met aandacht las.

„Wij hebben van onze vrienden in de kolonie niets te verwachten”, zeide hij droogjes en gaf den brief aan zijn buurman over. „De energie, waarmede sir Harry is opgetreden, heeft die voorzichtige menschen bevreesd gemaakt. De andere brief is van Neef, die naar Grahamtown gereisd is, om den gouverneur nog eens met de grieven bekend te maken. Men heeft hem daar

niet eens willen ontvangen, maar hem te kennen gegeven, dat men zich gereed maakte, om ons met de wapenen in de hand te onderwerpen.

Er volgde een lange pauze.

„Zoo blijft er dan geen andere weg over!” sprak de aanvoerder der boeren verder... „Nu, zoo als het God behaagt!”

„Amen,” zeiden al de anderen en andermaal volgde er eene lange stilte.

„Weet gij nog iets nieuws?” vroeg de aanvoerder weder.

Gilbers gaf hem een gedrukt papier over. Pretorius zag hem met een glimlach aan en gaf het verder aan de anderen over. Het papier deed de ronde en scheen allen een glimlach af te persen. Het was een nieuwe proclamatie, waarbij 1000 pd. st. op het hoofd van Pretorius gezet werd, dood of levend.

„Van 500 pd. st. reeds tot 1000 pd. st. gerezen,” zeide Gilbers; „ik wensch u geluk, oom, u stijgt in prijs.”

De avond verliep verder, voor het grootste gedeelte onder ernstige gesprekken. Van Dijk kwam nog laat terug en meldde, dat vijfhonderd wagens in den loop van den namiddag dieper landwaarts ingezonden waren. Pretorius vond dat zeer goed, al ware het alleen maar, omdat daardoor ten minste de vrouwen en kinderen hen niet hinderden. Tegelijkertijd overhandigde hij den bode de straks genoemde proclamatie, met last om die in het leger bekend te maken, ten einde men weten zou, dat er nu 1000 pd. st. op zijn hoofd gezet was. Ten slotte haalde de aanvoerder een Bijbel uit den zak, las daaruit den 144en psalm voor en sprak daarna een kort gebed uit. Hij bad dat de Heer een licht op zijn pad en een schild tegen zijne vijanden mocht zijn, dat hij de harten zijner vijanden reinigen mocht van hebzucht en heerschzucht, ten einde de vrede mocht wederkeeren in de hutten der zwervers. — Zijne woorden maakten een diepen indruk op het gemoed zijner hoorders. Alles zweeg en weldra legde ieder zich ter ruste. En rust hadden zij noodig, vooral Gilbers en Treumann, die een langen tocht te paard hadden afgelegd.

Plotseling hoorde men op een afstand de tonen van een plechtig gezang. Bij alle Kaapsche boeren, zoowel bij den armste als bij den rijkste, was het een vaste gewoonte om den dag met het zingen van een psalm te besluiten. Aan die gewoonte was men ook nu getrouw gebleven. Toen de psalm gezongen was, hoorde men geen geluid meer, behalve nu en dan het gehinnik van een paard, waarvan er een duizend in de nabijheid graasden.

Den volgenden avond kampeerde het kleine Engelsche leger

aan dezelfde bron, waar onweerlegbare sporen gevonden werden, dat de vriesjakken daar geweest waren; aan de sporen der paarden kon men echter zien, dat de vijand een noordelijke richting had ingeslagen. Dicht bij de bron stond op een paal een verweerde ossenschedel, waaraan de proclamatie bevestigd was, waarbij 1000 pd. st. op het hoofd van Pretorius gezet was, en daaronder stond met potlood, maar duidelijk geschreven: *Andreas Enrico salus!*

De gouverneur had besloten, het spoor der vijanden des morgens te volgen. Dit geschiedde. Hij had zijn rijtuig verlaten, en reed, zonder eenig teeken waaraan men zijn rang kon herkennen, aan het hoofd zijner dragonders. Links, rechts en vooruit zwierven Hottentotten als tirailleurs; daarop volgde de infanterie met de beide veldstukken, terwijl eene afdeeling inlandsche ruiterij de achterhoede uitmaakte.

Nog altijd volgde men het spoor en het begon al vrij heet te worden, toen men aan den voet der laatste heuvels aankwam. Hier kon men aan het spoor van de paarden zien, dat een gedeelte van de boeren links en een gedeelte rechts getrokken was. Men maakte hier een oogenblik halt, terwijl enkele tirailleurs aan weerszijden het spoor volgden. Weldra klonk het kommando weder „voorwaarts! marsch!" en men begon den heuvel te beklimmen. Op eens flikkerde een licht op den rand des heuvels, door een knetterend salvo gevolgd; een lange streep rook steeg opwaarts en een paar duizend geweren schitterden in de zon, om in het volgende oogenblik achter de hoogte te verdwijnen. Het kleine leger der Engelschen geraakte voor een oogenblik in verwarring, doch herstelde zich spoedig en rukte moedig voorwaarts. Tegelijkertijd trachtte de cavalerie zich te ontwikkelen. Weldra volgde weder een hevig geweervuur, dat andermaal de troepen in verwarring bracht. Het gelukte den officieren evenwel de orde te herstellen, en de heuvel werd genomen. Toen men op den top gekomen was, ontdekte men beneden een dichte schare boeren.

„Kapitein Fordyce!" riep de gouverneur, die op zijn hijgend strijdros de hoogte beklommen had — maar twee kanonschoten bewezen, dat de kapitein het bevel niet had afgewacht. Men zag eenige boeren vallen en hunne paarden in vollen ren een goed heenkomen zoeken. De ruiterij galoppeerde nu, zoo goed als de steenachtige bodem het toeliet, naar beneden. Een stofwolk verhief zich en de breede linie der boeren bewoog zich als de wind over de vlakte. Plotseling trok de stofwolk op, de boeren hielden stand en maakten front. De dragonders nader-

den, onder aanvoering van sir Harry Smith, gevolgd door de Hottentotten als tirailleurs. Men hoorde een woest uitdagenden kreet en het gevecht begon. Het duurde niet lang. Weldra hadden de dragonders een wijde bres in de linie der boeren gemaakt en hoorde men nog slechts hier en daar een schot. Met een verbittering, waarvan men zich geen denkbeeld kan maken, streed men nu met sabel en geweerkolf, tot eindelijk de boeren naar alle kanten de vlucht namen.

Maar wee den ruiter, die het waagde hen te volgen. Met eene voorbeeldelooze vlugheid laadden de geoefende schutters hunne geweren en misten nooit hun vijand van het paard te schieten. Een kapitein der dragonders zette, hardnekkiger dan de anderen, twee boeren na en zou die stoutheid met zijn leven betaald hebben, zoo niet een dezer boeren het geweer van den ander weggeslagen had, op het oogenblik dat hij gereed stond vuur te geven. „Het is Brown," zeide hij, „dien moeten wij levend in handen zien te krijgen!" Maar spoediger dan dit verhaald kan worden, was de officier bij hen, bracht een der boeren met zijn sabel een houw toe, dat hij viel, zwenkte het paard om en trachtte uit de voeten te komen. Dit gelukte hem echter niet.

„Lafaard! riep de ander hem na, „dat zal ik u beletten, gij ontkomt Treumann niet." — Hij geeft vuur en een schot, dat hem de knie verbrijzelt, doet den officier in den zadel waggelen. Een tweede kogel treft ook het andere been en de officier valt van het paard. Doch bijna op hetzelfde oogenblik werpt een sabelhouw Treumann uit den zadel, en eenige oogenblikken later is hij de gevangene van zijn vroegere kameraden.

Het gevecht was geëindigd. De her- en derwaarts verstrooide ruiters keerden terug; velen echter zouden de trompet niet weêr hooren schetteren; anderen hoorden die, maar lagen gewond en hulpeloos in de brandende zon. De strijd had slechts kort geduurd en toch had hij veel bloed gekost.

Het was laat in den achtermiddag. Vijftig schreden van elkander stonden de overblijfselen van het kleine leger in het gelid; aan het eene einde dolven de soldaten een langwerpig gat; aan het andere stond een aantal officieren in een halven kring; allen waren min of meer gewond. De gouverneur zat in hun midden op een veldstoel. Vóór hem stond een trom, met de Engelsche vlag bedekt. De trom werd geroerd. „Geef acht!" luidde het kommando en onbeweeglijk stonden de soldaten, met het gelaat naar de officieren gekeerd.

„Provoost," zeide de gouverneur, „breng de gevangenen!"

Weldra verschenen twee boeren, de eenigen die men levend in handen gekregen had, het hoofd met bebloede zwachtels bedekt en de handen op den rug gebonden, voor den kring.

De gouverneur stond op.

„Abraham Karel Gilbers, onderdaan van Hare Majesteit de koningin van Engeland, en John Treumann, deserteur van het 48e regiment, gij hebt u schuldig gemaakt aan verraad jegens uwe souvereine, gij hebt u schuldig gemaakt aan poging tot moord op uwen medeburger, gij zijt in openbaren opstand met de wapenen in de hand gegrepen en dus des doods schuldig. Krachtens mijn gezag als vertegenwoordiger van Hare Majesteit, als gouverneur dezer kolonie en als kommandant van deze troepen, veroordeel ik u ter dood. Een ieder uwer, mijnheeren," zeide hij, zich tot den kring der officieren wendende, „die de rechtvaardigheid van dit vonnis erkent, steke de hand op."

Allen staken de handen op.

„Verzoent u met God," zeide sir Harry Smith verder ernstig, maar op een toon, die bewees dat hij getroffen was, „want eer de zon is ondergegaan, zult gij voor den troon van den Almachtige staan."

Reeds naderde de roode schijf der zon den gezichteinder en kleurde alles met dat tooverachtig licht, dat zelfs aan het dorre zand der woestijn en aan de kale rotsen een onbeschrijfelijke liefelijkheid bijzet. De jongste der beide boeren sloeg dit tooneel met een smartelijken blik gade. Hij deed echter een krachtige poging, om zijne aandoening meester te worden en slaagde daar ook in. Daarop naderde hij zijn metgezel en voegde hem met een fluisterende stem toe: „Het is maar een enkel oogenblik, bitter, maar kort!" — Nu wende hij zich met eene buiging tot den generaal en zeide: „Wij zijn gereed!"

De generaal gaf een teeken.

Zes soldaten traden uit het gelid. Een algemeene losbranding volgde, en de beide boeren hadden opgehouden te leven. Eenige oogenblikken later en het Afrikaansche zand bedekte hun zielloos overschot.

„God zegene de koningin!" zeide de gouverneur. „God zegene de koningin," herhaalden de manschappen.

Dienzelfden avond trok een groote troep ruiters, wel ter nedergeslagen, maar niet ontmoedigd, naar het binnenland. Hun getal groeide van uur tot uur aan door anderen, die zich zwijgend bij hen aansloten. Dwars over den zadel van eenige paarden, die bij den toom geleid werden, hingen de lijken van hen, die gedurende den aftocht aan hunne wonden bezweken

Ter aarde bestelling der gesneuvelde boeren na het gevecht aan de Boomplaats.

waren. Eindelijk maakte men halt; de ruiters stegen af en namen de dooden van de paarden. Menigeen drukte voor het laatst nog eens de koude hand van een vriend en allen maakten zich gereed hun den laatsten dienst te bewijzen. Weder stond dezelfde man, die bij de bron luide gebeden had, in hun midden, en wierp een treurigen blik op de schare boeren, die hem omringde. Men had rondom hem een kleine plek vrij gelaten en daar de lijken nedergelegd: jongelingen, mannen en grijsaards. De aanvoerder ontblootte het hoofd en sloeg een boek open. Allen namen de hoeden af.

„„„Ik ben de opstanding en het leven"" „spreekt de Heer," zoo begon de man zijne toespraak; „„„die in mij gelooft zal leven, al ware hij ook gestorven. En een iegelijk die leeft en in mij gelooft, zal niet sterven in eeuwigheid."" Daarop las hij de verzen, Job I : 21 en XIX : 25—27, alsmede I Tim. VI : 7.

Hij gaf een teeken en nu werden de lijken een voor een in den kuil nedergelaten en naast elkander gelegd.

„Het leven des menschen," ging de aanvoerder voort, „is kort en vol jammer en ellende. Hij wordt afgesneden als een bloem; hij gaat voorbij als eene schaduw, die verdwijnt. Midden in het leven zijn wij den dood nabij en bij wien anders zullen wij hulp zoeken dan bij u, o Heer, die ons straft wegens onze zonden! Maar, o Heer," zoo eindigde hij, „Almachtige, Alheilige redder uit den nood, wend uw oor niet af van ons gebed, erbarm u onzer, opdat wij niet van u afvallen in de ure des doods!" — Daarop nam hij eene spade, wierp daarmede een weinig aarde op de dooden en gaf ze daarna aan den man die het dichtst bij hem stond. Deze gaf de spade weêr aan een derde en zoo ging zij van hand tot hand, opdat ieder deel aan dezen laatsten liefdedienst zou kunnen nemen. Inmiddels ging de aanvoerder voort:

„Daar het den Almachtige in zijne vrije genade behaagd heeft, de zielen onzer broeders tot zich te nemen, geven wij hierbij hun stoffelijk overschot aan de aarde terug, opdat stof tot stof wederkeere, in de vaste hoop op de opstanding ten leven door onzen Heer Jezus Christus. Onze Vader die in de Hemelen zijt," zoo eindigde hij, het oog vol heiligen ernst ten hemel geslagen, en sprak dit heerlijke gebed uit met eene stem, welke een diepen indruk maakte op allen die hem hoorden. Menige traan biggelde langs de verweerde gezichten en bevochtigde een baard, die door ouderdom en kommer reeds lang grijs geworden was.

De vergadering dekte zich. Een kleine verhevenheid duidde de plaats aan, waar de broeders begraven waren. Na een oogen-

blik zwijgens nam de aanvoerder het woord op en zeide: „Vrienden en lotgenooten! onze laatste poging is mislukt. Velen, die mij dierbaar waren, zie ik niet meer onder u; zij slapen den langen slaap. God gave, dat wij naast hen lagen! Overal waar wij heen trekken, zet de onderdrukker den voet op onzen nek, en weder eene poging te wagen, zou krankzinnigheid zijn. Ik ontsla u dus van uwe gelofte; keert terug en onderwerpt u aan de Engelsche regeering."

„Neen, neen, nooit, nooit!" wat het antwoord en de geheele vergadering kwam in beweging.

„Vrienden," herhaalde de aanvoerder, „luistert naar mij! Uwe onderwerping zal het Engelsche gouvernement zeker welkom wezen en gij zult op zijn ergst tot een kleine geldboete veroordeeld worden. Wacht totdat er betere tijden komen. Onderwerpt u!"

„Neen, neen!" was weder het algemeene antwoord, „liever naar de wildernis!"

Eenige dagen later trok eene karavaan, bestaande uit eenige honderden wagens en kudden schapen, runderen en paarden, over het Maghalie-gebergte. Een troep mannen te paard, die breede rouwbanden om de sombrero's droegen, sloot dezen trein.

Tenzelfden tijde sloeg een andere trein den weg naar de Kaapstad in. Het waren wagens, waarop gekwetste officieren en soldaten lagen.

Een officier, wiens beide beenen afgezet waren, lag op eene draagbaar; het was kapitein Brown. Daarop volgde een lange kolonne krijgsvolk, met muziek voorop.

Een rijtuig, met acht muildieren bespannen en door eenige cavaleristen gevolgd, kwam in draf voorbij; de troepen salueerden. Het was de gouverneur. In geen jaren had zijn gezicht zoo ernstig gestaan.

DERDE HOOFDSTUK.

JAN VAN DIJK EN ZIJN HUISGEZIN.

JAN VAN DIJK. — DE WOESTIJN. — OASEN. — SODA HOUDENDE BRONNEN. — DE UITTOCHT DER BOEREN. — GOLIATH. — DAVID DE ZENDELING. — SAUL DE LEEUWENJAGER. — DE BOSCHJESMAN. — EEN ONGELUK. — DE KARAVAAN WORDT GESCHEIDEN. — ONTMOETING VAN JAN VAN DEN BRINK. — GELUKKIGE JACHT OP DRIE RHINOCEROSSEN. — VIJF LEEUWEN TEGELIJK. — SAUL EN DE LEEUWIN. — VAN DIJK WORDT DOOR EEN NIEUWE RAMP GETROFFEN. — DE KARAVAAN WORDT OVERVALLEN. — VAN DIJK LIJDT EEN ZWAAR VERLIES.

Wij hebben de zoo even geschetste episoden uit den oorlog der boeren voor de onafhankelijkheid met voordacht gekozen, om een denkbeeld te geven van den aard dier mannen, welke het waagden het alvermogende Engeland telkens den handschoen toe te werpen, totdat het hun eenige jaren geleden gelukte het trotsche Albion zoo ver te brengen, dat het de onafhankelijkheid der kleine boeren-vrijstaten erkende.

Jan van Dijk was een dier boeren. Zijn naam werd reeds vroeger genoemd, want hij was een dergenen, die zich nauw bij Pretorius hadden aangesloten en met dezen alles in den steek lieten, om hunne oude gewoonten, zeden, vrijheden en rechten te handhaven.

Van Dijk had een betere opvoeding genoten, dan de meeste kolonisten in de Kaap-kolonie, want hij was Nederlander van geboorte en had als officier bij een Hollandsch regiment in de Kaapstad gestaan. Zijn militaire loopbaan had echter niet lang geduurd. De jonge, levendige officier had het geluk gehad, het hart en ook de hand van de dochter eens rijken boers te winnen. Door het overlijden zijns schoonvaders was de farm met al hare Hottentotten, paarden, schapen en ossen zijn eigendom geworden. Dit gebeurde ongeveer op het tijdstip, toen de Engelschen bezit van de kolonie namen.

Wij hebben reeds vroeger eene schets gegeven van de mis-

slagen der Britsche bewindslieden, die tot verwarring, twist, en eindelijk tot openbaren opstand leidden.

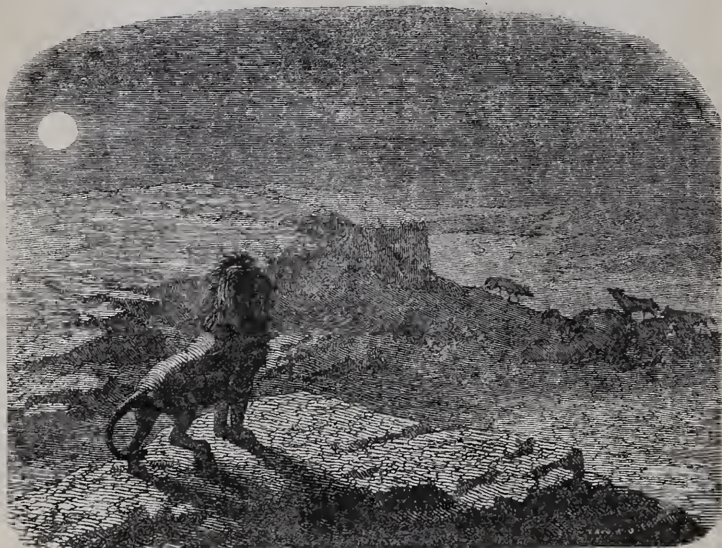
Van Dijk was van top tot teen Nederlander. Hij had geen oogenblik geaarzeld zich aan het hoofd der ontevreden kolonisten te plaatsen, en de voormalige Nederlandsche officier had onder de opstandelingen een al te werkzame rol gespeeld. Toen dus de opstand onderdrukt was, was hij met een aantal gelijkgezinden genoodzaakt zijn heil in de vlucht te zoeken. Zij verlieten huizen en weiden, om in de woestijn hunne vrijheid te handhaven. Het is op dit tijdstip, dat ons verhaal begint, en het tooneel der gebeurtenissen is in de eerste plaats de woestijn Kalihari — de Sahara van het Kaapland. Als men van eene woestijn hoort, dan stelt men zich gewoonlijk eene uitgestrekte, met zand bedekte vlakte voor, zonder boomen, zonder gras of eenig ander spoor van plantengroei, zonder water. Deze voorstelling is evenwel niet geheel juist. Men heeft weliswaar in de woestijn zulke dorre vlakten, maar ook streken van een geheel ander voorkomen en die desniettemin evenzeer den naam van woestijn verdienen.

Hoewel de groot Afrikaansche woestenijen nog op verre na niet op alle punten bekend zijn, weet men toch zooveel, dat men er heuvelachtige, zelfs bergachtige streken, met rotsen en dalen, meren, rivieren en bronnen vindt. Ook ontbreekt het hier en daar niet aan vruchtbare plekken, die met boomen, bosschen en welig tierende planten bedekt zijn. Soms zijn deze vruchtbare plekken klein, soms ook wel groot en door onafhankelijke volksstammen bewoond. Men noemt ze oasen. Eene bijzonderheid van de straks genoemde woestijn zijn de sodabronnen en zoutmeren, van welke inzonderheid de laatste een eigenaardig gezicht opleveren.

Een dikke zoutlaag bedekt den oever en een groot gedeelte van de oppervlakte met kleine, sneeuwwitte kristallen, zoodat het bekken gewoonlijk het voorkomen van een ten deele dicht gevroren meer heeft, dat met rijp of fijne sneeuwvlokken bezaaid is. Dit winterachtig gezicht levert een zonderling contrast op met den weligen plantengroei op de oevers, die met dichte, altijd groene bosschages, rijzige acacia's en prachtige planten van allerlei kleuren prijken.

In de woestijn zelve heerscht de stilte des grafs, alleen nu en dan door het gebrul van den koning der dieren afgebroken, wanneer hij des nachts op roof uitgaat, of door het gehuil der hyena's, het heesch geschreeuw der luipaarden of het gesis der slang, wier weg zich door een geelachtig slijm verraadt. Het

onbegrensde uitspansel schijnt als door onzichtbare zuilen gedragen en te vergeefs zoekt het oog een rustpunt in het eindeloos verschiet, totdat de steppe en de altijd onveranderlijke horizon ineensmelten, als kuste het zandige meer den rand van het hemelgewelf om een verkwikkenden regen af te smeeken.

De woestijn.

Hier is de lucht altijd met stofdeeltjes bezwangerd, of de heete samoem drijft wolken van zand over de vlakte, even als de hongerige wolf eene kudde schapen voor zich uit jaagt.

Om aan de vervolging zijner vijanden te ontkomen, had Van Dijk zich op weg begeven met zijne vrouw, zijn beide zoons Eduard en Jan, en zijne dochters Magdalena en Maria. Zijn doel was, eene oase in de woestijn Kalihari op te zoeken. Sommigen van zijn verbannen naburen hadden zich bij hem aangesloten. De wakkere boer had het bij zijn vertrek in de keuze zijner dienstboden gelaten, of zij met hem wilden gaan, of tot hunne landgenooten terugkeeren. Zij kozen het laatste, met uitzondering van een Hottentotsche vrouw en een Boschjesman, een reusachtige oude kerel, die den bijbelschen naam Goliath

niet zonder reden droeg, en nu de familie, bij welke hij van kindsbeen af diende, in hare ballingschap niet wilde verlaten.

De Boschjesman.

Behalve deze beide inboorlingen, was er nog een derde persoon, die het huisgezin niet wilde vaarwel zeggen. Deze man, David Marcus, een zendeling, geboren in Friesland, had Afrika in verschillende richtingen, zoowel in het noorden als in het zuiden, doorkruist; vooral echter had hij alle streken langs de kust onderzocht en was met vele zaken bekend geworden, die, naar hij meende, aan Van Dijk te pas konden komen. Dat hij aan laatstgenoemde gehecht was, had zijn grond dáárin, dat de bejaarde, door vele vermoeienissen aan zijne betrekking eigen,

zwak geworden man, gedurende zes jaren een liefderijke verzorging onder het gastvrije dak van den kolonist gevonden had.

Eindelijk had zich een dier avonturiers bij den boer aangesloten, welke men niet zelden in zulke landen vindt, waarin de beschaving nog slechts zwak is doorgedrongen: meestal menschen met een hart van staal, krachtige vuist, een vast oog en onuitputtelijk in het vinden van allerlei hulpmiddelen, dus onschatbaar in tijden van nood en gevaar. Hij was een oude leeuwen- en olifantenjager, Berthold geheeten. Omdat men reeds een David en een Goliath bezat, had men hem den naam van Saul gegeven. Deze avonturier wist altijd raad, in het bosch, in de woestijn, op het water en op het land; want hij had in zijne jeugd als soldaat gediend en later als een soort van Afrikaanschen padvinder een zwervend leven geleid.

In zijne jeugd met een Engelschman in Afrika gekomen, had hij dezen op zijne reis, om de bronnen des Nijls op te sporen, vergezeld, en later als soldaat onder het vreemden-legioen in Algerië gediend. Door de Kabylen gevangen genomen, had hij het geluk gehad te ontvluchten, waarna hij zich bij eene Fransche expeditie naar den Senegal aansloot. Hier geraakte hij in handen van de Engelschen, als verdacht van aan den slavenhandel deel te nemen. Hij had zijne vrijheid alleen te danken aan de warme voorspraak van een zendeling, dien hij in Egypte had leeren kènnen. De jacht, hetzij alleen, hetzij in gezelschap van anderen, was zijn geliefkoosde bezigheid. Zijn instinct in de wildernis en zijn rijke ondervinding zouden, bij een behoorlijke leiding, van den avonturier een onschatbaar man voor de wetenschap gemaakt hebben, ware niet juist op het tijdstip, dat hij zich bij eene wetenschappelijke expeditie in de binnenlanden van Afrika dacht aan te sluiten, de oorlog tusschen de boeren en de Engelschen uitgebroken. Hij werd bij deze gelegenheid met Van Dijk bekend en besloot, dezen in zijne ballingschap te vergezellen.

Zijne tochten in het Kaapland maakten eigenlijk eerst uit hem den jager van beroep. Daarmede begon een leven vol avonturen.

Even als de Fransche leeuwendooder Gérard in het noorden van Afrika, zoo had onze vriend den koning der dieren in het zuiden den oorlog verklaard. Zijn naam werd dan ook weldra beroemd onder de wilde stammen, die hem om zijn moed en koelbloedigheid vereerden en niet zelden vreesden. Een hevige hartstocht voor de jacht van zijne jeugd af, gaf aan zijn levendige belangstelling in de bezielde en onbezielde natuur een bepaalde richting, en deze nam toe, naarmate hij meer gelegenheid vond die aan te kweeken. De vrijheid was de hoogste schat zijns le-

vens en niets ging hem boven het genot, om in stille nachten in de eenzaamheid rond te dwalen, ongestoord de majesteit der natuur te gevoelen en hare schoonheid te bewonderen.

Tusschen dezen man en Van Dijk, hoewel zij een geheel verschillend soort van menschen waren, was van lieverlede een wederzijdsche genegenheid ontstaan, zoodat beiden schier niet meer buiten elkander konden leven. Aan deze vriendschappelijke verhouding had de jager reeds veel opgeofferd, ten slotte zijn geheele toekomst, zonder dat hij daarom iets van zijn goed humeur verloren had.

De karavaan, tot welke Van Dijk en zijn bovengenoemde metgezellen behoorden, bestond uit ruim twintig menschen en telde zes wagens.

Men vorderde langzaam, daar de tocht dikwijls door holle wegen en andere belemmeringen vertraagd werd. Bij zulk eene gelegenheid brak de dissel van den wagen, op welken Van Dijk en twee zijner kinderen, Eduard en Maria, gezeten waren, terwijl het overige gedeelte van den trein, met den wagen, waarop zich de beide anderen, Jan en Magdalena, benevens zijne vrouw bevonden, reeds vooruit was. Bij en op den wagen van Van Dijk waren, behalve de reusachtige Goliath en Totty, de Hottentotsche vrouw, ook nog de zendeling en de jager Berthold, of Saul, zoo als hij meestal genoemd werd.

Het is volstrekt niet ongewoon, dat een wagen een poos achterblijft, omdat er iets aan hersteld moet worden; niemand van de overigen kon zich dus daarover verwonderen. Het was reeds avond, toen het ongeluk gebeurde.

Van Dijk en Saul trokken hunne bovenkleederen uit en gingen frisch aan het werk. Zij zouden er evenwel niet voor den nacht mede gereed gekomen zijn, zoo niet een vroegere makker van Saul met zijn knecht en voerman Hendrik, hen te hulp gekomen waren. Jan van den Brink was op weg naar de hoofdplaats der boeren aan de Groote Oranje-rivier en Van Dijk volgde dezelfde richting. Inmiddels was het toch nacht geworden, voordat zij met hun arbeid gereed waren. Dat zij de reis in de duisternis niet konden voortzetten, spreekt van zelve, omdat zij den weg niet kenden; en daar niet ver van deze plaats water in overvloed was, besloten zij tot den volgenden morgen te blijven waar zij waren.

Deze vertraging, die voor Van Dijk zoo onaangenaam was, kwam Saul alles behalve ongelegen. Hij had namelijk in den namiddag een paar fraaie antilopen gezien en het geluk gehad er een van te schieten. De oude jagerslust werd echter eerst

recht weêr opgewekt, toen Van den Brink, die in deze streek goed bekend was, zijne aandacht op het nabij gelegen meertje vestigde. De laatste was ook een vurig beminnaar van de jacht en beiden besloten van deze gelegenheid gebruik te maken, om aan hunne liefhebberij den teugel te vieren. Zij begaven zich dus onmiddellijk naar de bedoelde plaats op weg.

Toen zij daar aangekomen waren, maakten zij een gat, waarin zij zich konden verbergen, en wachtten af wat er komen zoude. Het duurde ook niet lang, of zij zagen twee zwarte rhinocerossen, door een witten gevolgd, het water naderen. Beide jagers gaven te gelijkertijd vuur op het grootste der beide dieren, dat nog ongeveer 500 schreden ver liep en toen dood nederviel. Het ander schrikte en bleef een oogenblik besluiteloos staan. Het bedacht zich echter niet lang, maar stapte regelrecht naar het water toe; bijna te gelijk ontving hij twee kogels in den schouder, liep ook nog ongeveer honderd schreden ver en stortte ter aarde. Een half uur later verscheen de witte rhinoceros, die de beide dieren besnuffelde en zich daarop ijlings uit de voeten maakte, voor de jagers hem een kogel konden nazenden. Deze hadden evenwel nu eerst recht lust in de jacht gekregen. Daar Van Dijk met zijn zwaar beladen wagen slechts langzaam voortreizen kon, dacht Saul dat hij nog wel een tweeden nacht aan het meer doorbrengen kon. Men sprak dus af, dat Van Dijk en de overigen den volgenden morgen vroegtijdig hun weg zouden vervolgen. Saul zou dan met het krieken vau den dag met Jan van den Brink het spoor van zijn vriend volgen. Hij hoopte hem tegen den avond bij zijne familie aan te treffen, daar men met den minder zwaar beladen wagen van Van den Brink beter vorderen kon.

De laatste had van Hottentotten vernomen, dat er aan de overzijde van het meer vele olifanten zwierven. Derhalve besloten de beide jagers aldaar post te vatten. Zij spanden de ossen uit en maakten zich gereed om door middel van struiken een soort van kraal voor het vee te maken: eene voorzichtigheid, die wegens de mogelijke nabijheid van leeuwen niet overbodig was.

Juist in dezen nacht zou men in de kleine legerplaats een vreeselijk tooneel beleven. Men was tot zonsondergang bezig met het maken van de omheining voor het vee. Toen deze eindelijk met veel moeite gereed gekomen was, legde men tusschen de wagens en het water, dicht aan den oever, onder een groep hooge vrij lommerrijke boomen, een vuur aan. Zoodra de schemering voor den nacht had plaats gemaakt, ging Saul naar zijne schuilplaats; Van den Brink zou hem spoedig volgen. De

maan kwam op, de jager zag duidelijk onderscheidene leeuwen, ongeveer een dozijn hyena's en twintig of dertig sjakals rondom de lijken van de doode rhinocerossen vereenigd en die verslinden. De leeuwen gebruikten hun maaltijd met de grootste kalmte, maar de hyena's en sjakals vochten om elk stuk en joegen elkander rondom het aas, onophoudelijk knorrende en huilende. De leeuwen waren verzadigd en stapten met hoog opgeheven koppen naar het water. Een paar minuten later draaide een hunner den kop om en naderde Saul; vlak achter hem liep een andere leeuw, en iets achteraan kwamen de overigen.

Toen de leeuwen ongeveer vijftig schreden van Saul verwijderd waren, stonden zij een oogenblik stil, om zich te overtuigen of er ook onraad was. Een hunner strekte zijn forsche leden uit en ging op de rots liggen; de anderen echter zetten hun weg voort en naderden zorgeloos het water. Zij waren zoo dicht bij Saul en de nacht was zoo stil, dat hij hen duidelijk kon hooren slurpen.

Een oude leeuwin, die den troep scheen aan te voeren, had echter den loerenden jager ontdekt en hief den kop op; de vurig rollende oogen onwrikbaar op de hinderlaag gevestigd houdende, zag Saul haar recht op zich afkomen. Alleen moed en tegenwoordigheid van geest konden hem redden; hij moest het dier doodschieten, voor een der anderen hem bemerkt had. Zonder dat zijne hand beefde legde hij aan. De leeuwin zag de beweging, stond stil en scheen zich tot een sprong gereed te maken, toen de kogel des jagers haar in den schouder trof. Met een vreeselijk gebrul nam zij met groote sprongen de vlucht, door de anderen gevolgd, allen in een dichte stofwolk gehuld. Eerst toen zij het kreupelhout in den rug van den jager bereikt hadden, stonden zij stil en de achterste van den troep keek om. Op dat oogenblik schoot Saul zijn tweeden loop af. Op hetzelfde oogenblik vernam hij het gehuil en gekerm der leeuwin, die doodelijk getroffen was. Hij luisterde en zijn hart klopte hoorbaar. En waarlijk — de leeuwin lag te sterven.

Juist was Saul op het punt om het struikgewas te naderen, waar het zieltogende dier lag, toen zeer kort in zijne nabijheid het donderend gebrul van een woedenden leeuw gehoord werd.

Schier op hetzelfde oogenblik hoorde hij zijn makker roepen: „de leeuw, de leeuw!” Tegelijkertijd zag Saul Van den Brink op zich toesnellen, met alle teekenen van den hevigsten angst en schrik.

„De leeuw, de leeuw!” schreeuwde hij nogmaals. Zijne oogen stonden wijd open en de haren rezen hem te berge. „Hij heeft Hendrik, die naast mij bij het vuur lag, weggesleept. Ik heb

hem met een brandend stuk hout voor den kop geslagen, maar hij wilde zijn prooi niet loslaten!"

De dood van den armen Hendrik.

De zaak had zich toegedragen als volgt. Een van de ossen was door de omheining gebroken, en dit had den armen Hendrik bewogen om op te staan en het dier weder binnen het perk te drijven. Bij deze gelegenheid was de leeuw hem sluipende tot in de nabijheid van het vuur gevolgd. De arme jongen had zich dan ook nauwelijks weder ter neder gelegd, toen de leeuw met een vreeselijk gebrul op hem aanviel en zijn prooi naar het kreupelhout sleepte, waaruit hij gekomen was.

Jan had aan de andere zijde en met den rug naar het vuur gelegen. Toen hij den leeuw hoorde, was hij overeind gesprongen, had een brandend stuk hout genomen en daarmede den leeuw op den kop geslagen. Het roofdier liet echter zijn prooi niet los en bracht Van den Brink zelf door een enkelen slag met zijn klauw eene ernstige wonde toe.

Met het krieken van den dag dreven de twee jagers het vee uit de kraal en volgden toen het spoor van den leeuw, die Hendrik had weggesleept. In de laagte, waar hij zijn prooi had verslonden, vonden zij een been van het slachtoffer, dat boven de knie afgebeten was; de schoen zat nog aan den voet. Het gras

en het struikgewas in de nabijheid vertoonden sporen van bloed en op verschillende plaatsen vond men flarden van zijne kleederen. Ongeveer duizend schreden van hunne legerplaats trof men een uitgedroogde rivierbedding aan. De oevers van deze bedding waren met struikgewas omzoomd en het water had, bij vroegere overstroomingen, bij zijn afloop hier en daar, en ook in hunne nabijheid, groote hoopen dun hout achtergelaten. De leeuw had hier de droge bedding verlaten en was in het struikgewas gedrongen. Nauwelijks hadden de jagers hunne honden losgelaten, of deze waren het roofdier op het spoor. Weldra hoorde men het gekraak van takken en schier te gelijkertijd zag men den leeuw met groote sprongen de vlucht nemen. Saul zette de honden aan; twee van de besten vlogen vooruit en de overigen volgden. Nog een eind ver bleef de leeuw op den oever van de bedding, maar sloeg op eens den weg naar een mimosa-boschje in. Hier bleef hij eindelijk staan, brulde vreeselijk en geeselde zijne zijden met de staart. Toen Van den Brink hem gewaar werd, begon zijn bloed te koken van woede, want hij dacht aan het lot van den armen Hendrik. Hij bracht de kolf van het geweer aan den schouder en wachtte het oogenblik af, dat de leeuw een van zijne zijden bloot zou geven. Dit gebeurde reeds in het volgende oogenblik. De jager vuurde en trof het reusachtige dier in den schouder. De wond was niet doodelijk en de leeuw deed nog een vervaarlijken sprong. Doch bijna op hetzelfde oogenblik drong een tweede kogel hem in de borst en viel hij dood neer. Zoo wreekten zij den dood van Hendrik.

De jagers hielden deze treurige gebeurtenis voor een slecht voorteeken. Zij hadden hunne zucht naar avonturen zwaar geboet en waren terneêrgeslagen. De wagens werden dus zoo spoedig mogelijk ingespannen en men volgde het spoor van Van Dijk. Deze had echter eenige mijlen van de laatste legerplaats op nieuw een oponthoud gehad. Van een der raderen van zijn wagen was namelijk de ijzeren hoepel losgeraakt. De bezorgde vader, die nu reeds twee dagreizen van zijn huisgezin verwijderd was, werkte met de meeste inspanning om de schade te herstellen. Hoewel hij hierin door Goliath en zelfs door den zendeling krachtig geholpen werd, miste men echter Saul. De avond van den tweeden dag was dan ook reeds gevallen, voor zij den wagen weêr in goeden staat hadden. De zware arbeid gedurende het heetste gedeelte van den dag had hen zoo vermoeid, dat zij nu eenige uren rust moesten nemen.

Met het krieken van den dag waren zij echter weer op de

been en volgden het spoor der karavaan. Zij dachten die weldra te zullen inhalen. Wel is waar vonden zij het eenigszins vreemd, dat niemand hunner vrienden hen in den afgeloopen nacht opgezocht had, maar zij verwachtten toch van uur tot uur iemand te zullen zien opdagen. Zoo reden zij den geheelen nacht door. Reeds was het weder morgen geworden en middag, maar nog vertoonde zich geen levend wezen.

De landstreek, door welke zij nu trokken, was woest en rotsachtig. Een angstig voorgevoel begon allen te bekruipen en nam van oogenblik tot oogenblik toe. Het spoor bleef echter even duidelijk en zij waren dus in zooverre gerust, dat zij niet verdwalen konden. Plotseling meenden zij in de verte eenige schoten te hooren.

Wat moest dat beteekenen? Waren de wagens door een vijand overvallen? Zij hielden een half uur stil, doch daar zij verder niets hoorden, begaven zij zich weer op weg, zoo als te begrijpen valt in de doodelijkste ongerustheid. Het schieten, dat zij gehoord hadden, baarde hun echter minder zorg dan de vreemde omstandigheid, dat niemand teruggekeerd was om eens naar hen om te zien. Reeds was de zon op het punt van onder te gaan, toen Van Dijk den voet van het Maghalie-gebergte bereikte, zonder dat hij de zijnen ontdekt had.

Eindelijk vond men hen, maar — in welk een tooneel! Het bloed verstijfde hen in de aderen. Daar stonden en lagen de wagens, de meeste met gebroken dissel, van hunne lading beroofd, die voor een gedeelte in het rond verspreid lag. Men vond de overblijfselen van een groot vuur, en eenige stukken smeulend hout bewezen dat het nog kort te voren gebrand had. Menschen waren er niet te zien, maar wel lagen er eenige dooden op den grond, welke hyena's en sjakals elkander betwistten. Ook enkele doode en zwaar verminkte ossen vond men — verder niets.

Van Dijk, zijn beide reisgenooten en kinderen stonden verstijfd van schrik en ontzetting. Het kon niet anders — de reizigers moesten door een troep inboorlingen overvallen en vermoord zijn...

Te oordeelen naar den staat, waarin de roofdieren de lijken reeds gebracht hadden, moest het ongeluk al eenigen tijd geleden hebben plaats gehad.

Van Dijk was de eerste die zich van den schrik herstelde. Hij liet zijn beide kinderen met den wagen onder de bescherming van den Boschjesman en begon het tooneel der bloedige gebeurtenis nader in oogenschouw te nemen. Zij joegen de hyena's en sjakals weg, die echter niet ver liepen en grooten lust schenen

te hebben om terug te komen, zoodra de menschen het veld zouden hebben geruimd. Weldra kwam Van Dijk tot de overtuiging, dat de lijken die daar lagen, die van zijne metgezellen waren: met zekerheid was het echter niet te zeggen, zoo gruwelijk waren zij verminkt.

Vruchteloos was al het zoeken naar de vrouw en de kinderen; zij waren onder de doode lichamen niet te vinden. — „Er is geen twijfel aan," zeide Van Dijk, „zij zijn door roovers weggesleept." — Op dat oogenblik hoorde men het blaffen van honden en het knorren en huilen van hyena's; het was alsof de eersten met de laatsten aan het vechten waren. Dit rumoer kwam uit een boschje in de nabijheid. De beide huishonden van Van Dijk bevonden zich bij de karavaan en niemand twijfelde dus of zij waren het, die men hoorde blaffen. Men spoedde zich dus naar het houtgewas en ontdekte weldra de beide groote honden van Van Dijk, bezweet en bebloed, met wonden bedekt, zich tegen eenige roofdieren verdedigende, die een donker voorwerp trachtten te naderen, dat onder bladeren lag. Het was een verminkt en onkenbaar geworden lijk.

Een nader onderzoek van deze plek deed de laatste straal van hoop bij Van Dijk verdwijnen. De verscheurde en met bloed bevlekte kleederen waren die van zijne vrouw! — Zijn huisgezin en vrienden waren door de wilden vermoord en door de wilde dieren reeds half verscheurd!

Inmiddels was de zendeling nader gekomen. Hij vond den rampzaligen echtgenoot en vader ten prooi aan de felste smart. Na eenige oogenblikken zwijgens legde hij de hand op den schouder van zijn vriend en zeide met diep bewogen stem:

„Moed en berusting, vriend! De Heer heeft gegeven, de Heer heeft genomen, de naam des Heeren zij geloofd!"

De vluchteling zweeg eenige oogenblikken. Eindelijk greep hij de hand zijns vriends, drukte die en zuchtte: „Amen!"

VIERDE HOOFDSTUK.

DE VESTIGING DER BOEREN AAN DE GROOTE ORANJE-RIVIER.

AVONDGESPREKKEN DER HUISGENOOTEN. — EEN DAG ONDER DE KEERKRINGEN. — EEN NACHT IN DE TROPISCHE GEWESTEN. — DE JUCCA. — JACHT OP EEN RHINOCEROS EN EEN OLIFANT. — DE JACHT OP RIVIERPAARDEN.

Onderscheidene jaren waren sedert de treurige gebeurtenis verloopen, waardoor Van Dijk zijne vrouw en twee kinderen verloren had. Wij vinden hem in een verwijderd, aan de groote woestijn Kalihari grenzend district, gelegen aan de overzijde van de Oranje-rivier, als een zoogenaamde trekboer met zijne kudden overal rondzwervende, waar hij goede weiden en drinkwater hoopte te vinden. Zijn tegenwoordige kraal lag ongeveer honderd mijlen van de voornaamste nederzetting verwijderd. Mijlen ver in den omtrek was het land onbewoond, tenzij men daarvan een paar kralen van Boschjesmannen uitzondert.

Zoo als wij zeiden, oefende Van Dijk nu het bedrijf van trekboer uit. De landbouw in de Kaap-kolonie bestaat hoofdzakelijk in de veeteelt, in het fokken van paarden, runderen, schapen en geiten, en deze dieren maken den rijkdom der boeren uit. Hoewel onze vriend in zijn leven vele teleurstellingen ondervonden en het ergste, wat een echtgenoot en vader overkomen kan, hem getroffen had, was hij toch niet de man, die zich door tegenspoeden geheel liet ter nederslaan. Hij wist zijn ongeluk met mannelijken moed te dragen, en de tijd, die alle wonden geneest, had zijn diepe smart in een zachte zwaarmoedigheid veranderd.

Iederen avond verzamelden zich de kinderen, vrienden en knechts voor de kraal rondom den wakkeren boer. Dat waren de gelukkigste uren voor den braven man. Hij bevond zich dan te midden dergenen, die hij lief had. Dan rookte hij een vaderlandsche pijp, sprak over het werk van den afgeloopen dag, verlustigde zich in den voordeeligen staat van zijn maïsveld of het meer toenemend getal zijner schapen en runderen.

Saul was hem tegenwoordig van groot nut. Onze lezers zullen wel reeds geraden hebben, dat hij op den avond van den treurigen dag, waarop zijn vriend van zijne vrouw en twee

De boer en zijn huisgezin.

kinderen, alsmede van een gedeelte zijner bezittingen beroofd was geworden, behouden bij hem aangekomen was.

Zijn metgezel Van den Brink, die bij de laatste, zoo ongelukkig uitgevallen leeuwenjacht zijn knecht verloren had en nu aan zich zelven was overgelaten, had zich slechts zoolang bij Van Dijk aangesloten, tot dat hij gelegenheid zou hebben gevonden, om zich bij een grooter reisgezelschap aan te sluiten, dat ongeveer dezelfde richting zou volgen, welke hij gekozen had. Hij was in dit opzicht gelukkig geslaagd, want reeds op den derden dag na zijne aankomst had zich zulk eene gelegenheid opgedaan.

Van dat tijdstip af had Saul zijn vriend alleen dan verlaten, wanneer hij een stuk wild voor de keuken schieten moest. In het algemeen deed hij al wat mogelijk was om hem van nut te zijn. Hij had de zorg voor de lichamelijke opvoeding van

Eduard geheel op zich genomen, en deze was dan ook onder zijne leiding een flinke knaap geworden, wiens hand niet beefde bij onverwachte gevaren.

De zendeling belastte zich met de verstandelijke vorming van broeder en zuster, zoodat beiden een schat van kennis opdeden, welken men bij jongelieden, zoo geheel afgescheiden van de beschaafde samenleving, niet vermoeden zou.

Hoewel het huisgezin van den boer klein was, verveelde men zich toch nooit als het dagwerk was afgeloopen, want iederen avond kwamen allen bijeen, om den tijd met aangename en leerzame gesprekken te korten. Het avontuurlijke leven van Van Dijk, van Saul en zelfs van den zendeling, bood daartoe ruime stof.

De kudde was binnen de omheining gedreven, het werk van den dag afgeloopen en de huisgenooten zaten als naar gewoonte voor het huis bijeen. Zoo als meestal het geval was, herinnerde zich de een dit, de ander dat uit zijn leven; in den beginne wilde het gesprek evenwel niet recht vlotten, want ieder was te veel met zijn eigen gedachten bezig.

De zon was reeds ondergegaan toen de zendeling het woord opvatte. Hij had eenigen tijd zitten peinzen over den tijd, dien hij onder de keerkringen had doorgebracht, en den loop zijner gedachten volgende, begon hij het volgende verhaal:

„Er is niets heerlijkers”, zoo begon hij, „dan een dag onder de keerkringen, en ik denk altijd nog met genoegen aan den tijd, dien ik daar doorbracht. Men stelle zich voor, dat het drie uur in den morgen is; de sterren flikkeren en de ondergaande maan spiegelt zich nog even in de kabbelende golfjes van de rivier. Vele planten hebben hare bladeren gesloten; andere, die als ware ’t over dag slapen, beginnen hare bladeren van lieverlede te sluiten. Hier en daar slechts is de kelk van eene bloem open; zij zijn omzwermd door groote kapellen, die van de eene naar de andere fladderen. Al natter en natter maakt de dauw planten en bloemen. De dageraad vertoont zich; een fijn, gelijkmatig grauw, met een roodachtige tint vermengd, verspreidt zich over den hemel en alleen het zenith is nog donkerblauw. De omtrekken der boomen worden hoe langer zoo scherper; de landwind, die zich in het oosten verheft, begint de bladeren langzaam te bewegen; — reeds worden de toppen der palmen door een roodachtigen gloed gekleurd. De bladeren ontwaken en baden zich in de frissche morgenlucht; het gegons van kevers, vliegen en muggen, het gezang en geschreeuw der

vogelen en apen verkondigt den naderenden dag. De lucht wordt van oogenblik tot oogenblik helderder; de dag breekt aan! Als uit een vuurzee opstijgend, werpt de ontzaglijke bol een purperen gloed op de aarde. De hemel is wolkeloos. De dauw trekt op, de landwind wordt van oogenblik tot oogenblik zwakker en de warmte neemt in dezelfde evenredigheid toe. De zon stijgt loodrecht omhoog, doch aan den westelijken gezichteinder ontwaart men kleine, witte, vlokachtige wolkjes. Nog een uur later en die wolkjes zijn breede, opeen gestapelde wolkgevaarten geworden, die al hooger en hooger klimmen. Planten en bloemen laten de bladeren hangen onder de gloeiende stralen der zon; goudkleurige kevers, kolibries en vlinders van de schoonste kleuren zweven over de planten; de wegen wemelen van mieren, die bladeren en bloesems naar hare nesten slepen. Maar ook de tragere dieren ondervinden den invloed van de zon; de krokodil komt uit het slijkerige rivierwater te voorschijn en koestert zich in het heete zand op den oever. Schildpadden en hagedissen verlaten hun vochtige holen en hier en daar kronkelt en schuifelt een gevaarlijke slang. Inmiddels zijn de wolken gedaald en hebben zich in lagen van elkander gescheiden, steeds in zwaarte en donkerheid toenemende; in het midden echter hebben zich reusachtige witte koppen gevormd, even als waren het zoovele bergen in de lucht. Op eens is de geheele hemel met wolken bedekt, de zon verbergt zich, doch de hitte wordt nog ondragelijker. Het is reeds middag geweest en een drukkend gevoel maakt zich van den mensch meester, alsof een groot gevaar op handen ware; zelfs de dieren schijnen onder den invloed van deze gesteldheid der lucht te verkeeren. Alleen het tragere gedierte dat in de dichte schaduwen des wouds eene schuilplaats gezocht heeft, geeft geen blijken, dat het een voorgevoel heeft van de naderende crisis in de natuur. Maar die crisis komt — reeds wordt de lucht koeler, de wind steekt met vreeselijke kracht op. Hij vaart donderend door het woud en beroert zee en rivieren. De neger, die met pijl en boog gewapend, in een ranke kano, ter vischvangst gevaren is, zendt nog een laatste pijl naar een der waterbewoners, die zich aan de oppervlakte vertoont, om zich dan zoo spoedig mogelijk naar den oever te spoeden — want de storm heeft een aanvang genomen. Korte bliksemschichten doorklieven de wolken, de donder rolt, er vallen druppels, eerst enkele, dan meer, totdat eindelijk waterstroomen van den hemel vallen. Het woud zucht en steunt, het in den beginne ritselend suizen der door den regen bewogen bladeren, is nu een oorverdoovend geruisch geworden. Bloemen buigen het hoofd, bladeren

vallen af, takken worden van de boomen gescheurd en menige vermolmde, oude stam stort ter aarde. De dieren zijn verstomd;

De vischvangst met speer en pijl.

de vogels fladderen naar beneden en zoeken den grond; de insecten trachten zich zooveel mogelijk onder de bladeren en het mos der stammen te verschuilen; het roofdier staakt zijne vervolging en alleen de koudbloedige amphibieën verheugen zich in den regen, terwijl kikkers en andere amphibieën uit de moerassen een duizendstemmig koor aanheffen. De lucht is inmiddels vrij wat afgekoeld — nog een korte tijd, en de storm is voorbij. In verjongden glans treedt de zon van achter het wolkengordijn te voorschijn. Weldra is geen spoor van den storm meer over, behalve de verwoesting die hij heeft aangericht. Het geheele plantenrijk heeft een frisch en bloeiend aanzien bekomen. Nu wordt het avond en de zon gaat onder, even wolkeloos al hij is opgegaan. De nacht is gekomen en diepe duisternis bedekt weder de aarde.”

„Niet minder schoon is de nacht in de tropische landen,” antwoordde Jan van Dijk, toen de zendeling zijne schildering geëindigd had. „Niets kan met de pracht van die nachten

vergeleken worden, als de heete dag voorbij is, en suizende sefiers, bezwangerd met de balsemieke geuren van het nabijzijnde gebergte, den dampkring afkoelen. Dit genot neemt meer en meer toe, zoodra de duisternis des nachts zich over zee en land heeft uitgebreid. Wie de tooverachtige schoonheid van zulke nachten op deze breedten niet zelf genoten heeft, kan zelfs door de meest uitvoerige schildering aan een ander daarvan den rechten indruk niet geven.

„Een lichte, doorschijnende nevel bedekt den geheelen omtrek; de maan vertoont zich tusschen zware, grillig gevormde wolken; de voorwerpen, welke zij bestraalt, vertoonen scherpe omtrekken,

Rivieroever met orchideeën.

terwijl een tooverachtige schemering die, welke in de schaduw liggen, verder verwijderd doet schijnen, dan zij werkelijk zijn.

Jucca in drie verschillende soorten:
Jucca filamentosa, *aloïfolia* en *gloriosa*.

Het is bijna doodstil; de bladeren van sommige struiken zijn ineen gevouwen, als maakten zij zich gereed tot den slaap, en staan stil en onbewegelijk naast de sombere kronen van de manga, de jueca en de etherisehe zambas.

„Waar men palmen vindt, treft men ook den pisang en de banaan aan. Aan deze sluit zieh het groote en heerlijke rijk der orchideeën. Er is geene planten-familie, die op zulk eene verscheidenheid van de zeldzaamste bloesems kan bogen als deze. De bloem der orehideeën toch overtreft alles, wat de gloeiendste verbeelding van den kunstenaar ooit in het leven riep. Zij bestaat sleehts uit zes bladen; maar door eene eindelooze afwisseling van groei vertoonen zij zieh in de meest versehillende, in de meest schoone vormen. Nu eens heeft zij de gedaante van de aardigste pantoffel, met linten, robijnen, smaragden, topazen en andere kleinoodiën versierd; dan eens meent men een gevleugeld insect te zien, sehitterend van de schoonste kleuren. Elders schijnt Flora, de godin van het plantenrijk, een stengel met de fraaiste vazen, korfjes, wiegen, zakjes en dergelijke kleinigheden, van het breekbaarste porselein tot de schitterendste zijden stoffen, behangen te hebben. Hier wiegen zich kolibries met uitgespreide vleugeltjes op een anderen stengel en leiden het oog door hun schoone vederen voor een oogenblik van de pracht der bloemen af.

„Op een andere plaats verlustigt het oog zich in een soort van planten, die door struik en blad en groeiwijze met de lelie verwant zijn, zooals de jucca, de aloë, de tulp, de keizerskroon en wat dies meer zij, zich meestal onderscheidende door knolaehtige knopstammen en zesregelige bloemkronen.

„Aan deze sluiten zich de asphodilgewassen, hyaeinthen, zeeajuin, graslehën en meer andere planten van dezen aard. Even als de palm verheft zieh de stam van den drakenboom, gekroond met sabelvormige bladeren, uit wier binnenste de bloemtrossen te voorschijn komen. De jueca, van welke hier op de bijgevoegde plaat drie verschillende soorten afgebeeld zijn, is voor de maan geschapen, even als de heliotroop voor de zon. Zij vertoont hare schoonheid voor geen ander licht. De doorschijnende bladeren van deze bloem, die er bij dag mat uitzien, schitteren in den manesehijn als zilver. De bladeren zelven, die over dag slap neêrhangen, riehten zieh des naehts op en vormen een waaier om den steel. Deze merkwaardige plant, die heden ten dage vele liefhebbers van den tuinbouw bekoort, herinnert aan de rijke vegetatie der palmboomen. De eene soort (de *jucca aloifolia*), met bloesems van buiten rood, van binnen wit, plant zich spoedig voort en vormt uitgestrekte heggen. Hare bladeren

bevatten eene stof, niet ongelijk aan papier, alle soorten van kleuren licht aannemende en waarop men schilderen kan, even als op bristolsch papier of porselein. De andere soort (*jucca gloriosa*), met wit en rood gestreepte bloesems, bezit dezelfde eigenschappen en vereischt geene bereiding. De voorwerpen uit de papierachtige stof vervaardigd, zijn licht, elegant en daarbij duurzaam. De *jucca filamentosa,* met lancetvormige, stijve, stomppuntige, aan de zaagvormige randen met lange, afhangende draden bezette bladeren, klokvormige, wit en rood gestreepte bloemen, is die der drie soorten, welke het eerst in Europa werd ingevoerd.

„Zacht ruischen de van sap beroofde bladeren der acajou; de grummijama en pitanga verspreiden als ware 't een laag van geurige sneeuw; de toppen der majestueuse palmen bewegen zich langzaam boven het stille dak; van alle kanten is men omringd door het geluid der krekels en groene kikvorschen, dat door zijne eentonigheid den geest tot een zoete zwaarmoedigheid stemt. Schier elk uur ruikt men nieuwe geuren, want verschillende nachtbloemen ontsluiten hare kelken en bedwelmen bijna door haar sterken reuk, terwijl tusschen al die heerlijke planten en bloemen lichtkevers als zoo vele beweeglijke sterren zweven.

„Maar ook dit schoone klimaat maakt geen uitzondering op den regel, dat de uitersten elkander raken. Wanneer de natuur hier door een orkaan in oproer komt, kan men zich geen vreeselijker schouwspel voorstellen. Ik heb eens zulk een orkaan bijgewoond. Er viel een stortregen, het donderde verschrikkelijk en de lucht was met electrieke stoffen bezwangerd. Daar tuschen huilde de storm en dreigde alles neder te werpen en huizen, bosschen, menschen en dieren weg te slingeren en tegen den grond te verpletteren. Vier en twintig uren was ik in mijn paviljoen opgesloten; vensters en deuren waren dicht gegrendeld, zoodat de diepste duisternis mij omringde, want de kleinste opening zou voldoende geweest zijn, om het kleine, op palissaden gebouwde huisje een luchtreis te laten maken. En toch, hoewel iedere opening, hoe klein ook, dicht gestopt was, kwam er zoo veel wind binnen, dat ik geen licht kon branden. Er schoot dus niets voor mij over dan den tijd half slapend, half wakend op mijne mat door te brengen. De ratten kropen van schrik uit hare holen en vlogen door het vertrek, alsof zij een schuilplaats tegen den orkaan wilden zoeken. Zoodra de natuur in geweldig oproer verkeert, is de eenzaamheid het ergste wat iemand kan overkomen, en zelfs de moedigste kan een gevoel van vrees niet onderdrukken.

„De eenige afwisseling in deze vierentwintig uren was, dat een neger mij iets te eten bracht. Hij was genoodzaakt op handen

Orkaan in de tropische gewesten.

en voeten te kruipen en het mandje met levensmiddelen even als een hond tusschen de tanden te dragen, want op de beenen staande, zou hij onfeilbaar door den wind opgenomen en de hemel weet hoe ver weggewaaid zijn.

„Eindelijk begon de storm te bedaren; maar welk een gezicht toen ik de deur opende! Alle hutten in het dorp waren van hun dak beroofd en de straat was met de overblijfselen er van bedekt. Boomtakken, geheele boomstammen, groote steenen, hoopen suikerriet, dood vee, verdronken ratten, bananen, mangoes en soortgelijke vruchten in alle tijdperken van rijpheid lagen bont door elkander. Het hooge gras der uitgestrekte, onbebouwde vlakten was als afgemaaid. Van de bergen en uit alle kloven vloeiden stroomen geelachtig water, dat stukken rots en boomstammen, bruggen, balken en planken meêsleurde. Alle boomen waren ontbladerd, de grond was met hunne bloesems en vruchten bezaaid. Het kiezelzand op de wegen was weggespoeld, en alleen de naakte en bruine kinderen der negers schenen zich over de verwoesting niet te bekommeren. Met allen spoed werd nu hand

aan het werk geslagen om de sporen van den storm op te ruimen, doch het duurde een geheele week voor men daarmede gereed was.”

„Ja, de dagen en de nachten in de tropische landen zijn heerlijk,” zeide de leeuwenjager; „maar zonder het genoegen van de jacht wordt toch alles eentonig. Ik heb eens zulk een nacht doorgebracht, dien ik nooit vergeten zal. Reeds had ik eenige dagen achtereen vruchteloos op de olifanten jacht gemaakt, en daar wij 's nachts helder maanlicht hadden, besloot ik mij eens in de nabijheid van een poel te verbergen, in de hoop, dat ik op deze wijze er wel een onder schot zou krijgen. Ik gaf mijn makker mijn zware buks van zes kogels op een pond te dragen, en voorzag mij van een andere, van een eenigszins lichter kaliber.

„Toen ik den poel bereikte, vond ik talrijke sporen van olifanten en rhinocerossen. Onmiddellijk zocht ik een plek uit, waar ik het geschiktst een gat in den grond kon maken, om er mij in te verschuilen. Daar de wind uit het oosten woei, maakte ik het gat aan den zuidwestelijken kant van de drinkplaats. Zoodra ik daarmede gereed was, bracht ik de paarden naar een dicht bebladerden boom, ongeveer een vierde mijl aan de noordzijde van den poel, waar wij hen zadel en toom afnamen, om eene kraal te bouwen.

„Kort voor zonsondergang was ik met hulp van mijn makker daarmede gereed en nu begaven wij ons naar onze schuilplaats. Daar aangekomen, zagen wij een groote mannetjes-giraffe voor ons. De hitte van den dag had het dier naar deze plaats gedreven, doch het durfde zich niet in het water begeven en drinken, want zoodra het ons in het oog kreeg, verwijderde het zich langzaam. Eenige minuten later ging de zon onder en weldra stond de maan hoog aan den wolkeloozen hemel. Op eens hoorde ik stappen in een oostelijke richting. Weldra zagen wij een zwarten rhinoceros aankomen, die onze schuilplaats tot op ongeveer vijftien schreden naderde. Ik trachtte hem door geschreeuw te verjagen, doch hij stoorde zich daar niet aan, zoodat ik opsprong en al schreeuwende met mijn zakdoek begon te zwaaien; doch ook hieraan stoorde hij zich evenmin; hij stapte door, zoodat hij nauwelijks zes schreden van mij af stond. Eerst toen ik met een stuk hout naar hem wierp, ging hij op den loop. Hij was nog geen uur weg, of ik zag vier olifanten naderen; zij kwamen allen uit het zuiden. Wij lieten hen ongestoord naderen, tot dat een hunner de lucht van ons kreeg; hij was toen nauwelijks vijftien schreden van ons verwijderd. Op het oogenblik toen het zware dier zijn snuit bewoog, om zich door

den reuk van de nabijheid des gevaars te vergewissen, vuurden wij beiden te gelijk. Ik trof hem goed in de nabijheid van het rechter oor, doch de zware buks van mijn makker sprong, gelukkig zonder een van ons beiden zwaar te kwetsen; het

De olifantenjacht.

had ons beiden het leven kunnen kosten. Toen wij van den schrik wat bekomen waren, zagen wij dat het zwaar gewonde dier zich ijlings uit de voeten gemaakt had en dat de anderen het met den meesten spoed gevolgd waren, voor dat onze kogels hen bereiken konden.

„Daarop trokken wij de Limpopo over en gingen oostelijk door het woud naar de bron Seboono. Hier vonden wij het spoor van tien zware olifanten. Al mijne honden, tien in getal, werden onmiddellijk gekoppeld. Ik steeg ijlings te paard, voorzichtig het spoor volgende. Na verloop van een uur ontdekte ik inderdaad eenige olifanten. Ik liet de honden los maken, gaf mijn paard de sporen en zocht een olifant uit, om er op te schieten. De laatste stond mij het meest aan. Ik schoot op hem terwijl hij mij voorbij liep. Zoo als ik verwacht had vielen de honden hem aan, zoodat ik gelegenheid had, te paard zit-

tende, herhaaldelijk op hem te schieten, steeds met den grootsten spoed ladende en vurende. Ik moest echter vijftien of twintig schoten doen, voordat hij viel.

„Den volgenden morgen ontmoetten wij weder een troep olifanten, twintig of dertig stuks, en wel van de grootste soort. Ik galoppeerde naar hen toe, riep de honden en bevond mij weldra onder hen. Nu volgde er een zonderling tooneel. De olifanten namen verschrikt de vlucht, baanden zich een weg door het hout en liepen met opgeheven snuit en staart weg, gevolgd door al de honden. Toen ik achterom keek, ontdekte ik op geringen afstand tegelijkertijd eenige andere olifanten. Ik keerde om, kipte het grootste van de dieren uit, sneed het van de anderen af en riep de honden om mij te helpen. Eenige minuten later stierf het dier ten gevolge van de hem toegebrachte wonden.

„Den volgenden dag had ik gelegenheid om ook op het rivierpaard jacht te maken. Deze jacht is met zooveel zwarigheid en met zulke gevaren verbonden, dat ik vooraf het een en ander dien te zeggen, op welke wijze zij plaats heeft.

„Aan de Teope en andere rivieren, ten noorden van de Ngami, harpoeneeren de inboorlingen het rivierpaard op dezelfde wijs, als dit met den walvisch geschiedt. De ijzeren harpoen is kort en sterk en van een weerhaak voorzien. De schacht bestaat uit een steel van tien tot twaalf voet lengte en drie of vier duim dikte. Aan dezen steel is de harpoen met touw zoodanig bevestigd, dat, zoodra het dier getroffen is, het ijzer van den steel los raakt, doch zóó, dat het nog altijd met den steel verbonden blijft. Aan het andere einde is de harpoenlijn bevestigd, die sterk en vrij lang is. Wegens de zwaarte van den steel wordt de harpoen zelden of nooit geworpen, maar de harpoenier stoot hem het dier loodrecht of schuin in het lijf.

„Soms wordt alleen met kano's jacht gemaakt, doch meestal met een vlot. Nemen wij aan, dat de jacht op laatstgenoemde wijze plaats heeft. Op een bepaalden tijd komen de mannen bijeen, en zoodra alles gereed en het noodige aantal kano's op het vlot gebracht is, wordt dit laatste losgemaakt en de zware massa drijft langzaam en zonder eenig gedruisch met den stroom af.

„Is het vlot bij eene plek aangekomen, waar men vermoedt dat zich rhinocerossen ophouden, dan staat alles op den uitkijk naar de dieren, wier tegenwoordigheid meestal door een soort van gesnork en gegrom, of door de onrustige beweging van het water verraden wordt. Zoodra men nauwkeurig de plek kent, waar de rivierpaarden zich ophouden, maken eenige onverschrok-

ken jagers zich gereed, terwijl de overigen alles voorbereiden om de kano's te water te laten, in geval de aanval gelukken mag. Het gedruisch dat door deze toebereidselen gemaakt wordt, houdt langzamerhand op; de jagers durven nauwelijks fluisterend met elkander spreken, en iedereen staat op den loer. Het snorken der dieren wordt hoe langer zoo meer gehoord, doch een bocht der rivier verbergt hen nog voor het oog der jagers. Is men evenwel die bocht voorbij, dan ontdekt men enkele donkere voorwerpen, die meer op uitstekende punten van rotsen, dan op levende wezens gelijken en langzaam op het water drijven. Nu en dan verdwijnt het een of het ander dier monsters, om kort daarna weder aan de oppervlakte te verschijnen.

„Het vlot met zijn zwarte manschap, die nu in een hoogen graad van spanning verkeert, drijft verder. Eindelijk bevindt het zich midden onder de kudde, die geen gevaar schijnt te vermoeden. Onverwacht komt een van de rivierpaarden in onmiddellijke aanraking met het vlot. Nu is het beslissend oogenblik daar. De voorste harpoenier richt zich in zijn geheele lengte op om den stoot met des te meer kracht te kunnen doen, en in het volgende oogenblik dringt het doodelijke ijzer met onfeilbare zekerheid in het lichaam van het rivierpaard. Het gewonde dier duikt, maar al zijne pogingen om zich los te maken zijn vruchteloos, het touw van den harpoen of de steel mogen breken of niet, want is de weerhaak eenmaal in het vleesch gedrongen, dan kan men dien er niet weder uittrekken, zoo dik en taai is de huid.

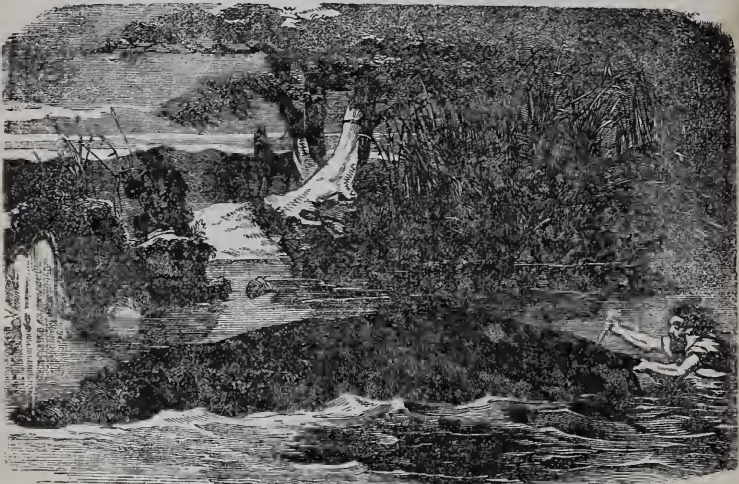
„Zoodra het rivierpaard getroffen is, wordt eene kano van het vlot gelaten en brengt men de harpoenlijn aan den wal. Daar wordt het touw aan een boom of aan het riet vastgesjord, zoodat het dier terstond aan wal gebracht kan worden. Als de lijn nog te veel schot heeft, wordt het dier op dezelfde wijs afgemat, als de snoek door den visscher. Mocht er echter geen tijd genoeg zijn om de lijn aan een boom vast te maken, dan wordt zij in het water geworpen en het dier zwemt waarheen het wil. Men volgt het met de kano's, en telkens als het met zijn kop boven water komt, wordt het met een zwerm speren bestookt. Weder duikt het rivierpaard en laat een bloedig spoor achter! Nogmaals, soms op korten afstand, verschijnt het op nieuw aan de oppervlakte en wederom worden tallooze speren naar zijn kop geworpen. Als het dier op deze wijze aangevallen wordt, gebeurt het niet zelden dat het in woede geraakt en de booten omverwerpt of met één slag van zijn dikken kop verbrijzelt. Soms slaagt het er in, een van de manschappen te pakken,

dien hij met een enkelen beet vreeselijk verminkt of doodt.

„Niet zelden duurt de jacht een geruimen tijd. Zoolang de lijn en de harpoen het houden, kan het dier aan zijne vervolgers niet ontkomen, omdat een dobber, die aan de lijn bevestigd is, altijd aanwijst waar het zich bevindt. Eindelijk wordt het, uitgeput door bloedverlies, een buit van zijne vervolgers.

„Wanneer men altijd met een vlot op het rivierpaard jaagt, bestaat er weinig gevaar; want door den grooten omvang en de elasticiteit van het vlot, kan het rivierpaard het niet enteren noch omverwerpen. Maar als men het met eene kano vervolgt, krijgt men licht een ongeluk.

„Ik zelf heb dit eens ondervonden. Op zekeren namiddag, ongeveer een uur voor zonsondergang, zond ik eene boot met eenige manschappen vooruit, om eene legerplaats te zoeken en brandstof te halen. Nauwelijks was mijn volk uit het gezicht, toen een monsterachtig rivierpaard met zijn rug uit het riet te voorschijn kwam en, onder ons vlot doorzwemmende, bijna vlak daarnaast te voorschijn kwam. Door den schok wankelde ik en viel met een van mijn volk in het water. Op dat oogenblik

De jacht op het rivierpaard in Afrika.

kwam juist de kolossus boven en scheen een aanval op het vlot te willen doen. Ik zag plotseling het gevaar in, nam een kort

besluit, greep het monster bij den staart en bracht het op de gevoeligste plaats van zijn lijf onderscheidene gevaarlijke wonden toe. Het dier verwijderde zich nu voor een oogenblik van het vlot en in korter tijd dan ik het verhalen kan, was ik er op. Er was ook geen tijd te verliezen, want zijne woede kende geen grenzen meer. Het toonde den grootsten lust om het vlot te verbrijzelen en had reeds zeven ribben losgerukt, toen een goed gericht schot het noodzaakte de vlucht te nemen. Naar allen schijn was het doodelijk gewond; toch verloren wij het eenige oogenblikken uit het gezicht. Toen wij echter eenige minuten later eene kromming van de rivier door waren, vonden wij de vooruit gezonden kano het onderstboven drijven en achter haar het gewonde dier, dat met den stroom medegezwommen was en met een enkelen slag van zijn kop de kano het onderstboven had geworpen.

„Van de manschap, die zich ternauwernood aan den wal gered had, vernamen wij het volgende. Men wilde juist op een geschikte plaats landen, toen men plotseling een hevigen schok gevoelde. Bijna op hetzelfde oogenblik verhief de kop van het dier zich boven de oppervlakte van het water en maakte zich met geopenden muil gereed, hen aan te vallen. Met een enkelen beet rukte het onderscheidene planken van de boot, dook onder, doch kwam onmiddellijk weêr boven; daar de boot echter kort bij den oever was, gelukte het de manschap aan wal te komen. Niet alle ongelukken echter moeten aan vrijwillige aanvallen van zijne zijde toegeschreven worden; want daar de rivieren dikwijls smal zijn, gebeurt het soms dat het dier, als het boven komt om adem te halen, toevallig tegen een boot stoot en die doet omslaan. De kolonisten in die streek, trachten het dier doorgaans van den oever met een kogel te raken, hetgeen niet moeielijk is, want als het op de oppervlakte van het water komt om adem te halen, is een enkel schot door of achter het oor doodelijk. Sterft het rivierpaard oogenblikkelijk, dan zinkt het gewoonlijk, doch ongeveer twaalf uren daarna komt het weêr boven, en men behoeft dan slechts iets lager op de rivier goed op te passen, om het machtig te worden.

„Als men het rivierpaard van den oever af een kogel toezendt, loopt men weinig gevaar; en toch kan men op deze wijze ook een ongeluk krijgen.

„Een inboorling ging eens met zijn jongen op de rivierpaarden-, — of zooals men daar zegt, — op de zeekoeien-jacht. Toen hij op geringen afstand van een eiland eene zeekoe ontdekte, waadde hij door een smal water, om het voorwerp van zijne vervolging te naderen. Hij gaf vuur doch miste; het monster

snelde onmiddellijk naar het eiland, waar de jager zich bevond. Daar de man het gevaar inzag, waarin hij verkeerde, spoedde hij zich naar den anderen oever der rivier, doch voor hij dien bereikt had, haalde de zeekoe hem in en beet zijn lichaam letterlijk in twee stukken.

„Door de inboorlingen van Zuid-Afrika worden verscheidene listen in praktijk gebracht, om het rivierpaard te vangen. Soms wordt het in kuilen gevangen; doch de zinrijkste wijze bestaat in een val, welke met zeer goed gevolg gebezigd wordt. Het dier ziet de koord niet, die aan het hangende balkje bevestigd is en, nadat zij om den tak van den boom of het dwarshout van een daartoe opzettelijk opgerichten paal geslagen is, horizontaal over het pad loopt, dat het rivierpaard des nachts gewoon is te nemen. Komt nu de Behemoth — zoo noemen de inlanders het rivierpaard —, die zijn korte pooten slechts even van den grond oplicht, in aanraking met de lijn, die aan beide zijden van den weg ergens aan bevestigd is, dan valt het zware stuk hout onmiddellijk neder, de harpoen zinkt diep in den rug van het dier, dat gewond en bloedend, woedend van pijn naar het naastbij gelegen water snelt, waar het weldra den geest geeft. Zijn dood wordt soms bespoedigd, wanneer men het ijzer met een vergiftige stof besmeerd heeft."

De rivierpaarden-val.

VIJFDE HOOFDSTUK.

EEN ONVERWACHT BEZOEK.

DE ZENDELING JANSEN. — ZIJNE WERKZAAMHEDEN ONDER DE HEIDENEN. — LIEFDE EN DANKBAARHEID BIJ DE AFRIKANEN. — MENSCHENROOF IN AFRIKA. — DE SLAVENHANDEL. — KONING GEZO VAN DAHOMEY. — DE ZENDELING LIVINGSTONE TE KALAI. — ZIJNE MEENING OVER DE VATBAARHEID DER NEGERS VOOR BESCHAVING EN HUN KARAKTER. — EEN ZWARTE NAPOLEON. — MEN BESLUIT TOT EEN GEMEENSCHAPPELIJKE JACHTPARTIJ.

Wij hebben reeds vroeger gezegd, dat de vestiging van onzen vriend in zekeren zin de voorpost was eener grootere nederzetting van boeren, die ongeveer honderd Engelsche mijlen verder lag. Van Dijk had sedert zijn uittocht hoegenaamd geen deel genomen aan de twisten en krijgstochten zijner meer verwijderde buren en hij was sedert jaren niet buiten zijn district geweest.

Onverwacht werd de stille eenvormigheid van zijn huiselijk leven afgebroken door eene gebeurtenis, op zich zelve van ondergeschikt belang, doch die voor deze eenzaam wonende menschen een zaak van gewicht was.

Een ambtgenoot van David Marcus had tijdens zijn verblijf in de voornaamste nederzetting der boeren vernomen, dat zijn voormalige metgezel, dien hij sedert twintig jaren niet gezien had, zich tegenwoordig bij Van Dijk ophield.

Op zekeren morgen verkondigde het geblaf van honden het onverwachte, maar daarom niet minder aangename bezoek. Het was de zendeling Jansen, die eenige jaren geleden naar westelijk Afrika vertrokken was, om onder de heidenen het evangelie te verkondigen. Hij werd in de woning van Van Dijk gastvrij ontvangen, en moest op aller verzoek daar langer blijven dan aanvankelijk zijn voornemen was geweest. De man had veel ondervonden, lief en leed, en hij wist dit alles op eene wijs te verhalen, dat men uren achtereen met genoegen naar hem luis-

terde. Geen wonder dus dat de weken, die hij bij Van Dijk doorbracht, omgingen als zoovele uren.

Wat zijn uiterlijk voorkomen betrof, was de gast juist het tegendeel van zijn ambtsbroeder. Terwijl de laatste van meer dan middelbare grootte en van een forschen lichaamsbouw was, kon men eerstgenoemde eer klein en tenger noemen. Onze oude vriend had een vurig oog, een vasten en doordringenden blik en vrij scherp geteekende gelaatstrekken; de heer Jansen daarentegen was zachtaardig van uitzicht en zijn geheele voorkomen kenteekende den bedaarden, gemoedelijken man. De heer Marcus schilderde hem als een zendeling, schrander en voorzichtig in zijne ontwerpen, standvastig en onwrikbaar in hunne uitvoering, geduldig en bereid om alles op te offeren tot bereiking van zijn doel, en zonder vrees voor de daarmede verbonden gevaren en hinderpalen. In hoeverre deze schildering op den heer Jansen van toepassing was, zullen onze lezers kunnen beoordeelen uit de mededeelingen, welke wij uit zijn mond opteekenen.

„In West-Afrika," zoo verhaalde hij, „ligt Sierra Leona, 't welk de Engelschen van de negers gekocht hebben, om den slavenhandel uit te roeien. Ontmoeten zij een slavenschip, dan brengen zij de slaven naar Sierra Leona, geven hun de vrijheid terug en zorgen, dat zij door zendelingen in den Christelijken godsdienst onderwezen worden. Ik was zulk een zendeling. Mijne eerste bestemming was Regentstad, waar 600 zwarten waren, doch ik vertrok spoedig daarna naar de Engelsche hoofdstad Freetown, bij welke gelegenheid ik onderweg een troep negers ontmoette, die dood vee opgroeven om het vleesch rauw te verslinden.

„Gedachtig aan het woord: „Mij deert dit volk, want zij zijn als schapen, die geen herder hebben," vervoegde ik mij bij hen en verkondigde hun het evangelie; doch een geheel jaar zonder eenig goed gevolg. Op zekeren dag vroeg de Engelsche gouverneur, of de negers nog altijd weigerachtig bleven om naar de kerk te gaan.

Ik antwoordde bevestigend.

„Nu," hervatte de gouverneur, „dan zal ik zes honderd soldaten zenden, om dat volk naar de kerk te drijven."

„Ik dank uwe Excellentie," antwoordde ik, zonder mij moedeloos te laten maken, „die kan ik niet gebruiken." Van dat oogenblik af verdubbelde ik mijne pogingen. Ik ging van de eene hut naar de andere, predikte den Gekruiste en bracht hun onder het oog, dat zij zondaars waren en alleen door een spoedige bekeering gered konden worden. De booze vijand heeft u reeds half in zijne macht, zeide ik, weldra zal hij geheel de

overhand op u hebben. Slechts één is er die u redden kan, namelijk Jezus, en die wil allen helpen, zoowel zwarten als blanken. — Toen ik al de hutten rond geweest was, verzocht ik hen om in de kerk te komen. Een hunner was door mijne toespraak bewogen geworden en kwam in de kerk. Ik begon te prediken. Een paar maanden later bracht hij een makker mede, een paar maanden later nog een en eindelijk kreeg ik allen onder mijn gehoor; weldra wenschten zij gedoopt te worden, en het duurde niet lang of zij waren allen Christenen. Wanneer nu de Engelsche schepen slaven naar Sierra Leona brachten, dan beijverden allen zich om bij de verdeeling tegenwoordig te zijn, zochten de oudsten en zwaksten uit, namen deze mede, en als die arme menschen niet gaan konden, droegen zij ze op een baar naar hunne woningen, om hen te verplegen. Dit trof de aankomenden, en soms duurde het geen veertien dagen, of zij waren allen Christenen. Op deze wijze heb ik binnen vijftien jaren vijf duizend zielen bekeerd.

„Op zekeren dag verschijnt weder een slavenschip. Komaan, zeide ik, gaat eens zien, of gij er ook weer eenige krijgen kunt. De Engelsche gouverneur vroeg, of er geen mannen uit Regentstad waren? Ja, zeiden mijne negers, hier zijn wij. Nu werden weder de slechtsten uitgezocht en die stond men aan mijn volk af. Toen zij daar zoo stonden, zag een mijner negers een man van zeventig of tachtig jaren oud, dien de gouverneur nog niet opgemerkt had. De neger loopt dadelijk naar den landvoogd en verzoekt om dien man. Natuurlijk was de gouverneur daar dadelijk toe bereid en zoo namen zij hem mede; maar daar de oude man niet loopen kon, droegen zij hem op eene draagbaar naar huis. Ditmaal hadden zij vijf en twintig slaven gekregen. De neger, van wien ik sprak, had echter den grijsaard geheel voor eigen rekening gehouden. Wat doet hij? Hij neemt hem in zijn huis, legt hem op zijn eigen bed en slaapt zelf op eene mat, hoewel hij reeds een man van zestig jaren was. Ik was daar toch eenigszins over verwonderd en vroeg hem, waarom hij zich juist om dien man zooveel moeite gaf en of die zijn vriend geweest was? — Neen, zeide de neger. Of een bekende? Ook niet. Wat dan? Och mijnheer, zeide hij eindelijk, hij heeft mij als slaaf verkocht, hij is mijn vijand; maar Jezus zegt: hebt uwe vijanden lief; dààrom heb ik hem bij mij genomen. — „Ik kan u verzekeren," ging de zendeling voort, „dat de tranen mij in de oogen kwamen en diep beschaamd ging ik naar mijne kamer, waar ik God dankte, dat Hij mij gegeven had, zooveel vrucht op mijn arbeid te zien!

„De Engelsche gouverneur had een en ander van deze verandering onder mijne negers gehoord en wilde zelf eens onderzoeken, of men hem al of niet de waarheid gezegd had. Op zekeren Zaterdag-avond liet hij inspannen en vertrok naar mijne gemeente.

„'s Zondags morgens stond hij in tijds op, want de kerk zou reeds ten 7 ure beginnen, omdat de hitte later op den dag te groot was. Eerst werd binnen's huis, in bijzijn des gouverneurs, een huiselijke godsdienstoefening gehouden. Toen die afgeloopen was, wilde hij de plaats bezichtigen, doch ik verzocht hem dit niet te doen, omdat hij weldra iets zien zou, dat hem meer genoegen zou doen dan al het andere. Een kwartier uurs voor het begin der openbare godsdienstoefening kwamen tusschen de drie of vier honderd kinderen, allen in hun witte zondagskleederen, die met een gordel om het lijf samengebonden waren. Op werkdagen gingen zij naakt of droegen blauwe kleêren.

„Toen zij zich orde geschaard hadden, zongen zij een geestelijk lied, waarna ik mijn Bijbel onder den arm nam en vooruitging naar de kerk; allen volgden, vier aan vier. Toen wij de kerk naderden, stonden de volwassenen reeds gereed. Ik plaatste mij eerst met de kinderen voor het altaar, waarna de mannen en vrouwen binnenkwamen. Nu werd er gezongen, gebeden en gepredikt.

„Na afloop der godsdienstoefening plaatsten zij zich voor de deur en spraken met elkander over hetgeen zij in de kerk gehoord hadden. Na de avondkerk gingen zij allen ter ruste.

„Toen de gouverneur 's morgens opstond, hoorde hij eene groote beweging op de straat. Hij zag uit het venster en ontdekte een aantal negers, die hout, stroo en wat dies meer zij, aandroegen, terwijl anderen bezig waren daarvan eene woning te bouwen. Weldra vertrokken zij om hem te halen. Zoodra de grijsaard bezit van zijn nieuwe woning genomen had, kwamen een aantal vrouwen, de eene met een pot, de andere met eene mat, de derde weder met iets anders voor zijne huishouding. Zoo hielpen zij elkander.

„Toen ik wegens eene overzetting van den Bijbel eene reis naar Engeland ondernemen moest en daarvan kennis gaf, wilden de negers mij niet laten vertrekken. Toen ik hun echter aan het verstand gebracht had, dat het gebeuren moest, vroegen zij, hoe lang het wel duren zou eer ik terugkwam, waarop ik antwoordde dat ik wel een jaar zou uitblijven.

„Op den morgen, dat ik vertrekken moest, kwam een wagen voor de deur. Mijne negers waren naar de stad geweest en

hadden er een gekocht. Toen ik nu wegreed, werd ik door een paar duizend menschen omringd, die mij allen de hand nog eens geven wilden. Eer ik hen verliet, knielde ik op het voorbeeld der apostelen met hen neder en deed een gebed. Mijne negers gingen treurig naar huis. Toen het jaar voorbij was, vernamen zij van de blanken, dat ik terugkomen zou. Wat doen zij? Daar is een berg, van welks top men Freetown zien kan en te Freetown is een hooge toren. Nu spraken zij af, dat zij een teeken op den toren plaatsen zouden, zoodra ik kwam; 's nachts zouden zij een raket afsteken en op den berg moest dag en nacht iemand de wacht houden.

„Toen het teeken gezien werd, kwamen zij hals over kop aanloopen en schreeuwen: „Vader Jansen komt! Vader Jansen komt!" En zoo liepen zij een paar mijlen ver. Ik stond op het dek van het schip. De kapitein begaf zich in de boot en ik voegde mij bij hem. Toen wij nog een goed eind van den wal waren, spron-

Vader Jansen en zijn dankbare inboorlingen.

gen minstens drie honderd negers in het water, lichtten mij uit de boot en droegen mij op hunne hoofden aan land; de een

drukte mij hier, de ander daar. Kinderen, gij zult mij de beenen breken, zeide ik. Ik wil te Freetown blijven. Wat, zeiden zij, wilt gij hier blijven, terwijl uwe kinderen ginds zijn? Dat zal niet gebeuren. Zoo gezegd, zoo gedaan. Zij maakten een soort van draagstoel; zes sterke kerels namen mij op hunne schouders en zoo liepen zij op een draf met mij voort. Het was avond toen wij te Regentstad aankwamen, en daar moest ik dadelijk met mijne zwarten naar de kerk. Toen ik gebeden had, was het mij als had ik den Hemel geopend gezien. En zoo gaat het nog altijd, waar het ware geloof gepredikt en ter harte genomen wordt."

„Ja," zeide Van Dijk, „ik heb ook gelegenheid gehad op te merken dat de Afrikanen gevoelig voor liefde en zelfopoffering zijn. Het beste bewijs heb ik in onzen eerlijken Goliath steeds voor oogen. Hij vergoedt mij al mijn vorige dienstboden en zorgt als eene moeder voor mijne kinderen."

De oude man knipte eens met het oog en was door de welwillende woorden van zijn heer zoo aangedaan, dat hij van verrukking geweend zou hebben, indien zulk een bewijs van leed of vreugde tot de gewoonten van zijn stam behoord had.

Na een korte pauze ging de heer Jansen aldus voort:

„De onderdrukking van den slavenhandel en de energie, welke de Franschen, Engelschen en Amerikanen tot zijne vernietiging aan den dag leggen, verdient als een der schoonste daden in de geschiedenis vermeld te worden. Nu meenen wel is waar velen, dat dit alles nutteloos is en dat de neger toch nooit meer dan een half mensch wordt; maar zij die dat zeggen, praten meestal anderen na of hebben er belang bij zoo te spreken. Des te loffelijker is dus de standvastigheid en de kracht, waarmede Engeland op den ingeslagen weg voortgaat, want de slavenhandelaar weet duizende listen te verzinnen, om de waakzaamheid der Engelsche, Fransche en Amerikaansche schepen te verschalken, die op de kusten van Afrika tot onderdrukking van den slavenhandel kruisen. Zoo zenden zij b. v. uit Brazilië koopvaardijschepen onder Amerikaansche of Braziliaansche vlag, welke van goede papieren voorzien zijn en een geoorloofde lading inhebben. Deze schepen passeeren ongemoeid de dubbele linie van kruisers en leggen bij de Slavenkust aan. Hier wordt het schip gelost, de vlag gestreken en eene Braziliaansche geheven. Weldra verschijnt een andere kapitein met een andere equipage en de slaven worden aan boord gebracht. Nu zet het schip koers naar Brazilië of Pernambucco. Wanneer nu van de drie schepen maar één door de dubbele linie kruisers langs de Afri-

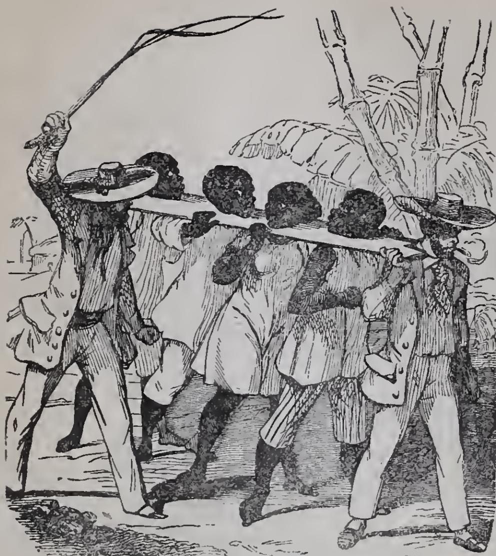
kaansche en Braziliaansche kust ontsnapt, dan zijn de slavenhandelaars tevreden, want zij bekomen voor hunne slaven in Brazilië het tiendubbele van den inkoopsprijs.

„Men huivert er van als men hoort, op welke wijs de aflevering van slaven aan de kust plaats heeft. Zijn de ongelukkigen in handen van de menschenjagers gevallen, dan worden zij naar de slavenhandel-factorijen gebracht, die uit een aantal hutten binnen eene omheining bestaan en barracons genoemd worden.

„De hardste behandeling ondervinden de ongelukkigen op het transport naar de kust. Onder het toezicht eens negers, die van het hoofd tot de voeten gewapend is, moeten de arme slaven, tot meerdere zekerheid, gewoonlijk bij troepjes van vijf of zes marcheeren, aan elkander gebonden door middel van eene plank.

„Zoo worden deze zwarte menschen door huns gelijken onder zweepslagen, bij slecht voedsel en onder dagmarschen naar het zeestrand gedreven, waar zij gewoonlijk doodmoede aankomen. Op zulk een hartverscheurende wijze nemen de rampzaligen afscheid van hun vaderland, waar hunne kinderen om hen jammeren of grijze en hulpbehoevende ouders de armen naar hen uitstrekken.

„Alleen hij die het zelf gezien heeft, kan zich een denkbeeld maken van de onmenschelijkheid en barbaarschheid, waarmede deze arme schepsels op het transport naar de kust en op het schip behandeld worden. Zijn zij eenmaal op de plaats hunner bestemming aangekomen en door een planter of een ander gekocht, dan hebben zij het iets beter, ja soms, in vergelijking met het leven in hun vaderland, vrij goed; waarmede echter niet gezegd wordt, dat de mensch door rijkelijk eten en een redelijke behandeling voor het verlies zijner vrijheid schadeloos gesteld kan worden. Zooveel is echter zeker, dat de toestand der slaven in verschillende koloniën dikwijls overdreven is voorgesteld.

„Ieder gevangene draagt zijn ration levensmiddelen voor de geheele, dikwijls langdurige reis. Vrouwen en kinderen blijven ongeboeid. Vermoeidheid en heimwee doen velen sterven. In de eerste dagen na hunne aankomst en voor zij zich aan boord begeven, genieten zij eenige rust en beter voedsel; en toch sterven zeer velen aan de tering of melancholie. Ik hoorde kapitein Villaumez eens zeggen: om bij de gevangenen de levensgeesten op te wekken, worden zij dagelijks in de open lucht gebracht en moeten zich — zelden anders als geketend — in een kring op den grond plaatsen. Alsdan plaatst een van de zwarte tuchtmeesters zich met eene zweep in de hand in hun midden en heft een Afrikaansch gezang aan, waartoe hij de maat met de handen slaat. Wee den slaaf, die niet mede klapt. De zweep bedreigt de hoofden dezer ongelukkigen en perst hen door den schrik, dien zij inboezemt, zoogenaamde luide vreugdekreten af. Een andere

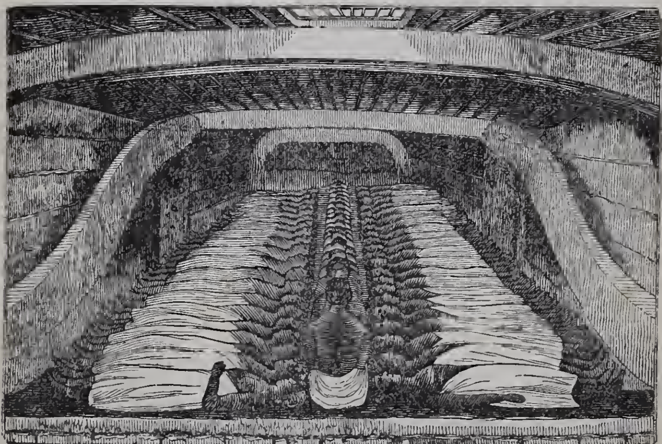
opzichter bekladt zich met witte en gele kleuren en tracht door springen en allerlei grimassen de ongelukkigen aan het lachen te maken.

„Ook de honger richt nu en dan onder de slachtoffers van den slavenhandel groote verwoestingen aan. Soms is de voorraad van mondbehoeften in de factorijen niet voldoende voor de groote menigte slaven, die er niet zelden langer in moeten vertoeven, dan men aanvankelijk berekend had. Daar die streek van de kust, waar de grootste menschenhandel gedreven wordt, slecht bebouwd is, kan het geen verwondering baren, wanneer nu en dan een hongersnood ontstaat. Wat de slaven in zulk een geval lijden, kan men nagaan. De straks genoemde Fransche zeeofficier verhaalde daarvan voorbeelden, die hij zelf had bijgewoond. Ik zag eens — zeide hij — ongeveer vier honderd slaven, die langen tijd honger geleden hadden. Bij de meesten van die ongelukkigen was de smaak op een merkwaardige wijs veranderd, terwijl sommigen daardoor schier in verscheurende dieren veranderd waren. Toen wij die ellendige menschen uit de handen van hunne gevangenbewaarders verlostten, gaven zij aan half verrotte levensmiddelen de voorkeur boven goed brood en rijst. Anderen verborgen het ontvangen vleesch, om het eenige dagen later, als het tot bederf was overgegaan, te eten. Een hunner, die zijn rantsoen verslonden had, deed eene poging om zijn nevenman den nek te breken, om zich ook diens deel toe te eigenen. Een jong meisje viel 's nachts een ander aan om het te verslinden!

„Het ijselijkste echter, waartoe gebrek aan levensmiddelen aanleiding geeft, is dat men in zulk een geval liever honderden slaven om hals brengt, dan dat men hen in vrijheid zou stellen. Men doet dit uit vrees, dat zij de plaats hunner gevangenschap zullen verraden.

„De Slavenkust is te uitgestrekt, om voldoende geblokkeerd te kunnen worden. Men heeft de factorijen zoo verborgen aangelegd, dat slechts ingewijden in staat zijn die te vinden. Zoodra men in de nabijheid eener factorij, waar de inscheping plaats moet hebben, een kruiser ontdekt, worden de ongelukkigen naar een anderen verborgen hoek gebracht, waar zij in drie of vier uren tijds verpakt kunnen worden: eene omstandigheid, die de maatregelen tot onderdrukking van den slavenhandel meer bemoeielijkt, dan men wel denkt. Niettemin zijn de reeds verkregen resultaten toch van dien aard, dat zij tot de beste verwachtingen recht geven, die trouwens, zoo als bij alle grondige hervormingen het geval is, slechts langzamerhand kunnen verwezenlijkt worden.

„Van de ongemakken, welke de ongelukkigen gedurende den overtocht te verduren hebben, geeft een ooggetuige de volgende schildering. — Op zekeren morgen, op het oogenblik dat de dag begon aan te breken, riep de man op den uitkijk, dat een verdacht schip in zicht was. Zoodra de kommandant zich door middel van zijn kijker overtuigd had, dat het inderdaad een vaartuig was van die soort, welke gewoonlijk tot het transporteeren van slaven gebezigd wordt, gaf hij onmiddellijk bevel het te vervolgen en het zoo mogelijk af te snijden. Weldra bleek, dat de slavenhaler ons waarschijnlijk reeds lang gezien

Het binnenste van een slavenschip.

had, want hij trachtte door het bijzetten van het tweede groote zeil de grootst mogelijke snelheid te bereiken, om ons zoodoende te ontkomen. Zoodra wij hem dicht genoeg genaderd waren, liet onze kapitein hem door een los schot uitnoodigen om bij te draaien. Daar hij echter hieraan geen gehoor gaf, zond men hem een paar kogels toe, die zoo goed troffen, dat beide zeilen doorboord werden. Nu was hij wel genoodzaakt de vlag te strijken en bij te draaien. Weldra waren wij hem op zijde en daar alles aantoonde, dat wij ons in zijn ware bestemming niet vergist hadden, begaf onze kommandant zich onmiddellijk met genoegzame manschap bij hem aan boord, om de noodige schikkingen te maken en de equipage op ons schip te laten overbrengen,

terwijl het slavenschip door een gedeelte van ons volk bemand werd. Onder deze was ik zelf. Nooit zal ik het oogenblik vergeten, toen ik in het ruim kwam, waar de ongelukkige slachtoffers van de schandelijkste hebzucht opeengepakt lagen. Toen wij beneden kwamen sloeg een heete, verstikkende walm ons te gemoet: niemand echter kon begrijpen hoe het denkbaar was, dat iemand het een uur in dien verpesten dampkring kon uithouden; en toch werden wij weldra overtuigd, dat het mogelijk was. Daar lagen in twee lange rijen ruim honderd negers in hun geheele lengte uitgestrekt naast elkander, terwijl de smalle plaats tusschen de beide rijen door een derde reeks slaven ingenomen was, die echter, tot besparing van ruimte, achter elkander gezeten waren.

„Onze kommandant liet de ongelukkigen onmiddellijk uit hunne boeien bevrijden — want zij waren twee aan twee aan elkander gekoppeld — en op het dek brengen, opdat zij door de frissche lucht eenigszins zouden bekomen, alvorens versterkende levensmiddelen onder hen uitgedeeld werden. Gelukkig waren wij niet ver van de kust, van waar een gedeelte later naar Liberia getransporteerd werd, terwijl de overigen als vrije arbeiders bij kolonisten of op een andere wijs een onderkomen vonden. —

„Men meene intusschen niet, dat zulke gruwelijke tooneelen alleen op de westkust van Afrika voorkwamen. Overal waar de zwarte inboorling of de Mohammedaan heerscht, ontdekt de reiziger dezen kanker der maatschappij en de Franschen en Engelschen hebben de grootste moeite gehad om in de landen, waar zij het gebied voeren, de slavernij uit te roeien.

„Met huivering," ging de zendeling voort, „herinner ik mij een tooneel, dat ik op eene reis door Egypte beleefde. Lang was mij daardoor de herinnering aan de prachtige rivier vergald, welke ik toen met verschillende Europeanen bevoer."

„O, verhaal ons die gebeurtenis," riepen allen uit een mond.

„Het was in de maand Maart," zoo verhaalde de heer Marcus verder, „toen wij door de eindelooze wouden van Fazoglos, aan de oevers van den Boven-Nijl, reisden. De ongebaande paden welke wij gingen, kronkelen om elken boom, om elke struik en maken het reizen hoogst lastig. Tot het houtgewas, dat het reizen nog moeielijker maakt, behooren ook doornstruiken, welke men niet kan aanraken, zonder een stuk van zijne kleeding te verliezen.

„Terwijl wij met de grootste moeite dezen weg vervolgden, zagen wij plotseling eene karavaan van voetgangers en ruiters in Egyptische uniform naderen. De laatsten reden deels op kameelen, deels op paarden of ezels."

„Wij vertrouwden onze oogen niet, toen wij ontdekten, op welke wijs de voetgangers aan hunne wachters gekoppeld waren. Hun hals zat in een soort van vork en een van hunne handen was vast aan dit hout gekneveld, 't welk weder aan den zadel des ruiters bevestigd was. Het gelaat dezer menschen, dat met zweet bedekt was, droeg de kenteekenen van de diepste moedeloosheid, want elke stap van den kameel deed hun vermoeid lichaam pijnlijk schokken. Men stelle zich daarbij voor, dat deze ongelukkigen geen enkelen struik, geen wortel van een boom ontwijken konden, maar den houten vork moesten volgen.

Menschenjacht in Afrika.

„Op mijne vraag, wat deze ongelukkigen bedreven hadden, gaf mijn tolk mij ten antwoord, dat zij niets kwaads hadden verricht en alleen zoo geboeid waren, om hun het vluchten te beletten; want deze menschen waren pas gevangen en werden nu tot slaven gemaakt; zij moesten, op deze wijs gekneveld, eene reis van vier- of vijfhonderd uren volbrengen. Eerst dan,

wanneer de groote woestijn tusschen hen en tusschen hun vaderland ligt, geeft men hun eenige meerdere vrijheid. De tolk zag zeer goed, welk een indruk dat akelig gezicht op mij maakte. Hij naderde mij en voegde mij fluisterend toe: „Men kan deze menschen hoegenaamd niets ten laste leggen. Daar Hahoun Dei, de gouverneur, zijne troepen in het schoone dal van den Tumet, aan gene zijde der Blauwe bergen van Fazoglo gezonden had, om goud in het zand te zoeken, kon hij de inboorlingen toch niet als vijanden behandelen. Ook eischte hij aanvankelijk niet meer dan eene kleine schatting van de inboorlingen, maar hij vorderde van lieverlede meer, en toen zij eindelijk aan zijn overdreven eischen niet meer konden voldoen, verklaarde hij hen wederspannig aan zijne bevelen en maakte hen tot straf daarvoor tot slaven. Wij zelven wilden deze goudhoudende streken onderzoeken; maar toen wij er verschenen, konden wij de inboorlingen maar niet gerust stellen, wat wij ook deden, om hen van de eerlijkheid onzer bedoelingen te overtuigen. Zij namen de vlucht naar het gebergte, waarop zij 's nachts vuren ontstaken, ten einde de bewoners van verder gelegene streken van onze aankomst te verwittigen, opdat ook deze zich tijdig uit de voeten zouden kunnen maken. Toen ik op zekeren morgen in het leger te Kazane aan den oever van den Tumet rondging, was ik getuige van de barbaarsche wijs, waarop eenige Egyptische soldaten een armen neger sloegen en knevelden. Hij was bij de laatste onderneming tegen den berg Kery gevangen genomen en had, om de zijnen voor mishandelingen te bewaren en om de gevorderde schatting te kunnen betalen, zijn laatste schaap verkocht. In weerwil daarvan had hij het moeten aanzien, dat men zijn zoon als slaaf medesleepte. Daarbij bleef het niet. Op zekeren dag kregen de troepen bevel, des nachts den berg Kery te omsingelen. Op een gegeven teeken overvielen de soldaten de bewoners; de ongelukkigen verdedigden zich, in weerwil van de overmacht, wanhopig, zoo als ook niet anders te verwachten was van menschen, die hunne vaders en zonen hadden zien vermoorden en hunne moeders, vrouwen en dochters wegsleepen. Zij werden echter overwonnen, en het was bij deze gelegenheid dat de neger, dien ik zag mishandelen, gevangen genomen en gedwongen geworden was, al zijn have en goed in het leger des vijands te brengen; zijn zoon en zijne dochter moest hij als slaven zien wegvoeren. Zijne vrouw werd aan een soldaat voor achterstallige soldij toegewezen. 's Nachts schreeuwde en kermde de vrouw en de man herkende hare stem. De ongelukkige deed wanhopige pogingen, om zich van zijne

boeien te bevrijden, ten einde zijne vrouw te redden. Vergeefs! Den volgenden morgen werd de man naar de plaats gebracht, waar ik hem vond. Hij lag op den grond, met hals en handen in een zwaren vork geklemd. Hij kon zich zelfs niet zóó veel bewegen, om de insecten te verdrijven, welke hem martelden. Zij bedekten bij duizenden zijn gezicht en alle naakte lichaamsdeelen. Dit tooneel schokte mij zoodanig, dat ik geen lust gevoelde andere groepen te aanschouwen, waar soortgelijke afschuwelijkheden gebeurden. Ik vertrok." —

„Zoo luidde het verhaal van mijn tolk."

Allen waren diep getroffen en er ontstond eene stilte van eenige minuten.

„In mijn tijd," zeide de heer Jansen, „was de voornaamste zetel van den schandelijken menschenhandel de negerstaat Dahomey, op de kust van Guinea, welks koning van tijd tot tijd met zijn aanzienlijke krijgsmacht een inval in de naburige landen ondernam, om alle sterke, forsch gebouwde mannen en vrouwen, welke hij machtig kon worden, te vangen en als slaven te verkoopen. De Engelsche regeering, wenschende zoo spoedig mogelijk een einde aan dien wreeden handel te maken, sloeg dezen koning voor, om hem jaarlijks een zekere schadevergoeding te betalen, wanneer hij voor het vervolg van dergelijke rooftochten wilde afzien; want het was onmogelijk hem te bestrijden.

„Ik had mij bij een van die eerste gezantschappen aangesloten, welke in last hadden, zich naar de residentie des konings van Dahomey te begeven en met hem over bovengenoemd voorstel te onderhandelen. Dit gezantschap bestond uit een gevolg van meer dan vier honderd man; want hoewel koning Gezo, tot wien vooraf eene boodschap gezonden was, beloofd had, dat hij de gezanten goed ontvangen zou, was toch voorzichtigheid hoogst noodig, al ware het maar alleen, omdat men door onderscheidene landen moest trekken, welke het gezag van dien koning niet erkenden.

„Toen wij de hoofdstad op ongeveer een uur afstands genaderd waren, werd onze aankomst den koning gemeld. Hij zond ten spoedigste eenige zijner officieren, om ons bij onzen plechtigen intocht te geleiden. Het was ongeveer twee uren na den middag, toen wij de groote stad binnentrokken. Meer dan vijf duizend menschen, voor 't grootste gedeelte krijgslieden, kwamen ons hier met een verschrikkelijke muziek te gemoet. De rook, welke ons door het aanhoudend schieten omringde, belette ons verder te zien dan den voorgrond en wij moesten een poos halt maken, toen de aanvoerders der troepen hun oorlogsdans uit-

voerden, terwijl een aantal Engelsche, Nederlandsche en Deensche vlaggen in alle richtingen heen en weer gezwaaid werden, en de dansers hunne geweren zoo dicht daaronder afschoten, dat gedurig eene vlag in lichterlaaie vlam vloog.

„Deze dans duurde ongeveer een half uur, waarna het mogelijk werd verder te gaan. Alle straten, alsmede alle openingen in de huizen, waren met nieuwsgierigen opgevuld, die voor het eerst in hun leven blanke menschen zagen en wier gejoel en geschreeuw door de muziek en het schieten verdoofd werd. Zoo trokken wij wel een half uur door verschillende aanzienlijke en breede straten, tot dat wij het marktplein bereikten, waar de koning ons met zijn hofstoet zou ontvangen. Uit hetgeen wij tot nu toe zagen, konden wij reeds opmaken, dat ons een grootsch schouwspel te wachten stond; en toch werd onze verwachting nog ver overtroffen. De koning, zijne vazallen en bevelhebbers, stonden op een afstand achter eene in linie van bataille staande, eenige duizend koppen sterke schaar, van zulk een zonderling voorkomen, dat ik aanvankelijk niet wist, of ik menschen of duivels voor mij zag, want hun hoofd was versierd met twee, vier à vijf duim lange horens. Toen wij naderbij kwamen, werd ik overtuigd, dat het wel is waar geen duivels, maar wel — vreemd genoeg — vrouwen waren, die haar lange geweren met eene vastheid en vlugheid hanteerden, als of het Europesche soldaten waren. Zij droegen een kleed, dat den vorm van een hemd had zonder mouwen en tot aan de knie reikte; de boven- en benedenarm was versierd met blanke metalen ringen, en van den hals hing op de borst eene schel; op de linker heup hing een doodshoofd, terwijl de bovengenoemde horens op het hoofd bevestigd waren. Dit was de Amazonen-garde des konings, de bloeddorstigste en wreedste afdeeling van zijn leger, en die tevens met de bewaking van zijn persoon belast was.

„Het geschal der horens en het al luider en luider tromgeroffel verkondigde ons, dat wij ons in de nabijheid des konings bevonden. Op eens zagen wij een prachtig gekleed man ons naderen; het was zijn zwarte Majesteit, koning Gezo van Dahomey. Zijn houding was welwillend, maar koninklijk, en hoewel hij nooit blanken gezien had en klaarblijkelijk verrast was — want de handel in slaven heeft steeds buiten zijn rijk door tusschenpersonen plaats — verloochende hij echter geen oogenblik zijne waardigheid. Na ons met een groet voorbijgegaan te zijn, wendde hij zich tot onzen commandant en de andere heeren van het gezantschap, met wie hij zich door middel van een tolk eenige minuten onderhield. Toen werden wij uitgenoodigd

Koning Gezo van Dahomey.

om onder een aan alle zijden open zijnde, groote tent plaats te nemen, om het leger te zien voorbij marcheeren, onderwijl ons te gelijk vruchten en andere ververschingen aangeboden werden. De Amazonen-garde, als de voornaamsche afdeeling van het leger, marcheerde voorop, waarna de min of meer goed gewapende, maar naar het scheen alle goed georganiseerde afdeelingen volgden. De sterkte van dit leger moet ten minste twintig duizend man bedragen hebben, en het was reeds avond voor het defileeren afgeloopen was.

„Na deze waarlijk grootsche ontvangst bestond er alle reden te verwachten, dat de koning van Dahomey aan de voorstellen van onzen gezant een bereidwillig oor zou verleend hebben. Dit was echter niet het geval. Zijne Majesteit scheen een geslepen diplomaat te zijn en maakte een aantal bedenkingen en zwarigheden, die natuurlijk moesten dienen, om de aangeboden schadeloosstelling nog wat hooger op te drijven. Voor 't overige waren deze onderhandelingen niet alleen even lastig als die, welke tusschen bedreven diplomaten aan de Europeesche hoven plaats hebben, maar zij waren ook nog wat gevaarlijker, en eens zelfs scheelde het niet veel, of het ware met ons allen gedaan geweest. Onze commandant was juist geen geduldig onderhandelaar, maar als een echte zeeman wat kort van stof en driftig. Toen dus koning Gezo hoe langer zoo meer eischte, liet hij zich door zijn

Amazonen-garde des konings van Dahomey.

drift verleiden om hem toe te voegen, dat de regeering van Engeland in elk geval in staat was, aan den slavenhandel ook nog op eene andere wijze een einde te maken, en wel door middel van geweld. Nauwelijks had de tolk hem dit overgebracht, of hij sprong woedend op en antwoordde, dat hij evenveel om de Engelschen gaf als om de Ashantijnen, de Attabama's en hoe die woeste stammen al verder heeten. Als een zwarte man mij dit gezegd had, voegde hij er bij, dan zat zijn kop op dit oogenblik niet meer op zijn romp.

„Te gelijk met den koning, geraakte ook zijn geheele stoet in beweging. De trom werd geroerd en alle opperhoofden sprongen op, terwijl zij hunne sabels trokken en zich voor den vorst ter aarde bogen, uitroepende: „O koning, wat deze blanke man gezegd heeft, is een groote schande voor u; voer ons tegen de Engelschen aan, opdat wij al hunne vestingen verbranden en hen allen het hoofd afslaan." De koning zette hen allen, tot teeken van zijne tevredenheid over hun ijver, den voet op den nek en beval hun toen op te staan en bedaard te blijven.

„Gelukkig slaagde een van de andere heeren er in, het gevaar met goede woorden af te leiden en met den koning eene overeenkomst te sluiten, die hem volkomen scheen te bevredigen. Zijne opperhoofden bleken er minder meê ingenomen te zijn, waarschijnlijk, omdat zij nu bij den slavenhandel persoonlijk geen voordeelen meer konden behalen.

„Nadat nu de goede verstandhouding in diervoege hersteld was, werden wij gedurende den tijd van ons verblijf zeer vriendelijk behandeld.

„Op den dag van ons vertrek verzocht de koning ons, dat wij de stad eerst tegen den avond zouden verlaten, omdat hij ons tot de eerstvolgende plaats, waar wij dan overnachten zouden, een escorte wilde meêgeven. De afscheidsplechtigheden waren dus nog veel luisterrijker dan die bij onze ontvangst, daar zij bij fakkellicht plaats hadden.

„Sedert dit tijdstip schijnt de Europeesche invloed in Dahomey nog toegenomen te zijn. De strooptochten hebben opgehouden en — men zou het bijna niet gelooven — koning Gezo zond twee zijner zoons naar Frankrijk om daar hunne opvoeding te ontvangen."

„Zeer dikwijls," ging de zendeling voort, „ligt het minder aan de vatbaarheid van de wilden voor beschaving, dan wel aan hunne opvoeders, wanneer zij weêr tot den vroegeren staat van barbaarschheid terugkeeren. Een groot gedeelte van de negerstammen is geschikt voor beschaving. Daarvoor zijn duizend

bewijzen. Ongelukkig echter speelt eigenbelang en te ver gedreven godsdienstijver bij het zendingswerk een groote rol, en waar dit het geval is, gedijt het bekeeringswerk niet. Een der beroemdste reizigers van onzen tijd, Livingstone, heeft dezelfde opmerking gemaakt. Als de zendeling maar de rechte man is, als hij zijn taak maar met overleg en gematigd aanvangt, dan blijft de zegen nooit uit, en niet zelden vindt men bij deze wilden eene gezindheid, waarvoor wij Christenen ons niet behoeven te schamen.

„Bovengenoemde reiziger heeft met de meest woeste Afrikaansche stammen omgang gehad, maar geen tyran was zóó wreed, dat hij hem een haar heeft gekrenkt. Daarentegen heeft hij niet zelden onder deze wilden menschen leeren kennen, wier hart zoo goed op de rechte plaats zat als dat bij menigen Christen.

„Op een eiland in Chobe, — zoo bericht hij — werd het trekvee achtergelaten en men stapte in eene kano, welke de reizigers dertig engelsche mijlen stroom-afwaarts naar Linyanti, de residentie van het opperhoofd van Makololo, bracht, waar Sebiotani, zoo heette dit opperhoofd, hen met de grootste vriendelijkheid ontving. Hij maakte de opmerking, dat het achtergelaten vee door de steken der wespen sterven zou en bood aan, om wagens en dieren door middel van schuiten te laten halen, ten einde zij niet in handen van den zwervenden en roofzieken stam der Matabeles zouden vallen.

„De levendige vreugde, welke Sebiotani te kennen gaf, toen hij het bezoek van de vreemdelingen kreeg, was een sprekend bewijs van zijn verlangen, om een Christelijke zending in zijn land te hebben. Reeds voor zonsopgang kwam hij Livingstone opzoeken, om hem de geschiedenis zijner oorlogen en heldendaden te verhalen. Bijna dertig jaren achtereen had hij oorlog gevoerd, vooral met de Matabeles, wier opperhoofd Moselekhate een Afrikaansche Napoleon is. Sebiotani was meer dan eens geslagen geworden en had eindelijk alles verloren. Eindelijk had hij naar het grondgebied tusschen de breede en diepe rivier Chobe en Lenambije de wijk genomen en zich daardoor tegen de aanvallen van het roofzuchtig opperhoofd in veiligheid gesteld. In weerwil van de koortsen, die in waterrijke en moerassige landen altijd heerschen, bezat hij toch meer vee en onderdanen dan eenig opperhoofd in de landen, welke Livingstone bezocht had. Het zijn de stammen der Bahoetos, Backwaines, Bamangwatos en andere, welke onder het gezag van Sebiotani staan. Hij had al lang gewenscht, kennis met de blanken te maken en andere stammen door geschenken trachten te bewegen hem in dien wensch

te ondersteunen. Dit Afrikaansche opperhoofd was een man van een dankbaren aard en edelmoedige gezindheid, die alles behalve ongevoelig was voor de vermaningen van Livingstone. Hij had een duister besef, dat er iets hoogers bestaat dan menschen te dooden, te jagen en te rooven. De gunstige invloed van dit karakter op zijn volk was dan ook onmiskenbaar. Een groot verschil was er tusschen hem en den veroveraar Moselekathe, den vijand van ieder die zich niet aan hem wilde onderwerpen. De loopbaan van dezen vorst is, sedert zijne verheffing in Chaka,

Het dorp der schedels.

een onafgebroken reeks van bloedige daden. Iedere heuvel in dit land is als ware 't een gedenkteeken van zijn doodelijken

toorn of wreedheid. Ondervinding en menschenkennis verschaften hem een onweêrstaanbaren invloed op zijn volk en zijn sidderende gevangenen zagen in hem een onoverwinnelijken meester. Wie hem weerstand bood, boette dit met zijn leven; alleen de kinderen voedde hij tot zijn bijzondere bedoelingen op, weshalve zijn leger ook grootendeels uit vreemdelingen bestond, behalve de officieren, die uit beroemde geslachten zijner dynastie afstammen.

„De menschelijke natuur is overal dezelfde, in alle eeuwen en onder alle volken, ruwe en beschaafde, hetzij zij Afrika of Europa bewonen. Overal is een Nimrod, een Alexander, een Cesar, een Napoleon of een Moselekhate te vinden.

„Eene gebeurtenis, die bij de eerste samenkomst tusschen den zendeling Moffat en Moselekathe te Kalai plaats had, bevat eene bijdrage tot de oude waarneming, dat, hoe ontaard en wreed een mensch ook wezen moge, het goede beginsel in hem toch soms bovenkomt. De gevreesde vorst naderde de plaats, waar de meergenoemde zendeling, aan wien wij de nadere kennis van dezen negervorst te danken hebben, met eenige personen stond, die schotels met spijzen droegen. Twee opperhoofden bevonden zich bij hem; toen hun souverein naderde, bogen zij zich diep en verwijderden zich onder het slaken van den gewonen vreugdekreet. Moselekathe riep hen, legde zijne linkerhand op den schouder van zijn gast en zijne rechter op diens borst, terwijl hij zeide:

„Machobane! (zoo had zijn vader geheeten), ik noem u zoo, omdat gij een vader voor mij geworden zijt. Gij hebt mijn hart zoo week gemaakt als melk. Ik kan mij niet genoeg verwonderen, dat een vreemdeling zoo liefderijk is. Gij hebt mij vroeger nooit gezien en evenwel bemint gij mij meer dan iemand van mijn eigen volk. Gij hebt mij gespijzigd toen ik honger had; gij hebt mij gekleed, toen ik naakt was; gij hebt mij aan uw hart gedrukt en uw arm beschermt mij voor mijne vijanden.

„Toen Moffat hem antwoordde, dat hij bij zijn weten hem geen enkele van deze diensten bewezen had, wees de Afrikaan op zijne twee zendelingen, die zich aan de voeten van Moffat nedergezet hadden en sprak:

— „Dat zijn gewichtige personen: Umbate is mijne rechterhand. Als ik hen naar het land der blanken zend, dan zend ik mijne ooren, mijne oogen en mijn mond daarheen; wat zij hoorden, dat heb ik gehoord, wat zij zagen dat heb ik gezien, en wat zij zeiden, Moselekathe was het, die dit door hen sprak. Gij hebt hen gevoed en gekleed en als zij in levensgevaar waren, zijt gij hun schild geweest. Wat gij aan deze beiden gedaan hebt, dat hebt gij aan mij gedaan......”

„Deze vorst had zijne wapenen tot in de nabijheid des equators laten zien, doch had meer dan eens zijn man gevonden.

„Eens bracht hij van een geheel leger slechts een handvol krijgers terug, die echter allen omgebracht werden, omdat zij niet wisten te sterven of te overwinnen. Zoo doopt deze man zijn zwaard in bloed en schrijft daarmede zijn naam op verwoeste landen en steden.

„Doch keeren wij tot Sebiotani terug. Den dag na de aankomst van Livingstone woonde hij tweemalen de godsdienstoefening bij, welke deze midden onder de Makololos verrichtte. Het opperhoofd werd aldra door eene longziekte aangetast, die binnen veertien dagen een einde aan zijn leven maakte; het volk bleef den zendeling echter genegen, schaarde zich om hem en riep:

„Verlaat ons niet, hoewel Sebiotani dood is; wij, zijne kinderen, zijn u getrouw gebleven en gij zult met ons handelen, zoo als gij met hem gehandeld hebt.

„Deze goede gezindheid was te verrassender, daar Livingstone de verklaring moest afleggen, dat hij nooit een woester volk ontmoet had.

„Het land der Makololos is een uitgestrekte, honderde mijlen groote vlakte, besproeid door talrijke rivieren en zijrivieren, die elkander doorkruisen, waarnaar het den naam van Linoekanoka, d. i. rivieren op rivieren, draagt. Na een verblijf van twee maanden moest Livingstone tot de overtuiging komen, dat dit land niet geschikt was om tot een middelpunt van eene zending te dienen, bestemd om de kunsten der beschaving in de binnenlanden van Afrika te verspreiden. Het was rijk, in hoogen graad vruchtbaar en overtrof daarin alle andere streken, door welke de reiziger tot dusver gekomen was, doch de periodieke overstroomingen van de rivieren en de menigte wespen welke het vee te gronden richten, maken het ongeschikt voor een Europeesche nederzetting."

Hiertoe bepaalden zich de mededeelingen der beide zendelingen op dezen avond. Het was laat geworden en de toehoorders, die tot dusverre aandachtig toegeluisterd hadden, begaven zich ter ruste.

Tot nu toe had de kleine kolonie maar zelden last van verscheurende dieren gehad. Daarvoor zorgde de geweldige jager, dien zij bij zich hadden. Hij had het in den omtrek zoo veilig gemaakt, als of er een korps militairen gelegen had. In den eersten tijd van hun verblijf aan de Groote Oranje-rivier hadden de landverhuizers dus ook dagelijks wildbraad in overvloed en

bovendien een aanzienlijke hoeveelheid gedroogd vleesch in voorraad. Doch van lieverlede hadden de schuw geworden antilopen zich van de kolonie verwijderd, zoodat men er maar zelden eens een onder het schot kreeg. Onze Nimrod besloot nu, om gedurende eenigen tijd de jacht te laten varen. Dientengevolge had hij dan ook reeds een paar maanden zijn gemak gehouden en slechts nu en dan Eduard in het schieten geoefend of Goliath in het hoeden van het vee een handje geholpen, toen hij op zekeren morgen, den vreemden zendeling op eene wandeling vergezellende, het spoor van leeuwen ontdekte. Tevens ontdekte men ook sporen van springbokken en ander wild van dien aard, weshalve in den familieraad, tot groote blijdschap van onzen Nimrod, besloten werd, dat men een gemeenschappelijke jachtpartij zou houden.

ZESDE HOOFDSTUK.

DE JACHTPARTIJ, SAUL VERDWIJNT.

EEN GEVAARLIJKE VIS-A-VIS. — OP DE LEEUWENJACHT. — DE ARME HOTTENTOT. — JACHT OP DE KAFFER-ANTILOPEN. — SAUL KOMT NIET TERUG. — ALGEMEENE ONGERUSTHEID OVER ZIJN UITBLIJVEN.

De morgen, waarop het gezelschap zich op weg begaf, was nevelachtig en de toppen der bergen waren in wolken gehuld. Zoo als gewoonlijk het geval was, geraakten Saul en de zendeling gedurig met elkander aan het kibbelen.

De eerste namelijk veroorloofde zich eenige aanmerkingen over de ernstige stemming, waarin zijn vriend zich bij de partij had aangesloten, vergezeld van een veelbeteekenend hoofdschudden. Met zijn gewone zachtheid wees Marcus den ruwen jager terecht, doch toen deze niet ophield hem lastig te vallen, bleef de zendeling plotseling staan, keek den jager vast in het oog en zeide:

„Ik beken, gij zijt de schrik van de wilde dieren en gij schept een zeker vermaak in dingen, die ons zorg en angst veroorzaken; maar met dat al weten wij zendelingen niet alleen uit de gevaren, aan onze roeping eigen, maar ook uit andere, wat het gezegde beteekent: waar de nood het hoogste is, daar is de redding nabij. Ook ik ken den leeuw door persoonlijke ontmoeting en waarlijk, toen heb ik een oogenblik van gevaar beleefd, dat gij mij niet benijden zult."

„Verhaal ons dat eens," zeiden allen eenparig, en Marcus begon:

„Ik had," zoo vervolgde hij, „met twee wagens en ongeveer twaalf koppen de reis naar het land Dammara aanvaard. Twee van mijn volk waren negers van de kust van Mozambique, de anderen waren Hottentotten en Namaka's. Zij waren allen goede bedienden, maar verbazend bang van aard en men kon hen, hoewel zij van vuurwapenen voorzien waren, nooit zoo ver brengen, om een buffel of rhinoceros te verdrijven; tegen een leeuw een strijd te wagen, daaraan was in het geheel niet te

denken. Slechts een hunner, een Namaka, wien ik ziek en verlaten aan den weg liggende gevonden en verzorgd, en aan wien ik bij den doop den naam van Johannes gegeven had, bleef onder alle omstandigheden bij mij, hoewel hij soms klappertandde van vrees.

„Op zekeren namiddag liet ik uitspannen in de nabijheid van een poel, waar de wilde dieren des nachts gewoonlijk hun dorst kwamen lesschen. Wij konden hunne sporen langs het water zien. Ik had wel niet veel lust om een avontuur uit te lokken, maar het besluit stond niettemin vast, om mij op alle mogelijke gevallen voor te bereiden en zelfs voor geen strijd met een leeuw terug te deinzen, wanneer hij mij in den weg kwam.

„Tegen den middag kwamen eenigen van mijn volk met alle teekenen van schrik bij mij en brachten mij op een pad, dat op eenig kreupelhout uitliep, waar zij mij op versche sporen opmerkzaam maakten. Ik wilde mij door geen vijand laten verrassen, die, zooals ik weet, bijzonder op negervleesch verlekkerd is. Ik vroeg daarop aan vijf hunner, ook aan Johannes, of zij mij wel zouden willen vergezellen om den vijand te voorkomen en hem aan te tasten. Slechts drie hunner verklaarden zich daartoe bereid.

„Ongeveer honderd schreden van den nabijzijnden poel maakten wij een gat gereed, waarin wij den geheelen nacht doorbrachten. Er kwamen wilde dieren in menigte om hun dorst te lesschen, maar hun koning was er niet onder. Met het aanbreken van den dag verlieten wij onze hinderlaag, doch wij hadden nog geen honderd schreden afgelegd, toen een kleine troep springbokken door een boschje van kreupelhout over den weg vloog. Daar wij geen versch vleesch meer hadden en de gelegenheid zoo gunstig was, schoot ik mijn geweer midden onder den troep af en doodde een van de grootste bokken. Nauwelijks was de rook van mijn geweer opgetrokken, toen een reusachtige leeuw uit het boschje met een langzamen stap op ons afkwam. Er was geen tijd om onze geweren op nieuw te laden. Ook was ik zoo verrast, dat ik gedurende eenige seconden roerloos stond, zonder te weten wat ik doen zou. Ik begreep dadelijk dat er maar één middel was, om mij uit deze gevaarlijke positie te bevrijden. Wanneer de inboorlingen met hunne speren en messen troepsgewijze op de leeuwenjacht gaan, plaatsen zij zich, als de vijand nadert, op een rij; is de leeuw nu hongerig of in het algemeen in een ongunstige stemming, dan kiest hij een uit den troep tot zijn offer en werpt zich met een sprong op dien buit. Gij weet, mijne vrienden, dat deze ongelukkige meestal

onder den eersten slag van zijne klauwen bezwijkt en, zoo hij er het leven afbrengt, in elk geval zwaar gewond wordt. Zien nu zijne kameraden het oog van den leeuw op zijn offer gevestigd, dan vallen zij gewoonlijk allen te gelijk op het roofdier aan, om het met hunne speren en messen zooveel mogelijk wonden toe te brengen. Soms gelukt het hun, den leeuw te dooden, zonder een man te verliezen; soms is de leeuw echter overwinnaar. In dat geval verscheurt hij een of twee zijner vijanden, terwijl de anderen de vlucht nemen. Mijn volk scheen ditmaal geen lust in deze manoeuvre te hebben, want nauwelijks hadden zij den leeuw in het oog gekregen of zij namen de vlucht. Reeds hadden zij de helft van den afstand, die ons van de wagens scheidde, afgelegd, toen ik naar hen omzag. Zelfs Johannes had zich bij de vluchtelingen gevoegd, van meening dat ook ik vluchtte.

„Zoo was ik dan met den leeuw alleen. Volkomen weerloos, achtte ik mij verloren en zag ieder oogenblik den doodelijken sprong te gemoet. De leeuw scheen echter geen haast te hebben; toen hij ongeveer twaalf schreden van mij verwijderd was, maakte hij halt en ging even als eene kat op zijn buik liggen. Ook ik ging zitten en keek hem aanhoudend en strak aan. Het gevoelen dat de dieren den vasten blik van den mensch niet kunnen verdragen, vond ik bevestigd: het roofdier sloot nu en dan zijne oogen en keek nu eens rechts, dan eens links, maar dat was ook alles. Eindelijk strekte hij zich, met ingetrokken klauwen en de kin op den grond, uit, juist als eene kat die op een muis loert. Nu en dan lekte hij de lippen. Hij had waarschijnlijk pas een goeden maaltijd gedaan en ik raadde zijn doel — namelijk om mij voor het oogenblik te sparen, totdat hij weêr meer eetlust zou hebben. Nog vermoeid van den afgeloopen nacht, werd ik door een scherpen honger gekweld en gevoelde een onwederstaanbare neiging tot slapen. De zon ging, zoo als gewoonlijk in deze woestijnen, in vollen glans op en weldra werd het ondragelijk heet: de kleederen brandden mij op het lijf. Intusschen behield ik de noodige tegenwoordigheid van geest en loerde op eene gelegenheid, om van mijn bewaker af te komen.

„Ik beproefde of ik mijn geweer ook zou kunnen laden; doch bij de eerste beweging hief mijn voorzichtige vijand den kop op en begon te brommen. Had ik het gewaagd daarmede voort te gaan, ik ware verloren geweest, voor ik den tijd gehad had het kruit in den loop te doen. Het was een reusachtig dier, met lange, donkere manen en een paar listige oogen. De sluw-

heid der oude leeuwen is bekend; deze wist zeer goed dat het geweer een wapen was. Hij hield zich geen oogenblik stil en zijn voortdurende beweging hield mij steeds in den grootsten angst. Een troep zebra's kwam ons voorbij; toen zij den leeuw zagen, maakten zij rechtsomkeert en galoppeerden met de meest mogelijke snelheid weg. De leeuw sprong op alle vier zijn pooten, keerde zich half om en keek de vluchtelingen eens na. Daar de leeuwen zeer gesteld zijn op het vleesch van zebra's, ontwaakte de hoop in mij dat mijn vijand jacht op deze dieren zou maken. IJdele hoop! Hij wendde zich weder tot mij, bromde vreeselijk en de blik waarmede hij mij aanzag, werd levendiger en begeerlijker.

„Een nieuwe schrik! Ik zag dat de leeuw met aandacht in de richting van de plaats begon te kijken, waar mijne wagens stonden; hij sprong eindelijk overeind, brulde en lekte zijn bek, als of hij iets bespeurde, wat hem onaangenaam was. Later vernam ik, dat mijn volk, op aansporing van Johannes, zich, van het hoofd tot de voeten gewapend, tot mijn ontzet op weg begeven had, want met hun scherp gezicht hadden zij al het gevaarlijke van mijn toestand ontdekt. Maar zoodra de leeuw opgestaan was en den kop naar hen gekeerd had, was de moed hun ontzonken. Na eene korte poos ging de leeuw weêr op zijn buik liggen, strekte de pooten uit, geeuwde, knipte met de oogen en gaf alle teekenen van verveling. Hij scheen evenwel vast besloten te hebben den nacht af te wachten.

„Tegen den avond hoorde ik in de verte een dof gebrul, dat mijn leeuw niet bijzonder scheen te bevallen. Ik meende aan het geluid eene leeuwin te herkennen, die het mannetje zocht. Mijn vis-à-vis stond op, legde zich neêr, liep vervolgens woedend op en neêr, gaf alle teekenen van besluiteloosheid en ontevredenheid, maar zweeg, totdat eindelijk het gebrul der leeuwin van lieverlede ophield. Dit was het gevaarlijkste oogenblik mijns levens, want zoo de leeuw het wijfje geantwoord en haar geroepen had, dan zou zij, die waarschijnlijk hongerig was, mij onmiddellijk verscheurd hebben, zonder er zich aan te storen, dat haar heer gemaal dit beetje zoolang voor zich gespaard had. Wellicht was de oude schalk van hetzelfde gevoelen en achtte hij het verstandig, zich niet te verraden.

„Eindelijk werd het nacht. De sterren begonnen te flikkeren, maar de maan kwam niet op. Zelfs op een korten afstand kon ik de voorwerpen slechts onduidelijk zien en in het oosten de omtrekken van den heuvel ter nauwernood onderscheiden. Ik was zeker dat de leeuw niet sliep, maar al mijne bewegingen be-

spiedde. Tusschenbeide schitterden zijne op mij gevestigde oogen als gloeiende kolen. Mijn eenige hoop, zoo het een hoop genoemd mocht worden, was, dat ik, door steeds stil en zonder beweging te blijven zitten, hem vermoeien of ten minste afschrikken zou om mij aan te vallen. Inmiddels zou een toeval, een onvoorziene omstandigheid, hem kunnen bewegen om mij te verlaten.

„Twee of drie uren nadat het donker geworden was, hoorde ik verschillende dieren den poel naderen. De leeuw, die hen zeer goed merkte, draaide op zijn hoogst den kop eens even om, als zij hem voorbij kwamen; hij scheen evenwel op mijn vleesch meer belust te wezen dan op dat van deze dieren. Weldra verdween de laatste hoop dat hij mij opgeven en zich op een zebra of bok werpen zou. Op eens zag ik dat hij den kop ophief en begon te brullen. Het oogenblik is daar! dacht ik. Het woedende dier was opgesprongen en staarde mij onophoudelijk aan, terwijl het nog vreeselijker brulde. Intusschen was ook dit weder een valsch alarm. Eenige minuten later namelijk werd hij weder bedaarder. Hij legde zich echter niet in de vorige houding neder, maar strekte den kop vooruit, even als een kat, die met aandacht op eenig voorwerp loert. Eenige minuten later sprong hij plotseling weder op en begon nog vreeselijker dan te voren te brullen. Ook scheen hij nu zijn besluit genomen te hebben en ik zag, hoe hij zich tot den sprong gereed maakte: mijn laatste uur had geslagen!

„Op dit oogenblik hoorde ik plotseling een gehuil achter mij, terwijl alle voorwerpen in den omtrek door een heldere vlam verlicht werden. Dit huilen duurde een of twee minuten, toen een mensch, wiens hoofd en schouders in vuur schenen te staan, zich op eens tusschen mij en den leeuw plaatste. Deze hief een verschrikkelijk gebrul aan en verdween als de bliksem in de duisternis. Nu eerst herkende ik mijn Johannes. De vlam, die hem aanvankelijk omringde, was inmiddels verdoofd, doch hij zwaaide nog altijd met eenige brandende stukken hout en sprong en schreeuwde als bezeten: „Laad! laad! hij zal terugkomen!" Die raad was goed en ik volgde hem zoo spoedig mogelijk op.

„Toen ik opstond, was ik letterlijk stijf. Johannes, bevende van angst, liep voor mij uit, met een braadpan op het hoofd en een fakkel in de rechterhand; hij schreeuwde op den duur als een razende, om den leeuw schrik aan te jagen. Wij bereikten eindelijk onze wagens en toen ik mijn honger eenigszins gestild had, vroeg ik mijn redder, hoe hij het toch aangevangen had om mij te verlossen. De arme schelm had den geheelen dag

alle moeite gedaan om mijn volk te bewegen, gemeenschappelijk met hem mijne bevrijding te beproeven. Zij hadden, zooals ik reeds zeide, 's morgens eene poging daartoe gedaan, doch de moed was hun weldra ontzonken. Toen het eindelijk avond werd, besloot Johannes alleen mijne redding te beproeven en hij wendde daartoe een goed bedacht middel aan. Hij nam namelijk een van de grootste pannen, bestreek den bodem met een laag vochtig buskruit, bedekte dien met stroo, schudde daar droog buskruit op en bekroonde dit een en ander met een bos droog rijs. Zoo uitgerust, ging hij met het aanbreken van den nacht op weg. Toen hij de helft van den weg afgelegd had, bukte hij en kroop langzaam tot op een afstand van honderd schreden van mij af. Op dit oogenblik had de leeuw zich opgericht en was beginnen te brullen. Johannes bleef roerloos, totdat het wilde dier weêr was gaan liggen, en kroop toen langzaam verder. Toen hij eindelijk dacht ver genoeg te zijn, stak hij het stroo en het rijs in brand, dat onmiddellijk in lichterlaaie vlam stond, terwijl hij met de brandende pan op het hoofd tusschen mij en den leeuw liep, waarop deze ijlings het hazenpad koos.

„Veiligheidshalve moesten wij nu den leeuw opzoeken, en om de waarheid te zeggen, de doorgestane doodsangst had mij wraakzuchtig gemaakt, zoodat ik mijn volk ernstig vermaande, om den volgenden dag een algemeene jacht op hem te maken. Gedurende twee dagen deden wij vruchteloos ons best om hem te noodzaken uit zijn hol te komen; dit gelukte eerst den derden dag. Toen hadden wij het geluk hem dood te schieten."

Het gezelschap vond dit avontuur zoo buitengewoon, dat zelfs de leeuwenjager geen enkelen keer het verhaal door eene aanmerking gestoord had. Toen de zendeling zijn verhaal geëindigd had, wenschten allen hem geluk, zelfs de Nimrod, en er was wel niemand onder hen, die voortaan zijn moed meer in twijfel trok.

„Zulk een ontmoeting met den koning der dieren," zeide Saul, terwijl hij den eerwaardigen man de hand schudde, „zou zelfs den grooten leeuwendoder Gérard zijne koelbloedigheid hebben doen verliezen. Deze beweerde altijd, dat eene ontmoeting met een leeuw bij hem hetzelfde gevoel teweeg bracht als een tweegevecht. Men maakt in zekeren zin zijn testament."

Men was inmiddels op een plek gekomen, waar men eenige sjakals kon zien, die bij de komst der jagers de vlucht namen. Eenige gieren waren echter blijven zitten, zonder dat de komst der menschen hun schrik scheen in te boezemen. Een rif bewees, dat deze vogels hier een lekkeren maaltijd

gehouden hadden, doch van den verwachten leeuw was nog niets te zien. Inmiddels had Goliath eene hoogte beklommen en het gezelschap door een luid geschreeuw uitgenoodigd zich bij hem te voegen. Hij wees hun een punt, ongeveer een halve mijl ver verwijderd, waar men mede een aantal gieren verzameld zag. Dicht bij hen stond een reusachtige leeuw, die een bok verscheurde. Daarbij hield een half dozijn sjakals hem gezelschap, terwijl zij hem zeer vriendschappelijk, maar op eerbiedigen afstand omringden.

De leeuw had de jagers gezien; hij richtte zijn kop fier omhoog, keek eenige oogenblikken naar zijn naderende vijanden en verwijderde zich toen onder een woest gebrul in de richting van een berg, die eenige mijlen verder in het noorden te zien was. De sjakals liepen knorrend in een tegenovergestelde richting weg. Er was alzoo geen tijd te verliezen en men moest ten spoedigste trachten, den leeuw tot staan te brengen. De leeuwenjager gaf zijn paard de sporen en verzocht de anderen hem te volgen. Nu ging het in galop voorwaarts. Elk oogenblik kwam men den leeuw nader. Toen deze merkte, dat de afstand tusschen hem en zijne vervolgers van oogenblik tot oogenblik verminderde, begon hij sneller te draven, daarbij zijn staart in een rechte lijn uitstrekkende. Eindelijk hield hij stand en ging evenals een hond op zijn achterste zitten. Hij keerde nu den jagers den rug toe, zonder zich eens de moeite te geven naar hen om te zien. Nadat hij een halve minuut, als in gedachten verdiept, zoo gezeten had, sprong hij op, keek eens in het rond, zweepte zijne zijden met den staart, liet zijne tanden zien en begon zacht te knorren. Daarop deed hij eenige sprongen nader en hief een ontzettend gebrul aan, waarop hij zich in het gras neêrvlijde en zijn reusachtige klauwen voor zich uitstrekte.

Terwijl de jagers zich gereed maakten om vuur te geven, toonde de leeuw in zijn geheele houding, dat hij zich niet op zijn gemak gevoelde. Hij keek eens naar zijne vijanden en voorts in het rond, als wilde hij zich overtuigen of het terrein wel vrij was; toen kwam hij weder eenige sprongen nader, terwijl hij een lang aanhoudend gebrul liet hooren. Een aanval scheen echter niet in zijn plan te liggen.

Op dit oogenblik was de leeuw wellicht nog honderd schreden van hen verwijderd. De leeuwenjager wendde zijn paard om en reed naar een waterpoel, waardoor hij voor een plotselingen aanval van het dier beschut was. Daar gekomen, knielde hij naast zijn paard neder, mikte op de borst van den leeuw en

vuurde. De kogel raakte het dier in den schouder. Het liet opnieuw een ontzettend gebrul hooren, deed een sprong en was met de snelheid van den bliksem midden onder de jagers. Een der Hottentotten van den heer Jansen werd zijn slachtoffer; in een oogenblik waren zijn rug en heupen met wonden bedekt.

Berthold had zich inmiddels van zijn paard verwijderd, om zijn vijand een tweeden kogel toe te zenden. Daartoe had hij aldra gelegenheid, want, naar het scheen voldaan met de genomen wraak op den armen Hottentot, verliet hij dezen en maakte zich tot den aftocht gereed. De oude, ervaren jager merkte zijne bedoeling; fluks was hij een schrede verder links getreden, had zijn geweer aangelegd en — in de volgende seconde viel de oude leeuw neder. Hij keerde zich in doodstrijd half op den rug, sloeg krampachtig met den kop en de pooten en stierf.

Het eerste wat men nu deed, was dat men den armen Hottentot zoo spoedig mogelijk naar huis bracht, waar men zijne wonden verbond. De heer Jansen schreef eene koud-waterkuur voor, waardoor de wonden spoediger genazen dan men verwacht had, zoodat de gekwetste zich spoedig veel beter bevond.

Ten gevolge van het ongeluk, zijn Hottentot overkomen, moest de heer Jansen zich langer ophouden, dan aanvankelijk zijn plan geweest was. Men trachtte den tijd zoo goed mogelijk te korten en daar na het dooden van den leeuw geen vrees bestond, dat men vooreerst gebruik van de wapenen zou moeten maken, trok een gedeelte der kolonisten weder naar de nabij gelegen bergen, om voor de keuken te jagen.

Een stofwolk, die al nader en nader kwam, trok bij zulk een jachtpartij in hooge mate de aandacht. Weldra zag men groote troepen antilopen. Saul herkende in deze dieren de zoogenaamde kaffer-antilopen; daar de anderen geen lust hadden zich de vermoeienissen van eene jacht op dit wild te getroosten, verliet onze Nimrod zijne vrienden, die zonder hem naar de kleine nederzetting terugkeerden.

Toen het avond werd, was de jager nog niet teruggekeerd; ook de volgende dag verliep. Men begon ongerust te worden en op het voorhoofd van Van Dijk, die anders niet ligt beangst werd, vertoonden zich de sporen van buitengewone zorg. Hij scheen een voorgevoel te hebben, dat dit uitblijven met een noodlottige gebeurtenis in verband stond.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

EEN ONVERWACHTE GEBEURTENIS.

MEN BEGINT VOOR VIJANDELIJKHEDEN TUSSCHEN DE VOORNAAMSTE NEDERZETTING AAN DE ORANJE-RIVIER EN DE NABURIGE STAMMEN TE VREEZEN. — GOLIATH VERTREKT OM DEN JAGER TE ZOEKEN. — SAUL KEERT TERUG. — ZIJNE AVONTUREN OP DE JACHT. — HET GEVONDEN KRUISJE. — HIJ DRAAGT AAN GOLIATH DE TAAK OP OM NAAR DE RAADSELACHTIGE NEDERZETTING ONDERZOEK TE DOEN. — NIEUWE HOOP.

Er waren reeds meer dan acht dagen verloopen, en nog was Saul niet teruggekeerd; nog nooit was hij zoo lang uitgebleven. Zelfs de heer Jansen, wiens bedaardheid het gevolg van zijn godsdienstige, op God vertrouwende stemming was, begon het hoofd te schudden en allen, Goliath niet uitgezonderd, begonnen ongerust te worden. Reeds voor eenige dagen had de heer Jansen op geruchten gezinspeeld, welke in die onrustige streek dikwijls in omloop waren, om dan op niets uit te loopen, maar waarop men nu weêr onwillekeurig teruggekomen was. Reeds ten tijde toen hij de hoofdnederzetting verlaten had, hadden verscheidene vrienden hem een bezoek op den voorpost ontraden, daar die geheel afgezonderd lag en er alle vrees bestond, dat hij bij de eerste de beste gelegenheid aan vijandige aanvallen zou bloot staan. De rust echter, die aan alle zijden heerschte, scheen die vrees niet te wettigen en men had zelfs niet vernomen van op zich zelve staande rooftochten. De heer Jansen schaarde zich aan de zijde van degenen, die aan geen oorlog geloofden, en men sprak dus alleen ter loops over de mogelijkheid van vijandige aanvallen. Toen nu evenwel de eene dag voor de andere na verliep, en de oude jager nog altijd niet terugkwam, begon men weer meer gewicht aan die geruchten te hechten en wilde zich in elk geval op mogelijke gebeurtenissen voorbereiden. In de eerste plaats scheen het geraden, den staat van zaken te onderzoeken. De heer Jansen maakte

onder deze omstandigheden toebereidselen tot zijn vertrek. Hij had dit al van dag tot dag uitgesteld, in de hoop dat hij nog gelegenheid zou krijgen, om den ouden huisgenoot, wiens braaf en eerlijk karakter hij in al zijne waarde had leeren kennen en waardeeren, nog een hartelijk vaarwel te kunnen zeggen.

De wakkere Goliath had al eenige uren verlegen heen en weer geloopen, toen hij eindelijk moed vatte en zijn vriend, den heer Marcus, iets in het oor fluisterde. Toen deze hem bevestigend toeknikte, zag men hem hard wegloopen en spoedig daarna terugkomen, naar de wijze zijns volks tot eene langdurige reis toegerust. Hij had namelijk eene karos, d. i. een mantel van schapenvellen, om de schouders geslagen en een schoeisel aangetrokken, bestaande uit een driekant stuk ruw leder, dat zeer zinrijk vervaardigd was. De Hottentotten maken dat schoeisel van versche huiden. Deze huid, die aan den voet droogt, neemt den vorm daarvan aan en verschaft op deze wijze een zeer sterken schoen. Op zijn hoofd droeg hij een lichte muts, vervaardigd van de huid eener zebra of quagga. Aan zijn hals hing een zak, bestaande uit de huid eener hyena en inhoudende een pijp, eenige bladen gedroogde hennep in plaats van tabak, een Engelsch mes, een vuurstaal en een kokertje met zwam. Behalve boog en pijl, had hij een stevigen spitsen stok in de hand, aan welks einde een groote ronde steen bevestigd was, welke den kop van den hamer vormde. Dit instrument scheen eer geschikt om boomen te ontwortelen, dan om zich daarmede tegen wilde dieren te verdedigen.

Goliath had zijn lichaam met een dikke laag schapenvet besmeerd, waaronder eenig roet en bovendien een sterk riekend poeder gemengd was.

Nu naderde hij zijn meester en verzocht verlof, om naar het lot van den ouden jager onderzoek te mogen doen. Dit werd hem na een kort overleg toegestaan, en op raad van den heer Jansen bovendien voorgeschreven, dat hij, bijaldien hij het geluk had Saul te ontmoeten, niet met hem huiswaarts keeren, maar naar gelang van omstandigheden verder trekken en naar den staat van zaken in den omtrek onderzoek zou doen. Hij moest daaromtrent echter met den jager in overleg treden. Trof hij hem niet aan, dan moest hij zich naar de hoofdnederzetting begeven om te zien hoe het daar ging. Goliath knikte bij deze voorschriften, wier gewicht hij als bij instinct giste en naderde voorts den zendeling, wien hij met vreemdsoortige gebaren om zijn zegen verzocht. Daarop gebruikte hij met onverstoorbare kalmte een eenvoudig avondmaal en was binnen weinige minuten

tot zijn vertrek gereed. De kolonisten deden hem een eind weegs uitgeleide.

Het tijdstip, waarop de heer Jansen zijn vertrek bepaald had, was reeds verstreken; hij kon het nu niet meer met plicht en geweten overeen brengen om zich langer aan zijne beroepsbezigheden te onttrekken.

Het was de dag voor zijn vertrek en de reiswagen stond reeds voor de deur. Bij de zorg voor den jager kwam nog het leed, dat ieder wegens het vertrek van den braven zendeling gevoelde. Men miste nu den ouden leeuwenjager, want die had altijd een scherts, een grap of een avontuur bij de hand, om de leden van het huisgezin op te vroolijken, wanneer zij door droevige gedachten gekweld werden.

Op den dag vóór zijn vertrek zaten zij allen gezellig bij elkander, terwijl de zendeling het gezelschap aangenaam bezig hield met het verhaal van een zijner belangwekkende ontmoetingen, toen Van Dijk plotseling opstond, de handen boven de oogen hield en naar een bepaald punt van den horizon staarde. Dit punt nam van minuut tot minuut in omvang toe en bleek eindelijk een ruiter te zijn.

„De jager, de jager!” riepen allen als uit éénen mond, terwijl zij hunne oogen in dezelfde richting sloegen. En het was zoo. Het duurde geen half uur, of men kon de bekende figuur duidelijk herkennen. Allen haastten zich hem te gemoet te gaan. Men vroeg hem zóóveel tegelijk, dat de man niet aan het woord kon komen. De algemeene nieuwsgierigheid werd zelfs verhoogd door het geheimzinnig voorkomen des jagers: een ongewoon verschijnsel bij dezen man. Er kon geen twijfel bestaan — hij moest iets bijzonders ondervonden hebben.

„Breng vóór alles mijn paard op stal,” zeide de jager; „het is even zoo uitgeput, zoo hongerig en dorstig als ik zelf. Als dat gedaan is, hoop ik een goed avondmaal te krijgen, en zoodra mijn maag tot zwijgen gebracht is, zal mijn mond zich des te bereidwilliger openen om te spreken.”

Nog nooit was onzen vrienden de tijd zoo lang gevallen. Het scheen eene eeuwigheid te duren, voor de jager den laatsten beet in den mond gestoken had. Toen hij eindelijk gedaan en zijn pijp gestopt had, nam hij een gewichtig voorkomen aan en begon:

„Het is u allen bekend dat een troep kaffer-antilopen aanleiding gaf dat ik u verliet. De avond was reeds nabij en de zon op het punt van onder te gaan, zoodat ik mij haasten moest,

zou ik op eenig goed gevolg van mijne jacht kunnen rekenen. Ik reed dus recht op het wild aan, zonder veel op den weg of de richting te letten. De antilopen stoven voor mij uit als de wind en ik zette haar na, alsof mijn geluk er van afhing. Eindelijk was ik genoodzaakt de vervolging te staken, want voor mij lag een van die breede en soms diepe scheuren in den grond, welke men, zooals gij weet, in het noordwesten dikwijls aantreft. Mijn paard scheen geen lust te hebben er over heen te springen, wat echter voor de vlugge dieren een kleinigheid was. Terwijl ik nu naar eene plek zocht, waar ik er over kon komen, zonder mijne ledematen of die van mijn paard in gevaar te brengen, waren de antilopen zoover vooruit gekomen, dat ik de hoop moest opgeven, den troep ditmaal in te halen. Ik keek nu eens in het rond en ik moet zeggen, dat ik niet meer wist waar ik mij bevond. Weldra werd het geheel donker. Ik werd ongerust, doch vertrouwende op de helderheid van de lucht, besloot ik voort te rijden, in de hoop dat ik terecht zou komen. Na den geheelen nacht doorgereden te hebben, werd ik meer en meer overtuigd, dat ik mij in een geheel onbekende streek bevond. Den geheelen voormiddag bracht ik door met her- en derwaarts te rijden.

„Des middags begon ik er over te denken, wat ik wel eten zou, want wat ik bij mij had, was 's morgens reeds gebruikt. Ik liet mijn paard onder een met struikgewas dicht begroeide, overhellende rots staan, nam mijn geweer in de hand en ging op weg om iets te schieten. Evenwel nam ik mij voor, niet al te ver van mijn paard af te dwalen. Op een niet zeer grooten afstand ontdekte ik inderdaad eenige springbokken, welke men, zooals gij weet, ligt bekruipen kan. Toen ik evenwel uit een hollen weg op eene ruime vlakte kwam, ontdekte ik iets, wat ik nooit te voren gezien had. Ik dacht dat ik droomde en wreef mij de oogen. De geheele vlakte in het westen scheen uit een enkele massa van die dieren te bestaan, wier helder bruine zijden en witte strepen op den rug bewezen, dat het allen springbokken waren.

„Mijn eerste gedachte was, deze dieren te naderen en er een te schieten; reeds stond ik gereed om aan dit voornemen gevolg te geven, toen ik merkte dat de geheele kudde op mij af kwam en wel met vrij veel spoed. In minder dan een kwartier waren de voorsten van de kudde bij mij, en vijf minuten later had ik er minstens twintig onder het schot. Ik schoot nog altijd niet, want ik vermaakte mij met de bewegingen van deze aardige dieren. Intusschen deed mijn hongerige maag hare rechten

gelden en, aan mijn middagmaal denkende, mikte ik op de voorste en gaf vuur.

Het dier viel, maar tot mijne verbazing liepen de anderen niet weg. Alleen deinsde eenigen van de voorsten een weinig terug, of sprongen omhoog; doch een oogenblik later begonnen

De kudde springbokken.

zij weder onbezorgd te grazen en de troep bewoog zich voorwaarts, even als een oogenblik te voren. Ik laadde mijn geweer met den meesten spoed en schoot een tweede dier — een bok — zonder te kunnen merken, dat dit op de overigen den minsten indruk maakte. Nog vóór ik voor de derde maal geladen had, waren de voorste rijen mij aan weerszijden voorbij getrokken en ik bevond mij midden in de kudde.

„Ik zag nu de noodzakelijkheid niet in om mij langer te verbergen, maar richtte mij ter halverwege op, te gelijk op een der voorste bokken vuur gevende. Weder viel het dier neder, doch evenmin als de beide vorige keeren bleven zijne makkers staan, maar liepen bij honderden over hem weg.

„Ik laadde mijn geweer andermaal en stond geheel op.

„Eerst nu schoot mij te binnen, dat de springbokken, wanneer zij een langen en verren tocht ondernemen, zich door niets laten afschrikken. Zij trokken mij al grazende met den meesten spoed voorbij. De kudde werd van oogenblik tot oogenblik dichter

en eindelijk was ik er geheel door omringd. Ik trachtte nu uit dezen troep weg te komen, doch merkte tot mijn leedwezen, dat ik niet spoediger vooruit kwam dan de kudde zelve. Wanneer ik, om mij een weg te banen, den omtrek naderde van den kring, dien de kudde rondom mij gevormd had, dan sprongen de dieren door en over elkander en werd de massa nog ondoordringbaarder. Het zou mij niets gebaat hebben, indien ik de naastbijzijnden met de kolf van het geweer doodgeslagen had, en daar ik op het laatst niet wist wat te beginnen, begon ik te schreeuwen en met mijn geweer te zwaaien, zoodat ik ten minste nu een weinig spoediger voorwaarts kwam. Eindelijk bespeurde ik op zekeren afstand een schijnbaar grootere opening in de kudde. Ik trachtte mij met alle geweld daarheen een weg te banen, maar hoe meer ik den rand van die opening naderde, des te dichter waren de dieren ineen gedrongen. Wat was daar de oorzaak van? Er was echter geen tijd om lang te overleggen en ik drong dus zooveel mogelijk voorwaarts, totdat ik eindelijk de bedoelde plek naderde; de weg dien ik mij gebaand had, had zich onmiddellijk achter mij gesloten. Ik was juist op het punt de vrije ruimte te bereiken, toen ik op eens in het midden daarvan en vlak voor mij, een grooten, gelen leeuw ontdekte.

„Nu begreep ik, waarom zich hier een vrije plek gevormd had. Daar stond ik nu; de leeuw nauwelijks tien schreden van mij af en wij beiden door een dichten drom springbokken omringd.

„Ik behoef u niet te zeggen, dat ik alles behalve op mijn gemak was. Eenige oogenblikken stond ik, zonder te weten, wat te doen. Onwillekeurig greep ik naar mijn geweer, dat gelukkigerwijs met kogels geladen was.

„Zou ik op den leeuw schieten? Ik was op het punt er toe over te gaan, toen ik bedacht, dat hij met den rug naar mij gekeerd stond en mij dus nog niet gezien of ten minste geen acht op mij geslagen had. Wanneer ik het ongeluk had hem slechts te wonden — en bij de richting, waarin hij tegenover mij stond, was dit waarschijnlijk — wat had ik dan te wachten? Een enkele sprong en ik was verscheurd.

„Terwijl mij dit te binnen schoot, trachtte ik zachtjes onder de kudde door te dringen en mij een uitweg in de tegenovergestelde richting te banen, toen ik achteruit ziende ontwaarde, dat de leeuw zich plotseling omgedraaid had en met den staart groote kringen in de lucht maakte. Tot mijn groot genoegen merkte ik echter tevens, dat de oogen van het grimmige dier niet op mij gericht waren. Hij had een springbok tot zijn offer gekozen en deed een verbazenden sprong naar het dier. Terwijl

hij den trillenden bok in zijne klauwen hield, legde hij zich op den buik, even als eene kat die een muis gevangen heeft. Daarbij hield hij de oogen dicht gesloten, alsof hij slapen wilde. Ik wist dat men onder zulke omstandigheden een leeuw zonder groot gevaar naderen kan, doch dit was niet noodig, want ik had hem behoorlijk onder het schot; deze wetenschap was het dan ook, geloof ik, die op dat oogenblik de gedachte in mij deed opkomen om op hem te schieten. Mij dacht, het kon niet missen of ik moest hem dooden, want de geheele breede kop lag met de eene zijde vlak voor mij. Onwillekeurig en in korter tijd dan ik dit vertellen kan, had ik aangelegd en vuur gegeven; ik wachtte evenwel ditmaal niet tot dat de rook van mijn geweer opgetrokken zou zijn, maar spoedde mij in eene tegenovergestelde richting weg, waarbij ik trachtte zoo snel mogelijk eenige afdeelingen antilopen tusschen mij en de plaats te brengen, waar ik het laatst gestaan had. Na eenigen tijd en met eenige moeite kwam ik buiten den troep antilopen en bevond mij niet ver van de plaats, waar ik mijn paard gelaten had."

„Maar de leeuw, hoe was het met den leeuw gegaan?" vroeg Eduard.

„Die was doodelijk getroffen. Toen ik een vetten bok in veiligheid gebracht had, keerde ik naar het slagveld terug, en vond hem reeds omringd door gieren, die op zijn dooden romp aasden.

„Men kan denken, hoe heerlijk mij een stuk gebraden antilope-vleesch smaakte. Ik hield nog een goed stuk voor den anderen dag over.

„'s Morgens vroeg zat ik weder te paard. Ik reed echter den geheelen dag, zonder iets te ontdekken dan de eindelooze vlakte. Het stof, dat mijn paard bij elken stap deed oprijzen, verstikte mij bijna. Daarbij was de hitte ondragelijk. De stof, de hitte en de vermoeidheid veroorzaakten mij zulk een brandenden dorst, dat ik het medegenomen water in eens opdronk. Ik was dus veroordeeld om verder dorst te lijden.

„De zon ging onder en de maan nam hare plaats in. In haar bleek licht zette ik den tocht voort, zoo goed als de vermoeidheid van mijn arm paard het veroorloofde. Ik had daarbij het oog onwrikbaar gevestigd op den top van een berg, die zich op een aanzienlijken afstand vertoonde. Toen het begon te schemeren, waren beiden, paard en ruiter, volkomen uitgeput.

„Ik berekende, dat ik ten minste tien mijlen gereden had, en toch was de berg nog ver van mij af. Zoodra het geheel

licht geworden was, kon ik hem duidelijk waarnemen en zien, dat hij aan de zuidzijde door een diepe kloof van den top tot aan den voet als gescheurd was. Aan de westelijke helling was echter niets van dien aard merkbaar, en ik kwam dus op het vermoeden, dat in de zuidelijke kloof water kon zijn. Ik sloeg derhalve den weg naar het punt in, waar die kloof haren uitgang in de vlakte scheen te hebben. Toen ik den voet van den berg meer naderde, ontwaarde ik een lichtgroene streep, die in de bruine vlakte uitliep. Zij zag er op een afstand uit als een lage heg, waarachter hier en daar eenige hooge boomen stonden. Weldra kon ik ontdekken, dat het een boschje was van een soort van boomen, die alleen aan den oever van het water groeien. Weldra knielden wij beiden, mijn paard en ik, neder aan den oever van een riviertje van kristalhelder water, waaruit wij beiden rijkelijk onzen dorst leschten.

„Wij hadden beiden, na zulk een langen, moeielijken rit, rust en voedsel noodig, en ik besloot dus om den geheelen dag aan den oever van dit riviertje te blijven. In de schaduw der boomen groeide kort maar krachtig gras, waaraan mijn paard zich onmiddellijk te goed deed.

„Den volgenden morgen stond ik verfrischt en gesterkt op en overwoog nu, in welke richting ik mijn weg verder zou voortzetten. Aanvankelijk wilde ik den oever van het kleine riviertje volgen, doch het stroomde in een zuidelijke richting en deze was niet die, welke ik moest inslaan, om weêr op den rechten weg te komen; mijn pad liep oostwaarts. Terwijl ik daar zoo stond en den omtrek overzag, ontdekte ik in die richting een lichte rookzuil; het was dus klaarblijkelijk, dat op de vlakte een vuur gestookt werd. — Hier moeten Boschjesmannen of Hottentotten zijn, dacht ik. Een ander soort van menschen is in deze woestijn ondenkbaar.

„Ik dacht niet lang na over hetgeen mij te doen stond. Vooreerst doofde ik mijn vuur uit en bracht daarna mijn paard onder de boomen, ten einde men het niet zoo spoedig zou kunnen ontdekken. Aanvankelijk was het mijn plan, den oever van het riviertje te volgen en den omtrek te verkennen. Bij nader inzien kwam het mij echter raadzamer voor, den berg te beklimmen; kon ik van dit verheven standpunt niets ontdekken, dan bleef mijn eerste plan nog altijd goed. Tot op zekere hoogte gekomen, ontwaarde ik eene insnijding, een soort van dal, waarin het riviertje vloeide. Aan gene zijde daarvan lag de wijde vruchtbare vlakte; alleen aan den eenen, en wel aan den westkant, vertoonde zich een groene gordel, waarop hier en daar mimosa's

stonden. In het midden van dien gordel kon ik een soort van spleet in de vlakte waarnemen, klaarblijkelijk de bedding van het riviertje, nadat dit het genoemde dal verlaten had. Ik besloot het water te volgen totdat ik den rand van dit zonderlinge dal bereikt zou hebben, om het te verkennen. Langzaam en omzichtig, altijd onder de boomen gaande, hoorde ik iets ruischen, dat veel van een waterval had. Dit vermoeden vond ik, wat verder gekomen zijnde, bevestigd; want ik stond op eens aan den rand van eene klip, over welke het water van het riviertje heenbruiste, om in een aanzienlijke diepte neder te storten.

„Deze waterval leverde een heerlijk gezicht op; doch ik had op dit oogenblik tijd noch lust om mij in zijne schoonheid te verlustigen: andere voorwerpen trokken mijne aandacht. Verder op — ten noordwesten van de plek waar ik stond — ontdekte ik een bevallig, naar het scheen goed bebouwd dal, dat met een weligen plantengroei prijkte. Het was langwerpig en aan den eenen kant door hooge, steile rotswanden ingesloten. Naar mijne gissing moest het ten minste zes engelsche mijlen lang en mogelijk drie breed zijn. Ik bevond mij aan het boveneinde en kon het dus in zijn geheele lengte overzien. Beneden in het dal kon ik duidelijk een meertje waarnemen, van alle zijden door houtgewas ingesloten. Den omtrek van dit meer kon ik niet waarnemen, dewijl het ten deele wegens het geboomte onzichtbaar was, maar ik zag dat de rook, die straks mijne aandacht getrokken had, ergens van den westelijken oever opsteeg. Toen ik, langzaam voortgaande, ongeveer nabij het punt gekomen was, waar ik den rook gezien had, bleef ik staan en sloop behoedzaam tot aan den rand van de kloof, mij steeds voorzichtig achter struiken verborgen houdende. Eindelijk vond ik een plekje, waar ik een goed overzicht had. En wat zag ik? Aan de overzijde van het meertje goed aangelegde, omtuinde kralen en verschillende bebouwde akkers en stukken weiland, waarop paarden en rundvee graasden. Ik kon ook menschen binnen de omtuiningen waarnemen. Of het blanken waren, kon ik wegens den afstand niet zien.

„Nog andere voorwerpen trokken mijne aandacht, maar ik gunde mij den tijd niet, er langer bij stil te staan, en spoedde mij verder, om zoo mogelijk een weg naar deze ongewone oase te vinden. Na een paar duizend schreden gegaan te zijn, bereikte ik dan ook eene plaats, waar ik een weg vond, die klaarblijkelijk op het dal uitliep. Nauwelijks was ik echter dien weg een klein eind opgegaan, of mijn oog viel op een blinkend voorwerp. Ik raapte het op, en wat denkt gij wel

wat het was? Een gouden kruisje, 't welk wij allen maar al te goed kennen. Ook maken de letters en het jaartal allen twijfel onmogelijk. Hier is het."

Met deze woorden overhandigde de verhaler aan Van Dijk een gouden kruisje. Deze werd doodsbleek en riep uit: „het kruisje van Magdalena!"

De zendeling nam het hem uit de hand, bekeek het en riep mede uit: „Hemel, hoe zonderling! Dat is mijn geschenk aan mijn lieve Leentje!"

Wij moeten hier met ons verhaal eenigen tijd teruggaan. Toen Van Dijk nog een welvarende boer aan de Kaap was, ontving hij eens een bezoek van zijn ouden vriend, den heer Marcus. De zendeling bleef eenigen tijd bij hem en gedurende dit tijdsverloop werd een dochtertje geboren. De heer Marcus had dit kind gedoopt en het bij haar eersten geboortedag een gouden kruisje ten geschenke gegeven, waarop zijn naam en die van het meisje gegraveerd waren. Dit kruisje had het om den hals gehad toen het ongeluk gebeurde, dat den vader van twee zijner kinderen beroofde.

Men kan denken welk een indruk deze gebeurtenis op de geheele familie maakte. Van Dijk zelf was door het verhaal van den jager in hooge mate getroffen; vooreerst begon de oude wonde weder te bloeden, en verder werd op eens de hoop in hem geboren, dat de verloren kinderen nog in leven konden zijn. Konden zij niet in de nabuurschap zijn van de plaats, waar het kruisje gevonden was? Of had de roover of moordenaar der kinderen het kruisje verloren en was er hoegenaamd geen grond voor de hoop, die in zijn boezem was beginnen te gloren?

„En wat hebt gij verder gezien, ga voort," zeide Van Dijk.

De jager zag hem met een medelijdenden blik aan, stak hem de hand toe en sprak:

„Wees verzekerd, dat ik u gaarne meer en vollediger berichten medegebracht zou hebben, zoo ik niet gevreesd had, dat ik nooit terug zou keeren, wanneer ik mij verder waagde. Ik wilde over het gebeurde nog eens op mijn gemak nadenken en had mij daartoe naast mijn paard neêrgelegd, toen ik een zekere beweging in de vlakte meende te bespeuren. Ik keek voorzichtig uit naar de hoogten, die de kloof omzoomen en zag duidelijk, naar het mij voorkwam, welgewapende mannen uittrekken, als gingen zij ten strijde of op de jacht. Ook kon ik duidelijk roepen en antwoorden onderscheiden. Het waren geen Hottentotten, die ik hoorde, maar het was ook geen taal, zoo als men ze hier in den omtrek spreekt. En toch kon, dacht ik,

hier alleen aan eene kraal van Hottentotten of Boschjesmannen gedacht worden. In dezen stand van zaken achtte ik het niet raadzaam, alleen verder door te dringen, maar nam integendeel zoo voorzichtig mogelijk den terugtocht aan. Ik liet mij daarbij geheel aan mijn paard over, overtuigd, dat het den weg naar huis beter zou vinden dan zijn meester. Mogelijk zou ik toch nog zoo spoedig niet bij u geweest zijn, zoo ik gisteren middag Goliath niet ontmoet ware, want alle sporen in den omtrek zijn door de springbokken onkenbaar geworden. Goliath en ik hebben afgesproken, dat hij het door mij gestaakte werk voortzetten zal. Ik toonde hem wat ik gevonden had en verhaalde al wat ik had waargenomen. Nu kan hij tegelijk onderzoeken, of alles in den omtrek rustig en tevens, of mijn vermoeden juist is, dat men in de nederzetting, welke ik ontdekt heb, iets van het lot uwer kinderen weet, welke ik nog altijd geloof dat in leven zijn.

„En daar ben ik nu, gezond en wel," zoo besloot Saul zijn lang verhaal, „om met u, mijne vrienden, te beraadslagen wat te doen, bijaldien Goliath binnen veertien dagen niet terug mocht keeren. Daar hij in de streek geboren is, welke hij moet verkennen, zal hij naar alle waarschijnlijkheid meer uitvoeren dan wij met ons drieën, en gevaar loopt hij in geen geval, terwijl het mij den hals gekost zou hebben, wanneer er vijandelijkheden waren uitgebroken."

„Goed gezegd," antwoordde de heer Marcus; „eerlijk en verstandig, wakkere Saulus. Laten wij den uitslag aan onzen Hemelschen Vader aanbevelen!"

ACHTSTE HOOFDSTUK.

NIEUWE BEPROEVINGEN.

MEN BESLUIT OM DE ONTDEKTE NEDERZETTING TE VERKENNEN. — SPRINKHANEN. — DE BOER WORDT GENOODZAAKT ZIJNE KRAAL TE VERLATEN. — MEN MAAKT ZICH GEREED OM TE VERTREKKEN. — GOLIATH KOMT NOG NIET TERUG.

Reeds tienmalen was de zon sedert de terugkomst des jagers ondergegaan. Het huisgezin van den boer zat weder bijeen, maar de oude opgeruimdheid was verdwenen. Van Dijk had het hoofd vol, en het vertrek van den heer Jansen had eene leemte achtergelaten, die levendig gevoeld werd. Vóór zijn vertrek was echter in een familieraad besloten, dat men een gemeenschappelijken verkenningstocht naar de pas ontdekte nederzetting ondernemen zou, wanneer de Boschjesman binnen veertien dagen niet teruggekomen zou zijn, of wanneer zijne ontdekkingen van dien aard waren, dat van zulk een tocht eenig resultaat te wachten ware. De tocht zou door den leeuwenjager, Van Dijk en den Boschjesman ondernomen worden, en om niets te verzuimen, bood de heer Jansen aan, om uit de naastbijgelegen boeren-nederzetting een daar wonenden onden en vertrouwden Hottentot te zenden, die het gezin gedurende de afwezigheid van den huisvader zou kunnen bijstaan.

Mocht Goliath voor dien tijd teruggekeerd zijn, dan zou hij zich bij den tocht aansluiten, ten einde door zijne kennis van den omtrek tot de bevrijding der geroofde kinderen mede te werken; ten minste, wanneer zij zich in de raadselachtige nederzetting mochten bevinden. Had men maar eerst omtrent dit punt zekerheid gekregen, dan meende men wel middelen te zullen vinden, om hen door list of geweld weder in handen te krijgen.

Zooals wij zeiden, er heerschte een gedrukte stemming. Ieder zette zich aan den avonddisch, maar niemand sprak. Eindelijk maakte Eduard de opmerking, dat men den heer Jansen toch

in alles miste. De ondervinding op zijne reizen opgedaan, maakte dat hij altijd iets wist te vertellen. De jager, die meende dat niemand zooveel ondervinding had als hij, ergerde zich eenigszins over dezen lof, den zendeling toegezwaaid, maar sprak aanvankelijk geen woord. Toen echter de ander voortging met de uitgebreide ondervinding van den heer Jansen te roemen, kon hij zich niet langer bedwingen. — „Ja," zeide hij, „hij heeft zeker meer gezien en ondervonden dan gij met u allen, maar ik denk toch wat meer beleefd te hebben dan de goede man. Als hij eens eene reis door de Sahara gedaan had zoo als ik, waarlijk, ik geloof niet dat hij er levend zou afgekomen zijn."

Juist wilde hij met het verhaal van zijne reis door de Sahara beginnen, toen zijn oog dat van den boer ontmoette, die sedert eenigen tijd met alle aandacht naar een vreemd verschijnsel aan den horizon keek. Het scheen aanvankelijk een lichte rook te zijn, alsof de vlakte op een verren afstand in brand stond.

Kon dit inderdaad het geval zijn? Had iemand het houtgewas in brand gestoken, of was het maar een stofwolk? De wind was bijna niet sterk genoeg, om zooveel stof op te jagen, en toch scheen het niet anders te zijn. Wellicht werd de stofwolk ook veroorzaakt door een troep verhuizende springbokken. De wolk strekte zich van lieverlede wijder uit, zoodat zij eenige mijlen lang scheen te zijn, en Van Dijk wist dat deze dieren soms in kudden trekken, die eene oppervlakte van verscheidene mijlen beslaan.

Hij hield nog altijd het oog op dit vreemde verschijnsel gevestigd, dat al hooger en hooger klom en eindelijk de gedaante van een roodachtige wolk aannam. Zij kwam uit het westen opzetten en verduisterde reeds de ondergaande zon. Was die wolk soms de voorbode van een onweder? Maar daar zag zij er toch niet naar uit. Op eens bedekte zij de runderen, die op de weide graasden en men zag deze verschrikt heen en weder rennen.

Nu begon de boer ernstig ongerust te worden. Een kreet van schrik lokte de oude inlandsche vrouw uit de woning. Nauwelijks had zij de wolk gezien, toen zij mede verschrikt en toch met een zekere uitdrukking van blijdschap uitriep:

„O baas! Daar komen de sprinkhanen! O wee, de sprinkhanen! — de sprinkhanen!"

„Ach ja, de sprinkhanen! ge hebt gelijk," zeide Van Dijk.

Die zonderlinge wolk was niets meer of minder dan een zwerm sprinkhanen! Tot dusver had niemand, behalve de jager, de oude inlandsche vrouw en de afwezige Goliath, zoo iets bijge-

woond. Van Dijk en de zendeling hadden weliswaar dikwijls sprinkhanen gezien, maar altoos in een gering aantal en van verschillende soort, want er zijn in Zuid-Afrika zeer vele soorten van dit insect.

De zwerm sprinkhanen.

Maar die soort, welke zich nu vertoonde, was de echte, gevreesde sprinkhaan. De oude vrouw kende hem zeer goed en haar dikke lippen plooiden zich onwillekeurig tot eene uitdrukking van vreugde; want deze wilde stammen zien een zwerm sprinkhanen met evenveel blijdschap naderen, als de Vlaardingsche visschers een school haringen. Ook de honden begonnen te blaffen en sprongen in het rond, alsof zij op de jacht zouden gaan. Zij kennen deze insecten door hun instinct en verheugen zich over hunne komst, even als de Boschjesmannen, want Boschjesmannen en honden verslinden de sprinkhanen met denzelfden smaak.

Toen het zeker was dat het sprinkhanen waren, bekwamen allen eenigermate van hun schrik. Zelfs Van Dijk scheen er aanvankelijk weinig om te geven. Op eens echter namen zijne gedachten een andere richting. Hij sloeg het oog op zijne

maïs- en boekweit-velden, op zijn moestuin, en zijne gerustheid maakte plaats voor levendige vrees.

Hij herinnerde zich nu, welke verwoestingen deze insecten aanrichten, als zij ergens nedervallen, en wie waarborgde hem, dat zij dit niet op zijn land zouden doen?

De boer had ook alle reden om ongerust te zijn. Wanneer de zwerm inderdaad op zijne velden nederkwam, dan — vaarwel, alle hoop op een goeden oogst! De millioenen en nog eens millioenen insecten zouden binnen weinige oogenblikken alles afgeknaagd hebben.

Allen stonden den zwerm met een pijnlijk gevoel waar te nemen; hij scheen nog een halve mijl verwijderd te wezen.

Evenwel bestond er nog een straal van hoop voor den armen boer. Er waaide een noordenwind en de zwerm bevond zich juist ten westen van de kraal. De zwerm was uit het noorden gekomen, zoo als dit in het zuidelijke gedeelte van Afrika bijna altijd het geval is.

Daar evenwel juist ten noorden van zijn land geen sprinkhanen te zien waren, had hij eenige hoop, dat de zwerm voorbijtrekken zou, zonder zijn gewas schade te doen. Voor 't overige vertoonden zich een aantal vogelen in de lucht. Men zag den bruinen orikoe met langzamen vleugelslag naderen; hij is de grootste gier, dien Afrika oplevert; de lammergier volgde hem en ook de kaffer-adelaar, alsmede havikken, valken, raven en kraaien in alle grootten en kleuren. De sprinkhaanvogel was echter het talrijkst vertegenwoordigd. Duizenden van die vogels, die ongeveer de grootte van eene zwaluw hebben, schoten voortdurend onder de insecten en fladderden dan met een slachtoffer in den bek weder in de hoogte.

De zwerm bewoog zich meer en meer in een zuidelijke richting en men kon duidelijk merken, dat hij van lieverlede daalde.

„Zij zullen den nacht hier doorbrengen en dan zal ik er eenige zakken vol van halen," zeide de oude inlandsche vrouw, die een hartstochtelijke liefhebster van sprinkhanen was. „Zonder de zon kunnen zij niet vliegen; het wordt nu te koel. Tot morgen ochtend toe, zijn zij zoo goed als dood."

Eenige minuten later was de donkere nevel, die den blauwen rand des hemels bedekte, niet meer te zien, maar op een afstand zag de vlakte er uit alsof er een vuur over heen gegaan was. Zij was geheel met de insecten bedekt, waardoor zij, zoo ver het oog reikte, een zwart voorkomen had.

Van Dijk dacht nu weder aan zijn vee, dat men nog, hoewel

onduidelijk, op de met sprinkhanen bedekte vlakte heen en weêr loopen zag.

„Laat de koeien nog maar een poos vrêten, baas," zeide de oude vrouw.

„Waarom?" antwoordde Van Dijk, „ziet gij dan niet dat de weide geheel met sprinkhanen bedekt is?"

„Dat meen ik ook, baas; ze moeten nog een poos sprinkhanen eten. Die zijn veel beter veevoeder dan gras," zeide de vrouw.

En waarlijk, het vee verslond de sprinkhanen met den grootsten smaak, zoo dat het waarschijnlijk veel moeite gekost zou hebben om het naar de kraal te drijven, indien niet het verwijderde gebrul van een leeuw en het klappen van de zweep het wat gewilliger gemaakt had. Eindelijk lieten zij zich binnen de omheining opsluiten.

De oude vrouw voorzag zich van een zak en kwam weldra met een vracht sprinkhanen terug.

Men kan licht begrijpen, dat de arme boer een onrustigen nacht doorbracht. Hij ging van tijd tot tijd eens naar buiten, om zich te vergewissen, of de wind ook veranderd was.

Ook de andere bewoners der nederzetting konden slechts nu en dan een oog sluiten. Men sprak bestendig met elkander, en gelijk te denken is, over niets dan over de sprinkhanen. Onze vriend Saul was met de natuurlijke geschiedenis van deze insecten bekend.

„Zij komen uit de woestijn," zeide hij. „De eieren, waaruit zij voortkomen, liggen in het zand, totdat er regen valt en het gras te voorschijn komt. Dan worden de eieren door de zon uitgebroed en het jonge insect voedt zich gedurende den eersten tijd van zijn leven met dit gras. Zoodra dit verteerd is, zijn zij gedwongen te verhuizen, om elders voedsel te zoeken."

„Ik heb wel eens gehoord," viel Eduard den jager in de rede, „dat sommige boeren groote vuren rondom hunne landerijen branden, om de sprinkhanen daarvan af te houden. Ik kan evenwel niet gelooven, dat dit helpen zal, daar zij vleugels bezitten en met gemak over het vuur kunnen heen vliegen."

„Het vuur," antwoordde Saul, „wordt aangestoken om de jonge sprinkhanen te beletten op het bebouwde veld te kruipen. Deze hebben namelijk nog geen vleugels, maar slechts pooten. Zij zijn de zoogenaamde loopers, en zijn niet ongelijk aan kleine zwarte kikvorschen. Eerst later komen de vleugels te voorschijn en alsdan gaat hun zwarte kleur in lichtbruin over. In dezen vorm is het insect soms nog schadelijker dan wanneer het zijn volkomen wasdom bereikt heeft. Zij bewegen zich in een en

dezelfde richting voort. Wanneer zij over breede, snelstroomende rivieren willen trekken, komen zij bij millioenen om het leven en drijven naar zee; zij laten zich evenmin door vuur als door water in hun tocht stuiten. Millioenen mogen verbranden, doch eindelijk wordt het vuur door hunne lichamen uitgedoofd. De voorste gelederen van den zwerm offeren zich in dier voege op en maken zoodoende eene brug, waarover de volgenden hun weg veilig voortzetten. In die streken van Afrika, waar de inboorlingen zich met den landbouw bezig houden, jaagt hunne nadering iedereen schrik aan, doch daar, waar men zich alleen op de jacht en veeteelt toelegt, worden zij met gejuich begroet. Men begeeft zich dan met zakken en soms met pakossen op weg om sprinkhanen te zoeken en naar de dorpen te brengen, waar men ze bij honderdduizenden droogt en evenals het graan zoldert."

„De vliegende sprinkhanen," merkte de heer Marcus aan, „schijnen minder een bepaalde richting te volgen dan hunne jongen. Wellicht dat de eersten van de wind afhangen. Het gebeurt niet zelden dat zij door dezen in zee gedreven worden, waar zij dan in groote menigte omkomen. Men heeft hen aan de kust soms bij honderdduizenden aan strand zien spoelen."

„Hottentot niet bang voor sprinkhaan," zeide de oude slavin. „Hottentot heeft geen maïs, geen boekweit — niets, niets wat sprinkhaan eten kan. Hottentot eet zelf sprinkhaan — wordt vet daarvan. Alles eet sprinkhaan — alles wordt vet in den sprinkhanentijd. Hoezee, de sprinkhaan!"

Deze opmerkingen waren betrekkelijk zeer juist. Bijna alle in Zuid-Afrika bekende dieren eten den sprinkhaan. Bij verscheidene volken van dit werelddeel ondergaan ze eene toebereiding voor men ze eet, en de oude vrouw was dan ook den geheelen avond bezig, de door haar opgezamelde insecten toe te bereiden.

Eerst werden zij gedurende een paar uren zeer kort afgekookt, waarna men ze liet uitdampen en drogen, om er vervolgens de pooten en vleugels af te blazen. Daarna strooide men er een weinig zout op. Ieder proefde eens van dit vreemde gerecht en de kinderen vonden dat het niet kwaad smaakte.

Midden in den nacht ging de boer nog eens naar buiten, om naar den wind te zien; toen hij terug kwam werd de deur gesloten en langzamerhand geraakte ieder in rust.

De boer zelf sliep wel het minst en was dus blijde, toen de eerste lichtstraal door het kleine venster in zijn vertrek drong. Hij stond op en begaf zich naar buiten, om de treurige zekerheid te krijgen dat de wind naar het westen geloopen was en

hij sterk waaide. Geheel ter neêrgeslagen en moedeloos keerde hij huiswaarts. Het was nu zoo goed als zeker, dat zijn oogst vernield zou worden; alleen een koele of regenachtige dag kon hem redden.

In beide gevallen moesten de sprinkhanen blijven waar zij waren, want bij koud of nat weder kunnen zij niet vliegen. De wind zou in dien tijd kunnen omloopen. Helaas, ijdele wensch! Vergeefsche hoop! Een half uur later ging de zon met Afrikaanschen glans op en haar heete, schuin op het leger sprinkhanen vallende stralen wekten de millioenen uit hun slaap op; weldra verhief de zwerm zich en werd door den wind in de richting gedreven, waar het land van den armen boer lag.

Twee uren achtereen duurde de tocht. Gedurende het grootste gedeelte van dien tijd was Van Dijk met zijne huisgenooten bij gesloten deuren en vensters in huis gebleven, om een onaangename aanraking met deze gasten te ontgaan; want als de wind wat sterk is, vliegen zij de menschen soms zoo hevig in het gezicht, dat men er nog lang een pijnlijk gevoel van heeft.

Na verloop van dien tijd ging Van Dijk eens naar buiten. Het dichtste gedeelte van den zwerm was voorbij. De zon scheen — maar niet meer op groene velden en boomen! Er was geen grashalm, geen blad meer te zien; zoo er een vuur over de aarde gegaan ware, hadde ze niet naakter kunnen zijn.

„Weg! alles weg!" zeide hij, met diep bewogen stem. „Mijn God, uwe hand ligt zwaar op mij!"

„Wees niet bedroefd, vadertje," werd hem met een lief stemmetje toegefluisterd; „wij leven immers allen nog en zijn allen nog bij elkander!"

Te gelijk voelde hij, dat een kleine, zachte hand op zijn schouder gelegd werd. Het was die van zijne Maria. Toen was hij te moede alsof een engel hem had aangeraakt. Hij nam het kind in zijne armen en drukte het teeder aan zijne borst. Het hart was hem lichter geworden.

„Breng mij den Bijbel," zeide hij tot Eduard. Het boek werd gebracht en opengeslagen. Vader Marcus las een toepasselijk hoofdstuk voor en toen hij het boek weer dicht gedaan had, hieven allen een psalm aan. Ten slotte knielden zij neder en de zendeling ging met een plechtig gebed voor.

Zoo groot is de invloed der gelatenheid en der onderwerping aan Gods bestuur op het menschelijk hart. De man gevoelde echter dat hij nu ook handelen moest. Hoe ver het tooneel der verwoesting zich uitstrekte, kon hij niet gissen, maar de jager herinnerde hem dat de ramp, die de sprinkhanen teweeg

brachten, zich soms over eene oppervlakte van honderd vierkante mijlen uitstrekt. Het was duidelijk dat hij in zijn tegenwoordige kraal niet langer blijven kon. Zou hij te paard stijgen en met Saul een nieuwe weide gaan zoeken? Of was het niet beter dat hij liet inspannen en onmiddellijk met al wat hij bezat, vertrok?

Hij besloot tot het laatste. In elk geval was hij genoodzaakt zijne woonplaats elders te vestigen. Onder zulke omstandigheden kon er natuurlijk vooreerst niet aan gedacht worden, naar de verloren kinderen onderzoek te doen. Bovendien was de oude Goliath ook nog niet teruggekeerd. Men kon onmogelijk op hem wachten en besloot daarom teekens achter te laten, waardoor de Boschjesman zich niet vergissen kon in den weg, welken zij hadden ingeslagen.

NEGENDE HOOFDSTUK.

TWEEDE UITTOCHT VAN DEN BOER MET ZIJN GEZIN.

DE UITTOCHT. — DE LEGERPLAATS. — DE WEGGELOOPEN OSSEN. — MEN KEERT NAAR DE VERLATEN KRAAL TERUG. — EEN TOONEEL VAN VERWOESTING — DE LEEUW IN DEN VAL. — DE HEER MET DEN DIKKEN KOP. — AANKOMST IN DE VERLATEN LEGERPLAATS. — WAAR IS HET GRAS GEBLEVEN? — WEDERZIEN.

Den tweeden morgen na het gebeurde was alles gereed om te vertrekken.

Een groote wagen, zoo als men ze alleen aan de Kaap vindt, stond aan den eenen kant van het huis gereed. Terwijl Simson twaalf ossen inspande, was Van Dijk met zijn huisgezin en met zijne kinderen bezig met het opladen van allerlei huisraad en werktuigen. Dit kostte niet veel moeite. Binnen ongeveer een uur was de wagen geladen, waren de ossen ingespannen, de paarden gezadeld en was alles tot het vertrek gereed gemaakt.

Tot op dit oogenblik was 't het eenige streven van den boer, om zoo spoedig mogelijk weg en aan de naakte woestijn te ontkomen. Maar nu werd het noodig om er eens over na te denken, welke richting men zou kiezen. Aanvankelijk helde hij er toe over, den weg naar de hoofdnederzetting in te slaan. Hij bedacht echter nog in tijds, dat de sprinkhanen juist in deze richting verder getrokken waren — wellicht hadden zij ook die streken verwoest.

Het was dus een groot waagstuk dien weg in te slaan. Even onmogelijk was het naar de streek te trekken, waar de jager bij zijn laatste rondzwervingen het kruisje van Magdalena gevonden had. De sprinkhanen waren uit dien hoek gekomen en hadden ongetwijfeld de vlakte ook daar uren ver vernield; bovendien moest men op weg daar heen een woeste streek door, van welke de jager niet veel goeds gezegd had.

Van Dijk kon niet lang in twijfel staan; hij kon alleen in een westelijke richting trekken. Wat hem nog te meer in dit

plan versterkte, was, dat hij meer in die streek geweest was, bij gelegenheid dat hij naar eenige weggeloopen koeien zocht.

Simson kreeg dus bevel dien weg in te slaan. De nieuwe voerman sprong vlug op den bok, klapte met zijn geduchte zweep en reed de vlakte op. De mannelijke huisgenooten zaten reeds in den zadel en dreven met behulp van de honden de ossen en schapen voor zich uit. Maria en de inlandsche vrouw zaten naast Simson op den bok van den wagen en een tamme springbok keek met zijn groote, ronde, slimme oogen nieuwsgierig onder de huif van den wagen uit.

Een laatste blik op zijn verlaten kraal werpende, reed de boer den wagen na. De meeste voorspannen in Zuid-Afrika worden door een drijver bestuurd. Goliath en Simson hadden echter dikwijls zonder eenige andere hulp dan hun lange zweep vele mijlen ver gereden. Het vreemde voorkomen van de geheele streek sedert de sprinkhanen er door waren gekomen, had de ossen echter schuw gemaakt, terwijl deze insecten bovendien alle paden en sporen onkenbaar gemaakt hadden. Van Dijk zelf had moeite den weg te vinden, terwijl Eduard meestal naast de voorste trek-ossen liep.

De boer was gekleed zoo als de menschen van zijn beroep. Hij droeg een wijde lederen broek, een soort van wijd jachtbuis, daaronder een vest van reevel, een vilten hoed met breeden rand, en schoenen van ongelooid leder, onder de boeren bekend als veldschoenen en als zoodanig zeer gezocht. Over zijn zadel lag de karos, een dek van luipaardenvel, en op zijn schouder droeg hij een zes voet lang geweer met een ouderwetsch slot. Onder zijn linker arm hing een groote kruithoorn, die niet minder dan zes pond kruit kon bevatten. Een weitasch van luipaardenvel, een groot jachtmes en een meerschuimen pijp, die aan een koordje hing, voltooiden zijne uitrusting, welke met geringe afwijkingen ook die van het overige gezelschap was. Wat Simson betreft — zijn geheele kleeding bestond uit een oude lederen broek, een gestreept hemd en zijn karos.

Volle tien mijlen in den omtrek was de vlakte volkomen afgeknaagd. De zon scheen gedurende den dag zeer helder, bijna te helder, want hare stralen waren zoo heet als binnen de keerkringen. De hitte zou zelfs ondragelijk voor de reizigers geweest zijn, zoo er niet een frissche bries gewaaid hadde. Ongelukkig moesten zij er juist tegen in en de droge karroes zijn nooit zonder stof. Het voortdurend springen der sprinkhanen met hun millioenen lichte pooten, had de bovenste aardkorst los gemaakt, en nu joeg de wind het stof in de hoogte. De karavaan was

meestal in dichte stofwolken gehuld, die de reis niet alleen onaangenaam maakten, maar zelfs belemmerden. Reeds hadden zij meer dan vijftien mijlen afgelegd en nog altijd bedekte het zwarte spoor der sprinkhanen de vlakte. De boer begon eindelijk te gelooven, dat hij juist in de richting trok, welke de sprinkhanen genomen hadden. Deze gedachte verontrustte hem niet weinig en met een kommervol gelaat keek hij onophoudelijk rond over de uitgestrekte vlakte. Een luide kreet van den scherpzienden voerman bracht een gevoel van blijdschap te weeg. Hij zag gras en eenig geboomte. Zij waren er nog wel een mijl van verwijderd, maar de ossen begonnen harder te loopen, alsof zij het frissche gras reeds roken. De mijl werd afgelegd en zij bereikten eene weide. Hoewel het gras zeer schraal stond, was het toch voldoende, daar men niet verzuimd had nog eenige zakken met sprinkhanen mede te nemen, welke, zoo als reeds gezegd is, door het vee met graagte gegeten worden. Daar allen door de afgelegde dagreis en de ontroering der drie vorige dagen afgemat waren, besloot men hier op te houden, hoewel men nog pas een halve dagreis afgelegd had.

Ook den volgenden dag legden zij niet veel meer af. De zon was reeds onder, toen zij stil hielden om uit te spannen. De paarden werden aan de wagens vastgebonden. Voor de ossen, koeien, schapen en geiten had men eigenlijk een kraal moeten maken, doch daar er geen hout voorhanden was, liet men het vee loopen waar het wilde. Allen stelden zich gerust met de gedachte, dat er geen weide in de nabijheid was, waardoor zij konden verlokt worden, en men koesterde dus de hoop, dat zij zich niet ver van het vuur verwijderen zouden, dat men den geheelen nacht brandde. Toen evenwel de dag aanbrak en de reizigers de dieren zochten, was er geen os meer te zien. Al de mannen stegen te paard om het vee te zoeken.

Men volgde het spoor een paar mijlen ver. De ossen waren langs den weg, dien men had afgelegd, naar de verlaten kraal teruggekeerd. De ossen in te halen, scheen onmogelijk, daar uit het spoor bleek, dat zij reeds in den voornacht op weg gegaan en waarschijnlijk reeds op de verlaten weide terug waren.

Dit was allesbehalve bemoedigend. Het zou vergeefsche moeite geweest zijn, de vluchtelingen na te rijden, en toch, hoe zou men den wagen zonder trekossen naar de bron brengen? Na kort overleg werd besloten, de paarden voor den wagen te spannen, om dezen naar de bron te trekken.

„Wij kunnen ze immers later halen,” zeide Van Dijk; „bovendien is het veel beter, dat wij ons eerst naar de bron begeven

en als de paarden wat uitgerust hebben, de ossen gaan halen."

Zoo gezegd, zoo gedaan. Men spande de paarden in. Zij hielden zich voortreffelijk. Hoewel het tuig niet alleen onvolledig was, maar ook niet goed paste, trokken zij toch het voertuig verder, alsof er geen enkele riem aan ontbrak. Na weinige uren kwamen de reizigers door een schoon, klein, grasrijk dal, en eer zij tien minuten verder waren, hielden zij bij een koele bron stil. Weldra was een helder vuur ontstoken, bij hetwelk de reizigers hun maaltijd gebruikten, terwijl de paarden zich aan het malsche gras te goed deden. In deze vruchtbare streek was hout, water en gras genoeg om honderden stuks vee te weiden. Van Dijk kon geen betere weide wenschen en ware hij zoo gelukkig geweest, zijne ossen en koeien bij zich te hebben, dan had hij alle reden gehad om tevreden te zijn. Maar wat had hij aan deze uitmuntende weiden zonder vee!

„Het is beter, dat de ossen weggeloopen zijn," zeide Berthold, „dan dat zij een ongeluk gekregen hadden; daar zij evenwel in elk geval naar de oude kraal teruggegaan zijn, kunnen wij ze terughalen. Het zou erger zijn wanneer hun een ongeluk overgekomen ware, zooals mij met mijne runderen voor eenige jaren gebeurd is.

„Ik was in het gebergte van Lingoeasa, waar ik veel last had van de tsetsvlieg. Nog geen veertien dagen had ik daar gejaagd, toen ik tot mijn schrik merkte, dat mijne paarden en trekossen ziender oogen magerder werden; zij werden van dag tot dag slechter en weldra stierf het eene stuk vee voor het andere na. Ten slotte had ik er nauwelijks zoo veel overgehouden, dat ik een wagen voortkrijgen kon. Hierdoor werd mijne reis zeer vertraagd, daar ik steeds maar een enkelen wagen van de plaats brengen kon en dan het bijna half doode vee terug moest zenden, om een anderen wagen te halen.

Op zekeren dag werd ik in dezen verschrikkelijken toestand door een onweder overvallen. Ik had den tweeden wagen met de grootste inspanning gehaald, maar het was het laatste, wat de arme ossen doen konden; zij gingen allen liggen en stierven. Mijn toestand was allertreurigst; bij mijn vertrek had ik tien paarden, twintig ossen en vijftien honden. Eenige maanden later was alles dood; hyena's en gieren aasden op hun overschot en hunne geraamten kenteekenden den weg, langs welken wij gekomen waren. Zij waren allen door den steek van de vliegen omgekomen. Nooit zal ik vergeten, met welk een gevoel van dankbaarheid ik de bekeerde inboorlingen ontving, die mij met

een aantal trekossen door dr. Livingstone te gemoet gezonden werden en nog juist in tijds kwamen, om mij te redden.”

Onder zulke gesprekken gebruikte men den avondmaaltijd. Nadat de paarden behoorlijk gevoederd waren en uitgerust hadden, begaven Van Dijk, Saul en Simson zich op weg, om het rundvee te zoeken, terwijl de heer Marcus en de moedige Eduard in de legerplaats bleven.

De drie ruiters spoedden zich zoo snel mogelijk voort; zij hadden besloten den geheelen nacht door te rijden, om zoo mogelijk de kraal nog voor het aanbreken van den dag te bereiken. Op het laatste punt waar nog gras was, ontzadelden zij hunne paarden en lieten ze rusten. Na verloop van een uur zetten zij de reis voort en reden den geheelen nacht door.

De dag brak juist aan, toen zij de oude nederzetting weder in het gezicht kregen. Zij had een zonderling voorkomen. Geen van drieën zou de kraal herkend hebben. Een zwerm dieren, die er, uit de verte gezien, vreemd uitzagen, schenen boven op het dak en op de omheiningen van de kraal te zitten. Toen zij nader kwamen zagen zij dat het gieren waren. Het was middelerwijl volkomen dag geworden en de vogels begonnen zich te bewegen. Zij klapten met hun grijze vleugels, vlogen van de muren af en zetten zich op verschillende punten rondom het huis neder. Toen de ruiters nader kwamen, vlogen deze vuile vogels weder op, en nu werden een twintigtal doode, half afgeknaagde runderen zichtbaar. Het waren de weggeloopen ossen van den armen boer. Geen enkele was in het leven gebleven. Wat de oorzaak van hun dood was, bleef niet lang een raadsel: men ontdekte verschillende sporen van leeuwen, hyena’s en sjakals. Er moest een groote troep van die dieren in de kraal geweest zijn. Gebrek aan buit, veroorzaakt door de komst der sprinkhanen, had het wildgedierte waarschijnlijk hongeriger dan gewoonlijk gemaakt, en het gevolg daarvan was, dat zij op de ossen van Van Dijk aangevallen waren.

De roofdieren moesten nog zeer nabij zijn, want de sporen waren zeer versch. Van Dijk gevoelde een onweêrstaanbaar verlangen om zich te wreken en zou onder meer gunstige omstandigheden uitgetogen zijn, om de roovers al zijn toorn te laten gevoelen. Maar zooals de zaken nu stonden, was dit zeer bedenkelijk en bovendien nutteloos. Men moest weêr naar de legerplaats en meer kon men van de paarden niet vergen. Zoodra zij dus aan de paarden water gegeven hadden, begaven Van Dijk en de zijnen met een bezwaard hart zich weêr op weg. Maar zij waren nog geen vijf honderd schreden verder, toen zij

zeer versche sporen van een leeuw zagen, hetgeen Saul, die vooruit reed, aanleiding gaf, den teugel aan te halen. Schier op hetzelfde oogenblik deed van Dijk hetzelfde, want een duidelijk hoorbaar gebrul aan zijne linkerhand bewees, dat daar meer dan één leeuw schuilde.

De drie ruiters hadden juist hunne geweren gegrepen, toen zij een leeuw, en kort daarna een tweeden zagen verschijnen, terwijl er nog meer in het kreupelhout zichtbaar werden. De twee eersten schenen geheel verzadigd te zijn en volstrekt geen lust te hebben, met de menschen een strijd aan te vangen, en de overigen verdwenen onmiddellijk voor de blikken der ruiters. Nog voor deze den tijd hadden met elkander te overleggen, wat te doen stond, had ook de tweede leeuw rechtsomkeert gemaakt en zich in het hout aan hun oog onttrokken. Alleen de eerste leeuw scheen stand te willen houden, ging achter een struik op den buik liggen en scheen te overleggen, welke houding hij aannemen zou. Men zegt, dat de leeuw in de eene streek banger van

Een gevaarlijke ontmoeting.

aard is dan in de andere; zooveel schijnt uitgemaakt, dat hij in streken, waar hij alleen door den Boschjesman met zijn pijl en

boog bestreden wordt, geen of ten minste zeer weinig ontzag voor den mensch aan den dag legt.

Men behoefde niet te vragen, of deze groote, zware leeuw, met donkere manen, die voor drie ruiters niet terugdeinsde, een woest en moedig dier was. Hij scheen verzadigd te zijn en dus niet voornemens een aanval te doen; de reizigers hadden hem dus kunnen ontwijken. Daar wilde Van Dijk echter niet van hooren en ook de beide anderen waren strijdlustig. Deze leeuwen-familie had zonder twijfel deel genomen aan het verscheuren der ossen. Van Dijk liet de beide mannen blijven waar zij waren en reed om het boschje heen, totdat hij nog ongeveer vijftig schreden van de plaats verwijderd was, waar de leeuw lag. Hier hield hij stil, steeg koelbloedig af, nam den teugel in den arm, stak zijn laadstok in den grond en knielde daarachter neder.

Gedurende de weinige minuten die daarmede verliepen, had de leeuw zich niet verroerd. De makkers van den boer zagen nu, dat het schoone dier nieuwsgierig den grooten kop ophief, maar ook onmiddellijk weder ging liggen, zonder verder eenige beweging te maken, behalve dat hij met zijn staart begon te slaan. Zoodra de boer echter geschoten had, sprong hij met een luid gebrul eenige voeten omhoog. Hij was zwaar gewond, maar niet doodelijk. Nu naderde hij met groote sprongen, terwijl hij zijne zijden met zijn staart geeselde en zijn vreeselijke tanden liet zien. De manen rezen hem te berge en schenen nog eens zoo lang geworden te zijn. Binnen weinige seconden had hij den afstand afgelegd, die hem van den boer scheidde, doch deze zat reeds weder in den zadel en galoppeerde naar zijn gezelschap. Simson was zijwaarts gereden, terwijl de beide anderen de tegenovergestelde richting insloegen, zoodat de leeuw zich tusschen de partijen bevond, die op eenigen afstand van de verlaten kraal stonden.

Het roofdier zag er verschrikkelijk uit; zijn wijd geopende muil vertoonde eene rij tanden, wier witte punten tegen het roode bloed afstaken, dat zijn muil bevlekte, terwijl zijn woedend gebrul in staat was het stoutste hart angst aan te jagen. Maar geen van drieën verloor zijne koelbloedigheid. Berthold legde bedaard aan, mikte en gaf vuur, terwijl Simson, die reeds tegenover menigen leeuw gestaan had, hem op hetzelfde oogenblik een pijl toezond.

Beiden hadden juist gemikt: kogel en pijl raakten hun wit. Het woedende dier scheen op eens van gedachte veranderd te zijn; òf de pijl, òf de kogel hadden hem den lust benomen om

den strijd verder voort te zetten; het liet den staart hangen, keerde zich om, draafde langzaam weg en spoedde zich door de open deur in het verlatene huis.

Aan de eene zijde van dit huis was een groot raam. Dit kon wel is waar door middel van een daaraan bevestigd luik gesloten worden, doch dat luik stond slechts aan. Toen nu de leeuw door de deur, die mede half open stond, naar binnen vloog, zag men een aantal sjakals door het raam springen en ijlings de vlucht nemen. Het was iets vreemds, dat een leeuw op zulk een buitengewone plaats bescherming zocht, doch hij bewees daardoor zijne slimheid. Er was in de nabijheid geen anderen schuilhoek te vinden; hij scheen reeds te weten, dat het huis onbewoond was. Het instinct van het dier was zeer juist. De muren van de woning beschermden hem voor de kogels zijner vervolgers, zoolang zij op een eerbiedigen afstand bleven, en kwamen zij nader, dan was hij in zijn voordeel en werd hun toestand des te gevaarlijker.

Van Dijk had zijn beide groote honden medegebracht, ten einde zich van hunne hulp in het opsporen en drijven van de ossen te bedienen. Zij waren op eenigen afstand achter gebleven, zoodat geen van beiden den leeuw gezien had vóór het oogenblik, waarop hij naar het verlaten huis liep. Het geknal der geweren en het gebrul van den leeuw lokte de honden op het tooneel der zoo even beschreven gebeurtenis, en zij bereikten dit juist op het oogenblik, toen de leeuw binnen de woning verdween. Zonder dat men de beide moedige dieren kon terughouden, vlogen zij hem na. Nu hoorde men gedurende eenige oogenblikken een verward geraas — het blaffen der honden vermengd met het gegrom en gebrul van den leeuw, daarna een doffen slag, alsof een zwaar voorwerp tegen den muur geworpen werd, voorts een vreeselijk gehuil en eindelijk een geluid, gelijkende naar het kraken van beenderen, gepaard met een dof gebrul, waarna het volkomen stil werd. De strijd was gedaan. Niemand twijfelde er aan of de honden waren verscheurd. Buiten zich zelf van woede over dit nieuwe ongeluk, stond Van Dijk op het punt de deur te naderen om meer van nabij op den leeuw te vuren, toen de Hottentot hem plotseling tegen hield met de woorden: „Wacht eens, baas, wij zullen den moordenaar opsluiten! Opsluiten zullen wij hem!”

Dit was een goed plan; maar hoe zou men het uitvoeren? Deur en venster stonden beiden open. Wanneer zij zich te dicht bij het huis waagden, hadden zij te vreezen dat de leeuw hen zien zou, en in dat geval zou hij zonder twijfel op den

eersten den besten een sprong doen. Ook waren de paarden veel te onrustig; zij wisten dat de leeuw in de nabijheid was en deden niets dan steigeren.

Hoe gering ook het verstand van den Afrikaan zijn mag, in sommige gevallen legt hij eene scherpzinnigheid aan den dag, welke men niet van hem verwacht zou hebben. In alles wat de jacht betreft, is zijn verstand, of zoo men liever wil, zijn instinct, grooter dan dat van den meer ontwikkelden Europeaan.

„Laat Simson," zeide deze, „de deur toemaken, zoo als hij wil." — Zoo sprekende haalde de man een kluwen dun touw uit zijn zak en knoopte het eene einde aan een pijl. Daarop reed hij zoo kort mogelijk bij het huis, steeg ter zijde van de deur af, spande den boog, schoot den pijl in de deur en sprong daarop weder ijlings te paard, om tot een spoedigen aftocht bereid te zijn, in geval de leeuw een uitval mocht doen, want zijn toornig gebrom bewees, dat het inslaan van den pijl zijne aandacht getrokken had. Nadat de Boschjesman tot de overtuiging was gekomen dat de pijl goed vastzat, deed hij zulk een sterken ruk met het touw, dat de deur toe en in de klink vloog.

Nu was echter nog het raam open en dit moest op dezelfde wijs gesloten worden. Daarbij deed zich echter de zwarigheid op, dat Simson maar één eind touw bezat. Dit zat nog aan de pijl, die vast in de deur stak en in weerwil van al het trekken en rukken niet loslaten wilde. Er scheen geen ander middel te zijn, dan de deur te naderen en het touw kort bij den pijl af te snijden. Maar hierin lag juist het gevaar, want zoo de leeuw iemand ontdekte, zou hij ongetwijfeld uit het raam gesprongen zijn, en dan was de man verloren.

Even als de meesten van zijn stam, was Simson meer listig dan dapper, hoewel hij daarom nog geen lafaard was. Intusschen zou het toornig gebrom, dat nu en dan in de woning gehoord werd, zelfs een dapperder mensch van zulk een waagstuk hebben doen afzien. Maar ditmaal wist de leeuwenjager raad. Na den Boschjesman toegeroepen te hebben, dat hij op zijne hoede zou zijn, reed hij tot op een afstand van dertig schreden van den ingang der hut en hield daar stand. Op deze plek stond het overschot eener houten heining, die vroeger gediend had om er de paarden aan vast te binden; hier steeg hij af, legde den loop van zijne buks er op, mikte met de meest mogelijke juistheid op de schacht van den pijl en gaf vuur, met dat goed gevolg, dat de stuk geschoten schacht uit de deur vloog. De leeuw begon weder vreeselijk te brullen, maar bleef in zijne verschansing.

Nu haalde Simsom het touw naar zich toe, bevestigde het aan

een tweeden pijl en weldra snorde deze door de lucht en in het weeke hout. Een ruk en het venster vloog toe, even als straks de deur. Nu stegen alle drie van hun paard, spoedden zich naar het huis en bevestigden deur en venster door middel van sterke riemen van ongelooid leder. De leeuw zat nu in den val. Maar hoe hem te bereiken? Zou men hem den hongerdood laten sterven? Was het niet mogelijk, dat hij zich met tanden en klauwen een weg baande, zoodra de honger zich zou doen gevoelen? En Van Dijk was zoo verbitterd op den roover, dat hij de plaats niet wilde verlaten, voordat de leeuw dood was.

Na een korte beraadslaging kwam men tot het besluit, het huis in brand te steken. Men begon dus met den meesten spoed droog hout bijeen te rapen en dit van alle kanten tegen de houten muren opeen te stapelen. Daar het dak uit droge latten en een bedekking van riet bestond, moest het binnen weinige oogenblikken in lichterlaaie vlam staan.

Het was alsof de leeuw hun voornemen ried, want hoewel hij zich tot dus verre stil gehouden had, begon hij nu hevig te brullen. Men hoorde hem heen en weer rennen en springen, van de deur naar het venster en van het venster naar de deur, dan eens tegen het een, dan weder tegen de andere opvliegende. Inmiddels had men al het voorhanden droge hout tegen het huis en de deur bijeengebracht en Simson was juist op het punt er den brand in te steken, toen men een eigenaardig gekras hoorde, als krabde de leeuw met zijne nagels aan den muur; tegelijkertijd vernam men een heesch geknor, een hevig snuiven en onmiddellijk daarna een zoo luid gebrul, dat alle drie terugvlogen. Op eens kwam het geluid niet meer van binnen, maar van boven. Onwillekeurig traden allen eenige schreden terug, en keken omhoog.

Wat zagen zij? De leeuw was door den schoorsteen naar boven gekropen en had er zich bijna ter halver lijf doorgewerkt. Zijn kop was door het roet geheel zwart geworden, hetgeen aan zijn vonkelende oogen en witte tanden een nog vreeselijker voorkomen gaf. Reeds leunde hij met beide voorpooten op den rand van den schoorsteen en wrong zich met alle inspanning om er geheel door te komen.

Het tooneel was minder vreeselijk dan wel belachelijk; zooveel kon men echter zien dat hij vastgeklemd zat. Met dat al stond het te vreezen, dat hij er in slagen zou, om er zich door te werken. Hij was met klauwen en tanden druk in de weer, zoodat steenen en kalk van alle kanten losraakten. Er was dus geen tijd te verliezen. De boer en Berthold legden aan en gaven tegelijk vuur; zij hadden het geluk hun vijand goed te treffen, want op eens

sloot hij de oogen, zijn kop begon te trillen, de klauwen zonken neder en hij opende den muil, waaruit men eenige drup-

De leeuw als schoorsteenveger.

pels bloed zag vloeien. Eenige oogenblikken later, en het woedende dier was dood. Simson was echter niet gerust, voordat hij er nog een dozijn pijlen op verschoten had. Het ontbrak aan den noodigen tijd om hem te villen, want men moest zich zoo spoedig mogelijk op weg begeven.

„Goddank, dat het zoo goed afgeloopen is," zeide Saul, zoodra zij te paard gestegen waren. „Ik schaam mij niet te bekennen, dat ik op zeker oogenblik alles behalve op mijn gemak was."

„Het ging mij niet veel beter," antwoordde Van Dijk, „en ik ben nog alles behalve zeker, of wij nog niet met de makkers van den doode te doen zullen krijgen."

„Heb daarvoor geen vrees," hervatte de ander. „Het is mij nog nooit gebeurd, dat leeuwen, die eens het hazenpad gekozen hadden, spoedig terugkeerden. Onwillekeurig denk ik aan den nacht, waarin de ongelukkige Hendrik het leven verloor. Ik loerde toen met Jan van den Brinck op een geheele leeuwenfamilie en wij hadden op het laatst nog maar met een te doen. Gérard heeft altijd hetzelfde ondervonden en ik herinner mij bij deze gelegenheid eene gevaarlijke ontmoeting, welke hij eens met vijf leeuwen had, hoewel hij ten laatste maar een hunner te bestrijden had.

„Maar Gérard was alleen en dat maakt een groot onderscheid. Het is al erg genoeg, als de leeuwenjager in gezelschap van den avond tot den morgen, dikwijls maanden achtereen, in de woeste bergkloven rond zwerft, die slechts tot woningen voor leeuwen schijnen geschapen te zijn. Hij hoort de stem van den koning der woestijn en eene huivering overvalt hem; maar hij heeft toch altijd menschen bij zich; hij heeft bijstand in de ure des gevaars. Maar als de jager geheel *alleen* is — ja, dan is hij geheel anders te moede.

„Van het eerste oogenblik af, dat de sterren aan den hemel komen, tot dat de morgen daagt, moet hij onafgebroken op zijne hoede zijn, naar elk geluid luisteren, naar alle kanten rondkijken of ook een vijand op hem loert of hem nasluipt; kortom, hij moet geen oogenblik vergeten, dat hij voortdurend in doodsgevaar verkeert en zonder menschelijke hulp is. Hij is dus altijd in spanning en moet desniettemin elk oogenblik gereed zijn om met bedaardheid en koelbloedigheid te strijden: de eenige mogelijkheid om te overwinnen.

„Zoo ge wilt zal ik u, om den weg te korten, dit avontuur verhalen, zooals ik het uit den mond van Gérard gehoord heb."

„Gaarne," zeide van Dijk, en Saul begon:

„De oude scheik, Gérard's gastheer, wilde hem volstrekt niet alleen laten vertrekken. Eindelijk gaf hij, hoewel ongaarne, toe, doch verzocht hem, dat hij alvorens bij het avondgebed tegenwoordig zou zijn, ten einde, zooals hij zich uitdrukte, God hem dien nacht in zijne hoede mocht nemen. Toen het gebed was afgeloopen, zeide de scheik:

„Zoo het God behaagt ons gebed te verhooren, en gij degenen gerust wil stellen, die u liefhebben, steek dan, als gij den leeuw gedood hebt, een vuur aan, waartoe ik en mijn volk de noodige

brandstof zullen gereed maken, opdat, wanneer onze ooren het schot gehoord hebben, onze oogen het teeken der overwinning mogen zien. Wij zullen er op antwoorden!"

„Gérard beloofde dit en onmiddellijk werd een groote hoop hout bijeengebracht en met zoo veel beleid opeengestapeld, dat het door middel van een zwavelstok in brand gestoken kon worden.

„Als ik wist, zeide de scheik, dat gij mij niet uitlachen zoudt, zou ik u wel een goeden raad willen geven.

„De woorden van een grijsaard zijn altijd van gewicht, antwoordde Gérard.

„Zoo hoor dan, mijn zoon. Als de leeuwen dezen nacht komen, en de heer met den dikken kop (zoo noemen de Arabieren den volwassen leeuw) vooruit gaat, let dan niet op de anderen. De jongen zijn reeds zoo groot, dat de oude zich over hen niet meer bekommert, maar zij allen verlaten zich op den vader. Daarom vestig ik uwe aandacht op den heer met den dikken kop. Bedenk het wel: als uw uur gekomen is, zal hij u verscheuren en de anderen zullen u opvreten.

„Op dit oogenblik werd de oude man door zijn volk geroepen. Hij antwoordde hun: gaat maar vooruit, ik volg u dadelijk. Daarna keek hij zorgvuldig in het rond, alsof hij Gérard iets in het diepste geheim mede te deelen had, en fluisterde hem in het oor: hij heeft mijn beste merrie en tien stieren weggehaald.

„Wie? vroeg Gérard, eveneens fluisterend.

„De heer met den dikken kop, antwoordde de scheik met een doffe stem, terwijl hij met de vuist een dreigende beweging naar het gebergte maakte.

„Eenige minuten later was de scheik verdwenen en Gérard bevond zich alleen aan den oever van den Wed-Scherf, voor het spoor van vijf leeuwen. Hij verklaarde, dat hij vele nachten op gevaarlijke plaatsen had doorgebracht, maar dat hem er nooit een zoo kort voorgekomen was als deze.

„Hij zat naast een oleanderboschje nabij het water en keek in het rond, of hij niet hier of daar het schijnsel van een vuur kon ontdekken, doch te vergeefs. Hij luisterde, of wellicht het ver verwijderd geblaf van een hond zijn oor bereiken zou: ijdele hoop. Alles was stil en donker om hem heen en hij zat daar met zijn buks in de hand — alleen — geheel alleen!

„De tijd stond intusschen niet stil en de maan, waarop hij gehoopt had — zoo beperkt was zijn horizon — begon een vaal licht om hem heen te verspreiden. Het was omstreeks elf ure, toen hij eenig geritsel in het bosch meende te hooren; dat

geritsel werd van oogenblik tot oogenblik duidelijker en bleek weldra door verscheidene groote dieren veroorzaakt te worden. Ook meende hij tusschen de boomen door, verschillende roodachtig flikkerende punten te zien, die hem meer en meer naderden. Weldra werd een geheele leeuwen-familie zichtbaar, die langs den gewonen weg naar het water stapte.

Gérard op den loer.

„Zoodra zij bij het water gekomen waren, luisterden zij en het scheen, alsof zij den jager gemerkt hadden, want hij zag duidelijk, dat een der jonge leeuwinnen links afweek. Zij scheen niet veel lust te hebben om te zien, wat er gebeurde. Daarentegen was de familie vergezeld door een panter, die evenwel op een eerbiedigen afstand bleef: dit dier volgt niet zelden den leeuw op zijne rooftochten en versmaadt den buit niet, welken de leeuw liggen laat. Volgens den raad van den scheik legde Gérard op den voorsten, sterksten leeuw aan, waarschijnlijk de heer met den dikken kop. Een vreeselijk gebrul volgde op het schot, en zoodra de rook opgetrokken was, zag Gérard den panter zich ijlings uit de voeten maken, terwijl de leeuwenfamilie, behalve het dier dat getroffen was, langzaam naar het kreupelhout de wijk nam. De gewonde leeuw ruimde het veld

echter niet zoo spoedig, maar deed eenige stappen voorwaarts, terwijl de jager zijne oogen als twee gloeiende kolen zag vonkelen. Die vurige blik, die in het duister flikkerde en toch niets in den omtrek verlichtte, zelfs niet den kop waarvan hij uitging, dreef al het bloed uit zijne aderen naar het hart terug. Een minuut vroeger had hij van koude gehuiverd, nu stond het klamme zweet hem met groote druppels op het voorhoofd. Alleen hij die een volwassen leeuw in de nabijheid gezien heeft, weet, dat de mensch in den strijd met hem als eene muis in de klauwen eener kat is. Gérard had reeds twee leeuwen geveld en de kleinste van deze beiden woog vijfhonderd pond. Deze had met één slag van zijn klauw een rennend paard in zijn loop gestuit en paard en ruiter waren op de plaats gebleven. De jager kende sedert dien tijd de buitengewone kracht van den leeuw en had dus een volkomen besef van zijn toestand. Wij jagers vertrouwen dan ook nooit op ons jachtmes en zijn overtuigd, dat wij het grootste gevaar loopen, wanneer een of twee kogels den leeuw niet dooden — hetgeen zeer mogelijk is. Gérard's plan was als volgt: zoo de leeuw een sprong naar hem deed en hem ter aarde wierp, dan wilde hij trachten hem het geweer tot aan de kolf in den muil te steken; werd hij door zijne klauwen niet gepakt en verscheurd, dan zou hij trachten hem het jachtmes in het oog of in de borst nabij het hart te stooten, al naar mate hij van zijn arm gebruik kon maken... Wanneer men dan den volgenden dag niet twee doode lichamen bij elkander vond, dan zouden zij toch niet ver van elkander liggen en het jachtmes zou het overige zeggen...

„Gerard trok het jachtmes uit de scheede en stak het met de punt in den grond, om het dadelijk te kunnen grijpen, zoodra hij zag, dat de leeuw zich te water begaf. Hij nam in zijne gedachte afscheid van het leven, van allen die hem dierbaar waren en verzamelde al zijn moed bijeen. Toen hij den vinger aan den trekker legde, was hij bedaarder dan de leeuw, die zich te water begeven had. Hij hoorde het water ruischen en eenige oogenblikken later — niets meer. Was de leeuw blijven staan? Kwam hij op hem af? Deze vragen deed hij zich, terwijl zijne oogen de duisternis schenen te doorboren, toen hij op eens aan zijne linkerhand en op een korten afstand de voetstappen van den leeuw op den weeken grond hoorde.

„Hij was werkelijk door het water gekomen en langzaam tegen den oever opgeklauterd, toen hij, tengevolge van eene beweging des jagers, staan bleef. Hij was nu niet meer dan vijf of zes schreden van dezen verwijderd en kon hem met een enkelen

sprong bereiken. Als men het einde van den loop van het geweer niet zien kan, dan behoeft men niet naar het vizier te zoeken. Gérard mikte nog eens op goed geluk af, gaf vuur en zag bij de vlam van het schot een vormelooze massa voor zich. De leeuw liet een vreeselijk gebrul hooren en scheen buiten staat van gevecht te zijn. Op het eerste gebrul volgden doffe, dreigende, klagende geluiden. Hij hoorde dat het dier zich op den vochtigen bodem wentelde. Toen werd het stil.

„Gérard had het geweer juist weder beginnen te laden, toen de zwaar gewonde leeuw nog eene laatste poging deed en zich tot op een afstand van twee schreden van zijn vijand voortsleepte. Een derde kogel van den jager gaf hem eindelijk de rest.

„Reeds bij het eerste schot had de panter, die aan de overzijde van de beek zag wat er gebeurde, een luiden schreeuw gegeven. Bij het tweede schot hoorde men in de verte hetzelfde geschreeuw, dat van verschillende kanten beantwoord werd. Kortom, zoolang het drama duurde, deden verschillende panters als ware 't vreugdekreten hooren over den dood van den leeuw, zoozeer door hen gevreesd.

„Zoodra Gérard gezien had, dat de gedoode leeuw het verschoten kruit waard was, kwam hij tot de overtuiging, dat de Arabieren zijn lijk met blijdschap begroeten zouden. Hij stak dus onmiddellijk den houtstapel in brand, zoodat de vlam weldra beide zijden van den berg verlichtte. Toen de dag aanbrak, verschenen meer dan tweehonderd Arabieren, mannen, vrouwen en kinderen, om den gemeenschappelijken vijand in volkomen veiligheid te beschouwen en te beschimpen. De scheik was een van de eersten, om zijn gast te zeggen dat de leeuw, in gezelschap van zijne gemalin, even voor zijn dood nog een zijner stieren geroofd had.”

Zoover luidde het verhaal.

Het begon reeds donker te worden, toen onze drie ruiters de plaats bereikten, waar zij den avond te voren gerust hadden. Zij hadden zich voorgenomen op deze plek de paarden een weinig te laten grazen, stegen dus af, doch konden, hoe zij ook zochten, geen gras vinden. De paarden beroken den grond, hieven de koppen weder op en snoven met de onmiskenbare uitdrukking van bedrogen verwachting.

Onze reizigers waren niet weinig verbaasd, dat het gras, 't welk zij daags te voren aangetroffen hadden, geheel verdwenen was. Waren zij op een dwaalweg geraakt?

De duisternis belette een meer nauwkeurig onderzoek van de

plek; Van Dijk kon echter niet gelooven, dat hij zich in den weg vergist had, want hij had dien reeds verscheidene malen afgelegd. In elk geval besefte men de noodzakelijkheid om verder te trekken, en de reizigers stegen dus weder te paard. Toen zij evenwel nog eenige uren op goed geluk af rondgezworven hadden, waren ruiters en paarden zoo vermoeid, dat de eersten afstegen en de dieren aan de takken van eenig kreupelhout vastbonden, om tot den volgenden morgen, die niet ver meer af was, aan de bladeren te knabbelen. Daarop wikkelden zij zich in hunne karossen en legden zich op den grond neder.

Toen het goed dag werd, stond Van Dijk op om eens rond te kijken. Hoe verrast was hij, toen hij op een afstand zijn eigen wagen zag staan. Hij slaakte een kreet van blijdschap en wekte de anderen, die zich met hem van harte verheugden.

Maar wat was alles veranderd! Er was geen grashalm te zien en zelfs het lage kreupelhout scheen van het loof beroofd te zijn. De streek geleek in geen enkel opzicht naar die, waar zij twee dagen te voren uitgespannen hadden, en men kwam alzoo aanvankelijk op het denkbeeld, of de wagen, dien zij daar zagen, ook aan een ander reisgezelschap toebehoorde?

Toen evenwel de zon geheel was opgegaan, zagen zij, dat de grond overdekt was met sporen van duizende hoeven.

De Hottentot hielp hem uit den droom. „Het is alles in orde, baas,” zeide hij; „dat is onze oude wagen — daar is de bron — alles is hetzelfde — maar, er is hier een troep springbokken voorbij gekomen.” Inderdaad — het was zoo. De naaktheid van het land — de bladerlooze struiken — de millioenen sporen — alles was opgelost. Waarschijnlijk was dezelfde troep springbokken hier voorbij gekomen, welken de jager een paar dagen te voren ontmoet had. De ruiters verloren verder geen tijd met bespiegelingen, maar reden met den meesten spoed den heuvel af. Zoodra zij nader kwamen, ontdekten zij de beide paarden, die aan de raderen van den wagen vastgebonden waren. Ook de koe zag men, maar waar waren de geiten en schapen? Achter den wagen brandde een vuur, doch van menschen was niets te zien. Het hart klopte den reizigers van verwachting en vrees. Toen zij nog een paar honderd schreden van den wagen verwijderd waren, begonnen de beide paarden te hinniken. Nu werd de huif van den wagen van achteren geopend, Maria en Eduard keken er uit en weldra omhelsden beide kinderen hun vader.

TIENDE HOOFDSTUK.

MEN VINDT EEN NIEUWE WOONPLAATS.

JACHT OP DE SPRINGBOKKEN. — AVONTUUR MET EEN NEUSHOORN. — EEN NIEUW ONGELUK. — EEN NWANABOOM. — VERDERE ONGELUKKEN. — WANHOOP. — DE NIEUWE NEDERZETTING. — GEVECHT TUSSCHEN EEN OLIFANT EN EEN RHINOCEROS. — VAN DIJK VAT HET VOORNEMEN OP, OM ZIJN GELEDEN VERLIEZEN DOOR DE OLIFANTENJACHT TE HERSTELLEN. — TUSSCHEN TWEE STOELEN.

Ook de achtergeblevenen hadden hunne avonturen gehad, en mede van een onaangenamen aard. Alle schapen en geiten waren op een zonderlinge wijs verdwenen.

„Gedurende den geheelen dag,” zoo verhaalde Eduard, „hadden wij aan de kraal gewerkt en die eindelijk klaar gekregen. Toen de avond viel, dreven wij het vee er binnen, molken de koeien en begaven ons ter rust. Wij waren zeer vermoeid en sliepen den geheelen nacht zonder wakker te worden, hoewel er sjakals en hyena's in de nabijheid waren. 's Morgens dreven wij het vee naar de weide. Daar de mondvoorraad zeer verminderd was en ik geen schaap slachten wilde, begaf ik mij tegen den middag op weg, om zoo mogelijk een stuk wild te schieten. Toen ik na verloop van een paar uren buiten het dal kwam en op grooten afstand kon zien, kon ik mijne oogen nauwelijks gelooven. De geheele vlakte in het noordwesten scheen uit ééne enkele massa dieren te bestaan, wier lichtgele zijden en sneeuwwitte strepen op den rug bewezen, dat het springbokken waren. Ik wilde niet midden onder den troep komen en wendde mij dus links, ten einde een kleinen heuvel te bereiken, die, naar het scheen, door water begrensd was. Mijn plan was, de kudde daar te laten voorbij trekken en een vetten bok te schieten, wat mij niet moeielijk toescheen. Na een stevigen rit en na een opene, slechts hier en daar met kreupelhout begroeide vlakte doorgevlogen te hebben, bereikte

ik een mimosa-bosch, waarin klaarblijkelijk olifanten geweest waren, want vele stammen waren geknakt of vertreden.

„Nog altijd was de kudde rechts van mij en ik wilde juist eene poging doen om de hoogte te bereiken, toen de voorste dieren in dezelfde richting zwenkten, wellicht om het nabijzijnde water te bereiken. Ik had ternauwernood tijd, om mij tot schieten gereed te maken, zoo wild vlogen de dieren over de hoogte. Reeds had ik op den voorsten bok aangelegd, toen ik plotseling een kolossalen zwarten rhinoceros (neushoorn) op mij zag aankomen. Zooals gij weet, had ik nog nooit tegenover zulk een dier gestaan: ik weet evenwel niet, of ik meer verheugd of verschrikt was. In elk geval begreep ik, dat ik mijn leermeester geen schande moest aandoen en reeds legde ik den vinger op den trekker van mijn geweer. De rhinoceros had mij nog niet gezien en evenmin op de kudde antilopen acht geslagen. Hij kwam op zijn gemak op mij af en bleef ongeveer vijftig schreden van mij staan, met zijne zijde naar mij gekeerd, terwijl hij aan een struik knabbelde. De richting waarin hij stond, was al te verlokkend om het gunstige oogenblik voorbij te laten gaan. Ik gaf uit den zadel vuur en trof het kolossale dier achter den schouder, waarop het ongeveer honderd schreden ver, schijnbaar verbaasd, wegliep, daarop staan bleef, eens omkeek en onmiddellijk daarna zich weder op de vlucht begaf. Nu kon ik mij niet meer bedwingen. Ik zette hem na, terwijl de laatste springbokken hem met onmiskenbare verwondering nakeken. Eindelijk gaf ik voor den tweeden keer vuur, doch mijn paard was onrustig en ik schoot mis.

„Ik zette den rhinoceros inmiddels na, want in mijne onwetendheid dacht ik, dat hij eindelijk zou blijven staan (wat de rhinoceros nooit doet); plotseling viel hij plat op den grond neder, zette echter, zoodra hij weder opgestaan was, zijn loop voort, als of er niets gebeurd ware. Ik werd het spelletje eindelijk moede, besloot dus om een eind aan de zaak te maken, gaf mijn paard de sporen en zwenkte rechts af den weg op, welken de rhinoceros nemen wilde. Daarop vloog het monster met een luid snuiven op mij aan, en hoewel ik spoedig rechtsomkeert maakte, volgde hij mij toch eenige honderd schreden ver zoo hardnekkig en snel, dat hij weldra met zijn leelijken hoornachtigen snuit vlak achter mij was. Ik begon bang te worden. Het was een geluk voor mij, dat mijn paard ook bang werd en dus alle krachten inspande. Eindelijk scheen de rhinoceros het moede te worden mij te vervolgen, want plotseling sloeg hij weder den ouden weg in, waarop ik, volkomen voldaan met de kennismaking, van een nadere ontmoeting afzag."

Bij dit verhaal van Eduard klapte Saul met de tong van louter pleizier en ook Van Dijk's oogen flikkerden van vreugde over den moed van zijn zoon.

Ontmoeting met den neushoorn.

„Maar de springbok, waar bleef die?" vroeg hij, nadat hij zijn welgevallen over den moed van Eduard to kennen gegeven had.

„Hoor nu verder," ging deze voort. „Ik volgde den rhinoceros met de oogen, totdat hij in het riet verdween, 't welk op een matigen afstand de watervlakte omzoomde. Toen eerst herinnerde ik mij den springbok en schier op hetzelfde oogenblik schoot mij te binnen, dat de zwerm antilopen wel eens den weg langs onze kraal kon nemen en alles met zich medesleepen. Ik dacht onmiddellijk aan onze schapen en geiten, want ik wist dat zij groot gevaar liepen, en ik zette de kudde dus als de wind na. Ik zeg u, het was een jagen op leven en dood. Toen ik eindelijk den wagen met Marietje en de anderen in het gezicht kreeg en de laatste springbokken voorbij den wagen zag stuiven, merkte ik ook gelijktijdig, dat de schapen en geiten onder den troep geraakt en met deze verdwenen waren, alsof zij tot hetzelfde soort behoorden. Ik vrees dat zij allen verloren zijn.

„Het spoor van de springbokken te volgen, in de hoop ons vee weder te krijgen, zou een nuttelooze onderneming geweest zijn. De arme dieren konden honderde mijlen ver voortgesleept zijn, voor het mogelijk was, hen van de groote kudde te scheiden.”

Dit laatste ongeluk verergerde den toestand van den armen boer niet weinig. Zijn vee was nu geheel weg. Alleen de koe en de paarden had hij nog overgehouden, en voor deze hadden de antilopen geen enkelen grashalm overgelaten. Men beraadslaagde nu wat te doen, want langer te blijven was onmogelijk. Eindelijk kwam men overeen, dat men eenige nachtrust nemen en vroeg in den morgen vertrekken zou, om een andere bron en eene streek op te zoeken, welke voor een nieuwe nederzetting geschikt zou zijn.

Van Dijk zat reeds vroeg in den morgen in den zadel. Simson vergezelde hem, terwijl al de overigen bij den wagen bleven, om zijne terugkomst af te wachten. Zij reden bijna in een volkomen westelijke richting en vonden tot hun groote blijdschap reeds na verloop van een uur geen spoor van antilopen meer. Hoewel zij nog geen water aantroffen, groeide er toch overal gras. De boer zond nu Simson terug, om de andere paarden en de koe te halen en wees hem eene plaats aan, waar hij het vee moest laten grazen, terwijl hij zelf verder reed om water te zoeken.

Na eenige mijlen verder gereden te zijn, zag hij noordelijk een lange heuvelreeks, die zich in het westen uitstrekte, zoo ver het oog reikte. Hoe meer hij den voet van deze heuvels naderde, des te meer voldeed hem het land. Het waren grasrijke vlakten, waarop zich hier en daar mimosa-boschjes vertoonden.

Onder andere omstandigbeden zou de boer zeer in zijn schik geweest zijn; maar wat hielpen hem nu al die heerlijke weiden, daar hij toch geen vee meer had! Intusschen was Van Dijk geen man, die zich licht aan wanhoop overgaf. Hij had nu een plaats gevonden, waar de paarden en de koe vooreerst voedsel konden vinden; als hij nu nog water vond, dan was hij ten minste vooreerst geholpen.

„Ha ha!” dacht hij, toen hij een vlucht Ranaqua-patrijzen voor zich zag opvliegen, „dat is een goed teeken, want deze vogels houden zich zelden ver van water op.” Het duurde ook niet lang of hij zag weêr andere opvliegen en zich in de nabijheid van een reusachtigen boom nederzetten. Terwijl hij den verbazenden omvang van dien boom uit de verte be-

schouwde, had zijn paard reeds herhaalde malen teekens van ongeduld gegeven; zoodra hij echter voortreed, was het dier niet te houden, maar galoppeerde met uitgestrekten hals en al snuivend den weg op. Vijf minuten later verkwikten paard en ruiter zich aan het water eener kristalheldere bron. Van Dijk steeg af in de schaduw van een nwanaboom, een soort van vijgeboom met groote bladeren. De stam van dit exemplaar was minstens twintig voet in doorsnede en wel twintig voet boven den grond begonnen zijne takken, die zich naar alle zijden in een horizontale richting uitstrekten. Door het dichte loof ontwaarde van Dijk eivormige vruchten zoo groot als kokesnoten. Hier en daar stonden nog meer boomen van deze soort op de vlakte, en terwijl de boer zich in zijne schaduw verkwikte, moest hij erkennen, dat dit een voortreffelijke plaats was, om er eene kraal te bouwen. Na zich zelf en zijn paard eenige rust gegund te hebben, begaf hij zich weder op weg en was binnen een paar uren bij de zijnen. Vóór de zon onderging had hij zijne tent onder den reusachtigen nwana opgeslagen.

Het groene tapijt, dat zich zoover het oog reikte uitstrekte — het groene loof der boomen — de bloemen bij de bron — de donkerkleurige rotsen in de verte — dit alles te zamen vormde een heerlijk tafereel. Het plekje scheen allen te bevallen en de leeuwenjager had met bijzonder genoegen de sporen van dieren ontdekt, die naar zijn oordeel tot de grootste van Afrika behoorden.

Onder het maken van de noodige beschikkingen en toebereidselen waren reeds acht dagen verloopen, en ook deze dag liep ten einde. Nog maar eenige minuten — en de zon zou ondergaan. De paarden graasden nog altijd. Van Dijk had reeds eenige malen meenen op te merken, dat zij van oogenblik tot oogenblik wilder werden; eindelijk zag hij, dat zij nu eens met de pooten op den grond stampten, dan weêr een paar schreden ver liepen en teekens van toorn gaven.

Door den afstand kon hij niet ontdekken, waardoor zij geplaagd werden; maar hij werd toch nieuwsgierig om te weten, wat de dieren toch eigenlijk deerde. Elk paard scheen door een bijenzwerm omringd te zijn.

Hij zag echter oogenblikkelijk dat het geen bijen, maar een kleiner soort van insecten waren, niet ongelijk aan de bremsen, die in hunne vlucht een verbazende snelheid ontwikkelen. Zij zweefden bij duizenden over de paarden en men zag ze met troepen op den kop, den hals, het lichaam en de beenen van de arme dieren zitten. Inmiddels was ook de leeuwenjager genaderd.

„Om 's hemels wil — een nieuw ongeluk! De tsetsvlieg —; zij vermoordt uwe paarden, zoo als zij eenige jaren geleden ook mijne paarden en koeien te gronde gericht heeft."

Nu besefte de boer al zijn ongeluk.

Reeds daags daarna vertoonden zich de gevolgen, want nog voor den middag waren de paarden aan het geheele lijf en vooral aan den kop gezwollen. De dieren vraten niet meer, maar wankelden voort en gaven nu en dan hunne pijn door een zacht gekreun te kennen. Van Dijk beproefde aderlatingen en meer andere middelen, maar alles te vergeefs; voor den beet van dit insect bestaat geen middel.

De droefheid en verslagenheid van den armen boer waren groot. Hij was in den loop van een jaar van trap tot trap armer geworden, en deze laatste ramp gaf hem den genadeslag. Behalve de koe bezat hij nu niets meer.

Zwijgend keerde men naar huis terug. Halverwege kwam hen de waardige vriend, vroeger de deelgenoot van hun eenvoudige genoegens, te gemoet, om nu ook het leed met hen te dragen. De heer Marcus reikte den armen huisvader de hand en vermaande hem, het oog te vestigen op den Hemelschen Vader, zonder wiens wil geen muschje op de aarde valt.

„Zie, oude vriend," zeide de zendeling, „het gezonde, bloeiende voorkomen uwer kinderen en vraag u dan af, of gij reden hebt te wanhopen? Moed gevat. De Heer leeft! Uwe kinderen hebben u nog noodig, en er zijn nog menschen, die er over nadenken, hoe gij te helpen zult zijn."

De boer beantwoordde zwijgend den handdruk van den zendeling en zeide eindelijk: „Waardige vriend, het is op dit oogenblik niet alleen het verlies van al mijn levende have, dat mij zoo treft, hoe groot dit ook zij; het is veel meer het besef, dat door het verlies van mijne paarden nu alle hoop verloren is, om den tocht ter opsporing van mijn verloren kinderen te ondernemen. Ik ben geruïneerd, geheel geruïneerd! Wat moet zelfs in deze vruchtbare streek van de mijnen worden? Wie zal nu in staat zijn de verlorenen te redden — want mijn hart zegt mij dat zij leven?"

„Dat zal Hij doen, die uit den hemel op u en de uwen nederziet! Beveel u in zijne handen aan!" antwoordde de zendeling, en besloot met allen te verzoeken zich met hem in het gebed te vereenigen.

Gewis, het rein gebed werkt nooit gekende krachten!

Dit had de boer altijd ondervonden, als hij der wanhoop nabij was. Hij had dan troost en hulp van boven afgesmeekt, en

onderwerping en kalmte waren altijd het gevolg geweest. Nu stond hij den morgen na den noodlottigen dag, waarop hij van zijne paarden beroofd werd, van zijn leger op en begaf zich met Saul buiten de in alle haast opgerichte kraal. De beide mannen lieten hunne oogen over het weelderige landschap gaan, toen hunne aandacht getrokken werd door een groot dier, dat op eenigen afstand uit het kreupelhout te voorschijn gekomen was. Aanvankelijk hield Van Dijk het voor een olifant. De jager had echter een beter gezicht en herkende in den kolossus met den langen hoorn een kobaoba (zwarte rhinoceros, neushoorn).

Simson, die den baas gevolgd was, had het dier nauwelijks gezien, of hij riep uit: „sjoekroe — een sjoekroe!" de naam, dien de inboorlingen aan den rhinoceros geven.

Deze kwam juist uit het hout. Zonder zich op te houden stapte hij naar den waterpoel, oogenschijnlijk met het doel om te drinken. Deze poel was bijna rond en ongeveer honderd schreden breed. Zoodra de rhinoceros den oever bereikt had, ging hij tot aan de knieën in het water staan, dronk al snuivend en niezend, stak zijn breeden snuit met den hoorn in het water, plaste daarin dat het begon te schuimen, ging er eindelijk in liggen en wentelde zich om als een zwijn. Het water was zeer ondiep, zoodat het grootste gedeelte van zijn lichaam boven water was. De eerste gedachte van Van Dijk en Berthold was, hoe men zich wel van hem zou kunnen meester maken, want zij hadden niet veel voorraad meer. Het beste plan was, het dier te bekruipen. Zij konden het zonder moeite nabij komen, want niet ver van de plek waar het in het water lag, was een vrij dicht boschje. Waarschijnlijk zouden zij bij hunne nadering door den kobaoba niet bemerkt worden, vooral daar hij zich op dit oogenblik zeer op zijn gemak scheen te gevoelen.

Reeds waren zij op het punt, aan hun plan gevolg te geven, toen Simson plotseling met een fluisterende stem zeide:

„De klo! de klo!"

Van Dijk wist, dat de Hottentot daarmede zeggen wilde: „De olifant, de olifant!" Hij wendde dus het oog naar de plek, welke Simson hem aanwees.

Op het westelijk gedeelte van de vlakte vertoonde zich een donkere massa, wier omtrekken scherp tegen de lucht afstaken. Het was een olifant. Men zag onmiddellijk dat hij zich naar het water begaf. Hoewel hij slechts langzaam ging, had hij weldra den korten afstand afgelegd en was spoediger op de plaats zijner bestemming, dan men zou gedacht hebben. Toen

hij nog eenige schreden van het water verwijderd was, stond hij stil en bewoog zijn snuit in verschillende richtingen. Plotseling bleef hij onbeweeglijk staan en scheen te luisteren. Na ongeveer een minuut zoo gestaan te hebben, stapte hij weder op en den hollen weg in, langs welken men bij den poel kwam. Hij was nu geen drie honderd schreden van de jagers verwijderd, die hem volkomen zien konden. Zijn reusachtig lichaam vulde den hollen weg bijna geheel, en zijn lange, gele slagtanden, die meer dan drie ellen ver vooruit staken, waren even opwaarts gekromd. Tot op dit oogenblik had de rhinoceros niets van de nadering van den olifant gemerkt, want de stap van dit groote dier is soms zoo zacht als de tred van eene kat.

Het reusachtige lichaam van den olifant, die plotseling in den zonneschijn kwam en een schaduw op den poel wierp, was echter duidelijk genoeg en bewoog den kobaoba met eene snelheid op te springen, welke men bij zulk een lomp, zwaar dier niet verwacht zou hebben. Tegelijk slaakte het een half knorrend, half fluitend geluid, terwijl het te gelijk het water uit zijne neusgaten spoot. Ook de olifant liet zijn eigenaardigen, op het geluid van een trompet gelijkenden kreet hooren en bleef staan, zoodra hij den rhinoceros in het gezicht kreeg. Beiden waren door de onverwachte ontmoeting verrast en stonden gedurende eenige minuten onbeweeglijk, terwijl zij elkander met schijnbare verbazing beschouwden. Die verbazing maakte evenwel spoedig plaats voor een gevoel van toorn en woede. Men kon duidelijk zien dat beider bloed in beweging kwam; want zoo als men weet, zijn deze beide reusachtige geslachten elkander steeds vijandig.

De olifant kende zijn vijand zeer goed en wist, dat zijne krachten niet gering waren. Hij tastte hem dus niet zoo op het eerste oogenblik aan, maar scheen vooraf eens te willen overleggen. De uitslag was, dat zijn geduld zeer spoedig uitgeput raakte, en weldra begon het gevecht met een aanval van zijne zijde. Terwijl hij zijne slagtanden stevig onder de schouders van zijne wederpartij zette, lichtte hij hem met een verbazende kracht op en wierp hem ruggelings in het water.

De rhinoceros, zoo ruw aangetast, scheen gedurende een oogenblik verbijsterd; maar het duurde slechts enkele seconden of hij was weer op de been, en gereed den strijd te hervatten. De olifant had nu alle moeite, om de stooten van zijn hoorn te ontwijken.

Het gevecht werd in het water geleverd, doch de olifant, die merkte dat zijn vijand hier al het voordeel van zijne stelling

had, trok rugwaarts naar den hollen weg, waar hij met den kop naar het water gekeerd, den rhinoceros afwachtte. Ongelukkig voor hem waren zijne zijden in dezen hollen weg niet beschermd, zoo als hij waarschijnlijk gedacht had. De weg was daartoe niet diep genoeg, terwijl hij daarentegen door de beide wanden in de vrije beweging van zijn lichaam gehinderd was. Nauwelijks had hij dan ook in dien weg post gevat, of de kobaoba kwam uit het water en bracht hem een stoot in de ribben toe. Een luide schreeuw van den olifant bewees, dat hij een zware wonde bekomen had. In plaats van nu in den hollen weg te blijven, verliet hij dien en liep tot aan de knieën in het water. Na in alle haast met zijn snuit zijn lichaam nat gemaakt te hebben, snelde hij den oever weer op en zocht den rhinoceros, die echter nergens meer te zien was.

Zoodra de olifant zag dat zijn vijand verdwenen was, keerde hij in het water terug, waar hij tot de knieën in stond. Zijne bewegingen waren onrustig en hevig. Met zijn snuit zoog hij water op en besproeide daarmede den rug en de schouders. De jagers wisten zeer goed dat hij woedend was en dat het allergevaarlijkst zou zijn, zich op dit oogenblik voor hem te vertoonen.

En toch — hoewel er het leven mede gemoeid kon zijn, men besloot hem aan te vallen. Daartoe was het noodig, zoo dicht mogelijk bij hem te komen. Allen zouden dan gelijktijig vuur geven en zich plat op den grond werpen, om de uitwerking van hunne schoten waar te nemen.

Zonder er verder een woord over te wisselen, kropen zij door het struikgewas naar den westelijken oever van het water. Dit struikgewas liep echter niet onafgebroken voort en zij moesten dus voorzichtig van boschje tot boschje kruipen. Na ongeveer vijf minuten bereikten zij eenig kreupelhout niet ver van het water en waren den olifant nu vrij nabij gekomen. Zij kropen op handen en voeten en zonder gedruisch tot aan den zoom van het boschje, verwijderden de bladeren eenigszins en keken er door.

Het reusachtige viervoetige dier stond nu vlak voor hen, nauwelijks twintig schreden van hen af. Zij konden duidelijk zien, dat hij door den rhinoceros getroffen was; de wonde was in de zijde toegebracht en de jagers zagen, dat hij nu en dan den snuit naar de plaats bracht, waar de hoorn van den kobaoba hem geraakt had; het was duidelijk dat de wonde hem pijn deed.

Op het oogenblik dat de jagers zich gereed maakten om te schieten, maakte de olifant eene beweging alsof hij op het punt stond het water te verlaten.

Hij had zich bijna geheel omgekeerd. Zijn kop en het voorste

gedeelte van zijn lichaam bevonden zich reeds op het land, — de drie geweren waren op hem gericht, toen men den kolossus op eenmaal zag wankelen en nedervallen.

Zoodra men merkte dat de olifant dood was, spoedden allen zich naar de plaats, waar hij lag. Ook Van Dijk naderde en bleef met gekruiste armen in nadenken verzonken staan. De olifant was op die wijze gevallen, dat zijn kop buiten het water, op een kleine zandbank lag. De oogen van den boer waren op de slagtanden van het dier gericht en — begonnen te schitteren van hoop en blijdschap.

„Het is Gods hand!" zeide hij luide. „Welk een geluk! Welk een geluk!" De aangename richting zijner gedachten volgende, kon de goede man die niet langer voor zich houden. Hij wees met den vinger op de beide slagtanden en zeide: „ziet gij die schoone tanden? — Voor zooveel ik er over oordeelen kan, is iedere tand mogelijk twintig pond waard."

„Maar aan wien wilt gij die tanden verkoopen?" vroeg zijn vriend. Wij zijn hier ver van de naaste nederzetting. Wie zal er ons ossen of paarden of schapen voor geven? Het zou immers de moeite niet beloonen, twee tanden zoo ver te transporteeren!"

„Twee tanden, neen," zeide de boer, „maar wel twintig — tweemaal, driemaal twintig. Er zijn hier olifanten genoeg, daarvan ben ik, naar de menigte sporen te oordeelen, overtuigd. Wij zijn allen goede schutters — waarom zouden wij van deze kostbare zegeteekenen niet veel meer kunnen opzamelen? En wij zullen dit doen. In deze gedachte, die daar plotseling bij mij opgekomen is, ontdek ik de hand Gods, die ons in onze ellende en nadat ik alles verloren heb, door dezen rijkdom schadeloos stellen wil. Zoodra wij een goeden voorraad ivoor bijeen hebben, vertrekt een onzer naar de hoofdnederzettingen, waar het nooit aan koopers voor dergelijke waren ontbreekt. Die zullen zich dan wel met paarden en ossen op weg begeven, om onzen buit te ontvangen en ons daarvoor te leveren, wat wij wenschen en noodig hebben. Het zal ons dan aan niets ontbreken, en zoodra wij maar weêr in het bezit van paarden zijn, zullen wij het spoor der geroofde kinderen volgen, en als zij nog in leven zijn, zullen wij hen bevrijden, hetzij met list of met geweld!"

De mensch gelooft altijd gaarne wat hij wenscht, en allen waren dus dubbel verheugd, dat de boer, nog kort te voren zoo neêrslachtig, op eens weêr vol goeden moed geworden was.

De boer had dus besloten olifantenjager te worden. Hij wist weliswaar, zeer goed, dat het niet zoo gemakkelijk is, zulke

groote dieren te vellen en dat men in eenige weken en maanden geen groote hoeveelheden tanden kan bijeen krijgen; maar hij had zich voorgenomen, er een jaar of langer aan te besteden en binnen dien tijd hoopte hij toch zijn doel te bereiken.

De nacht, die op deze gebeurtenis volgde, werd door allen recht vroolijk rondom het vuur doorgebracht en zoo als van zelf spreekt, praatte men bijna van niets dan van olifanten. Saul maakte van deze gelegenheid gebruik om een zijner avonturen te vertellen.

„Ik was eens," zoo begon Saul, „op de olifantenjacht en had juist een heuvel beklommen, toen ik, in het rond ziende, een troep van vijf mannelijke olifanten ontdekte, die ongeveer een mijl van mij af weidden. De wijfjes liepen een eind verder, ook met een troepje bij elkander. Terrein en wind waren mij gunstig en ik bereikte weldra eene rots in de nabijheid van de plek, waar zich de troep bevond. Middelerwijl waren twee van den troep langzamerhand ongeveer zestig passen naderbij gekomen. Een hunner weidde met tweo anderen niet ver van een doornachtigen boom. Ik mikte bedaard en joeg hem een kogel in den kop, vlak achter het oog. Met een luiden schreeuw draaide hij zich om, hetgeen mij gelegenheid gaf hem een tweeden kogel toe te zenden, die hem achter den schouder trof. Al de olifanten verwijderden zich met den meesten spoed in een noordelijke richting, waarbij hun groote ooren zich bijna even snel bewogen als hunne beenen.

„Alvorens op nieuw te laden, liep ik naar den heuvel terug, om te zien wat er van hen geworden was. Toen ik den top bereikt had, ontdekte ik de olifanten in een lommerrijk boschje. Er stond een reusachtige olifant bij den gewonden, waarschijnlijk een makker, die hem niet wildo verlaten. Weldra verschoen mijn volk en wij volgden nu voorzichtig den troep. Toen wij dien op een paar honderd schreden genaderd waren, werden zij ons gewaar en maakten zich in een oostelijke richting uit de voeten. De gekwetste olifant bleef iets achtor en was weldra door do honden omringd, die door hun geblaf zijne aandacht gelukkig van mij aftrokken. Ik reed tusschen hom en den vluchtenden troep en steeg van het paard, om op een afstand van veertig schreden op hem te vuren. Mijn paard maakte zich echter bang voor den reus. Ik kon het ternauwernood meester blijven en het rukte voortdurend aan den teugel, zoo dikwijls ik eene poging deed om to vuren. Eindelijk slaagdo ik er in om te schieten, doch toen ik het weder wilde bestijgen, liet het paard het niet toe, en hoe meer moeite ik deed om het tot bedaren to brengen, des te meer naderde het den gekwetsten olifant. Op dit oogen-

blik hoorde ik iets naderen en zag weldra een tweeden olifant

Tusschen twee stoelen.

dicht achter mij, in wien ik onmiddellijk den makker herkende,

die met opgeheven snuit en onder het slaken van een schellen kreet op mij afkwam. Hij zat een ouden, zwarten, geheel dooven patrijshond na, die voor hem uitliep, zonder te vermoeden wat achter hem gebeurde. Overtuigd, dat hij het op mij, minder dan op mijn paard gemunt had, besloot ik dit niet los te laten, maar veelmeer den teugel van het wederspannige dier stevig vast te houden. Gelukkig trokken de honden de aandacht van den olifant voortdurend af, en juist toen hij mij kort op de hielen gekomen was, slaagde ik er in weder in den zadel te komen. Het was ook hoog tijd, want op het oogenblik dat ik mijn paard had beklommen, waren de olifanten zoo dicht bij mij gekomen, dat ik elk oogenblik vreesde door een hunner bereikt te worden. Gelukkig kwam het zoo ver niet, doch het scheelde niet veel. Toen ik maar eerst weêr te paard zat, was ik spoedig buiten gevaar. De gewonde olifant kon mij niet ontgaan. Wij vonden hem een paar dagen later, ongeveer een mijl van de plaats waar ik hem geschoten had, doodelijk gekwetst.”

ELFDE HOOFDSTUK.

DE KOLONIE IN DE TAKKEN VAN DEN NWANABOOM.

HET AFHAKKEN VAN DEN OLIFANT. — EEN BEZOEK VAN SJAKALS EN HYENA'S. — DE KLEINE AUREBI. — LIST VAN EDUARD. — EEN NIEUWE SCHRIK. — SIMSON REDT MARIA UIT DE KLAUWEN VAN EEN HYENA. — DE NIEUWE WONING IN DE LUCHT. — DE ZWERVER. — DE SLAAPBOOM VAN DEN OLIFANT. — DE NEDERZETTING KRIJGT VERSTERKING. — GOLIATH EN TRUITJE. — AVONTUUR VAN DEN BOSCHJESMAN MET HET RIVIERPAARD, LEEUWEN EN RHINOCEROSSEN. — KINDERROOF.

De vroege morgenzon vond onze vrienden reeds druk in de weer rondom den dooden olifant. Het eerste wat zij te doen hadden, was het uitsnijden van de slagtanden; dit was evenwel niet gemakkelijk en vorderde twee volle uren werks.

Nadat dit geschied was, begon men met het eigenlijke afhakken van het dier, waarmede verscheidene uren gemoeid waren. Alstoen werd een aantal stokken vorksgewijze in den grond geplant, daarover werden rechte stokken gelegd en over deze het vleesch bij lange reepen gehangen; het vleesch droogt binnen weinige dagen volkomen en kan dan maanden achtereen bewaard worden.

Het was avond eer zij met alles gedaan hadden; nauwelijks hadden zij echter de oogen gesloten, of zij werden door ongewone geluiden in de nabijheid van de legerplaats gewekt. Zoo zij deze klanken nooit gehoord hadden, zouden zij zich daarover ernstig ongerust gemaakt hebben; maar Van Dijk en de anderen hadden reeds te lang in de wildernis geleefd, om niet onmiddellijk te weten wat zij hoorden. Het waren sjakals en hyena's, die rondom de legerplaats zwierven en naar het scheen in grooten getale. Binnen weinige minuten hoorde men hun geschreeuw van alle kanten zoo luide dat niemand den slaap meer vatten kon. Eindelijk kwamen zij zoo nabij, dat men in alle richtingen een paar groene of roode oogen in het schijnsel van het vuur

zag flikkeren. Zelfs witte tanden zag men, wanneer de hyena's den bek openden, om haar krijschend, op lachen gelijkend geluid te laten hooren. Zij schenen zoo hongerig te zijn en waren zoo brutaal, dat men zich ongerust maakte. Om dit gebroed te verjagen, namen Van Dijk en de anderen hunne geweren en verlieten den wagen, terwijl de Hottentot zich met pijl en boog wapende. Allen stonden dicht achter den stam van den nwanaboom. Hier waren zij goed verborgen en konden alles zien, wat in den omtrek van het vuur voorviel. Weldra werd het hun duidelijk, wat de hyena's in zulk een aantal herwaarts gelokt had: — het was het vleesch van den olifant, dat te drogen hing. Men had het vleesch zoo laag gehangen, dat de hyena's er bij konden. Er schoot dus niets over, dan eenige staken uit den grond te halen en die aan de anderen te binden, om zoo doende een dubbele hoogte te krijgen. Zoodra men daarmede gereed was, begaf men zich weder achter den nwanaboom, om af te wachten wat de indringers nu doen zouden. Eenigen van de grootsten liepen onbevreesd tot onder den toestel en begonnen naar het vleesch te springen, doch zonder gevolg. Na eenige vergeefsche pogingen schenen zij den moed te verliezen en zouden zonder twijfel huns weegs gegaan zijn, zoo niet Van Dijk het voornemen had opgevat, om zich op die kwelgeesten te wreken. Op een teeken van hem gaven allen die bij hem stonden, te gelijk vuur. Deze onverwachte begroeting joeg zoowel hyena's als sjakals op de vlucht. Toen men de plaats onderzocht waar het vleesch was opgehangen, vond men dat twee van deze dieren doodelijk getroffen waren. Zij schenen aan deze les genoeg te hebben; intusschen liepen zij toch niet ver, zooals men uit hun gehuil en geblaf kon opmaken. Het geraamte van den olifant maakte hun eetlust gaande. De jagers meenden nu echter gerust te kunnen gaan slapen.

Toen zij den volgenden morgen naar den waterpoel gingen, vonden zij het geraamte van den olifant volkomen afgeknaagd. Bovendien zagen zij aan de sporen, dat nog een aantal andere dieren dien nacht aldaar hun dorst gelescht hadden. Men zag de ronde, vaste hoef van den quagga, het spoor van de gems, van het elanddier en zelfs van den leeuw. Er werd dien dag niet veel gewerkt en men hield zich uitsluitend bezig met de bevestiging van de legerplaats en met het verkennen van den omtrek.

Behalve de koe, was het eenige levende dier in de legerplaats, de jonge gazelle, de lieveling van Maria; maar nog denzelfden dag kreeg deze een makker, door de komst van een kleine

aurebi, een van die bevallige antilopen-soorten, welke men in de wildernissen van Zuid-Afrika in menigte vindt.

Het was Eduard, aan wien men niet slechts het bezit van dit beestje, maar ook een uitmuntend wildbraad te danken had. Hij had omstreeks den middag een kleinen heuvel beklommen, toen hij op een uitgestrekte, met gras begroeide vlakte niet ver van de legerplaats twee aardige diertjes ontdekte. Daar hij echter geen kans zag onder den wind te komen, had hij reeds besloten om maar geen nuttelooze jacht op deze gazellen te maken, toen hij zich herinnerde, dat er verschillende soorten van antilopen zijn, bij welke de nieuwsgierigheid sterker is dan de vrees. Zonder een oogenblik te verliezen stak hij de hand in den zak

om naar zijn zakdoek te zoeken, doch die was niet te vinden. Hij overlegde een oogenblik en weldra schoot hem een ander

denkbeeld te binnen. Men had hem namelijk wel eens gezegd, dat vreemdsoortige vormen of bewegingen de nieuwsgierigheid der antilopen evenzeer gaande maken, als schitterende kleuren. Hij maakte dus gebruik van een list, die reeds door meer dan één jager met geluk beproefd was. Zij bestond eenvoudig daarin, dat hij op zijn hoofd ging staan, met de beenen recht in de hoogte. Deze manoeuvre werd met het beste gevolg bekroond. Toen de bok het zonderlinge voorwerp bespeurde, liet hij een scherp gefluit hooren en kwam al nader en nader De geit volgde hem, hoewel langzaam en altijd iets achterblijvende.

Beiden waren nu nabij genoeg gekomen. Eindelijk verdween het zonderlinge voorwerp om in veranderde gedaante te voorschijn te komen. Er schitterde iets in de zon, en deze glans trok in die mate de aandacht van den bok, dat hij zich niet verroerde en onafgewend op het blinkende voorwerp staarde. Op eens schitterde het als een bliksemstraal in zijne oogen en hij viel doodelijk getroffen ter aarde. Het wijfje snelde dadelijk naar de plek waar hij gevallen was, hief een treurig geblaat aan en bleef naast hem staan. Het had geen begrip van de oorzaak van dien plotselingen dood, wilde de vlucht nemen, maar scheen den makker niet te kunnen verlaten en blaatte onophoudelijk. Eduard liet het arme dier niet lang in dien treurenswaardigen toestand: een tweede schot deed het mede levenloos nedervallen. Toen Eduard zich van zijn buit meester wilde maken, zag hij dat er een jong bij liep, niet veel grooter dan een konijntje, hetwelk rondom het doode lichaam der moeder heen sprong en een klagend geluid liet hooren. Hoewel Eduard jager was, gevoelde hij op dit oogenblik diep medelijden met deze drie dieren; doch hij troostte zich met de gedachte, dat hij ze niet voor tijdverdrijf moedwillig gedood had, en dit stelde zijn geweten volkomen gerust.

De kleine aurebi bestemde hij tot een geschenk voor Maria, die dikwijls gewenscht had zulk een diertje te bezitten. Het kostte Eduard geen groote moeite, om het in zijne macht te krijgen, want het wilde de plek niet verlaten waar zijne moeder lag. Hij nam het in den arm, bond de beide antilopen aan elkander, bevestigde een touw aan de hoorns van den bok en sleepte ze naar de legerplaats. Ieder verheugde er zich over, dat hij zulk een heerlijk wildbraad medebracht.

Intusschen ware het beter geweest, wanneer Maria het kleine diertje nooit gehad had, want nog in dienzelfden nacht was het oorzaak van een algemeenen schrik. In het holle van den nacht hoorde men het waanzinnig gelach der hyena in de nabijheid

van de legerplaats en kort daarna een gekerm als van een dier, dat in doodstrijd ligt. Aan den aard van het geluid herkende Van Dijk de stem van de kleine aurebi. De hyena's, dacht hij, verscheuren de arme antilope. Maar weldra hoorde hij een gegil, dat hem van schrik deed opvliegen; het was de stem van Maria en het geluid kwam van dezelfde plaats, waar men even te voren het gepiep van de jonge antilope had gehoord.

Het kind schreeuwde luid om hulp, en dit geroep werd op een afstand door een andere stem beantwoord. Weldra zag men Simson met een brandend stuk hout naar de plaats van het ongeluk snellen. Toen Van Dijk daar aangekomen was, ontdekte hij een onverwacht schouwspel. Maria lag op den grond en hield den wortel van een struik met beide handen stevig vast. Aan een van beide armen was een lederen riem bevestigd, die een eind ver in het struikgewas voortliep en aan wiens einde men de kleine aurebi, dood en vreeselijk verminkt, ontdekte. Vlak daarnaast stond Simson met een brandend stuk hout in de hand.

„Wat is er gebeurd?" zeide de ontstelde vader, en weldra vernam hij het volgende:

Maria had de aurebi nog eens willen zien, voor zij ging slapen. Zonder er iemand een woord van te zeggen, kroop zij onder de tent door, liep naar de plaats waar de aurebi vastgebonden was, maakte het diertje los en nam het mede naar het vuur, om het daar nog eens op haar gemak te bekijken. Om het te beletten weg te loopen, had zij het een lederen riem om den hals gebonden en het andere eind aan haren arm bevestigd. Zoo met het diertje spelende, was de slaap haar overvallen. Van hetgeen er sedert dit oogenblik gebeurd was, wist zij niet veel te vertellen. Zij werd op eens door een ruk aan den arm wakker gemaakt en hoorde te gelijk de antilope piepen. Nog was zij echter niet goed ontwaakt, toen zij zich reeds met geweld voelde voortsleepen. Natuurlijk schreeuwde zij om hulp en greep naar alles wat haar in den weg kwam, om zich vast te houden. Het kind zou echter niet lang weerstand hebben kunnen bieden aan de kracht der hyena, die haar voortsleepte, zoo niet gelukkigerwijze Simson met een brandend stuk hout haar te hulp ware gekomen en den roover op de vlucht gejaagd had. Toen men in de legerplaats teruggekeerd was, kwam men tot de overtuiging, dat het meisje geen letsel bekomen had, maar de arme aurebi was dood.

Zoo als men denken kan, had niemand slaap meer. Er werd een groot vuur ontstoken, men sprak lang en breed over het

gebeurde, en de slotsom was, dat men hoe eer zoo beter de legerplaats moest versterken. Want deze gebeurtenis maakte Van Dijk zeer bezorgd; hij vreesde niet zonder grond, dat de hyena's een groote plaag voor hem zouden worden en Maria bij een volgenden keer er wellicht niet men den schrik zou af komen. Bovendien waren er nog andere wilde dieren, nog gevaarlijker dan de hyena's, wanneer het kind vroeger of later eens alleen in de legerplaats zou moeten blijven; in den afgeloopen nacht was zelfs het gebrul van leeuwen nabij het kleine meer gehoord. Men beraadslaagde derhalve, hoe men de kleine legerplaats tegen hunne aanvallen beveiligen zou. Ongelukkig ontbrak het aan alles om een huis te bouwen. Plotseling vestigde de zendeling het oog op de takken van den nwanaboom.

De woning in de lucht.

Hij had meermalen gezien, dat de inboorlingen hunne woningen op boomen gebouwd hadden, ten einde tegen de wilde dieren beveiligd te zijn, en deelde dit denkbeeld aan zijn vriend mede. Het was niet moeielijk dit plan uit te voeren, want men behoefde daartoe slechts den wagen uiteen te nemen en tusschen

de horizontale takken van den boom weder in een te zetten en vast te maken. Men ging onmiddellijk aan het werk en voor zonsondergang was alles gereed, zoodat men reeds des nachts in de verheven woning slapen kon.

Den volgenden morgen werden nog verbeteringen aan de inrichting aangebracht. Men maakte namelijk door middel van lange staken een soort van terras rondom de woning, waarop men een dikke laag klei uit het naburige meer bracht, die, gedroogd zijnde, het mogelijk maakte daarop een vuur te ontsteken en spijzen te bereiden. Zoodra men met de woning van den boer gereed was, maakte Simson op eene andere plaats een platform voor zich zelven en op een derden hoek nog eene, voor de oude inlandsche vrouw. Beide werden door hem van een soort van dak voorzien, ongeveer zoo groot als een gewone paraplui, ten einde voor den regen of den dauw beveiligd te zijn. Zonderlinger daken zullen zeker wel nergens op aarde geweest zijn, want zij bestonden uit niets meer of minder dan uit de beide ooren van den olifant, dien zij geveld hadden.

Nu besloot men een strooptocht in den omtrek te ondernemen, want Simson beweerde, dat denzelfden morgen geen kwartier ver van het kleine meer, een reusachtige olifant geweest was.

Weldra hadden zij dit meer bereikt en waren zij nog geen honderd schreden verder gekomen, toen zij weder een waterpoel aantroffen, en wel een vrij groote. In het slijk van den oever ontdekte men talrijke sporen van dieren. Dit zagen de jagers reeds van verre, doch toen zij er nader bij kwamen, keerde Simson, die de anderen een weinig vooruit was, zich plotseling om en zeide, terwijl zijne oogen in zijn hoofd rolden:

„Baas, baas! De klo! Dat is het spoor van een groot dier!"

En waarlijk, men zag groote, ronde sporen, volkomen vierentwintig duim lang en bijna even zoo breed, door het zware lichaam diep in den weeken grond gedrukt. Elk spoor vormde een gat, groot genoeg om er een deurpost in te zetten.

De jagers beschouwden het spoor met een gevoel van blijdschap, vooral, omdat het nog zoo versch was. Het op zijde gedrukte slijk had geen korst, maar was nog vochtig. Slechts een enkel mannetjes-olifant had dien nacht uit dezen poel zijn dorst gelescht. Wel waren er nog andere sporen, maar geen dat versch was. Daarbij kwam dat dit versche spoor dat van een zeer groot dier moest wezen, klaarblijkelijk van een van het mannelijk geslacht.

„Hoe ouder en grooter, hoe beter, verondersteld dat hij de slagtanden niet door een of ander toeval verloren heeft," sprak

de jager, „want als dat heeft plaats gehad, dan krijgen deze hun vroegere grootte nooit weder. Wel is waar wisselt de olifant van tanden, maar alleen in zeer jeugdigen leeftijd. Het paar echter, dat op de eersten volgt, behoudt hij gedurende zijn geheele leven — wellicht gedurende eeuwen, want het is nog niet zeker uitgemaakt, hoelang dit reusachtig dier op onze planeet rondzwerft. Wanneer deze tweede tanden afbreken, hetgeen niet zelden plaats heeft, dan blijft hij gedurende zijn geheele leven tandeloos. Hoewel zulk een verlies voor den olifant een groot ongeluk is, zoo zou hij toch, bijaldien hij met rede begaafd ware, dat sieraad zoo spoedig mogelijk aan den eersten den besten boom afbreken, want de jager zou hem dan geen schot waardig keuren."

Na een korte beraadslaging tusschen de jagers, volgde Simson het spoor, door Van Dijk, Eduard en Saul gevolgd. Het liep dwars door eene wildernis. Gewoonlijk kan men aan het jonge hout zien, waar een olifant voorbij gekomen is, namelijk, wanneer hij daarvan gegeten heeft. Dit had deze olifant echter niet gedaan, maar Simson wist zijn spoor echter zoo goed te volgen, dat de jagers hem ter nauwernood konden bijhouden. Nadat zij eenige van houtgewas ontbloote plekken overgegaan waren, bereikten zij een grooten mierenheuvel, langs welken de olifant zeer dicht voorbij gekomen was, ja, waar onderscheidene kenteekenen bewezen, dat hij zich moest nedergelegd hebben.

Van Dijk wist niet, dat de olifanten de gewoonte hadden om te gaan liggen. Hij had altijd hooren zeggen, dat zij staande sliepen. Saul evenwel wist dit beter en verhaalde, dat zij wel is waar soms staande sliepen, maar veel liever gingen liggen, vooral in streken waar geen jacht op hen gemaakt wordt. De jager beschouwde dit dus als een bewijs, dat de olifant geen gevaar duchtte en dat men hem zonder groote moeite onder schot krijgen zou. Hij verhaalde bij deze gelegenheid verschillende bijzonderheden van dit reusachtige dier. Zoo beweerde hij, dat een olifant nooit gaat liggen zonder iets te hebben, waartegen hij met zijne schouders leunen kan, b. v. een rots, een mierenheuvel of een boom. Hij doet dit — altijd volgens Saul — om het gevaar te vermijden van onwillekeurig op den rug te rollen; want als hij toevallig in deze houding komt, kost het hem groote moeite weder op de been te komen en hij is dan bijna even hulpeloos als een schildpad. Zoo slaapt hij ook wel eens tegen een boom geleund, tegen wiens stam hij de geheele zwaarte van zijn lichaam rusten laat.

Simson daarentegen meende, dat de olifant den boom minder

opzoekt, om tegen den stam te gaan leunen, dan wel om de schaduw, en dat hij eerst dan, als de slaap zich van hem meester maakt, meer naar den boom overhelt, omdat hij daardoor een steun krijgt. Hij beweerde verder, dat de olifanten hunne lievelingsboomen hebben, tot welke zij altijd terugkeeren, om in hunne schaduw, gedurende de heete middaguren te slapen: want dit is hun rusttijd. Des nachts slapen zij niet. Zij brengen dien door met rond te zwerven, met zwemmen of met weiden, hoewel zij dit laatste op afgelegene, door geen jagers bezochte streken ook bij dag doen, waaruit men opmaakt, dat hun weiden bij nacht voor een groot gedeelte een gevolg is van hunne vrees voor den waakzaamsten hunner vijanden: den mensch.

Het spoor van den olifant was nu van een geheel anderen aard, dan vóór de komst aan den mierenheuvel. Hij had onderweg hier en daar eenig voedsel gebruikt; het jonge houtgewas bewees dit, want hier en daar vond men takken die van hunne bladeren beroofd waren, terwijl het hout op den grond verstrooid lag. Op sommige plaatsen waren geheele boomen met den wortel uit den grond gerukt, en wel boomen van aanzienlijke grootte. De olifant doet dit somwijlen, om bij het loof te komen, zoo dit hooger groeit dan hij met zijn snuit komen kan. Soms rukt hij ook wel boomen uit, om zich met hunne wortels te voeden; want men vindt verschillende soorten van boomen met zoete sappige wortels, waar de olifant op verlekkerd is. Deze boomen rukt hij dan met zijn snuit uit den grond, nadat hij ze eerst met zijne slagtanden, waarvan hij zich als breekijzers bedient, losgemaakt heeft. Soms gelukt het hem niet zijn doel te bereiken, want alleen als de grond los of nat is, b. v. na hevige regenbuien, kan hij de grootere soorten van mimosa's ontwortelen. Nu en dan is hij ook eigenzinnig en draagt een boom, na hem ontworteld te hebben, eenige schreden ver voort, werpt hem dan met den wortel naar boven op den grond en laat hem zoo staan, na wellicht niet meer dan een mondvol bladeren er afgeplukt te hebben. Hieruit kan men opmaken, welke verwoestingen een troep olifanten in een bosch kan aanrichten.

Er bestond alle grond om aan te nemen, dat de olifant, welken zij nu vervolgden, een zoogenaamde zwerver was. Olifanten van die soort zijn veel gevaarlijker dan andere, en Saul, die reeds eens kennis met zulk een dier gemaakt had, was ditmaal voorzichtiger dan ooit. Onder gewone omstandigheden kan men namelijk midden tusschen eene kudde olifanten doorgaan, zonder meer gevaar te loopen dan onder een troep tamme ossen. De olifant valt niemand aan, tenzij hij

zelf aangetast wordt of gewond is. Met den zoogenaamden zwerver is het echter een ander geval. Deze is van nature boosaardig en valt menschen en dieren aan, zonder daartoe de minste aanleiding te hebben. Hij schijnt vermaak te vinden in vernielen, en wee het dier, dat hem in den weg komt en niet vlugger is dan hij.

De zwerver leeft eenzaam en dwaalt alleen door het woud, zonder zich ooit met dieren van zijn geslacht in te laten of hun gezelschap te zoeken. Het heeft al den schijn, als ware hij een verstootene van zijn stam, die, wegens zijn gevaarlijk karakter verbannen zijnde, daardoor nog boosaardiger en woester geworden is.

Dat de olifant, wiens spoor zij nu volgden, alleen was, kon reeds op zich zelf als een verdachte omstandigheid beschouwd worden, want deze dieren gaan anders meestal bij troepen van twee tot twintig, ja zelfs vijftig stuks. De sporen van verwoesting, die hij nagelaten had, de reusachtige indrukken van zijne pooten, alles scheen te bewijzen, dat hij tot bovengenoemde gevaarlijke soort behoorde. Dat olifanten van dien aard in deze streek voorhanden waren, was reeds bewezen. De jager was van oordeel, dat het exemplaar, 't welk door den rhinoceros gedood was, mede tot die klasse behoorde, omdat hij anders laatstgenoemden niet in diervoege zou aangevallen hebben als nu had plaats gehad. Geen wonder dat de jagers zich dus op eenig gevaar voorbereidden.

Het spoor werd met iedere minuut verscher. Men vond een aantal ontwortelde boomen en gebroken mimosa-takken, die pas bleken afgebroken te zijn: een bewijs dat de olifant niet ver meer af was. Zij draaiden juist een hoek om, Simson was de anderen een weinig vooruit. Plotseling bleef hij staan en deed een stap achteruit.

De jagers behoefden niets te vragen. Zij wisten dat Simson den olifant gezien had. Beiden keken dus voorzichtig om den hoek en zagen nu den kolossus zelven.

De olifant stond in een bosch van mokhala-boomen. Deze hebben in tegenoverstelling van de kleinere mimosa's, hooge, naakte stammen, met dicht bebladerde kruinen, zoodat hun vorm veel van een paraplui heeft. Hun fijne, groene bladeren zijn het geliefkoosd voedsel der giraffen, die door hunne lengte dat loof bereiken kunnen. De olifant kan dit echter niet en zou dus dikwijls doen moeten als de vos in de fabel, zoo hij geen middel bezat, waardoor hij in het bezit van deze smakelijke bladeren kon geraken; dit middel is geen ander, dan dat hij

den boom eenvoudig door midden breekt, hetgeen hij altijd doen kan, wanneer de boom niet al te dik is. Toen onze jagers den olifant het eerst zagen, stond hij naast de kruin van een afgebroken mokhala-boom, dien hij zoo even vlak boven den wortel afgebroken had. Hij stond nu aan de bladeren te trekken en te plukken en vulde zijn wijde maag daarmede.

„Pas op,” zeide Saul tot de anderen, „neemt u in acht, komt hem niet te nabij, dat is er een van de ergste. Zoo een heeft mij eens bijna beet gehad. O, ik ken dat soort!”

Ook de Hottentot, met zijn geoefend oog, meende iets boosaardigs in de physiognomie van den olifant te ontdekken, gelijk men een boozen, gevaarlijken stier van een zachteren, of een slechteren mensch van een beteren onderscheiden kan, zonder dat men juist weet te zeggen, waaraan het eigenlijk ligt. De jagers bleven eenige oogenblikken staan en namen den olifant op hun gemak waar. Hoe langer zij hem beschouwden, des te vaster namen zij zich voor een aanval op hem te ondernemen. Zijn lange slagtanden waren voor Van Dijk een te groote verleiding. Een paar kogels wilde hij in elk geval op hem wagen, en zoo de gelegenheid gunstig was, nog een paar andere er bij, wanneer de eerste niet voldoende waren.

Men begon onmiddellijk te overleggen, welk plan van aanval wel de meeste kansen op goed gevolg aanbood. Het was den jagers echter niet vergund lang te beraadslagen en een plan tot rijpheid te brengen. De olifant scheen zeer onrustig te zijn en stond klaarblijkelijk op het punt om verder te gaan. Men verwachtte elk oogenblik, dat hij dit doen zou en in dat geval was het zeer wel mogelijk, dat hij mijlen ver liep, of zich in het houtgewas verloor. Men moest dus onmiddellijk een besluit nemen.

Daar Saul en Eduard den olifant van achteren zouden aanvallen, nam Van Dijk, door kreupelhout gedekt, een wijden omweg en kwam eindelijk op het pad, dat de olifant waarschijnlijk zou inslaan. Nauwelijks was hij op het gewenschte punt gekomen, toen hij het kolossale dier met bedaarden tred op hem afkomen zag. Hoewel hij slechts langzaam ging, waren toch een dozijn stappen genoeg om hem in de nabijheid van den jager te brengen. Tot nu toe had hij geen geluid laten hooren, doch zoodra hij zich in beweging gezet had, hoorde Van Dijk een rommelend geluid, even als of eene hoeveelheid water in zijn wijde maag zwalpte. Van Dijk had zich achter den stam van een zwaren boom geposteerd, zoodat de olifant hem wellicht zou voorbij gegaan zijn, zonder hem te merken. Dit lag echter

niet in het plan van den jager. Hij legde zijn lang geweer over een knoest van den boomstam, mikte scherp op den kop van den olifant en gaf vuur. Onmiddellijk daarna hoorde men een heeschen, blaffenden, op het geluid eener trompet gelijkenden toon; men hoorde het kraken van takken en het gerommel van water; doch toen de rook opgetrokken was, zag de jager tot zijn spijt, dat de olifant nog overeind stond en naar het scheen hoegenaamd niet gekwetst was. Het schot had hem slechts in de uiterste woede gebracht. Hij draaide zich herhaaldelijk om, stiet met zijne tanden in het wild naar iederen boom, rukte er de takken af, wierp die met zijn snuit in de hoogte en eindigde met het bosch in te rennen, onderweg boomen en takken brekende en zooveel mogelijk verwoestende. Van Dijk sloeg nu voor hem te volgen, maar Simson raadde het hem af, daar zij honden noch paarden hadden. Daarbij kwam dat de dag reeds ver gevorderd was, en zoo besloot men eindelijk naar de legerplaats terug te keeren en den volgenden dag op nieuw zijn geluk te beproeven.

En zoo deed men. Den volgenden morgen, voor nog de zon opgegaan was, bevonden de jagers zich weder op het spoor van hun wild.

Zij hadden nu een maatregel van voorzichtigheid genomen, waaraan zij tot dusverre niet gedacht hadden. Saul meende te weten, dat een gewone looden kogel niet zelden onvermogend was, om de taaie dikke huid van een olifant te doorboren, en dat dit wellicht de reden was waarom zij daags te voren niet gelukkig geweest waren. Eenige tinnen schotels, waarvan de boer zich in betere dagen in zijn huishouden bediend had, werden gesmolten en leverden, met goed lood vermengd, kogels, waartegen zelfs de huid van den rhinoceros niet bestand zou zijn.

Zij sloegen nu dezelfde richting in als daags te voren, namelijk naar het kreupelhout aan het meertje, of naar het bosch, zooals zij het noemden. Nauwelijks hadden zij den afstand van één Engelsche mijl afgelegd, toen zij sporen van olifanten aantroffen, die alles behalve oud waren. Deze sporen liepen dwars door een dicht, doornachtig kreupelhout, ongenaakbaar voor elk schepsel, behalve voor een olifant of een rhinoceros. Het was duidelijk, dat hier een geheele familie, bestaande uit mannetje, wijfje en jonge olifanten van verschillenden leeftijd, geweest was. Zij hadden, zoo als de olifanten meestal doen, achter elkander geloopen en een vrij breeden weg gebaand, waarop men hoegenaamd geen hinder van het hout had. „De oude is,” zeide Saul, „vooruit gegaan en heeft door middel van zijn snuit en

zijne slagtanden, alle hinderpalen uit den weg geruimd." Dit was ook klaarblijkelijk het geval geweest, want de jagers zagen groote afgebroken takken en andere, die nog aan den stam zaten, maar op zijde gebogen waren, even als hadden menschenhanden die afgescheurd.

De jager was verder van meening, dat zulke door olifanten gebaande wegen gewoonlijk op water uitloopen, en wel zooveel mogelijk in een rechte lijn, alsof zij door een bekwamen ingenieur afgebakend waren, hetgeen de scherpzinnigheid van deze dieren bewijst.

Zij waren nog geen kwartier verder gegaan, toen zij een tweeden weg van dien aard vonden, welke met den eersten een kruisweg vormde. Deze weg was mede door de olifanten — hoogst waarschijnlijk een geheele familie — gebaand geworden, en de sporen waren even versch als die, welke de jagers volgden. Zij weifelden een oogenblik en waren besluiteloos, welken van de beide wegen zij zouden inslaan. Eindelijk besloten zij maar rechtuit te gaan. Tot hun groote teleurstelling evenwel liep het spoor op een vlak terrein uit, waar de olifanten zich verstrooid hadden. Zij volgden nu het eene, dan het andere zonder gevolg, tot dat zij eindelijk al de sporen uit het gezicht verloren. Terwijl zij nog moeite deden om die te vinden, rende Simson een eind ver in een zijwaartsche richting en riep de anderen toe hem te volgen. De jagers liepen hem na om te zien wat er aan de hand was; in de meening, dat hij een olifant in het oog had gekregen, hadden zij reeds het foudraal van hunne geweren gedaan.

Maar er was geen olifant te ontdekken. Toen zij Simson hadden ingehaald, stond hij onder een boom, en wees op den grond. Wat zagen de jagers? Zij zagen dat de grond aan de eene zijde van den boom plat getreden was, als of paarden of andere dieren een geruimen tijd daaronder vast gebonden geweest waren. De schors van den boom — een fraaie, lommerijke acacia — was aan de eene zijde geheel glad, alsof groote dieren er zich met hevigheid tegen geschuurd hadden.

„Wat is dat?" vroeg Eduard.

„Dat is de slaapboom van een olifant," antwoordde Simson.

Alles was duidelijk. De jagers herinnerden zich oogenblikkelijk, wat hun omtrent de zonderlinge gewoonte van den olifant, om tegen een boom leunende te slapen, verhaald was. Simson was evenwel van oordeel, dat hij weldra terug zou komen.

„Zie toch eens, baas," zeide hij, „het spoor is nog geheel versch — een groote olifant heeft hier gisteren geslapen."

„Nu, meent gij dan, dat wij hier moeten wachten om hem te schieten, wanneer hij terugkomt?"

„Wel neen, baas, wij kunnen wat beters doen dan schieten — wij zullen een bed voor hem maken en dan wachten, tot dat hij zich nederlegt. Ik zeg u, baas, wij krijgen hem zeker, zoo ge mij maar laat begaan. Wij vangen hem zonder kruit of lood."

Gelukkig hadden zij de noodige werktuigen bij zich, om aan dit plan gevolg te geven, namelijk een scherpe bijl, een langen lederen riem en hunne messen. Zij begonnen dus onverwijld met den arbeid.

Zoo de olifant heden terugkeerde, zou dit in elk geval vóór den middag gebeuren. Zij hadden dus hun tijd hoog noodig. Simson bestuurde het werk.

Het eerste wat zij deden, was, dat zij drie palen van hard hout gereed maakten. Elke paal was ongeveer drie voet lang, zoo dik als een mans arm en liep in een scherpe punt uit. Hunne messen kwamen hun hierbij voortreffelijk te pas.

Terwijl dit door de anderen geschiedde, had Simson door middel van zijn mes een groot stuk schors van den boom losgemaakt en wel aan de zijde, waartegen de olifant gewoon was te leunen en ongeveer drie voet boven den grond. Daarna maakte hij met de bijl een diepe insnijding, welke het breken van den boom ten gevolge gehad zou hebben, wanneer men dien aan zich zelven overgelaten had. Ten einde dit echter niet vroeger zou geschieden dan noodig was, had hij doeltreffende maatregelen genomen. Hij had namelijk den lederen riem aan de bovenste takken van de tegenovergestelde richting bevestigd en het andere eind aan de takken van een nabijstaanden boom, zoodat de slaapboom alleen door dezen steun verhinderd werd te vallen. Daarna legde Simson het afgeschilde stuk schors weder op den boom en toen hij de spanen zorgvuldig bijeengezameld en verwijderd had, zou niemand op het vermoeden zijn gekomen, dat de boom zoo zwak stond.

Nu bleef nog een derde operatie over, namelijk het planten der palen. Zoodra dit geschied was, werden de gescherpte witte punten met aarde besmeerd, ten einde de aandacht van den olifant niet op te wekken. Voorts verzamelde men ook deze spanen en verwijderde alle sporen van het werk. Toen eindelijk alles gereed was, verwijderden zij zich allen. Zij gingen niet ver, maar kozen een zwaren, dicht bebladerden boom onder den wind, beklommen dien en verborgen zich onder zijne takken. Van Dijk en de anderen hielden hunne geweren gereed, om in geval

het door Simson zoo schrander uitgedacht middel zijn doel mocht missen, daarvan gebruik te maken. Het was nu ongeveer middag en buitengewoon heet. Dit gaf zeker den olifant aanleiding vroeger dan anders het plekje op te zoeken, waar hij in de koele schaduw van den boom gewoon was te sluimeren. De jagers hadden ten minste nog geen twintig minuten gewacht, toen zij een gorgelend geluid hoorden.

Eenige oogenblikken daarna zagen zij den olifant te voorschijn komen en met rasse schreden den verraderlijken boom naderen. Hij vermoedde hoegenaamd geen kwaad, maar ging onmiddellijk naast den stam staan, juist aan den kant, waar Simson vermoed had. Zijn kop was van de jagers afgewend, doch niet zoo zeer dat zij verhinderd werden een paar zware slagtanden te zien, die minstens zes voet lang waren. Terwijl zij die tanden nog met begeerige oogen beschouwden, zagen zij het dier zijn snuit omhoog richten en een groote hoeveelheid water omhoog spuiten, zoodat het in heldere droppels op zijn lichaam nederviel.

Eenige oogenblikken later herhaalde hij dit verscheidene malen achtereen en de hoeveelheid was telkens even groot als de eerste keer. Dit druipbad scheen hem te verkwikken, hetgeen de jagers volstrekt niet verwonderde, daar zij zelven, verhit en dorstig, er wel lust in zouden gehad hebben. Toen de droppelen van de bladeren vielen, liet het reusachtige dier een licht geknor hooren, wat een innig genoegen verraadde. De jagers hoopten, dat dit het voorspel van zijn slaap zou wezen en zij bedrogen zich niet, want spoedig zagen zij dat hij het hoofd langzamerhand liet zakken; zijne ooren klapten niet meer, zijn korte staart hing roerloos en zijn snuit geraakte in een toestand van volkomen rust. De jagers hielden geen oog van hem af. Nu zagen zij zijn lichaam een weinig overzijde hellen — hij zakte tegen den boom — men hoorde een luid gekraak, gevolgd door het geraas van brekende takken, terwijl op hetzelfde oogenblik het reusachtige lichaam van den olifant zijdelings ter aarde stortte. Onmiddellijk daarna hoorden zij een dreunend gesteun, gepaard met het geraas van brekende takken en het trappen van het reusachtige dier, dat vergeefs alle moeite deed om weder op de been te komen.

De jagers bleven op den boom zitten. Duidelijk zagen zij dat de olifant gevallen en om zoo te zeggen gespietst was. Zij behoefden hunne wapenen niet te gebruiken. De strijd was van korten duur. Het pijnlijk ademen, dat den dood voorafgaat, liet zich hooren en weldra zagen zij hem sterven.

Nu klommen zij naar beneden en naderden het dier dat in de doodelijke palen lag.

Het uitsnijden van de slagtanden vorderde een arbeid van een uur. Toen nam van Dijk er een van op den schouder en Simson den anderen, terwijl Eduard en Saul zich met de geweren en andere werktuigen belastten. Zoo keerden zij naar de legerplaats terug, het doode lichaam van den olifant aan de verscheurende dieren en gieren overlatende.

Verscheidene weken waren verloopen; de toestand van den boer en zijne metgezellen was naar omstandigheden dragelijk. De jacht was vrij gelukkig geweest en allen waren vol moed. Geen wonder dat plannen op plannen gesmeed werden tot het bekomen van de dringendste behoeften. Men wilde zoodra mogelijk twee van de jagers uitrusten en hen in staat te stellen om de verwijderde nederzetting aan de Oranje-rivier te bereiken, om daar het noodigste te halen, wat Van Dijk en zijne familie behoefden. De leeuwenjager had aangeboden het waagstuk te beproeven, doch zijn voorslag werd verworpen. Men wilde hem niet alleen laten vertrekken, want zijn verlies zou voor de kleine kolonie al te gevoelig zijn, zoo hij eens niet wederkeerde; Goliath immers was ook op eene expeditie uitgegaan en niet teruggekomen. Men twistte onderling en de zendeling moest menigmaal tusschen beiden komen, want men werd wel eens driftig. Onverwachts gebeurde er iets, dat aan den strijd op eens een einde maakte.

Op zekeren dag dat Simson op zijn platform post gevat had, meende hij in verte een menschelijke gedaante te herkennen, in gezelschap van een tweede en door een viervoetig dier voorafgegaan. Hij spoedde zich naar beneden en deelde den leeuwenjager zijne ontdekking mede, welke deze bevestigd vond, want de gedaante was inmiddels nader gekomen en bleek nu een Boschjesman te zijn, die een klein meisje aan de hand had; een groote hond liep beiden vooruit en scheen den dienst van gids te verrichten. Een enkel man met een kind kon voor de gewapende mannen niet gevaarlijk zijn, en men besloot dus af te wachten, welken weg de Boschjesman zou inslaan. Het duurde niet lang of deze verscheen aan den oever van het kleine meer. Men hoorde het blaffen van een hond — en wie beschrijft de vreugde der kleine kolonie, toen zij in den zwarten man den reeds voor dood gehouden Goliath herkende? Ook den hond herkende men; het was Snok, een der twee, welke den leeuw in de verlaten kraal aangevallen hadden en zoo men meende,

door het roofdier verscheurd waren. Maar het kind, dat Goliath bij zich had! Hoe kwam hij aan dit kind, dat niemand bij zijn weten ooit gezien had? Om deze vragen te beantwoorden, moeten wij met ons verhaal wat teruggaan en den Boschjesman zijn tocht laten vertellen, hetgeen hij echter niet deed, voor hij zich met spijs en drank behoorlijk verkwikt en gesterkt had.

Het was op den tweeden dag na de ontmoeting met den jager. De Boschjesman had zijne wenken gevolgd en kon, naar zijne berekening, niet ver meer van de nederzetting verwijderd wezen, welke hij verkennen moest.

De zon was op het punt van onder te gaan. Goliath had zich in een dicht bosschage nedergelegd, ten einde eenige rust te nemen, toen hij, verschrikt door een vreemd geluid, weder opsprong en in allerijl wegliep. „T'kasi! t'kasi!" bromde hij, „kan een arme Boschjesman dan geen oogenblik slapen, zonder dat een 't gao (rivierpaard) hem verontrust?"

Twee honderd schreden van het struikgewas, waarin het gedruisch zich liet hooren, bleef hij staan en zag het gevreesde monster uit het slijkerige water te voorschijn en op hem afkomen. Onze Boschjesman wist echter al te goed, dat het rivierpaard niemand aanvalt, wanneer men het niet in den weg komt; hij draaide het dus gerust den rug toe en begaf zich weder op weg. Alvorens beklom hij echter een termietenheuvel en keek eens in het rond, om zich te vergewissen, dat er geen vijand in de nabijheid was.

Zoodra Goliath zich overtuigd had, dat buiten hem geen menschelijk wezen in den omtrek bestond, begaf hij zich weder op weg en spoedde zich langs den rivieroever voort; nog voor de nacht inviel, sloeg hij een oostelijke richting in, om het dal in zijne breedte door te trekken. Daar verliet hij den weg, ten einde zijn dorst aan een bron te lesschen. De nacht verliep zonder dat er iets, der vermelding waardig, gebeurde; ook de volgende dag ging voorbij en nog altijd ontdekte onze Goliath niets van de kenteekens, waaruit hij kon opmaken, dat hij de bedoelde nederzetting naderde. Reeds begon het weder te schemeren, toen hij plotseling stilstond, een oogenblik luisterde en voorts een onrustigen blik in het rond sloeg. De ongelukkige ontdekte ongeveer honderd schreden van zich af een reusachtigen leeuw, die hem reeds gedurende eenigen tijd gevolgd had en den nacht scheen af te wachten, om hem aan te vallen en te verscheuren. De eigenaardige list van de inboorlingen in zulke gevallen, kwam hem wonderbaarlijk te stade. Onze Boschjesman ging den leeuw in zekeren zin te gemoet, want hij sloeg den

weg in naar de rots, om een uitstekend punt van den berg te zoeken. Zoodra hij er zoo een gevonden had, liet hij zich voorzichtig langs den rand van een steile klip eenige voeten naar beneden zakken tot op een punt, waar hij staan kon. Daar gekomen zijnde, stak hij zijn muts op zijn stok, hing er zijn karos om en stak dien toen omhoog boven den rand der klip uit, wel

De bedrogen leeuw.

zorg dragende om hem nu en dan even te bewegen, ten einde den leeuw te verschalken. Deze list werd met het beste gevolg bekroond, want hij had nog niet lang gestaan, toen hij den leeuw nader hoorde sluipen. Het roofdier, den mantel voor den man houdende, deed een sprong naar zijn buit en — stortte met een vreeselijk gebrul voorover in den afgrond, waar hij zich

den kop verbrijzelde. Goliath keek hem met een triomfeerenden blik na en riep uit; „t'kathi! t'kathi!"

Zijn mondvoorraad was al sedert eenige dagen verteerd geweest. Hij had zich reeds met de bittere boonen van de zwarte goyac, den vleezigen wortel van de da'tkai of met sprinkhanen, die hij hier en daar aantrof, moeten voeden en kon van geluk spreken, als hij eens een termietenheuvel ontdekte, wiens top hij dan met zijn stok doorboorde, om de bewoners te eten. De arme kerel was dus niet weinig verheugd over zijn vangst. Hij klom van de rots af, zocht wat droog hout bijeen en stak een vuur aan. In een oogenblik was de leeuw in stukken gesneden. Terwijl een gedeelte op de gloeiende kolen braadde, legde hij het overige in dunne reepen gesneden op de struiken, ten einde het in de zon te drogen. Na recht smakelijk een stuk van den leeuw gegeten te hebben, legde hij zich tusschen het vuur en de rots neder en viel weldra in een diepen slaap.

De zon had reeds de helft van haren loop afgelegd, toen onze Boschjesman ontwaakte; tot zijn groote verbazing echter, zag hij een aantal gieren en andere roofvogels, die op de naaste boomen zijn voorraad verslonden, terwijl wilde honden het laatste vleesch van het gebeente des dooden leeuw knaagden.

Zonder hierdoor zijne gemoedrust te verliezen, zette hij zijn weg voort. In het struikgewas durfde hij echter niet binnen dringen, want hij wist niet, door welke dieren het bewoond was, en men verschalkt niet alle dagen een leeuw. Ieder oogenblik bleef hij staan, legde zich ook wel met zijn oor op den grond en luisterde met de grootste aandacht. Hij had zich niet bedrogen. Duidelijk hoorde hij klappen van een zweep en het kraken der raderen van een wagen. Na zich eenige oogenblikken bedacht te hebben, verliet hij, op het gevaar af van een rhinoceros te ontmoeten, den weg en drong het bosch in, dat deze dieren meestal tot schuilplaats dient. Onderwijl hij zich door het doornachtige bosch heen werkte, verloor hij den wagen niet uit het oog, echter zorg dragende, dat men hem niet zag. Eindelijk was hij in staat de personen te onderscheiden, die op het rijtuig gezeten waren. Hij onderscheidde duidelijk den donkerkleurigen voerman en voorts achter op den wagen een zonderlinge gedaante, die op den armen Goliath denzelfden beangstigden indruk maakte, als wijlen Robinson Crusoe op Vrijdag. Eindelijk kwam hij op het denkbeeld, om den eerwaardigen ouden man, die midden op den wagen zat en wiens hoofd met een vreemdsoortige muts bedekt was, voor een toovenaar te houden. Deze man had iets deftigs in zijn voorkomen, hetgeen, gepaard met een langen,

sneeuwitten baard en een rood kleed, in zijn oog hem iets bovennatuurlijks verleende. Op den eenen schouder van den grijsaard zat een kleine aap en op den anderen een prachtige vogel, die de lucht van zijn geschreeuw deed weêrgalmen; een aardig meisje zat aan zijne zijde. Achter hem zat het vreemdsoortig wezen, beschaduwd door een verbazend grooten hoed en gekleed zoo als hij het nooit gezien had. De arme Boschjesman zag den wagen met deze eigenaardige vracht al nader en nader komen. Er rezen allerlei gedachten bij hem op; hij dacht aan het doel van zijn tocht. Hij had op zich genomen, om naar de geroofde kinderen onderzoek te doen. De kleine Magdalena moest van denzelfden leeftijd zijn als het kind, dat daar op den wagen zat; zou hij zich ook soms in de nabijheid van de gezochte nederzetting bevinden? En moesten de kinderen van Van Dijk dan juist door inboorlingen geroofd zijn? Die oude man, die daar ginds op den wagen zat, was weliswaar geen Boschjesman, ook geen Hottentot, maar wellicht iets ergers — een toovenaar namelijk, en waarom zou zoo iemand niet zeer goed de kinderen van den boer hebben kunnen rooven? Zoo redeneerde Goliath. De man was bekeerd, maar het oude bijgeloof zat er nog in. En zoo is het met alle inboorlingen gesteld.

De wagen was nu nog maar ongeveer driehonderd schreden van hem verwijderd, toen de loop van zijne gedachten plotseling afgebroken werd. Hij hoorde namelijk niet ver van zich af een zwaar gesnork en ontdekte weldra een reusachtigen rhinoceros, die in diepen slaap scheen te liggen. Zijn eerste gedachte was, onmiddellijk de vlucht te nemen, maar bijna op hetzelfde oogenblik schoot hem iets te binnen, dat hem bewoog te blijven waar hij was.

Het voertuig, met zes ossen bespannen, naderde inmiddels al meer en meer; op het oogenblik, dat het tegenover den slapenden rhinoceros gekomen was, ging de Boschjesman tot de uitvoering van het stoute plan over, dat hem straks in onbestemde trekken voor den geest gezweefd had. Hij voorzag zich van een steen en wierp dien met kracht naar den slapenden rhinoceros. Deze sprong verschrikt op, ontdekte den Boschjesman en rende op hem aan. Goliath echter, die dit voorzien had, was fluks op zijde gesprongen en in korter tijd dan dit verhaald kan worden, achter den wagen. De rhinoceros, op zijne beurt door dit nooit geziene voorwerp ontsteld, zag van de vervolging af en verdween in het bosch, doch niet voor dat hij de ossen, die den wagen trokken, in wanorde gebracht en bang gemaakt had, zoodat zij zich op hol begaven en den wagen omverwierpen en verbrijzelden.

Onverwachte aanval van den Boschjesman.

De vermeende toovenaar en zijn gezelschap werden van de bank geslingerd, de ossen braken de strengen en namen de vlucht. In de heerschende verwarring maakte Goliath zich van het meisje meester en terwijl de oude man en zijn volk naar de oorzaak van dit ongeluk onderzoek deden, was hij reeds een eind weg en in de wildernis uit aller oog verdwenen.

Het eerste wat de Boschjesman deed, was, dat hij het geroofde kind op eene plaats bracht, waar hij voor ontdekking veilig was. Toen het roepen en zoeken eindelijk opgehouden had, verliet hij zijne schuilplaats, nam het kind op den arm en zette zijn weg voort.

Het kleine meisje was doodelijk verschrikt. Zij noemde zich Truitje, en was niet ouder dan tien of elf jaren. Toen hij het kind genoegzaam gerust gesteld had, deed hij alle moeite om uit haar te krijgen, wie toch eigenlijk de vermeende toovenaar en zijn gezelschap waren.

Het kind wist hem echter weinig te vertellen. Zoo lang haar heugde, had zij met haren vader, een wijs en geleerd man, in een schoone nederzetting, onder zorgvuldig verpleegde huisdieren, tamme tijgerkatten en vreedzame Boschjesmannen geleefd, hetgeen ten deele zeer zonderling klonk. Zij verhaalde, dat zij ook nog een broeder had, van wien zij veel hield, terwijl haar vader op bergen en in wouden naar zeldzame voorwerpen en merkwaardigheden zocht. Truitje zelve was in vele opzichten zeer ervaren: zij noemde boomen, bloemen en planten bij name, sprak van insecten, wormen en velerlei dieren, als had zij haar geheele leven onder deze schepsels doorgebracht, zoodat de oude Boschjesman van lieverlede bang begon te worden voor een kind, dat praatte zooals hij den heer Marcus of den heer Jansen wel eens had hooren spreken. Aanvankelijk kwam het denkbeeld bij hem op, om het kind aan haar lot over te laten en het hazenpad te kiezen; doch wat zou in dat geval van het arme schepsel worden? Eindelijk besloot hij het meisje bij zijn meester te brengen, die het best weten zou wat met haar aan te vangen. Zoo gezegd zoo gedaan. Toen hij een eind op weg was, maakte hij allen spoed om de kraal te bereiken, want zijn angst over het geroofde kind nam toe met elken stap en met elk woord dat Truitje sprak.

Zoo ging of liever liep hij dag en nacht verder. Hij werd daarbij meer door zijn instinct dan door de teekens geleid, welke hij hier en daar zelf gemaakt had. Reeds onder weg had hij gelegenheid op te merken, welke verwoestingen de sprinkhanen aangericht hadden, en hoe meer hij de oude kraal náderde, des te erger zag het er uit. In de onmiddellijke nabijheid van de kraal was de geheele omtrek een tafereel van verwoesting.

De velden waren als afgemaaid; afgeknaagde beenderen bewezen, dat roofdieren hier huis gehouden hadden; de gebouwen waren ten deele vervallen en Goliath had eenige moeite om den ingang tot de kraal te vinden, waarin hij een zacht gekerm meende te hooren. Hij trad binnen. Wat hij zag vermeerderde zijne ontroering. Daar lagen verscheurde lijken van jakhalzen, een eind verder een van de beide honden, en onder den schoorsteen een doode leeuw. Overal zag hij pijlen. Wat was er gebeurd? Was de kraal door menschen en wilde dieren overvallen, gelijktijdig met de komst der sprinkhanen? De arme Goliath liep radeloos op en neêr en stapte eindelijk de voormalige voorraadkamer binnen, waarin hij nog altijd een zacht gekreun hoorde. Welk een vreugde voor den Boschjesman, toen hem de tweede hond van zijn meester te gemoet hinkte. Goliath kende de schranderheid van dit dier en begreep onmiddellijk dat het hem tot wegwijzer zou kunnen dienen.

Het dier had zware wonden bekomen. Goliath verbond die zoo goed mogelijk en daar hij zich met het uitgeputte kind en den gewonden hond niet dadelijk weder op weg begeven kon, bleef hij voorloopig in het verlaten huis. Daarna maakte hij zich op weg om den omtrek te verkennen. Weldra vond hij sporen van paardenhoeven en hier en daar van wagens; eindelijk ontdekte hij ook de teekens, die Simson achter gelaten had. Dit gaf Goliath weder moed; met behulp van den trouwen hond hoopte hij zijn meester te zullen vinden. Op dit oogenblik was zijn toestand echter niet benijdenswaardig.

Hoewel de hier gevonden levensmiddelen minstens voor veertien dagen toereikend waren, wilde het met de genezing van den hond echter niet vooruit. Daarbij was het meisje voor hem een zware last geworden. Hij had het kind beloofd, dat hij het naar de groote nederzetting zou brengen, waarheen haar vader op weg was, toen de Boschjesman zijn overijlden aanval waagde. Eindelijk wist hij geen raad meer, en begaf hij zich weder op reis naar zijn meester, wien hij met behulp van den hond eindelijk vond. De arme kerel was eenige weken afwezig geweest en had van de verlaten kraal tot aan de kleine kolonie op den nwanaboom, veertien dagen besteed. Natuurlijk had hij met het kind maar zeer langzaam kunnen vorderen.

TWAALFDE HOOFDSTUK.

TOCHT NAAR DE GEHEIMZINNIGE NEDERZETTING „ONDER HET KRUIS".

TRUITJE. — DE BOER BESLUIT OM TRUITJE WEDER ZOO SPOEDIG MOGELIJK BIJ HAREN VADER TE BRENGEN. — HET KIND HERKENT HET GEVONDEN KRUISJE. — GEVOLGTREKKINGEN. — MEN VOELT HET GEMIS VAN PAARDEN EN DOET EENE POGING OM QUAGGA'S AF TE RICHTEN. — EENE JACHTPARTIJ. — DE ONWELKOME GASTEN. — MEN VERTREKT NAAR DE GEHEIMZINNIGE NEDERZETTING.

Sedert den avond, waarop Goliath terug gekomen was, had men zich nog niet tot een gemeenschappelijk onderhoud vereenigd. De kleine kolonie, die nu met twee leden vermeerderd was, vereischte dubbele zorg. Vooral gaf Truitje den boer veel stof tot nadenken. Truitje was natuurlijk den Boschjesman niet zonder tegenzin gevolgd; het kind was oud genoeg om in te zien, dat de man haar weliswaar had willen laten loopen, maar dat zij in dit geval omgekomen zou zijn, daar zulk een tocht alleen voor een Boschjesman mogelijk was. Dikwijls had de goedhartige Boschjesman de kleine meid uren achtereen op zijne armen gedragen en haar vriendelijk toegesproken, zoodat zij eindelijk van hem was gaan houden. Zoo als gezegd is, had de oude jongen haar beloofd, dat hij haar naar de groote nederzetting van de Oranje-rivier brengen zou.

Nu had hij haar in plaats daarvan naar zijn meester gebracht. Wel is waar, was zij daar goed ontvangen en men beloofde haar ook hier, dat men alle moeite zou doen om haren vader te vinden; maar het kind was met dat al geroofd en misleid.

Dit maakte, zoo als gezegd is, den boer nadenkend. De onvoorzichtige Goliath had hem een kind gebracht, dat hij tot elken prijs weder terug brengen moest. Hij had immers eenmaal zelf gevoeld, hoe smartelijk het verlies van een kind is! Maar er was nog iets gebeurd, dat den boer diep trof: Truitje en de kleine Maria waren ongeveer van denzelfden leeftijd en begonnen al spoedig veel van elkander te houden. Zij waren

weldra den geheelen dag bijeen. Zoo gebeurde het dat Truitje op zekeren avond, toen de kinderen ter ruste gebracht zouden worden, het gevonden kruisje aan den hals van haar nieuwe vriendin ontdekte. Zoodra de kleine vreemdelinge dit zag, zeide zij: „mijne zuster te huis bezit ook zulk een kleinood!" — De oude Totty had dit gehoord en het den volgenden morgen aan haren meester verhaald.

De boer stond verstomd. — Was Goliath waarlijk in de nabijheid van de gezochte nederzetting geweest, waar zich wellicht zijne kinderen bevonden, dan was de roof van Truitje schier een besturing van den Hemel! Het spreekt van zelve, dat hij het kind onmiddellijk begon te ondervragen, maar het wist niet veel meer te vertellen dan wij reeds weten: dat zij eene zuster had bijna van haren leeftijd en ook nog een broeder, een fikschen knaap, schrander en een goed jager, zoodat hij door de naburige wilde stammen reeds de opvolger van den slimmen toovenaar — onder dien naam was de vader bekend — genoemd werd. Van Dijk bragt nu het gesprek op het onderwerp, dat hem boven alles ter harte ging en vernam van haar, dat het zustertje zoolang haar heugde een kruisje om den hals droeg, gelijk aan dat van Maria. Zij zelve had nooit zulk een kleinood bezeten. Wel had haar wilde broeder haar op den dag van het vertrek met den vader, met zulk een kruisje willen versieren; doch op de vraag van den boer, of deze of haar zustertje dat ook verloren hadden, wist het kind niets te antwoorden.

Dit alles had den boer veel te denken gegeven. Hij zag in dat een tocht naar de nederzetting „onder het kruis" — zooals de heer Jansen haar altijd noemde — volstrekt noodig was: maar hoe aan dit plan gevolg zou gegeven worden, zag hij niet in. Den tocht te voet te ondernemen, was te dwaas om van te spreken en paarden bezat hij niet. Ja, paarden, paarden, — wat zou de man niet voor een paard gegeven hebben! Met drie paar olifantstanden had hij ze niet te duur betaald! En de olifantenjacht, die aanvankelijk zoo veel beloofde, hing geheel af van het bezit van eenige paarden; want wat hij tot nu toe had verkregen, was geheel toevallig geweest. Men vindt niet dagelijks een strijdlustigen rhinoceros, een dooden olifant of eene gelegenheid, om zulk een kolossus in scherp gepunte palen te laten vallen. Maar als zij paarden konden krijgen, zoodat zij dit wild niet te voet behoefden te vervolgen, — ja, dan zou het voordeel aanzienlijk kunnen worden, want zij zagen tegenwoordig bijna dagelijks olifanten, soms in troepen van weinig minder dan honderd stuks. Het hielp hun nu weinig,

dat zij goede schutters waren. De olifanten, die nog geen kennis met het schietgeweer gemaakt hadden, verschenen in grooten getale en regelmatig op zekere plaatsen; doch de enkele schoten van de jagers deerden hen niets en deze zagen tot hun groot verdriet, dat de reusachtige dieren na het vallen van een schot op hun gemak wegliepen. Met de schitterende vooruitzichten, die hem zoo gelukkig gemaakt hadden, zag het er dus nog slecht uit, zoo hij geen raad wist te schaffen. Zonder paarden, redeneerde hij, zou hij in deze wildernis zijn tijd maar verspillen.

Op zekeren morgen, dat hij zich in de nabijheid van het kleine meer ophield, zag hij op de vlakte een troep vlugge dieren, die een voor een achter elkander !oopende, het water naderden. Er waren er ongeveer vijftig; zij hadden den vorm van kleine paarden en liepen met eene orde, als of zij onder de leiding van een aanvoerder stonden. Zij behoorden tot een soort van zebra's, quagga's genaamd.

Tot dusverre hadden Van Dijk en zijne makkers geen werk van de quagga's gemaakt. Zij wisten, dat het gele, olieachtige vleesch van deze dieren niet deugt tot voeding en dat hunne huid van zeer geringe waarde is.

Iederen avond hadden de quagga's aan het kleine meer hun dorst komen lesschen, zonder dat iemand er acht op geslagen had. Maar plotseling kwam de boer op een denkbeeld, dat hem meer prijs op de quagga's deed stellen.

„Zou men niet," zeide hij tot zijn volk, „een aantal van die dieren kunnen vangen en dresseeren? En zoo dat gelukte, zou men zich van hen dan niet op de olifantenjacht kunnen bedienen evenals van paarden? En vooral, zouden wij alsdan niet zeer spoedig den lang gewenschten tocht kunnen ondernemen naar de geheimzinnige nederzetting?"

Een halve minuut nadenken was genoeg, om deze drie vragen bevestigend te beantwoorden. Het africhten van quagga's kwam niemand onmogelijk voor. Maar nu volgde de groote vraag: hoe zou men een genoegzaam aantal van deze dieren vangen?

De jager Saul gaf als middel daartoe het zoogenaamde teekenen op. Dit geschiedt in dier voege: men schiet het dier een kogel door het bovenste gedeelte van den hals in de nabijheid van den schoft. Op deze wijze kan men den quagga vellen en vangen. Als de kogel goed getroffen heeft, is de wond niet doodelijk; het dier herstelt spoedig en kan dan met geringe moeite afgericht worden, hoewel zijn moed gewoonlijk alsdan gebroken is. Het wordt nooit weder wat het vroeger was.

Eduard vond deze wijze van vangen wreed. Hoevele quagga's zou men niet doodschieten, voor men er een op de rechte plaats trof? Bovendien zou dit te veel kruit en lood kosten. Waarom zou men de dieren niet liever met strikken vangen? De leeuwenjager was echter tegen dit voorstel, op grond, dat men daardoor mogelijk één exemplaar zou krijgen, namelijk het eerste van den troep, maar meer niet; want zoodra de volgenden hunnen aanvoerder zagen vallen, zouden zij stellig rechtsomkeert maken en vooreerst niet meer aan het meer terugkomen. En waar zou men dan strikken leggen om een tweeden te vangen?

Nu kwam Goliath met een plan voor den dag. Hij sloeg een valkuil voor, de gewone wijze, waarop de Boschjesmannen grof wild vangen. De man wist zeer goed hoe hij zulk een kuil maken moest en wilde reeds den volgenden nacht eene proef nemen. Zekere omstandigheid begunstigde hun voornemen. De quagga's waren telkens op een bepaalde plaats te water gegaan en hadden dit op een andere weder verlaten. Dit was natuurlijk toeval en had zijn grond in den aard van het terrein. Zij bereikten namelijk het water door den meer genoemden hollen weg en waadden, zoodra zij gedronken hadden, eenige schreden ver langs den ondiepen oever, om dan op een tweede, schuin oploopende plaats het water te verlaten. Wanneer men nu op dit laatste punt een kuil groef en dan de quagga's, zoodra zij het water verlaten hadden, plotseling verschrikte en in de richting van den kuil joeg, kon het niet missen of er moesten er eenige invallen.

Zoo gezegd zoo gedaan. De zon was op het punt van onder te gaan en men overlegde aanvankelijk, of het niet doelmatiger ware tot den volgenden morgen met het graven van een kuil te wachten; doch de Boschjesman meende, dat het beter was op staanden voet te beginnen. Hij vreesde dat men anders niet tijdig genoeg klaar zou komen. Het was toch geen geringe onderneming een kuil te maken, groot genoeg om minstens een half dozijn quagga's te bergen. En dan moest de uitgegraven aarde nog verwijderd worden; men moest nog hout gereed maken, om den kuil te bedekken en dit moest zóó geschieden, dat de slimme dieren niets merkten. Dit een en ander vorderde veel tijd en moest geschied zijn voor de quagga's kwamen. Verschenen zij, voor en aleer alle sporen van het volbrachte werk uit den weg geruimd waren, dan namen zij stellig onmiddellijk de vlucht, om wellicht nooit terug te komen. Gelukkig was men in het bezit van spaden en andere werktuigen, zoodat alle man aan het werk kon gaan. Men haalde dus manden om de uitgegraven

aarde onmiddellijk te verwijderen en op zekere plaats in het water te werpen.

De grond was gelukkig vrij los, zoodat de kuil tegen den volgenden morgen volkomen breed en diep genoeg was. Men voorzag hem van een lichte bedekking, die ten overvloede met gras en biezen bestrooid werd; terwijl men zorg droeg, ook op het terrein in den omtrek gras en biezen in het rond te werpen.

Ieder nam nu een weinig rust en gebruikte onderwijl in alle haast een ontbijt. Zoodra dit afgeloopen was, werden de posten bezet. Saul, Eduard en Goliath plaatsten zich zoo, dat zij de quagga's in de richting van de groeve konden drijven, zoodra het daartoe gunstige oogenblik zou gekomen zijn. Van Dijk had een zoodanig punt gekozen, waar hij al de bewegingen der quagga's waarnemen en aan de anderen een teeken geven kon, wanneer zij voor den dag komen en de kudde in verwarring brengen moesten.

Het plan was, zooals van achteren bleek, goed beraamd. De troep kwam even als op de vorige dagen in den ganzenmarsch over de vlakte. Van Dijk gaf het afgesproken teeken en elk hield zich nu doodstil.

De quagga's, die niets gemerkt hadden, kwamen door den hollen weg, begaven zich te water en dronken, waarna zij zich begonnen te verwijderen langs het pad, op hetwelk de kuil gegraven was. Zoodra de eerste quagga den oever beklommen en het hier en daar gestrooide gras en de biezen gezien had, begon hij sterk te snuiven en scheen bijna lust te gevoelen, om te keeren. Maar juist op dit oogenblik hoorde men den slag van het lange geweer, gevolgd door het geknal van de beide andere, links en rechts, terwijl Goliath van eene derde zijde zoo hard mogelijk schreeuwde.

Zoodra de quagga's dit vreemde gedruisch achter zich hoorden, stoven zij, hinnikend van schrik, den oever op, en galoppeerallen in de richting van den bedekten kuil.

Daar hoorde men plotseling een verward geraas — het breken van stokken — het getrappel van hoeven — het dof geluid van zware, op elkander vallende lichamen en een woest gesnuif. Men zag enkele quagga's vervaarlijke sprongen doen, alsof zij over den kuil heen wilden zetten. Anderen steigerden, keerden om en galoppeerden weder in het meer; nog anderen drongen in het kreupelhout en ontkwamen op deze wijze. De meesten keerden echter terug en namen de vlucht door den hollen weg. Binnen twee à drie minuten was er geen enkele meer te zien. De jagers dachten dat zij allen ontkomen waren, doch

Van Dijk, die op eene verhevenheid stond, zag de snuiten van enkele quagga's boven den rand van den kuil uitsteken. Toen men dien genaderd was, zag men tot zijn groote blijdschap niet minder dan acht volwassen quagga's in den kuil — genoeg om de geheele kolonie te voorzien.

Binnen minder dan veertien dagen na deze gelukkige vangst waren vier quagga's genoegzaam gedresseerd, om naar den toom te luisteren. Natuurlijk ontbrak het in den beginne niet aan slaan, steigeren en bijten; maar zoowel de Boschjesman als Simson waren in het africhten van paarden zeer bedreven en wisten de quagga's al zeer spoedig bruikbaar te maken.

Reeds bij de eerste gelegenheid, dat men deze dieren voor de olifantenjacht gebruikte, bewezen zij juist den dienst, welken men van hen verwachtte. Even als gewoonlijk, zette de olifant het onmiddellijk op een loopen, zoodra hij het eerste schot ontvangen had, doch de ruiters waren nu in staat hem in het oog te houden en te volgen. Zoodra de olifant merkte, dat zijne vervolgers in staat waren hem bij te houden, keerde hij zich om en hield stand. De jagers hadden daardoor gelegenheid, hem den eenen kogel voor den ander na, toe te zenden, totdat hij eindelijk viel. Niemand was blijder dan Van Dijk. Zijn moed herleefde; ook het oude plan om de geheimzinnige nederzetting op te zoeken, was weder uitvoerbaar geworden.

Men besloot nu den volgenden dag een algemeene jachtpartij te ondernemen, die tevens gelegenheid zou geven om het verder gelegen land in het noordwesten te verkennen. Men nam zoo veel leeftocht mede, dat men eenige dagen kon uitblijven. Hierdoor zou het nu blijken, in hoe verre de quagga's geschikt waren, om tot een tocht naar de nederzetting „onder het kruis" te dienen.

De jagers begaven zich dus den volgenden morgen vol moed op weg. Zij waren met hun vieren. Vooraan reden Van Dijk en Saul; Eduard en Goliath volgden. Zij waren overeengekomen, om voor dien dag niet verder te rijden dan tot aan het bosch, 't welk de vlakte begrensde en waaruit de quagga's aan het meer gekomen waren. Hoe verder zij reden, hoe woester het voorkomen van het land werd. Intusschen zette het woud met zijn eeuwenheugende boomen den jagers weldra een grens en men had reeds besloten terug te keeren, toen de Boschjesman eene opening ontdekte, die een gebaande weg scheen te zijn. Alleen reusachtige dieren konden door bestendig heen en weder te gaan, zulk een weg gebaand hebben. Men volgde het pad en geraakte midden in het woud op een met gras begroeide

vlakte, op welke een Kaapsch hert met liervormig gekroonde hoornen weidde. Zoodra het hert de jagers gewaar werd, keek het schuw op, terwijl het zijn ongeveer vijftien duim langen staart, die aan het einde van een kwast zwart haar voorzien was, heen en weder bewoog. Zulk een hert weegt niet zelden vijf honderd, soms zeven honderd pond en wordt soms zoo vet, dat het slechts met moeite en niet lang loopen kan. Daarom waagt het zich ook zelden op de vlakte. Toen de jagers naderden, verwijderde het zich onmiddellijk. De ruiters volgden het op kleinen afstand in een lichten draf; doch weldra kwam de antilope in het hout uit het gezicht en zij hadden het bijna verloren. Het bosch werd evenwel iets verder op lichter, zoodat Eduard het onder het schot kreeg. Hij nam het geweer van den schouder, zette zijn quagga aan en joeg het hert een kogel in het lijf onder het schouderblad. Het viel, de jagers maakten het verder af en weldra roosterde men een sappig stuk aan een spitsen paal, dien de jagers in den grond gestoken hadden.

Onderwijl zij nog bezig waren zich met dezen smakelijken maaltijd te versterken, hoorden zij in de richting, waar het hout door eene strook laag, moerassig land begrensd werd, een geluid, alsof struiken en takken gebroken en vertreden werden. Nauwelijks waren de jagers opgesprongen, toen zij aan de linkerzijde, ongeveer vijfhonderd schreden van de plaats waar zij zich bevonden, den reusachtigen kop van een keitloa (witten rhinoceros) uit het struikgewas zagen te voorschijn komen. Allen spoedden zich naar hunne quagga's; Saul was de eerste die zijn quagga aanzette en naar het zeldzame wild rende. De anderen volgden hem dwars door de doornige struiken, totdat zij op een vrije plek kwamen, waar zij zich tegenover het reusachtige dier bevonden. Het nam onmiddellijk in een sterken draf de vlucht. De leeuwenjager zat het echter kort op de hielen en joeg het op twintig schreden afstands een kogel in het lijf, die echter niet doodelijk was. De rhinoceros keerde zich nu om en maakte zich gereed de jagers aan te vallen. Op dit tijdstip was Eduard ook genaderd en bracht het door een goed gemikt schot een zware wonde in den schouder toe. Onmiddellijk daarna werd het door een moerassige plek verhinderd, zijne vlucht voort te zetten. Nu volgde een algemeen salvo, doch er werden niet minder dan acht kogels gevorderd, voor het dier viel en met den krijschenden schreeuw, dien de rhinoceros altijd in zijn doodstrijd hooren laat, stierf.

Saul was bij uitstek in zijn schik. Hij verhaalde, dat dit de tweede rhinoceros was, dien hij geschoten had. De jagers over-

legden nu, of zij in dezelfde richting zouden voorttrekken of niet, toen Goliath de zaak in eens besliste door de mededeeling,

Jacht op den keitloa.

dat hij, in weerwil van de schemering, zeer versche sporen van olifanten ontdekt had. De jagers deden nu een nauwkeuriger onderzoek. Ja, er was geen twijfel aan, hier waren olifanten geweest en het duurde niet lang, of men ontdekte een betreden weg, die op eene bron uitliep, welke zij later de olifantsbron noemden.

Op deze bron liepen honderde olifantspaden, even als zoo vele stralen van een cirkel uit. Het was een jachtgrond, zooals de jagers er nog nooit een gezien hadden. Zij behoefden ook niet lang op het wild te wachten. Weldra naderde een troep het water, waarin zij al spoedig de voorsten hoorden rond waden en plassen. Dat was een schoon vooruitzicht tegen den volgenden morgen. Reeds was dan ook voor het aanbreken van den dag alles op de been, om de sporen der olifanten, die in den afgeloopen nacht uit de bron gedronken hadden, te bezichtigen. Men kon aannemen dat minstens een zestig dezer reusachtige dieren aan de bron geweest waren. Er was een

olifant onder, wiens spoor ongeveer twee voet middellijn had. De jagers volgden dit en bereikten na verloop van een uur een dicht bosch, waar hun wild van den weg afgeweken was, om eenige boomen te vernielen en den grond met zijne tanden om te woelen. De grond waarop zij zich bevonden, was een soort van heuvel, waar zij een heerlijk uitzicht op een gedeelte van de Bamangwato-bergketen hadden. In deze richting stonden schoone, vrij dikke boomen, maar toch niet zwaar genoeg om de kracht der olifanten te weêrstaan. Zij hadden bijna van iederen boom de helft van de takken afgebroken en schier om de honderd schreden vonden de jagers boomen, die half uit den grond gerukt of half afgebroken waren. Ja, zij zagen op zekere plaats verschillende boomen omgekeerd staan, zoodat de takken op den grond rustten en de wortels omhoog staken. De olifant, wiens spoor zij volgden, had hier vertoefd en een grooten boom geheel kaal gegeten. Eindelijk kwamen zij op een terrein, waar zoovele sporen door elkander liepen, dat alle pogingen om het tot dusver gevolgde terug te vinden, vruchteloos waren, zoodat de jagers na vele nuttelooze pogingen van de vervolging moesten afzien.

De leeuwenjager was hierover in het geheel niet verwonderd. Hij kende bij ondervinding al de teleurstellingen, die de jacht op zulk wild nu en dan oplevert. Volgens zijn oordeel was het zeer mogelijk dat er geheele dagen verliepen, voor zij een olifant vonden. Men besloot dus dat Eduard met den Boschjesman terug zou keeren, om de achtergeblevenen gerust te stellen, in geval de anderen den derden dag niet terug mochten zijn, zoo als afgesproken was. Den volgenden morgen begaven beiden zich dan ook op weg, ten einde tijdig te huis te zijn.

Van Dijk en Saul trokken echter verder, doch kregen dien geheelen dag geen olifant in het gezicht. Men besloot nu een nacht bij de bron op de loer te gaan staan, ten einde te beproeven of men er alsdan niet een zoude kunnen schieten. Zoo gezegd zoo gedaan. Men groef een gat om er zich in te verbergen en kroop er even na zonsondergang in. Nog geen twee uren hadden zij zoo gezeten, toen zij het gewone rommelende geluid hoorden, dat de komst der olifanten aankondigt. Men zag eenigen zich te water begeven en geen vijftig schreden van de jagers hun dorst lesschen. Zij naderden evenwel zoo zacht, dat men zou gedacht hebben dat het sjakals waren.

Nu richtte Saul zich voorzichtig overeind en zag twee reusachtige mannetjes-olifanten als een paar torens vlak voor zich staan. De jagers bedachten zich niet lang. Beiden mikten lang en goed voor zij vuur gaven. Hunne kogels troffen juist de

plek bij den schouder, waarop zij de trompen hunner geweren gericht hadden. De olifanten keerden zich om, onder het slaken van een schellen kreet, en kozen in verschillende richtingen het hazenpad.

Vroeg in den morgen van den volgenden dag vervolgden zij de zwaar gewonde dieren. Bloedsporen wezen hun den weg en na een korten marsch bereikten Saul en Van Dijk een poel, waarin de olifanten stonden en het water stroomsgewijze over hun bloedende schouderbladen lieten loopen. Ongeveer dertig schreden van de plek waar men was blijven staan, bevonden zich eenige mimosa's. Terwijl Saul een dezer boomen beklom, verborg Van Dijk zich achter eenige termieten-heuvels en bijna gelijktijdig troffen twee goed gerichte schoten de verraste dieren.

Zij vielen beiden, en op het oogenblik dat de voorste zich weder wilde oprichten, velde een derde kogel hem voor goed ter neder. De jagers naderden nu en vonden dat de buit de moeite waard was. Vier zware tanden waren het loon voor hunne moeite. Men verborg den schat op eene plaats, waar men ze gemakkelijk kon terug vinden en begaf zich nu huiswaarts. Daar zij gedurende vier dagen her- en derwaarts geloopen hadden, sloegen zij den kortsten weg naar hunne legerplaats in, welke zij kort na zonsondergang bereikten. Hier hoorden zij tot hun groote verwondering, dat men noch Eduard, noch Goliath gezien had. De eerste had zich door zijn drift voor de jacht laten verleiden.

Hij was een hartstochtelijk jager en voorzag de keuken gewoonlijk van vleesch, waartoe hij bij voorkeur jacht op antilopen maakte. Hij had nog geen gelegenheid gehad om op de soort antilopen, die men eland of cunna noemt, jacht te maken en was dus zeer verheugd, toen hij op den weg naar huis er eindelijk eens een in het gezicht kreeg. Hij gunde zich nauwelijks den tijd afscheid van Goliath te nemen. „Ik volg u binnen een paar uren," riep hij dezen toe, onderwijl zijn quagga aanzettende. Toen hij een eind ver gereden had, ontdekte hij dat er een geheele troep eland-antilopen graasde, terwijl verder op nog eenige herten zichtbaar werden.

Er was geen bosch of eenig verheven voorwerp aanwezig, waarachter een vos zich had kunnen verbergen. Eduard begreep dus onmiddellijk, dat de elanden niet ongemerkt te naderen waren. Doch hoewel hij deze dieren nooit gejaagd had, was hij desniettemin met hunne eigenschappen goed bekend en wist hoe men het moest aanleggen. Hij wist ook dat een oud paard hen kon inhalen en dat het voor zijn quagga een spel was. Als hij

nu het wild, dat hij op het oog had, maar zoo nabij kon komen, dat dit niet veel op hem vooruit had, dan was het zoo goed als zeker, dat hij er een in zijne macht kreeg. Daarentegen moest hij zorgen, dat de elanden hem niet al te vroeg in het oog kregen en zoo gelegenheid hadden hem te ontkomen. Eduard was een schrander, voorzichtig jager. In plaats van rechtuit naar de elanden te rijden, maakte hij een verren omweg, totdat hij den troep tusschen zich en de hoogte had. Toen hij zoover gekomen was, reed hij er recht op aan. Hij zat daarbij niet rechtop in den zadel, maar voorover gebogen, zoodat zijn borst bijna den schoft van den quagga raakte. Hij deed dit om de elanden te misleiden, die anders een vijand in hem zouden herkend hebben. Nu stonden zij een poos nieuwsgierig naar zijn quagga te kijken; ja, zij lieten den jager tot op een afstand van vijfhonderd schreden naderen, alvorens zij in hun zwaren galop de vlucht namen.

Nu richtte Eduard zich op, zette zijn quagga aan en volgde den troep in galop. Zijn doel was, om maar een van de mannetjes dood te jagen, terwijl de anderen dan mochten wegloopen. De uitvoering van dit plan werd daardoor gemakkelijker, dat kort daarna de zwaarste en vetste der elanden een zijweg insloeg, alsof het op deze wijze beter dacht te ontkomen, terwijl de overigen rechtuit bleven loopen.

Bijna een half uur duurde deze jacht. De roodachtig bruine kleur van den eland was in een grijsblauwe veranderd; het speeksel vloeide hem in lange draden uit den bek en schuim bedekte zijn breede borst; tranen rolden uit de groote oogen en zijn galop ging weldra in een moeilijken draf over. Hij zag duidelijk dat het dier uitgeput was. Nog eenige weinige minuten en de quagga had hem ingehaald. Plotseling stond de eland, ziende dat loopen hem niet meer baten kon, wanhopig stil en stelde zich tegen zijn vervolger te weer.

Eduard was een echte jager, noch voorbarig, noch verspillend. Hij wist, dat hij iets beters doen kon dan het dier onmiddellijk te dooden. Het was nu geheel in zijne macht en kon als een tamme koe gedreven worden waar hij wilde. Had hij het op staanden voet dood geschoten, dan had hij er weinig of niet aan gehad. Medenemen kon hij het niet en zoo hij het moest laten liggen, totdat hij het kon laten halen, dan zouden de hyena's het hoogst waarschijnlijk in dien tusschentijd tot het gebeente toe afgeknaagd hebben.

Zonder dus een schot te doen dwong hij het dier om te keeren en dreef het voorts in de richting van de hoogte voor zich uit.

Eduard wenschte zich geluk dat zijn plan zoo goed slaagde. Hij verheugde zich reeds als hij dacht, hoe verrast men te huis zou zijn, wanneer men hem daar met zulk een voortreffelijk stuk wild zag aankomen; en dat het gelukken zou den eland zoo ver te drijven, scheen buiten allen twijfel.

De jager was nog maar enkele schreden van den rand der hoogte verwijderd, toen een geluid zijn oor bereikte, evenals of eene kudde zware dieren door de kloof op hem afkwam.

Hij zette zijn quagga aan, om den rand te bereiken, ten einde een blik in den hollen weg te kunnen slaan. Voor hij echter zoo ver komen kon, zag hij tot zijne verbazing den eland weder in galop wegvluchten en eene poging wagen om hem op de vlakte voorbij te komen. Oogenschijnlijk was het dier door iets, wat het in den hollen weg ontdekt had, opnieuw verschrikt, zoodat het liever zijn ouden vijand het spits wilde bieden, dan met den nieuwen kennis maken. Eduard sloeg er nu verder geen acht op. Hij kon het immers later weder inhalen. Eerst moest hij echter weten, wat het dier bewogen had, om te keeren. Derhalve reed hij verder tot den ingang van de kloof. Het geraas van hoeven, dat hij hoorde, was een bewijs, dat het geen leeuwen waren, welke den eland zulk een schrik hadden aangejaagd.

Binnen weinige minuten geraakte hij op eene plek, waar hij de vlakte overzien kon. De dieren, welke al dat geraas veroorzaakt hadden, waren inmiddels nader gekomen en hij zag niets anders voor zich dan een troep quagga's. Deze belemmering van zijne jacht kwam hem volstrekt niet gelegen. Waren het eetbare dieren geweest, dan had hij er een geschoten. Hij keerde zich dus om en zette den eland weder na.

Op dit oogenblik waren de quagga's, omtrent vijftig stuks, de een na den ander uit den hollen weg gekomen. Allen stonden voor een oogenblik als verbijsterd en renden weg, totdat de geheele kudde in een lange rij over de vlakte rende onder haar luid geschreeuw: kwa-a-g.

Eduard had wel meer kudden quagga's gezien; doch deze troep trok inzonderheid zijne aandacht, toen hij zag dat twee dezer dieren gekorte staarten hadden. Hij herkende in hen de jonge quagga's, die mede in den kuil gevangen en later weder in vrijheid gesteld waren. Goliath had hun uit de grap het haar van de staarten afgesneden alvorens ze te laten loopen. De schrik, dien de quagga's aan den dag legden en het koddige voorkomen der twee met de gekorte staarten, stemden den jongen jager tot vroolijkheid.

Daar de quagga's dezelfde richting insloegen, welke de eland gekozen had, hadden zij een en denzelfden weg en hij galoppeerde dientengevolge dicht achter hen. Hij wilde tegelijk eens zien, in hoeverre een quagga met een man op zijn rug tegen anderen, zonder ruiter, loopen konde. De quagga van Eduard vloog als de wind. Het was alsof het dier begreep dat zijne eer op het spel stond en het naderde de wilde quagga's meer en meer. De minder vlugge eland was spoedig ingehaald en daar het ter zijde afweek, voorbij gerend. Hij bleef staan. De quagga's renden hem voorbij. Binnen weinige minuten hadden zij den eland een goed eind achter zich en nog altijd stoven zij vooruit.

Wat had Eduard voor? Wilde hij den eland laten loopen? Was deze wedren belangrijker voor hem?

Zoodra de eland ingehaald was, had Eduard halt willen maken en haalde dus den teugel aan. Doch tot zijn verbazing nam de quagga het gebit tusschen de tanden, trok de ooren in en galoppeerde altijd maar verder. Eduard deed nu zijn best om den quagga op zij te trekken en deed dit ongelukkig zoo hard, dat de teugel brak.

Natuurlijk was het dier nu niet te stuiten, en weldra was het duidelijk dat het zijne makkers gezelschap wenschte te houden.

Aanvankelijk telde Eduard het breken van den teugel niet veel. Hij was een goed ruiter en had dus geen teugel noodig om vast te blijven zitten. Hij hoopte dat zijn dier weldra tot staan zou komen, dan, dacht hij, zou hij den teugel wel weder kunnen herstellen.

Maar in plaats van langzamer te loopen, rende de quagga met dezelfde snelheid voort, de wilde quagga's achterna. Deze zagen den jager achter zich en ofschoon hun oude kameraad wel wist wie zij waren, zoo waren zij toch niet in staat te raden wie hij was. Zij spoedden zich met dezelfde vlugheid voort, en met zulk een goed gevolg, dat Eduard aanvankelijk niet in staat was hen een schrede nader te komen.

Eduard begon te vreezen dat dit toch eindelijk het geval zou worden en hij onder den troep zou geraken. In dat geval was het niet onmogelijk, dat hij zandruiter en onder de hoeven van den troep vertreden werd.

De jager kon den onstuimigen ren van het dier niet stuiten. Hij durfde er niet af springen, want als hij op de scherpe rotspunten viel, zou hij den hals kunnen breken. Het beste was, stil te blijven zitten. Aanvankelijk had zijn avontuur hem weinig zorg ingeboezemd; doch toen hij de derde mijl achter den rug

had, begon hij er ernstiger over te denken, en toen ook de vierde bijna afgelegd was, werd hij overtuigd, dat hij zich in een gevaarlijken toestand bevond. Maar ook de vijfde mijl werd afgelegd en voorts de zesde, en nog altijd rende de quagga door.

Waar droeg het dier hem heen? Wellicht diep in de woestijn, waar hij van honger en dorst zou moeten omkomen. Hij werd steeds ongeruster en begon eindelijk hevigen angst te gevoelen. Nogmaals kwam de gedachte bij hem op om er af te springen. Doch zoo hij al geen arm of been, of wellicht den hals brak, dan waren toch de quagga en het zadel verloren. Hij zou dan te voet naar de legerplaats moeten terugkeeren en waarschijnlijk nog helder uitgelachen worden. Maar hoe dit zij — zijn leven was in gevaar, als hij nog verder reed. De quagga's konden wellicht twintig, ja veertig mijlen loopen, eer zij stil stonden. Hij was reeds op het punt aan zijn voornemen gevolg te geven en keek reeds naar eene plek om, waar hij dat met het minste gevaar doen kon, toen hij plotseling op een denkbeeld kwam. Hij herinnerde zich, dat hij bij het temmen en africhten van dezen quagga met groot nut gebruik had gemaakt van een zeer eenvoudig

Een gevaarlijke rit.

middel, namelijk een blinddoek. Deze blinddoek bestond uit

een stuk lenig leder, hetwelk het dier over de oogen gebonden werd. Dit had zulk een goed gevolg gehad, dat het den quagga van een woest bandeloos, tot een gedwee dier gemaakt had.

Aan dezen blinddoek dacht Eduard nu.

Ongelukkig had hij er geen bij zich, maar hij dacht na, of hij ook iets anders had, dat hij tot dit doel zou kunnen gebruiken? Zijn zakdoek? Deze was te dun. Maar zijn buis? Ja, maar het geweer dat hij op den rug had hangen, was hem in den weg. Hij moest zich daarvan ontdoen en het wegwerpen. Later zou hij het wel terugvinden. Hij liet het dus zoo zacht mogelijk op den grond vallen. Zonder nu een oogenblik te dralen, trok Eduard zijn buis uit, boog zich voorover, haalde een van de mouwen onder den hals van zijn quagga door en knoopte die aan de andere vast. Nu boog hij zich weer zoo ver mogelijk voorover en schoof met uitgestrekte armen het kleed zoo hoog mogelijk op, totdat de panden over de ooren en over de oogen vielen.

Eduard kon zich slechts met moeite op het dier houden; maar op het oogenblik, toen het kleed de oogen van den quagga bedekte stond hij plotseling stil. Zijn galop was gestuit.

Nu zat de ruiter dadelijk af. De geblinddoekte quagga deed geen poging om te ontvluchten. Binnen weinige minuten was de toom hersteld en de vindingrijke jager zat er een twee drie weder op. Het dier voelde dat het overwonnen was. Zijn vorige kameraden waren weldra uit het oog, en door gebit en slaan aan zijn plicht herinnerd, draaide het zich om en sloeg, hoewel onwillig, den terugweg in.

De ruiter volgde nu het spoor dat de quagga's gemaakt hadden, tot aan de plek waar hij zijn geweer weggeworpen had, 't welk hij terugvond. Daar de hemel bewolkt en geen ander voorwerp te zien was, dat hem den weg wijzen kon, meende hij niet beter te kunnen doen, dan maar steeds het spoor te volgen, en zoo bereikte hij dan ook voor zonsondergang de legerplaats, waar hij in den kring zijner bloedverwanten zijn avontuur verhaalde.

Het was omstreeks dien tijd, dat de kleine nederzetting elken nacht door roofdieren verontrust werd. De reuk van de overblijfselen der om hun vleesch geschoten antilopen, lokte deze onwelkome gasten. Voortdurend zwierven hyena's en sjakals in de nabijheid en kwamen 's nachts bij dozijnen onder den grooten nwanaboom, waar zij uren achtereen hun onaangenaam gehuil deden hooren. Weliswaar konden zij niemand vrees inboezemen, want de kinderen waren in hun verheven slaapplaats

veilig. Desniettemin was de nabijheid van deze dieren toch zeer hinderlijk, want men kon geen stukje vleesch, geene huid, geen riem of eenig ander leêren voorwerp laten liggen, wat zij niet roofden of doorknaagden. Reeds hadden zij groote stukken vleesch gestolen en het leder van Simson's zadel zoo beschadigd, dat dit een aanzienlijke herstelling vereischte. Met één woord, de hyena's waren zulk een onuitstaanbare plaag geworden, dat het noodig werd middelen te beramen, om hen kwijt te raken. Het was daarbij niet gemakkelijk hen onder het schot te krijgen. Bij dag waren zij voorzichtig en bleven in hunne holen, terwijl zij 's nachts door de duisternis begunstigd werden. En toch moest men een middel vinden om hen te verjagen.

Men had al verscheidene soorten van vallen beproefd, doch zonder noemenswaardig gevolg. Eindelijk kwam men op den inval om een geladen geweer tusschen eene vertakking in dier voege te plaatsen, dat het afgaan moest, zoodra een roofdier zich van een daarvoor geplaatst lokaas zou meester maken. Nauwelijks was het nacht geworden, toen men den slag van een geweer hoorde. Men deed onmiddellijk onderzoek en vond in der daad een doode hyena, die vlak voor de tromp van het geweer lag. Men laadde dit op nieuw en nog voor de morgen daagde, werd men door een tweeden slag van het geweer gewekt. Ditmaal echter was het geen hyena, maar een zoogenaamde aardwolf die dood lag. De aardwolf is een dier, dat bij nacht rondzwerft, naar het schijnt van gezelligen aard. Bij dag verbergt het zich in een hol, dat het zelf gemaakt, van drie of vier toegangen voorzien heeft, en waarin er meer dan een zijn verblijf houdt. Zijn voedsel bestaat uit aas en kleine levende dieren, mieren niet uitgezonderd.

Iederen nacht werd de oorlog tegen de hyena's en hunne natuurgenooten voortgezet, totdat zij eindelijk schuw werden en op een afstand van het leger bleven. Maar weldra kwamen andere, gevaarlijker gasten, namelijk een familie leeuwen. Men wist weliswaar dat zij niet op den boom konden komen en de koe en de quagga's waren in een goed bevestigde kraal opgesloten; maar het was toch niet onmogelijk dat zij vroeger of later er in slaagden, daar binnen te dringen, en alleen de mogelijkheid dat de koe verloren zou kunnen gaan, was genoeg, om hen te doen besluiten op een middel te denken, om deze gevreesde vijanden te verjagen.

Men besloot eindelijk eene proef te nemen, of het oude middel ook niet met vrucht tegen deze dieren zou kunnen gebruikt worden. Het gevolg overtrof de verwachting. Reeds den eersten

den besten nacht liet de oude leeuw zich door het lokaas verleiden en vond zijn dood. Den volgenden nacht verscheen ook de leeuwin en een jonge leeuw. De eerste werd doodelijk gewond gevonden, de laatste koos het hazenpad en kwam niet weder. Eene week later werd een tweede jonge leeuw, niet ver van het leger, door Berthold opgespoord en door middel van een geweerschot geveld. Zonder twijfel was hij de laatste van zijn familie, want men werd in langen tijd door geen leeuwen meer lastig gevallen.

Zoo leverde iedere dag wat nieuws op.

Eindelijk naderde het tijdstip, waarop de lang beraamde tocht naar de geheimzinnige nederzetting ondernomen zou worden. Inmiddels willen wij eens zien, wat er van de persoon geworden is, met wien wij straks vluchtig kennis hebben gemaakt.

DERTIENDE HOOFDSTUK.

WIJ MAKEN KENNIS MET EEN ZONDERLING.

DE OMSTREKEN DER NIEUWE NEDERZETTING. — EENE SLANG. — DE KINDEREN VERKEEREN IN DOODSGEVAAR. — REDDING. — KNIPPERDOLLING. — DE HEER VISSCHER. — DE GEHEIME NEDERZETTING. — DE DIERENTUIN EN DE DIERENTEMMER.

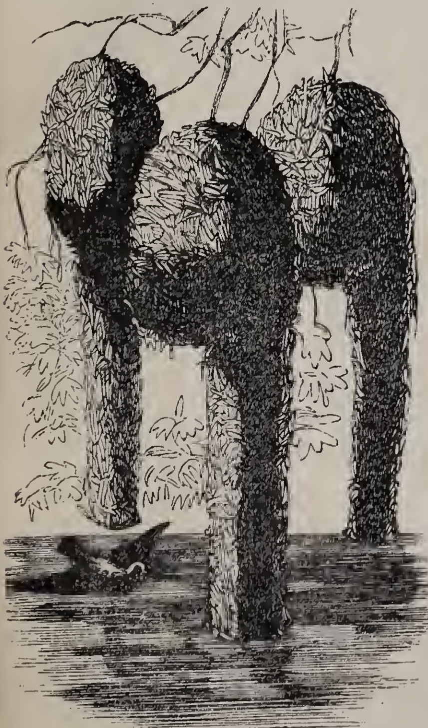
Wij verlaten het kreupelhout. Werpen wij nog een blik op de grijze zandvlakte, aan wier uiterste einde eenige struisvogels verdwijnen, om voorts het oog te vestigen op het smalle dal, dat daar voor ons ligt. Rechts van ons ontdekken wij een kalm meertje, aan de eene zijde door lage, grasrijke landen omzoomd, aan de andere door grijze rotsen, spaarzaam met mimosa's, heide- en andere planten bedekt. Voor den beschouwer verheft zich terrasvormig een boschrijke hoogte, wier zacht groen, gepaard met den vorm der boomen, de aanwezigheid van menschen verraadt. Een acacia-boschje, in welks midden een soort van hermitage en een ruime, voor een talrijk gezin goed ingerichte woning zichtbaar werd, beslaat bijna de geheele breedte van den heuvel. Langs het meertje staan hier en daar amandelboomen. In het dal ziet men hutten en omheinde plaatsen voor het vee, dat op het uiterste einde der vlakte loopt te grazen. Menschen ziet men niet, behalve een meisje van tien of twaalf jaren, dat eene gazelle naar eene drinkplaats geleidt.

Aan de eene zijde van het meer loopt een smalle landtong in het water uit. Vroeger is zij wellicht eene zandbank geweest, maar langzamerhand is er gras op gegroeid, tot dat zij ten slotte geheel daarmede bedekt is. Het was een miniatuur schiereiland, dat door de spade in minder dan een uur tot een volkomen eilandje zou kunnen gemaakt worden.

Op de uiterste punt groeide een boom van een eigenaardigen vorm en prijkende met een vreemdsoortig loof. Hij was niet groot en zijne takken hingen naar beneden, zoodat de einden

bijna het water raakten. Deze hangende takken en de langwerpige zilverachtige bladeren bewezen op het eerste gezicht, dat het de zoogenaamde babylonische of treurwilg was.

Aan de takken van dien boom hingen eenige zonderling gevormde voorwerpen, wier onderste einden bijna den waterspiegel raakten. Daar, waar zij aan de takken vastzaten, waren zij bolvormig; het onderste gedeelte daarentegen bestond uit een langen cylinder van veel geringer middellijn — en aan het einde van dien cylinder was een opening. Zij geleken eenigszins op de glazen retorten, welke men in het laboratorium van den scheikundige vindt, waren twaalf à vijftien duim lang, en geelachtig groen van kleur, bijna even groen als de bladeren van den boom zelf.

Nesten van den kaardenvogel.

Het waren vogelnesten, nesten eener geheele kolonie van het geslacht *Ploceus*, meer bekend onder den naam van kaardenvogel.

Er hingen er minstens twintig, en juist omdat zij zoo groen waren, zagen zij er uit, alsof zij aan den boom waren gegroeid; men zou ze op een afstand voor groote peervormige vruchten gehouden hebben.

Het gezicht der vogels en van hunne nesten was voor onze kleine onbekende niets nieuws. Het was reeds eenigen tijd geleden, dat zich een geheele kolonie op de wilg gevestigd had en zij hadden inmiddels de kleine goed leeren kennen. Het meisje vermaakte zich met naar de aardige vogeltjes te kijken,

met welke behendigheid zij in den langen loodrechten tunnel wisten te kruipen. Op eens begonnen de vogeltjes wilder te worden en rondom den boom te fladderen, alsof zij zich over iets hevig ongerust maakten. Er moest een vijand in de nabijheid zijn. En toch vertoonde er zich geen valk in de lucht — in het geheel geen roofvogel, hoegenaamd ook. Wat kon de kleine gevederde kolonie dan toch zoo ongerust maken? Nog altijd schenen zij aan een hevige ontroering ten prooi te zijn.

Eindelijk liet de geheimzinnige vijand zich zien. Langzaam langs een tak kruipend, vertoonde zich een groote slang, wier schubben glinsterden zoo dikwijls zij zich bewoog. Nauwelijks had het monster het kind ondekt, of het liet zich van den tak, met den kop vooruit, langs den boom afglijden.

Het kleine meisje had ternauwernood den tijd achteruit te gaan; reeds was de kop van de slang tegenover de plek waar zij zoo even gestaan had. Ware zij nog eene minuut daar gebleven, dan had de slang onfeilbaar toegebeten; want toen het dier dit punt bereikt had, stak het den kop vooruit, sperde den muil op en siste, terwijl het de gespleten tong uitstak. De slang was woedend, omdat haar voornemen mislukt was, want zij was niet in staat geweest de nesten der onrustig heen en weder vliegende vogels te bereiken.

Het kind deed nogmaals eene poging om de slang te ontwijken. Zij scheen echter niet bijzonder bevreesd te zijn. Het was mogelijk een onschadelijke slang; evenwel is eene slang van acht voet lengte, onschadelijk of vergiftig, toch altijd iets, in welks nabijheid men zich niet op zijn gemak gevoelt. Aanvankelijk wilde de kleine over de smalle landengte de wijk nemen, maar het was als of iemand haar zeide, dat het ondier voornemens was denzelfden weg in te slaan en haar zou inhalen. Deze gedachte bewoog haar op zijde te gaan, in de hoop dat de slang den weg zou volgen, welke op het vasteland uitliep.

Nu stond het kind aan den rand van het water en vestigde onwrikbaar het oog op den vreeselijken vijand. Had zij de gevaarlijke eigenschappen der slang gekend — zij zou nog anders gebeefd hebben. Het was namelijk een der vergiftigste slangen, de zwarte naja of de zoogenaamde spuwende slang, de *Cobra* van Afrika en veel gevaarlijker dan de *Cobra di copello* van Indië, omdat zij in hare bewegingen veel sneller en haar beet even doodelijk is. Doch het kind wist dit niet. Het wist alleen dat zij hier een groote, leelijke slang met gapenden muil voor zich had; een dier, meer dan tweemaal zoo lang als zij zelve was, oogenschijnlijk

gereed haar te verslinden. Dit was al vreeselijk genoeg en het meisje beefde van angst.

Hoe toornig de cobra ook bleek te zijn, zoo scheen zij toch niet voornemens, haar aan te vallen. Ook bleef zij niet bij den boom. Na lang en luide gesist te hebben, liet zij zich op den grond zakken en schuifelde naar de landengte toe, alsof zij voornemens was zich over deze naar het kreupelhout te begeven, dat op eenigen afstand op het vasteland zichtbaar was. De kleine onbekende hoopte, dat zij aan dit voornemen gevolg zou geven en reeds begon een gevoel van veiligheid bij haar te ontwaken, toen de slang zich op eens op de nauwe landengte ineen kronkelde, alsof zij op die plaats dacht te blijven. Deze beweging was zoo plotseling en zonder overleg geschied, dat het kind omkeek, om naar de oorzaak te zien. De slang geleek nu op een opgerold stuk touw, over welks rand de grimmige kop uitkeek, met de breed uitgezette, schubbige huid van den hals, welke dien bijzonderen vorm aannam, die de cobra karakteriseert. Weldra bleek het, wat tot deze plotselinge beweging van de slang aanleiding had gegeven.

Toen het kind naar de helling keek, die tegelijk den weg naar het kleine schiereiland vormde, zag zij de aan haar gehechte, tamme gazelle, welke haar naderde. Het was dus de komst dezer antilope, welke de beweging der slang veroorzaakt had. Toen de kleine de slang het eerst bemerkte, had zij een schreeuw gegeven, wat de aandacht van haar lieveling had getrokken, die nu naderde, terwijl haar groote bruine oogen van nieuwsgierigheid schitterden.

Het meisje scheen nog meer bevreesd voor haar gazelle dan voor zich zelve. Nog een paar sprongen en de gazelle stond dicht voor de loerende slang — nog een sprong — „ha! zij is gered, gered!"

Deze woorden ontglipten de lippen van het kind, toen het de antilope met een vervaarlijken sprong over de slang heenzetten zag. Zij had de slang nog tijdig genoeg gezien, om den sprong te doen. Eenmaal het gevreesde gevaar achter zich hebbende, liep het aardige dier onmiddellijk naar zijne meesteres en keek haar met zijn glinsterende oogen vragend aan.

De gil van het kind had echter, behalve de antilope, ook nog een mensch in de nabijheid gelokt, een fikschen knaap, ruim een hoofd grooter dan het meisje. Hij kwam op een draf aanloopen en liep recht op de slang aan. Weldra zou hij het smalle pad bereikt hebben en dan zou geen menschelijke macht hem voor den doodelijken beet kunnen redden. Over de slang heen te

springen zoo als de antilope gedaan had, was voor den knaap onmogelijk; reeds stak de cobra den kop op. Nog een oogenblik en zij zou zich om het lichaam van den onergdenkenden knaap slingeren.

De schrik had het meisje op dit oogenblik van de spraak beroofd. Nauwelijks had zij de kracht om een gil te geven en eenige bewegingen met de armen te maken. Deze teekenen van angst, die dienen moesten om den jongen voor het gevaar te waarschuwen, strekten juist om hem des te harder te doen loopen. Hij bracht haar angst in verband met den schreeuw, dien hij het eerst gehoord had, en begreep dat er iets buitengewoons gebeurd was.

Op het kritieke oogenblik echter deed zij een wanhopige poging om te spreken en gilde: „O broeder, terug! terug! de slang! de slang!”

Maar deze woorden werden te vergeefs gesproken. Haar broeder hoorde ze wel, maar begreep de beteekenis verkeerd. Een slang bedreigde Leentje met gevaar, hoewel hij haar niet zag; hij verdubbelde dus zijn spoed.

Hij was nu niet meer dan zes schreden van het gevaarlijke dier verwijderd, dat, zooals wij zeiden, den kop reeds opgericht hield — nog een oogenblik, en zijn giftige tanden zouden diep in het vleesch van den armen Jan dringen.

Zonder schier te weten wat zij deed en onder het slaken van een akeligen gil, vloog het meisje hem te gemoet. Het gevaar was nu voor den knaap en het meisje even groot en waarschijnlijk ware het met beiden gedaan geweest, toen zich op hetzelfde oogenblik een groote vogel tusschen de kinderen plaatste en op eens weder lijnrecht in de hoogte steeg.

Het oog van het meisje zocht de slang. Deze was verdwenen. Zij vloog naar haren broeder en drukte hem met een vreugdekreet in de armen, terwijl zij uitriep: „Wij zijn gered, broeder — wij zijn gered!”

„Maar de slang,” zeide hij, „waar is dan de slang?” Onderwijl hij deze vragen deed, bekeek hij zijne zuster van het hoofd tot de voeten.

„De slang, Jan? Hebt gij haar dan niet gezien? Zij lag daar op het oogenblik immers nog op die plek, daar, vlak voor uwe voeten, en nu — zie, daar boven is zij, de secretaris heeft haar gehaald. Kijk, zij vechten met elkander! Beste vogel! Ik hoop, hij zal die leelijke slang raken. Goed zoo! Toe maar! Kijk eens, Jan! O, wat vechten zij!”

„O zoo!” zeide Jan, die nu eerst de zaak begreep. Heb geen

vrees, Leentje! Verlaat u gerust op onzen secretaris. Hij zal de leelijke slang geducht toetakelen. Zie eens hoe hij ze pikt! Nog een paar keeren, en er zal niet veel leven in haar overblijven. Goed zoo! Goed zoo!"

Met deze en dergelijke uitroepingen stonden zij beiden naar den grimmigen strijd tusschen den vogel en de slang te kijken.

De zoogenaamde secretaris is een merkwaardige vogel en gelijkt, wat zijn uiterlijke gedaante betreft, op den kraanvogel, want hij heeft ook zeer lange beenen en is ongeveer even groot. Kop en snavel hebben echter meer van dien eens arends of gier. Hij heeft groote vleugels, is met sporen gewapend en in het bezit van een zeer langen staart, wiens twee middelste vederen langer zijn dan de anderen. De kleur van dezen vogel is over 't geheel grijsachtig blauw, doch de keel en de borst zijn wit, terwijl de vleugels hier en daar rood geschakeerd zijn. Het merkwaardigste van dezen vogel is eigenlijk zijn kam. Deze bestaat uit een aantal lange, zwartachtige vederen op het achterhoofd, die tot schier op den rug hangen. Men vond dat dit den vogel veel deed gelijken op iemand, die een pen achter het oor draagt, en daar de secretarissen oudtijds veel de gewoonte hadden zich zoo te vertoonen, kreeg de vogel den naam van secretaris. Meer juist echter kan men hem slangeneter noemen. Hij voert een onverbiddellijken oorlog tegen alle reptilia, voedt zich met hagedissen, schildpadden en zelfs sprinkhanen, doch het liefst met slangen, en om zich van deze meester te maken, waagt hij vaak een strijd op leven en dood. In zulke gevechten ontwikkelen beide strijders doorgaans denzelfden moed en dezelfde list, doch de vluggere vogel, die zich daarbij nooit aan blinde woede overgeeft, is altijd in het voordeel. De slangeneter is een voortreffelijke looper en brengt meer tijd op zijn pooten door dan in de lucht. Hoewel voorzichtig, zelfs schuw, kan hij zeer gemakkelijk tam gemaakt worden; men treft hem dus zeer dikwijs in de woningen der Kaapsche boeren aan, waar hij wegens zijn goede eigenschappen bijzonder gezien is. Nu was de vogel, die zoo ter gelegener tijd tusschen Jan en zijn zusje verschenen was, zulk een tamme secretaris, bij beide kinderen bekend onder den naam van de „secretaris van vader." Hij was namelijk, gewond, door laatsgenoemde op de vlakte gevonden en medegenomen. Langzamerhand was hij hersteld. De verpleging die het dier genoten had, was echter niet verspild, want toen hij weder vliegen kon, wilde hij de woning niet verlaten en was sedert een huisgenoot geworden. Hoewel hij van tijd tot tijd strooptochten in den omtrek ondernam, om zijn

lievelingsvoedsel te zoeken, keerde hij toch altijd tegen den avond terug en sliep op een kort bij het huis staande acacia. Hij was de lieveling van Jan en vergold nu diens goedheid, toen hij hem uit de doodelijke omhelzing van de cobra redde.

Jan en Leentje, die inmiddels van hun schrik eenigszins bekomen waren, bleven staan en namen den strijd tusschen de slang en den slangeneter waar. Toen de vogel de slang het eerst greep, had hij haar met den snavel bij den hals gepakt. Dit zou hem wellicht nog niet zoo spoedig gelukt zijn, ware de aandacht van de cobra niet op de beide kinderen gevestigd geweest.

Zoodra de secretaris de slang beet had, steeg hij lijnrecht in de hoogte en liet haar plotseling op den grond vallen. Zijn doel was klaarblijkelijk om haar door dien val te verdoven, doch hij zelf bleef niet in de lucht zweven, maar schoot de vallende slang na en bijna op het oogenblik dat deze den grond bereikte, pakte de vogel haar weder met zijne klauwen en bracht haar met zijn bek een hevigen stoot toe in de streek van den hals. De slang was echter nog maar weinig beschadigd. Zij kronkelde zich onmiddellijk ineen en stak den kop omhoog om zich te verdedigen. Haar bek was wijd geopend, zij stak de tong uit en hare oogen schitterden van woede. Zij was op dit oogenblik een vreeselijke vijandin en zelfs de secretaris nam zich aanvankelijk voor haar in acht. Weldra hervatte hij echter den aanval weder, doch met zekere voorzichtigheid. Terwijl hij een zijner vleugels bij wijze van schild uitbreidde, naderde hij zijne tegenpartij van ter zijde en draaide zich, zoodra hij nabij genoeg gekomen was, plotseling op een been om, terwijl hij haar met den anderen vlerk een hevigen slag toebracht. Hij trof haar op den kop en zoo goed, dat zij in eens bedwelmd was. Haar hals zonk ineen en de kronkelingen werden slap. Nog voor zij zich van den slag hersteld had, had de slangeneter haar op nieuw gegrepen en steeg met haar weder lijnrecht omhoog.

Ditmaal droeg de vogel zijn vijand veel hooger in de lucht, liet haar daarna weder vallen en schoot haar even snel na. Toen de slang voor den tweeden keer den bodem bereikte, scheen zij dood te zijn. Dit was echter niet zoo, en zij zou zich weldra weder ineengekronkeld hebben; doch voor zij hierin kon slagen, had de vogel haar met zijne klauwen vele wonden in den hals toegebracht, en eindelijk, het oogenblik afwachtende, waarop de kop der slang vlak op den grond lag, dien met zijn scherpen bek zoo goed geraakt, dat de hersenpan gespleten was. Nu was de overwinning volkomen en de slang lag in haar geheele lengte op het gras uitgestrekt.

Jan en Leentje klapten in de handen van blijdschap. De slangeneter gaf daarop echter geen acht, maar begon onmiddellijk een gedeelte van prooi te verslinden.

Op dit oogenblik ging de deur van de straks genoemde hermitage op den heuvel open en er verscheen een man, dien wij een weinig nader dienen te beschrijven.

Hij had een wijde, roode broek aan, benevens een nauwe geschubde kiel, welke aan de zonderlinge, in het gezicht en op de armen en beenen getatoueerde figuur, een nog avontuurlijker voorkomen bijzette, want deze kiel scheen van slangen- en dergelijke huiden gemaakt te zijn. Zijn hoofd prijkte met een reusachtigen tulband, terwijl zijne beenen in hooggele mokassins van buffelleder staken. Deze zonderlinge man scheen ongeveer van middelbaren leeftijd te zijn en zag er voor 't overige, zooals men dat noemt, verweerd uit. Toen hij de beide kinderen naar zich toe zag komen, draaide hij zich op den eenen hiel om en nam op een boomstam plaats, teneinde hen af te wachten. Hij werd door een tammen luipaard gevolgd.

Jan en Leentje begonnen hem onmiddellijk hun avontuur te verhalen. „Ja", zeide de man na eenige oogenblikken, „ik heb ook eens zoo in de klem gezeten, niet door eene slang, maar door een gevaarlijke ontmoeting met alligators. Op mijn laatste reis om de wereld namelijk, gebeurde het eens, dat ik met eenige kameraden een paar geleerde heeren naar een der takken van den Rio Negro brengen moest. Onze tocht was zeer voorspoedig en onze natuurkundigen zwierven niet zelden dagen achtereen in de bosschen, die de oevers van de ondiepe rivier omzoomden. Wanneer zij dan zoo afwezig waren, verveelden wij ons doodelijk. De inboorlingen, die als wegwijzers dienden, en waaronder zich zekere Hernandez bevond, volgden gewoonlijk onze geleerde heeren naar het bosch.

„Derhalve zwierven wij dan ook tot tijdverdrijf langs de nabijliggende oevers; maar onze strooptochten waren meestal vruchteloos. Geen wonder dat ik verheugd was, toen ik acht dagen later van Hermandez het bestaan van nabijgelegen waterpoelen hoorde, die met watervogels bevolkt waren. Ik besloot den volgenden morgen alleen derwaarts te gaan en de boot met de verzamelingen en instrumenten der geleerde heeren aan de hoede der anderen toe te vertrouwen. Het was in Augustus en dus niet in het jaargetijde, dat er watervogels in menigte voorhanden zijn. Evenwel begaf ik mij met Karo, een voortreffelijken waterhond, op weg en bereikte na een tocht van een uur door bosch en struiken het bedoelde moeras. Vele pawpaws

en andere boomen waren zoo met slingerplanten ineen gegroeid, dat er schier geen doorkomen aan was. In het begin ging het nog al, doch van lieverlede werd het gaan moeielijker, daar ik groote plekken moerassigen grond ontmoette, die zeer bedriegelijk met gras begroeid waren, om niet te spreken van tallooze kleine poelen. Na nog een uur loopens bereikte ik door middel van een dam, die door omver gevallen boomstammen gevormd was, een klein meertje. Midden in het woud gelegen zag het water er donker uit. Men had mij niet misleid, er waren watervogels in menigte. Zij vlogen in alle richtingen en naderden mij soms zoo dicht, dat ik ze met de handen vangen kon. Ik had evenwel niet veel tijd om vogels te vangen, want kort na mijne komst ontdekte ik eene beweging in het water en zag een grooten alligator, die den kop uit het water stak en de voorpooten op den oever legde. Hij wendde den kop in de richting waar ik stond, als wilde hij zich vergewissen wat ik eigenlijk was. Karo blafte en sprong op en neer, maar scheen geen lust te hebben het monster te bestrijden. Ik nam den alligator gedurende eenige oogenblikken waar, mikte daarop naar een zijner oogen en gaf vuur. Hij zakte in het water terug, dat gedurende eenigen tijd in een buitengewone beweging bleef. Er verliepen echter nauwelijks tien minuten, toen wel een dozijn andere alligators kwamen aanzwemmen, wellicht om hun ongelukkigen makker te verslinden.

„Weldra kregen zij mij in het oog en reeds kwamen de drie voorsten op mij af. Hieruit bleek dat zij in het geheel niet bang voor mij waren. Ik mikte op een der grootsten, een dier, zeker zestien voet lang, en schoot hem in het rechter oog. Hij week terug en de anderen volgden hem met den meesten spoed.

„Nu waren zij weliswaar voorloopig afgeschrikt, maar ik kende dit gedierte al te goed, om niet te weten dat zij spoedig terug zouden komen. Het kwam mij derhalve het verstandigst voor, zoo ik voor hen uit den weg ging. Ik ging dus een weinig achteruit, laadde mijn geweer weder en verwijderde mij. Daarbij had ik echter het ongeluk dat ik den weg, dien ik gekomen was, niet terug kon vinden. Ik wist evenwel, welke richting ik inslaan moest, ten minste ik meende dit te weten en zoo wandelde ik welgemoed voort. Het duurde echter niet lang of ik stond weder voor water, aan een andere zijde van het meer. Nu bleef ik een oogenblik staan om eens te overleggen en stapte voort, dwars over een opene plek naar het uiterste einde van het water.

„Ik had den oever bijna bereikt, toen ik door een smalle

streep ondiep water in mijn gang gestuit werd. Het was nauwelijks vijf voet breed. Ik sprong er over en bereikte ook gelukkig de overzijde, doch zonk onmiddellijk tot aan de knieën in het slijk. Ik trachtte een mijner beenen er uit te trekken, maar dit had alleen ten gevolge, dat het andere zooveel te dieper zonk; zoodra ik pogingen deed om dit uit het slijk te krijgen, zonk het andere weder. Weldra zat ik tot aan de dijen in de modder. Ik legde mijn geweer dwars voor mij en trachtte mij door dit middel op te heffen, doch het ging niet. Hoe meer ik pogingen deed om er uit te komen, des te dieper zonk ik, zoodat ik weldra tot aan de schouders in het slijk stak. Ik durfde mij op het laatst niet meer bewegen, want ik voelde zeer goed, dat het slijk onder mijne voeten nog weeker werd. Wel kon ik mij nu met behulp van mijne armen ongeveer op dezelfde hoogte houden, doch zoodra ik het lichaam maar eenigszins naar de eene zijde boog, om een van mijne beenen iets hooger te werken, hielpen zij niet meer. Ik dacht aan den hond en riep hem tot mij; doch ook dit middel bleek niet te baten, want hij zakte zelf met de pooten zoo diep, dat hij zich zoo spoedig mogelijk van deze plek verwijderde.

„Men kan zich voorstellen hoe allerongunstigst mijn toestand was. Mijne armen lagen op de slijkerige oppervlakte en ik gevoelde dat ik langzaam maar zeker al dieper en dieper zonk. Ik gevoelde van lieverlede eene drukking op het hart en eene belemmering der ademhalingswerktuigen; ik ademde met moeite en had allen grond om aan te nemen, dat het weldra met mij gedaan zou zijn.

„In dien toestand bevond ik mij, toen zich een voorwerp van schrik voor mij vertoonde, waaraan ik tot dusver nog niet gedacht had. Ik ontwaarde rechts van mij een schaduw en toen ik het hoofd omkeerde om te zien, waardoor die veroorzaakt werd, zag ik den kop en het voorste gedeelte van het lichaam eens reusachtigen alligators. Hij naderde tamelijk snel, om zich van mij meester te maken. Weldra kon ik in den stillen, heeten dampkring den sterken, prikkelenden, muskusachtigen reuk van het walgelijke monster waarnemen.

„Zoodra ik van den eersten schrik wat bekomen was, greep ik naar mijn geweer. Het was zeer vuil, doch slot en persussiedopje waren nog droog. Een enkele ruk en het was in mijn handen. Zoo spoedig mogelijk legde ik aan en gaf vuur. Ik geloof dat ik hem in den bek had getroffen, want hij keerde zich onmiddellijk om en liep naar het water terug. Ik hoorde een sterk geplas en zag, dat mijn hond op den oever stond te

blaffen. Nu eerst begreep ik, wat den alligator aangelokt had: het was mijn hond. Hij had rondgeloopen, geblaft en gehuild en daardoor de aandacht van het monster getrokken. Was het niet te vreezen, dat het blaffen van den hond nog meer alligators zou lokken? Ik riep hem dus tot mij. Hij kwam ook, keek mij een oogenblik aan, maar liep toen weder ijlings weg.

„Nog erger schrik, die mij een gil deed slaken. Het hart klopte mij hoorbaar, want ik kon er niet aan twijfelen — er moest weder een alligator naderen. En zoo was het ook. De hond week langzaam terug en een groote, leelijke kop werd zichtbaar. De nieuwe vijand was nog grooter dan de vorige. Toen hij op den oever gekropen was, bleef hij een oogenblik staan; daarop wendde hij zich tot den hond, die op een veiligen afstand hevig stond te blaffen. Hij verwaardigde hem echter slechts korten tijd met zijne aandacht en kwam op mij af.

„In mijn doodsangst vatte ik mijn geweer bij den loop en toen het monster nabij genoeg was, sloeg ik het daarmede met alle macht op den kop; ik had echter het ongeluk, dat de schacht daarbij brak. Deze slag had echter in zooverre eenig nut, dat hij eenige schreden achteruit week. Nog altijd waren zijne voorpooten ruim een paar ellen van mij verwijderd. Ik deed bij deze gelegenheid de ontdekking, dat de grond aan die zijde en op dien afstand vastheid genoeg bezat, om ook mij te kunnen dragen. Reeds had ik het overschot van mijn geweer opgeheven om hem daarmede een tweeden slag toe te brengen, toen de hond opdaagde. Onder andere omstandigheden zou hij [illegible] gewaagd hebben, maar in mijn onmiddellijke nabijheid verg[illegible] hij zich zelf. De alligator hapte naar hem, hetgeen de hond ontwijken wilde, door onder den opgeheven staart door te springen; doch schier op hetzelfde oogenblik daalde de staart en viel met de snelheid des bliksems op den trouwen hond. De arme Karo gaf een schreeuw en werd plat op den grond gedrukt. Fluks draaide de alligator zich om, pakte zijn buit met de tanden en spoedde zich daarmede naar het meer.

„Ik hoorde het laatste gehuil van het trouwe dier en vergat daardoor voor eenige oogenblikken mijn eigen gevaar.

„Gedurende den aanval van den laatsten alligator was ik nog dieper in het slijk gezakt. De angst en pijn persten mij luide jammerkreten af. Eindelijk begon ik te bidden. Ik sidderde op de gedachte aan den dood die mij te wachten stond. In de modder moest ik stikken; ik was bestemd om er in te zinken, al dieper en dieper tot aan de kin — tot aan de lippen — aan den neus — oogen......!

„Onder deze gedachten begon ik op nieuw pogingen tot mijne redding aan te wenden, doch slechts om er nog verder in te zinken.

„Juist op het oogenblik, dat ik mijn gevaarlijke pogingen staakte, zag ik weder een alligator tegen den oever opkruipen. Het was niet die, welken mijn hond gehaald had, maar een die zoo mogelijk nog grooter was. Hij naderde mij tot op een korten afstand voor hij staan bleef, om rond te zien. Doch ook toen draalde hij slechts een oogenblik. Het scheen dat hij mijn hoofd en schouder voor een smakelijken beet hield, want hij maakte zich gereed mij te pakken.

„Zooals ik zeide, had ik aan de beweging van den hond en van den tweeden alligator bemerkt, dat de grond ongeveer vier voet van mij af naar den kant van de rivier vast moest zijn. Toen ik nu het monster op mij zag afkomen, dacht ik aan het overschot van mijn geweer; doch het was een zwak wapen. Op dit oogenblik herinnerde ik mij dat ik een mes had. Het kon niet laag zitten, daar het hoog boven aan mijn linker zijde hing. Ik tastte dus met de linkerhand in de modder en had het geluk het te bereiken. Het was een groot mes met een hertshoornen hecht, zeer sterk en scherp. Vroeger had ik wel eens gehoord, dat de Afrikanen soms krokodillen dooden, door dik leder om den arm te winden en zoo een mes in den wijden muil van het monster te stooten.

Ik nam dus mijn mes in de rechterhand en wachtte op het beslissende oogenblik. De arm was vrij, daar ik hem boven het slijk opgeheven hield. Het gold hier niet zoo zeer leven of dood, als wel de wijze van sterven, namelijk, of ik in de modder stikken of wel de buit van een krokodil worden zou. Ik vreesde mijn vijand niet meer, maar ik wilde toch alles doen, om mij niet door hem te laten verslinden. Toen hij nader kwam gevoelde hij wel dat de bodem week was, maar hij werkte er zich door, want wanneer zijne pooten er in zonken, dan hield zijn reusachtig, lang lichaam hem toch boven.

„Eindelijk was zijn snuit dicht bij mij. Hij opende den muil en trachtte mij nog nader te komen. Zijn verschrikkelijke tanden glinsterden als staal. Hij was op het punt toe te bijten, toen ik met een onverwachte beweging van den arm hem het mes diep in den bek stak en de onderste kinnebak vlak bij den wortel van de tong trof. Hij drukte den muil zooveel doenlijk toe en deed eene schrede achterwaarts. Mijn mes zat echter bijna loodrecht en toen het hecht met het gehemelte in aanraking kwam, kon hij den bek niet verder sluiten. De

voorste tanden stonden minstens nog zes duim van elkander.

„Ik hield het mes instinctmatig vast en toen de alligator een rugwaartsche beweging maakte, moest hij mij van lieverlede uit de modder trekken. Reeds bij de eerste beweging had ik ongeveer een duim of vier gewonnen. In het daarop volgend oogenblik opende hij zijn muil weder, waarvan ik gebruik maakte om mijn arm met alle kracht zoo ver mogelijk achteruit te brengen. Het lemmer drong daardoor nog dieper in zijn bek en het hecht nog meer achterwaarts tot aan het keelgat.

„In zijn pijn trok en rukte hij al meer en meer. Hij richtte den kop daarbij omhoog, doch wat hij deed, hij kon mij niet kwijt raken. Immers mijn leven hing er van af, dat ik het mes stevig vasthield. Hoe meer hij trok en rukte, hoe meer ik uit de modder geraakte, totdat ik eindelijk geheel boven kwam. Eindelijk voelde ik dat hij mij op vasten bodem gesleept had; toen liet ik het mes los en hij keerde in het water terug, het mes in den bek medenemende.

„Daar lag ik nu op den buik in het gras. De alligator had mij juist op eene plek gesleept, waar ik niet verzinken kon. Natuurlijk bleef ik niet lang liggen, maar maakte ijlings dat ik op de been kwam.

„Weliswaar was ik ten gevolge van den doodsangst, dien ik zoo lang uitgestaan had, zeer mat en zwak, terwijl mijne kleederen met minstens vijftig pond stinkend slijk bezoedeld waren; doch ik hield mij niet lang op, stapte verder en bereikte de boot nog voor het ondergaan der zon."

De kinderen hadden met toenemende belangstelling naar de vertelling geluisterd. Inmiddels was er nog een vierde getuige bij gekomen, wien men het trouwens kon aanzien, dat hij het niet voor den eersten keer hoorde.

Deze persoon was een achtbaar grijsaard, een man, die niet veel minder dan zeventig jaar oud kon zijn. Het was dezelfde dien Goliath ontmoette op den gedenkwaardigen dag, toen hij het meisje roofde. Even als toen werd hij gevolgd door een aap en een vogel, die veel van een pauw had. De groote en recht opgeheven houding van dien vogel zouden een onkundige op het eerste gezicht in den waan hebben kunnen brengen, dat het een kleine struisvogel was. Het was echter noch een pauw, noch een struisvogel, maar de grootste trapgans van Zuid-Afrika (Otis Kori), door de Nederlandsche kolonisten wegens haar schoone vederen pauw genoemd.

De kori is een der schuwste vogels, zoodat men hem moeielijk kan naderen. Zoodra hij den jager gewaar wordt, bedient hij

zich van zijn lange pooten, om hem te ontkomen, want deze dieren vliegen zelden. Men vangt ze dan ook meestal met honden. Even als de struisvogels zijn zij buitengewoon goede loopers. Dat het niet gemakkelijk was zulk een vogel te vangen, is te begrijpen. Maar Jan had dit kunststukje ten uitvoer gebracht en zulk een vogel zelfs zoo tam gemaakt, dat hij hem te gemoet kwam loopen.

Het was namelijk ongeveer een jaar geleden, toen Jan, die een hartstochtelijk jager was, op de vlakte iets voor de keuken trachtte te schieten. Wat kon hem aangenamer zijn dan een kori, die een voortreffelijk gebraad oplevert? De knaap hield zich dus stil achter eenige struiken en bootste het geluid na, dat het het mannetje laat hooren, wanneer hij een vijand ten strijde daagt. Want de trapgans leeft in veelwijverij en is dus op zekere tijden van het jaar ijverzuchtig en strijdlustig. Jan wist dat hij zulks in dit jaargetijde het meest was en hoopte door deze nabootsing den vogel — die, zooals hij zag, een mannetje was — binnen het schot te lokken. Zoodra de kori het geluid hoorde, richtte hij zich in zijn volle lengte op, spreidde zijn zwaren staart uit, liet de vleugels zakken, zoodat de slagveêren over den grond sleepten, en beantwoordde de uitdaging door een soortgelijk geluid.

Tot zijn niet geringe verwondering hoorde Jan in plaats van een, twee antwoorden, en nog voor dat de jager zijne uitdaging herhalen kon, liet de vogel andermaal zijn oorlogskreet hooren, die door een soortgelijken uit een andere richting beantwoord werd.

Jan keek om naar den kant, van waar het tweede geroep was gekomen, en daar de laatst aangekomene toch niet uit de wolken kon gevallen zijn, was het waarschijnlijk dat hij in het hout zat. De beide vogels stonden onmiddellijk daarna tegenover elkander. Nadat zij gedurende eenigen tijd elkander als ware 't uitgedaagd hadden, begon de strijd, waarbij zij van snavel, vleugels en pooten dapper gebruik maakten. Jan hield dit voor het geschiktste oogenblik hen zoo ongemerkt mogelijk te naderen, wat hem gemakkelijk viel, omdat zij al vechtende al dichter en dichter bij hem kwamen. Eindelijk gaf hij vuur en trof een van de beide vogels doodelijk, terwijl de tweede verbluft staan bleef. Nog voor deze wist wat er eigenlijk gebeurde, knalde een tweede schot en ook hij viel getroffen neder. Jan spoedde zich naar de plaats van den strijd, om zich van zijn buit meester to maken — en zie — de tweede kori was slecht in zoo ver aangeschoten, dat hij belet werd de vlucht te nemen. Niemand blijder dan de jeugdige jager, die

onmiddellijk besloot zijn buit levend naar huis te brengen. Na den dooden vogel aan een boom gehangen te hebben, trachtte hij zoo goed mogelijk den anderen te transporteeren, wat hem trouwens eerst met hulp van een derden persoon gelukte, die op de beide schoten was afgekomen en wien hij reeds uit de verte toeriep:

„Zie eens, Knip, wat ik daar levend medebreng!"

De vogel werd behoorlijk verpleegd en was weldra genezen; echter bleef hij altijd hinkende.

Wij kennen nu zoo ongeveer alle menschelijke bewoners van de nederzetting. Laten wij thans de woning een weinig nauwkeuriger bezichtigen, en wel in de eerste plaats het vertrek van den ouden heer.

Daar zag men vellen en huiden, reusachtige beenderen en geraamten van viervoetige dieren, vogels, kruipende dieren en amphibieën, alsmede schedels van negers en andere menschen, bij dozijnen. Voorts waren er pijlen van verschillenden vorm in den houten wand gestoken, waarmede opgezette zeldzame dieren daaraan vastgehecht waren, terwijl honderde vlinders en andere insecten door naalden aan den wand gespietst zaten.

Boven op eene plank stonden glazen en fleschen, waarin men zorgvuldig geprepareerde ligchamen van dieren ontdekte. Een reusachtige schildpad scheen den ingang links, in zekeren zin het heiligdom van den heer des huizes, te bewaken, want in dit zijvertrek bevonden zich boeken, allerlei instrumenten, machines en retorten, terwijl rechts eene verzameling van wapenen en kleedingstukken van inboorlingen in het oog viel. Al wat men echter in dit merkwaardig vertrek opeen gestapeld zag, maakte den indruk van een goed geregeld geheel, dat de onmiskenbare blijken droeg van met kennis en smaak verzameld te zijn.

Rechts en links had het gebouw twee vleugels, die met minder zorg ingericht waren. Zij schenen tot woningen voor de andere huisgenooten te moeten dienen. Aan het einde van den rechtervleugel kwam men in in een goed onderhouden tuin, met zeldzame planten versierd; het was een botanische tuin. Ter linkerzijde ontwaarde men een groot stuk bebouwd land, dat door een met kreupelhout begroeiden heuvel begrensd was. Op dit land stond maïs en boekweit en een stevige Hottentot was bezig dit graan te oogsten. Nog moeten wij een blik werpen op de omheining, die dwars voor het middelste gedeelte van het gebouw het eerst in het oog moest vallen. Behalve de huisdieren, welke men op de bezittingen van Nederlandsche kolonisten vindt,

merkte men nog onderscheidene stallen op voor quagga's en voor zekere soorten van antilopen, waaronder zich twee gnoes, mannetje en wijfje, bevonden. Ook ontdekte men verschillende soorten van vogels. Dit gedeelte van de nederzetting werd door verscheidene honden en den tammen luipaard bewaakt. En dit alles was het werk van den ouden heer, dien wij reeds hebben leeren kennen.

Knipperdolling was van jongs af een zwerver geweest. Zonder lust tot eenige ernstige bezigheid, had hij in zijne jeugd met koorddansers, reizende tooneelspelers en menagerieën rond gezworven. Het eenige nut dat hij van dit vagebondeerend leven getrokken had, was dat hij het in de kunst van dieren temmen vrij ver had gebracht.

Toen hem dit leven later begon tegen te staan, nam hij dienst als matroos. Eindelijk geraakte hij op een schip, dat een wetenschappelijke reis om de wereld deed, en toen had hij het eerst den man leeren kennen in wiens dienst hij nu de posten van hofmeester, dierentemmer, werkman en adjunct in het kabinet van natuurlijke historie en zeldzaamheden, in zijn persoon vereenigde. Hij was een handige vent en voor zijn heer bijna een behoefte geworden. Bovendien bestond er tusschen deze beiden nog een andere grond, waarom zij met elkander overeenstemden; beiden helden namelijk tot allerlei excentriciteiten over, de een uit ingeschapen neiging, de ander uit berekening. Ten slotte had de heer Visscher — zoo heette de oude heer — den vagebond het leven gered, door hem in de vlucht behulpzaam te zijn kort voor dat hij eene straf moest ondergaan, waarmede soms het leven gemoeid is. De man was sedert dien tijd zijn weldoener met al zijn hart toegedaan, had hem op al zijne reizen vergezeld en was genezen van zijne zucht tot wederspannigheid, sedert een derde geval van dien aard hem op het schip bijna het leven gekost had.

Nu de lezer met de voornaamste bewoners van deze bevallige oase bekend geworden is, willen wij met den heer des huizes zijn heiligdom betreden, hetgeen ons gelegenheid zal geven te vernemen, wat heer en dienaar tot eene bijeenkomst aanleiding gaf.

VEERTIENDE HOOFDSTUK.

VISSCHER EN ZIJNE LOTGEVALLEN.

VISSCHER. — HIJ LEERT KNIP KENNEN. — ZIJNE VRIJWILLIGE VERBANNING. — UITGESTREKTE INVLOED. — ONTMOEDIGENDE BERICHTEN VAN DE NAMAQUA-OPPERHOOFDEN. — POM-A-HA EN DE GROOTE NEDERZETTING AAN DE ORANJE-RIVIER. — KNIP WORDT NAAR DE VERLATEN KRAAL VAN DEN BOER GEZONDEN. — VISSCHER VERTREKT NAAR DE BLAUWE BERGEN, OM ZICH VAN DEN BIJSTAND VAN KOA-MOE-HOI TE VERZEKEREN.

De heer Visscher had te Batavia het eerste daglicht aanschouwd, waar zijn vader, een voornaam koopman, uitgestrekte bezittingen had. De waardige man bezat de edele eerzucht, zijn zoon een opvoeding te geven, waardoor hij geschikt zou worden om een nuttig lid der maatschappij te zijn. Hij zond hem dus op eene der hoogescholen in het moederland, en zoo men op de wijze van opvoeding des ouden heers eene aanmerking had willen maken, dan zou het die moeten zijn, dat zij te geleerd was, zoodat de jonge man later zeer weinig lust had in den koophandel, de bron van de rijkdommen zijns vaders. In plaats van zich met de borst daarop toe te leggen, was het streven van den jongen Visscher alleen om aan zijne zucht voor de wetenschap te voldoen, en de goede vader was maar al te gereed om den zoon de groote sommen toe te staan, welke deze voor zijn wetenschappelijke studiën en liefhebberijen noodig had. De rijkdom zijns vaders stelde den jongen man in staat, kostbare verzamelingen aan te leggen en aan allerlei wetenschappelijke inrichtingen deel te nemen, waardoor hij met alle groote natuurkundigen van zijn tijd in aanraking kwam. Reeds had hij verschillende verre reizen ondernomen en zich eenigen naam gemaakt. De achting, welke men den zoon toedroeg, streelde den hoogmoed des ouden heers.

Nu kwam er een tijd van beproeving voor den vader. Napoleon I had zijne handen naar het bezit der Nederlanden uitge-

strekt, en de spoedig daarop volgende inlijving der oude republiek bij het Fransche keizerrijk had de noodlottigste gevolgen voor den handel. Het vermogen van den ouden koopman ontving daardoor een gevoeligen slag en zijne gezondheid leed daardoor niet minder. De zoon was juist te dier tijd op reis en toen hij eenige maanden later terugkeerde, was de vader overleden en — hij een man, wiens rijkdom in zijn kostbare verzamelingen en in dat kapitaal bestond, dat van geen wereldsche wisselvalligheden afhankelijk is.

De zaken van zijn vader weder op te vatten, daarin had de jonge natuurkundige geen lust, en hij was er ook niet toe geschikt. Intusschen deed hij toch alles wat mogelijk was om te zorgen, dat al de schuldeischers betaald werden; ook had hij het geluk eenige tinmijnen uit de schipbreuk van zijn vermogen te redden. Inmiddels veranderde kort daarna de staat van zaken in Europa weder. De keizer was in den strijd tegen de bondgenooten bezweken, de handel begon te herleven en onze jonge natuurkundige begaf zich nu naar Padang, om zelf het oog op de ontginning zijner mijnen te houden. Hij had geen reden daarover berouw te hebben, want zijne welvaart nam van jaar tot jaar toe. Kort daarna trad hij in den echt, die echter lang kinderloos bleef. Reeds begon zijn kruin grijze haren te vertoonen, toen hem een dochtertje geboren werd, doch hare komst in het leven was de oorzaak van den dood zijner gade.

Sedert dien tijd kon een langer verblijf in Indië hem niet meer bekoren. Hij verkocht zijne bezittingen, behield alleen zijne verzamelingen en vertrok met zijn eenjarig dochtertje naar Europa. Maar de kelk zijns lijdens was nog niet vol. Bijna op de hoogte van de Kaap werd het schip, dat alles bevatte wat hij bezat, door een storm naar Madagascar gedreven, en wat de golven niet verzwolgen, werd door de roofzuchtige strandbewoners gestolen. Gelukkig, dat zijn geneeskundige kennis hem voor mishandelingen behoedde, anders zou het nog ongelukkiger met hem afgeloopen zijn.

Toch hing zijn leven slecht aan een zijden draad.

Toen namelijk een voornaam inboorling spoorloos verdwenen was, verspreidde zich op het eiland het gerucht, dat hij op een gewelddadige wijs om het leven was gekomen. De koning van Madagascar ontstak in den hevigsten toorn en gaf last, om alle Europeanen, die zich in zijne nabijheid gevestigd hadden, voor hem te brengen. Zijn voornemen was, op hen wraak te nemen over den dood van iemand van zijn volk. Tot nu toe hadden de veelomvattende kennis van den Nederlander en zijne

bereidwilligheid om ieder te helpen, hem voor overlast behoed, waarbij wij in het voorbijgaan moeten opmerken, dat hij ongeveer zeventig Engelsche mijlen van de hoofdstad woonde. Nu had de koning echter van den wonderdoener — want zoo noemden de inboorlingen hem — zooveel gehoord, dat hij bevel gaf, in de eerste plaats naar dezen te zoeken en hem onverwijld naar zijne residentie te brengen. Gelukkig had Visscher iets van de vijandige bedoelingen der inboorlingen gehoord. Dit zou hem evenwel nog niet veel gebaat hebben, ware niet bijna gelijktijdig met de aankomst van het bevel om hem gevangen te nemen, een Engelsch schip op de kust verschenen, dat, van eene reis om de wereld terugkeerende en met bestemming naar de Kaapstad, niet ver van zijn verblijf het anker geworpen had. Visscher had het geluk aan boord van dit schip te komen even voor dat hij met geweld naar de residentie des konings zou worden gevoerd. Het was hier, dat hij Knip voor het eerst ontmoette.

Knipperdolling had de geheele reis om de wereld mede gedaan. Dat hij het zoolang op dit schip uitgehouden had, verwonderde ieder; de man zelf kon het nauwelijks begrijpen, want bij al zijne traagheid en gemakzucht was hij een zeer onrustige kop. Hard werken viel niet in zijn smaak, en alleen de zucht naar avonturen had hem bewogen om matroos te worden. Ongelukkig kon hij zich maar aan geen tucht gewennen. Dit had natuurlijk ten gevolge, dat hij nu en dan eerst lichte, daarna zwaardere straffen beliep, en toen hij zich eindelijk aan verregaande wederspannigheid schuldig maakte, veroordeeld werd om gekielhaald te worden. Daar hij kort te voren ziek geweest was, zou hij die straf waarschijnlijk niet overleefd hebben, zoo Visscher hem niet kort voor de executie gelegenheid verschaft had om te vluchten. Eerstgenoemde vervulde daardoor een plicht van dankbaarheid, omdat Knip zijn dochtertje van een wissen dood gered had, door haar weg te rukken op het oogenblik, dat een steng, welke men onvoorzichtig liet zakken, op het punt was haar hoofd te verbrijzelen.

Het schip had namelijk bij Constantia het anker geworpen, waar Visscher eenigen tijd bij een bloedverwant van zijn overledene echtgenoote wenschte door te brengen. Zijn voornemen was om zijn dochtertje zoolang daar te laten, tot dat hij zijne zaken geregeld zou hebben, en de kapitein had op zijn verzoek toegestaan, dat Kniperdolling met een paar anderen hem naar de niet veraf gelegen plantage zou roeien. Op korten afstand van de kust sprong de waaghals in zee en bereikte al zwemmende den wal, waar hij zich in den eersten den besten

wijnberg verscholen hield. Toevallig behoorde deze aan den bloedverwant van Visscher. Zoodra de matroos dit te weten was gekomen, wendde hij zich tot den Nederlander en smeekte hem om zijne bescherming. Visscher vond gelegenheid om den kapitein een bruikbaar persoon in de plaats van Knip te bezorgen, zoodat er geen streng onderzoek naar den vluchteling gedaan werd. Van dit oogenblik af had Visscher in hem een trouwen bediende gevonden.

De reiziger had verschillende aanzienlijke vrienden en bloedverwanten in de Kaapstad gevonden. Hoewel hij al veel gereisd had, was zijne liefhebberij voor ondekkingsreizen nog niet verflauwd. In het Kaapland kreeg die zucht nieuw voedsel. Hij sloot zich vrijwillig tweemalen bij eene expeditie in de binnenlanden aan en keerde telkens met vele merkwaardigheden van daar terug. Zijne verzameling, waarvan hij bij zijne vlucht van Madagascar ten minste een gedeelte gered had, werd daardoor aanzienlijk vermeerderd.

Geen wonder, dat het Engelsche gouvernement hem opmerkte en eindelijk bewoog, om het lidmaatschap aan te nemen van eene commissie tot regeling en vereffening van de geschillen, die tusschen de boeren en de naburige Kaffers en Hottentotten over de grenzen van het grondgebied gerezen waren.

Hij had zich met ijver van zijne taak gekweten en stond juist op het punt naar de Kaapstad terug te keeren, toen een hoogst beklagenswaardige gebeurtenis hem aan de beschaafde samenleving ontrukte en tot een afgezonderd leven onder de wilde stammen veroordeelde. Het was hoofdzakelijk de invloed, dien hij op de bijgeloovige inboorlingen uitoefende, waaraan hun veeljarige vredelievende houding te danken was. Van het oogenblik af, waarop hij hun eene zonsverduistering voorspeld had, was zijn aanzien bij hen gevestigd. En toch, hoe groot hunne vrees voor zijn gewaande toovermacht ook was — een der meest gevreesde opperhoofden hield hem bestendig in het oog. Hij wist eensdeels door bedreigingen en anderdeels door slaafsche gedweeheid te verhinderen, dat Visscher zich van zijne nederzetting verwijderde.

Welk een samenloop van omstandigheden den geleerden natuurkundige tot deze onvrijwillige verbanning genoodzaakt had, zullen wij later vernemen.

Nadat Visscher op een ruw bewerkten stoel plaats genomen had, gaf hij zich gedurende eenige oogenblikken aan smartelijke overpeinzingen over. Hij was van nature een meer passief dan wel actief mensch; gevaren te zoeken lag niet in zijn aard. Doch waar hij buiten zijn toedoen in moeilijkheden kwam, had hij deze

bedaard het hoofd geboden. Ditmaal scheen het echter, alsof de zorg hem overmand had.

„Lukas is dus heden morgen teruggekeerd, goede Knip", zeide de grijsaard, „maar de tijdingen die hij medegebracht heeft, zijn alles behalve bemoedigend. Hij heeft onderweg een bode van onzen buurman, den braven Pieter Neef, ontmoet, die redenen tot vrees meende te hebben. Wel is waar blijven de oorlogzuchtige Namaqua's tot dusverre rustig, alsmede Pow-a-ha, maar de laatste schijnt slechts op eene gelegenheid te wachten om vijandelijkheden te plegen. De booswicht Snel wordt reeds door mijn vriend Ralph vervolgd, maar heb ik niet te vreezen, dat mijn invloed weldra onvermogend zal zijn, om de meer en meer toenemende gisting te onderdrukken? En waar Lukas ook onderzoek gedaan heeft, nergens weet men iets van mijn gestolen kind, dat echter, zoo als gij weet, door een Boschjesman geroofd is.

„Dertig mijlen in den omtrek", zoo ging de oude heer voort, „weet niemand iets van het meisje. En Koa-moe-hoi, wien ik toch wel het meest vertrouwen kan, verzekert ten stelligste, dat de roover niemand van zijn volk kan zijn. En op de nederzetting aan de Oranje-rivier heeft Lukas ook niets te weten kunnen komen; daarentegen is daar alles in beweging en er wordt een kommando georganiseerd, want men schijnt er algemeen voor vijandelijkheden op groote schaal te vreezen. Overal heeft men noodseinen gezien en Lukas heeft onderweg de buren ontmoet, die Pieter Neef te hulp gesneld zijn. In dezen onrustigen tijd is het nog moeilijker het spoor van mijn kind te vinden. Vader Jansen, de waardige zendeling, is, zooals Lukas zegt, eerst onlangs van een bezoek bij een veeboer teruggekeerd en moet dus ongeveer op denzelfden tijd door de Korroos gekomen zijn, toen ik, op het eerste bericht van dreigende twisten, met mijn kind naar de hoofdnederzetting vertrokken was. Ook de heer Jansen wist niets van het geroofde kind, hoewel de vrome man anders zoo goed op de hoogte is van hetgeen er gebeurt. Vruchteloos hebben wij den geheelen omtrek in twee richtingen doorkruist. Het eenige wat nog overblijft is, te laten vragen in de kraal van dien veeboer, Van Dijk genaamd, in de nabijheid van de Blauwe Bergen. Gij, goede Knip, moest u eens naar die kraal begeven; ik ben voornemens in laatstgenoemde richting op te breken, in het voorbijgaan Koa-moe-hoi om zijn bijstand te verzoeken en mij te gelijk van zijn vredelievende gezindheid te overtuigen. Welıswaar heeft tot dusverre nog geen blanke den weg naar mijn eenzame woonstede gevonden en men zal u ternauwernood gelooven, wanneer gij verhaalt, dat achter deze bergen ook nog

menschen wonen. Sedert den verschrikkelijken dag, waarop wij overvallen werden, heeft mijn oog, behalve Pieter Neef en onze naaste buren, slechts Hottentotten en Boschjesmannen gezien! Maar ik heb nu geen rust meer. Voor gij u evenwel op weg begeeft naar de kraal van den veeboer, moet gij aan den ouden Namaqua beneden in het dorp zeggen, waarheen ik u zend. Wanneer de ziel van mijn lieveling niet reeds in betere gewesten is, zal ik haar nog wel eens in mijne armen sluiten!"

Het heiligdom van den natuurkundige.

„Dat verhoede God," sprak Knip met een bewogen stem. Daarna stond hij op en zeide: „Goed, mijnheer, ik zal gaan; houd intusschen maar goeden moed. En als gij er niet tegen hebt, ontmoeten wij elkander binnen veertien dagen aan den voet van den Doornekop, halverwege de kraal van den boer."

De heer Visscher gaf een teeken van goedkeuring en de man vertrok.

De grijsaard stond op. Hij maakte het een en ander gereed, wat hij voor zijne reis noodig had, en daaronder was menig zeldzaam voorwerp. Tusschenbeide vertoonde zich zelfs een glimlach op zijn gelaat, wanneer het een of ander kleedingstuk in zijn handen kwam.

„Daarin ligt de geheele tooverkracht," zeide hij meesmuilend, „die deze natuurmenschen te gelijk achting afdwingt en vrees inboezemt; zonder dit hulpmiddel ware het mij onmogelijk geweest, mijn invloed zoo lang te handhaven. O, treurige beperktheid van het menschelijk verstand! Vinden die menschen het dan niet vreemd, dat de gevreesde toovenaar, die zons- en maansverduisteringen kan voorspellen, niet eens te weten kan komen, waar zijn kind zich op dit oogenblik bevindt? De wijze man, tot welken de arme Hottentot en de roofzuchtige Kaffer mijlen ver komen, om hem over ware of ingebeelde kwalen te raadplegen, weet geen middel om zijn kind terug te krijgen en moet hulp zoeken bij zijn diep onwetenden buurman."

De grijsaard verviel in diep gepeins. Op eens ontwaakte hij daaruit, dewijl zich in zijne nabijheid juichtonen lieten hooren. Hij stond op, verliet het vertrek en ging Jan te gemoet, die hem om den hals vloog, met den uitroep: Goede, lieve vader, moet men u dan altijd zijn gezelschap opdringen?" Ook Leentje die er bij kwam, knorde op den grijsaard. „Wij weten wel," zeide zij, „dat gij veel van ons houdt, maar sedert onze zus weg is, gevoelen wij eerst recht, hoe lief wij u moeten hebben, om te maken dat gij ons niet geheel vergeet!"

„En wat zult gij er dan wel van zeggen," antwoordde hij, „als ik u vertel, dat ik u nu ook verlaat, om zelf naar Truitje te gaan zoeken? Jan, ga eens naar het dal en zeg den ouden Namaqua, dat ik hem aanstonds spreken moet. Hij moet zich met eenige buren gereed maken, om mij morgen, voor zonsopgang, naar de Blauwe Bergen te vergezellen."

„Goed, vader; maar reken er op dat ik medega," zeide de jongeling. „Gij weet, dat ik niet bang ben en een goed oog heb, en als Truitje gezocht moet worden, moet Jan er bij zijn. Als ik haar niet vind, wie zal het dan doen? Wij, die altijd bijeen waren — waarlijk, ik heb een voorgevoel dat ik haar vinden zal. Daarom, vader, ik moet meêgaan!"

Terwijl de jongen zoo sprak, was het gelaat van Leentje betrokken. „Ik kan wel zien, Jan," antwoordde de oude man, „dat gij weinig om Leentje geeft; zie eens, hoe zij het zich

aantrekt, dat gij haar alleen laten wilt en alleen aan haar denkt, die wij verloren hebben! Nauwelijks eenige maanden geleden hebt gij de eene zuster het kruisje afgepraat, om er de andere voor de reis mede te versieren! Nog treurt Leentje over het geleden verlies. Toen hebt gij beloofd alles te zullen doen, om haar het verdriet te vergoeden, dat gij door uwe lichtzinnigheid haar veroorzaakt hebt."

„Neen, vaderlief," zeide het meisje, „zoo slecht is Jan niet; hij houdt wel van mij, al is het dan ook niet zooveel als van Truitje. Het spijt mij maar, dat ik nu u beiden missen moet. Want gij laat Jan zeker met u trekken? Eigenlijk ben ik minder angstig om u, als ik weet dat hij bij u is, want als hij tien levens te verliezen had, zou hij ze voor u geven. Is het zoo niet, Jan?"

„Dat zou ik denken, zusje," was het antwoord van den knaap. Hij omhelsde haar en rende den heuvel af.

Eenige uren na het vertrek van Knip was ook de reiswagen van den heer Visscher gereed. Ditmaal echter had hij alle mogelijke voorzorgen tegen onverwachte aanvallen genomen. Jan verwijderde zich geen oogenblik van de zijde zijns vaders en de kleine karavaan maakte zooveel spoed, dat zij reeds op den avond van den volgenden dag de Blauwe Bergen, het doel hunner reis, bereikt had.

VIJFTIENDE HOOFDSTUK.

UITBARSTING DER VIJANDELIJKHEDEN.

PIETER NEEF EN ZIJN GEZIN. — ZIJNE KUDDE EN ZIJNE PAARDEN WORDEN GESTOLEN. — DE ROOVERS WORDEN NAGEZET. — EEN NIEUW ONGELUK. — HET HUIS VAN DEN BOER WORDT DOOR BRAND VERNIELD. — VREESELIJKE DOOD VAN VROUW NEEF. — MEN MAAKT ZICH OP WEG OM WRAAK TE NEMEN. — KOMST IN DE VIJANDELIJKE KRAAL. — RECHT VAN WEDERVERGELDING. — NEEF EN SNEL. — ONDERGANG DER FAMILIE NEEF.

De vrees dat er vijandelijkheden waren uitgebarsten, was niet ongegrond, want op de noordelijke voorposten van de groote nederzetting ging het geheel anders toe dan binnen de vreedzame schuilplaats, wier bewoners wij zoo even hebben leeren kennen.

Het was op een heeten zomerschen morgen, dat men op de westelijke grenzen van de groote nederzetting een ruiter naar een der afgelegenste voorposten van de geëmigreerde boeren zag rennen. Het was een magere Hottentot en het paard dat hij bereed, was van Afrikaansch ras, met een dikken kop en lange haren. Toen deze man de woning van den boer bereikt had, sprong hij van het schapenvel, dat tot zadel gediend had, wierp den toom over den kop van het paard en stapte binnen. Het paard, dat met zweet en schuim bedekt was, bleef geduldig staan, zonder dat de man het behoefde vast te binden. Onderscheidene tamme hyena-honden, bedekt met breede, kale litteekens van wonden, die zij in den strijd met apen bekomen hadden, naderden met trage schreden, besnuffelden de beenen van het paard en legden zich weder te slapen. Een tamme struisvogel kwam ook eens kijken, plukte uit een soort van moedwil het paard bij den staart en stapte verder. Alles was weder even stil en eenzaam als eenige oogenblikken te voren; de wind suisde door de bladeren van een paar boomen, die het

eenige groene sieraad van deze streek uitmaakten. De Hottentot scheen zijn meester eene tijding mede te deelen die hem in geheel niet beviel, want het lang gerekte verhaal van den Hottentot werd nu en dan door den boer afgebroken en men hoorde hem den verhaler toebulderen:

Pieter Neef en zijn huisgezin.

„Die schurken! — maar om 's Hemels wil, dat is immers onmogelijk! Is mijnheer Visscher dan dood, dat dat zwarte vee weer oproerig wordt?"

Plotseling werd de deur opengerukt en gloeiende van gramschap verscheen de heer des huizes, door een Hottentot gevolgd. Hij was op de wijze der Hollandsche kolonisten in Afrika gekleed en had een zwaar geweer van zes voet lengte in de hand. De toorn had de roode kleur van zijn gezicht in een bleek, blauwachtig rood veranderd.

„Breng de paarden voor, Klaas, — alle drie — ook den hengst", zeide hij tot den Hottentot, en Klaas merkte aan den toon zijner stem wel, dat er wat spoedig moest worden gehoorzaamd.

De man was echter nog geen minuut in den stal geweest, toen hij met alle teekenen van ontsteltenis terug kwam.

„O baas, baas, alle vier paarden zijn dood!”

„Wat zeg je!” zeide de boer op een toon, die meer ongeloof dan schrik verried. „Oho! Klaas lijkt wel dol — dood — mijn volbloed hengst van 2000 gulden!?” — Maar hoe ongeloovig hij scheen, hij stapte toch naar den stal.

Ja waarlijk, daar lagen drie beste rijpaarden en in den hoek de hengst, een schoon dier, allen door pijlen gewond, die zonder twijfel vergiftigd geweest waren.

Een verschrikkelijke vloek ontsnapte aan de lippen van den boer.

„Roep het volk bijeen, Klaas,” zeide hij met een stem, bevende van woede; „al het volk!”

Klaas rende naar de kraal, waar de woningen der Hottentotten als groote bijenkorven bijeen stonden. Inmiddels was de boerin, een vrij lijvige, zindelijke vrouw, er bijgekomen en keek met gevouwen handen en een kommervol gelaat haren man aan, die nu met de handen op den rug driftig op en neer stapte.

„Die ellendelingen,” zeide de boer op een toon van de diepste verontwaardiging: „mijn hengst, drie rijpaarden en vierentwintig van mijn beste ossen! Maar ik zal eén exempel stellen!” Bij deze woorden stampte hij met zijn lang geweer op den grond.

„Maar vader,” zeide eindelijk de vrouw, „zou Klaas het niet mis hebben? De ossen liepen gisteren immers in de tegenovergestelde richting, naar den kant van de Blauwe Bergen!”

„Juist; juist van dien kant komt het spoor; het is nog geheel versch; de ossen zijn in den afgeloopen nacht weggedreven. Ralph volgt het spoor en zit hen na.”

„Goede God,” zuchtte de vrouw, „Ralph zal een ongeluk krijgen. O Pieter, waarom hebt gij den raad van den heer Visscher niet afgewacht? Tot nu toe heeft hij immers onder dat volk den vrede weten te bewaren!”

Nog voor dat de boer antwoorden kon, naderde een troep gele, magere Hottentotten, kleine zwarte Boschjesmannen, mannen, vrouwen en kinderen, gevolgd door een paar dozijn hongerige honden.

Met een enkelen blik had de boer den troep gemonsterd en de twee herders gemist, die verdacht werden de runderen geroofd en de paarden gedood te hebben. Dit laatste doen de dieven in soortgelijke gevallen meest altijd, om te voorkomen dat de boeren hen te spoedig nazitten.

„Waar zijn Snel en Langhand?” vroeg Pieter Neef.

Niemand antwoordde. „Waar zijn die twee bl......... kerels?”

herhaalde hij, zijn toorn niet kunnende onderdrukken. „Canailles, je weet allen van den diefstal af!"

Dit werkte. „Wij weten er niets van, baas," schreeuwden allen als uit één mond; „wij hebben hen niet gezien."

„Ellendig gespuis," bulderde de boer in de hevigste woede, „dáár is het spoor van mijn roode ossen; daarachter ziet ge het spoor van Snel en Langhand. Marsch, den weg op, doorzoekt den geheelen omtrek en brengt mij de ossen terug, of ik steek al de bontokken (hutten) boven uwe hoofden in brand en die er uitkomt, schiet ik als een hond dood. Marsch, vóór zonsondergang moeten de ossen weêr hier zijn!"

De Hottentotten kunnen aan de indrukselen van den voet den persoon herkennen, welke, en den tijd, wanneer die voorbij gegaan is. Hun tact is daarin zoo groot, dat eene verklaring van dien aard bij de gerechtshoven als bewijs wordt aangenomen. Hetgeen dus de boer eischte, was volstrekt niet onmogelijk.

„Foei," zeide deze, toen de groep weg was, „ik stik bijna; vrouw, geef mij een zoopje, de ergernis maakt mij dood." En inderdaad, de man was bruinrood in zijn gezicht geworden.

De gehoorzame wederhelft voldeed aan zijn verzoek, maar hoewel hij herhaalde keeren tot dit universeel middel de toevlucht nam, er kwam geen beterschap, zoodat hij eindelijk zijne vrouw verzocht, Klaas te roepen, om hem de *narigheid af te drukken*. Wij zullen dadelijk zien wat dit beteekent.

Klaas verscheen en beklom den rug van den boer, die zich in zijn geheele lengte op den buik uitgestrekt had, en begon zijn meester te treden, gedurende welke operatie de boer nu en dan een gebrom van genoegen deed hooren. Eindelijk verliet Klaas zijn rug en begon nu den boer met zijn beide vuisten te kneden, alsof hij voornemens was een klomp deeg van den man te maken. Toen de boer ook daarvan zijn bekomst had, stond hij op en verklaarde dat de *narigheid nu afgezakt* was.

Klaas kreeg nu order om naar het land te gaan en eenige rijpaarden te halen.

De morgen verliep, zonder dat er verder iets gebeurde. De vrouw zat bij het venster en naaide; tusschenbeide viel het werk haar uit de hand en dan waren hare oogen op gindsche heuvels gevestigd, die in een blauw verschiet den horizon begrensden. Een krampachtige trek, die zich nu en dan op haar anders zoo kalm gelaat vertoonde, bewees dat een hevige ongerustheid haar folterde; en zij had ook alle reden om bevreesd te zijn, want haar zoon, haar eenig kind, had het gewaagd de dieven alleen na te zetten.

Haar man zat schijnbaar bedaard in zijn grooten leuningstoel; in de eene hand hield hij een lange pijp, met de andere wreef hij herhaaldelijk een zijner voeten, om er een zinking uit te verdrijven. Hij kon echter evenmin als zijne vrouw een zichtbare ongerustheid verbergen. Van tijd tot tijd stond hij op, opende de huisdeur en liet zijn oog over de wijde vlakte gaan, waar men uit de woning het uitzicht op had. Soms maakte hij daartoe ook wel gebruik van een kleinen kijker, die boven de deur op eene plank lag. Na zulk een zorgvuldig onderzoek ging hij dan weder zitten, rookte en wreef zijn been.

Het eene uur voor, het andere na, verliep en niets stoorde de oude eentonigheid. De middagmaaltijd werd op tafel gezet, maar de boer had pijn voor het hart en de vrouw pijn in het hoofd.

Alles bleef stil als te voren; het eentonig getik eener Friesche klok, die zelfs een weg naar deze woestenij gevonden had, was het eenige geluid dat men hoorde.

„Ik vind het toch vreemd, dat Ralph nog niet terug is!" zeide de huisvrouw eindelijk, want zij kon niet langer zwijgen.

„Mogelijk is zijn paard vermoeid geweest," was het antwoord van den boer; doch men kon het hem aanzien, dat hij tegen zijne overtuiging sprak en alleen iets had willen zeggen, om de vrees van zijne vrouw wat te verminderen. Om iets te doen nam hij den kijker weer in de hand en liet zijn oog voor de honderdste maal over de zandvlakte zweven. Een lichte zandwolk trok zijne aandacht; het was een zandhoos, die dansend over de vlakte dwarrelde. De onrust dreef hem uit het huis. Achter de kraal verhieven zich een paar rotsachtige hoogten, waaronder de jonge lammeren bescherming tegen den kouden nachtwind zochten. De boer beklom deze kleine hoogte en keek in alle richtingen rond: ook ditmaal zonder eenig gevolg.

De namiddag ging voorbij zooals de morgen, toen de stilte door het getrappel van paarden werd afgebroken. Het waren evenwel slechts de paarden, die Klaas van het veld gehaald had.

„Klaas," zeide de boer, „haal een hoop natte koeken van de kraal en maak rook."

Sommige westelijk gelegen streken van het land zijn zoo van hout ontbloot, dat men genoodzaakt is den mest van runderen en schapen als brandstof te gebruiken. De boer steekt den mest van de kraal in den vorm van groote vierkante schollen, en bouwt van dit materiaal van lieverlede de muren zijner kraal. Bovendien worden de uitgedroogde schollen als brandstof gebruikt. Zij veroorzaken een onaangenamen reuk, die zich aan de spijzen mededeelt, welke er op toebereid worden.

Vol gedachten stond de man voor zijne woning en staarde onafgebroken naar de heuvels, die zich reeds in een donkeren, blauwen nevel begonnen te hullen. Zijne vrouw was hem ongemerkt genaderd en toen zij de hand op zijn arm legde, schrikte hij — een verraderlijk teeken van zijn inwendige onrust, welke hij onder het masker van zorgeloosheid voor zijne vrouw trachtte te verbergen.

„Piet," zeide zij, op een half biddenden, half ernstigen toon, „Piet, ik ben schrikkelijk angstig. Er dreigt ons een groot ongeluk. Ralph is nog niet terug. Denk eens aan Frans; een week geleden stond hij, hier op dezelfde plaats, nog voor ons, — en waar is hij nu?"

Frans Nelle, een boer in de buurt van Pieter Neef, had het spoor van eenige ossen gevolgd, welke de Boschjesmannen van hem gestolen en weggedreven hadden. De wilden schoten hem dood en verborgen zijn stoffelijk overschot in het hol van een stekelvarken, hetwelk zij met een hoop steenen bedekten, zoodat het lijk waarschijnlijk nooit ontdekt ware geworden, als de hyena's het niet uit den grond hadden gekrabd.

„Piet," ging zij voort, „geef een teeken, dat onze buren komen."

„Wees bedaard, Betje — ge ziet immers dat Klaas al bezig is, mest op te stapelen om rook te maken; ik zal een paar noodschoten doen."

Weldra steeg een dikke rook schier rechtstandig omhoog. Te gelijk laadde de boer zijn geweer van een zwaar kaliber met een handvol kruit en schoot het dicht bij den grond af; het gaf een slag als een kanon en nog lang hoorde men de echo in de verwijderde bergen. Weldra werden deze teekens door geweerschoten beantwoord en op een grooten afstand stegen in verschillenden richtingen rookwolken omhoog ten bewijze dat het signaal begrepen was.

„Zijn de paarden bezorgd, Klaas?"

De Hottentot gaf een bevestigend antwoord.

„ Maak dan alles klaar, tegen dat de menschen komen."

Onder de benaming *mensch* verstaat men in de taal der kolonie de blanken; de inboorlingen noemt men *het volk*. Staat er b. v. een inboorling voor de deur, dan zegt men: *daar is volk*.

Reeds stond de zon op het punt van onder te gaan, toen zich in verschillende richtingen stofwolken vertoonden. Onafgebroken hield de boer zijn kijker op de naderenden gericht.

„Oom Jakob," mompelde hij in zich zelf, „op den zwarten hengst met een rijknecht — had vast geen andere paarden bij de hand; neef Karel en Bram — hebben evenwel ook maar één

knecht bij zich; ja, wat kan een Christen-mensch tegenwoordig met dat zwarte tuig beginnen! Almachtige," vervolgde hij luide, na een oogenblik met aandacht naar een derde stofwolk gekeken te hebben, „daar komt David Tromp op een draagos aan; de arme menschen hebben geen enkel paard meer — de Boschjesmannen hebben hun laatste rijpaard opgegeten."

Men moet namelijk weten, dat de Boschjesmannen soms paarden van waarde stelen, niet om er op te rijden, maar om ze te eten.

„Klaas, zadel den vosbles voor baas David; ik zie dat hij op een draagos zit."

Onderwijl Klaas de paarden zadelde bracht de boer twee geweren voor de deur. Weldra verschenen de zes personen, wier nadering baas Piet reeds opgemerkt had. De boeren verschilden in kleeding en uitrusting weinig of niet van elkander; ieder hunner had een lang geweer op den rug en een kruithoorn aan den gordel hangen. Ook de inboorlingen waren gewapend.

„Wij mogen geen oogenblik wachten, vrienden," sprak baas Piet, na zijn buren vluchtig gegroet te hebben. „Het zal spoedig donker zijn en ik zal u onderweg alles vertellen." Hij nam een kort afscheid van zijne vrouw, zette zich te paard en in een stevigen draf sloeg de kleine schaar den weg naar de Blauwe Bergen in.

„Eer het nog geheel nacht is," voegde hij er bij, „moeten wij wij aan gene zijde van de Kopjes zijn, anders is al onze moeite vergeefsch."

Onderweg deelde baas Neef aan zijn gezelschap mede, dat hij reeds sedert lang zijn eigen herders van allerlei dieverijen verdacht had en dat hij er geen oogenblik aan twijfelde, of zij waren in bestendige gemeenschap met hunne vrienden aan gene zijde van de grenzen geweest; dat Ralph dien morgen het spoor van de trekossen en van de beide vluchtelingen in de richting van de grenzen ontdekt had; dat hij daarop de dieven nagezet had maar niet terug gekomen was, en dat eindelijk zijn trouwe Klaas noch van Ralph noch van de ossen iets had kunnen ontdekken.

De zon was reeds achter den bergrug verdwenen, doch de lucht was nog geelachtig gekleurd en men kon het spoor van de runderen duidelijk waarnemen. Hier en daar, waar het spoor het duidelijkst was, hield mên een oogenblik stil.

„Dit spoor van een paard is van heden morgen vroeg," zeide een der boeren; „de dauw heeft er op gelegen."

„Zoo is het," hervatte Pieter Neef; „het is het spoor van Ralph; hij is met het aanbreken van den dag weggereden."

„En hier,” zeide een ander, „is Ralph van het paard gestegen, dat is de ronde punt van zijn veldschoen. En hier heeft zijn geweer tegen de klip gestaan; zie maar, dat is de indruk van de kolf in het zand; daar heeft de riem van het geweer over het zand gesleept.”

„Hier baas,” zeide Klaas, „is een oude gebroken riem en een versch gesneden riempje; baas Ralph had het oude zadel; zeker is er iets gebroken.”

Uit zulke onbeduidende kleinigheden maken deze natuurmenschen hunne gevolgtrekkingen, die zoo juist zijn, als hadden zij met eigen oogen den afwezigen reiziger waargenomen.

Toen de troep tusschen de heuvels aangekomen was, hield men een oogenblik stil om te beraadslagen, welken weg men verder zou inslaan; want het had hier al den schijn, alsof de ossen zich in alle richtingen verspreid hadden. Hier hield het paardenspoor plotseling op. De indrukken van drie verschillende voeten waren in het zand merkbaar; twee paar waren van naakte voeten, een paar van veldschoenen. Men begreep zonder moeite, dat zij die van de Boschjesmannen en van den jongen boer waren. Eenige splinters van een geweer werden niet ver van daar gevonden en het zand zag er uit, alsof eenig zwaar voorwerp daarover gesleept ware.

Bij het ontdekken van deze noodlottige teekens klom de angst des armen vaders tot een pijnlijke hoogte, want het had al den schijn, dat Ralph de gauwdieven hier ingehaald had. De boeren zochten nu in verschillende richtingen; zij vonden niets, zelfs niet het spoor van het paard. „En toch gaat het spoor van het paard niet terug!” Zoo luidde de aanmerking van een der boeren.

„En op deze plek,” zeide een ander, „zijn de ossen weer bijeen gekomen, maar het spoor van het paard is er niet onder.”

„Baas,” kraste een oude Boschjesman, „zij hebben het paard vooruitgejaagd en de ossen er achterheen gedreven, — daardoor is het spoor van het paard uitgewischt.”

„De kerel heeft gelijk,” riepen al de boeren, verwonderd dat zij niet dadelijk op die gedachte gekomen waren.

Men volgde nu het spoor der ossen verder en kon dat van het paard weldra weder onderscheiden. Dit bewoog de boeren nog sneller te rijden. Zij bereikten spoedig de hoogte van de heuvelrij en hadden nu de wijde vlakten van het land der Boschjesmannen voor zich. Dikke nevels dreven als een onrustige zee over de grijze vlakte en als zoo vele eilanden staken enkele donkere plekken daar boven uit. Het was nu volkomen donker geworden. Thans kon men ook het spoor van de ossen niet

meer zien en men begreep, dat het maar het beste was, huiswaarts te keeren, om het den volgenden morgen weder op te zoeken. Zwijgend keerde de schaar terug. Niemand waagde het om de afwezigheid van den jongen man aan toevallige, onbeduidende omstandigheden toe te schrijven, want ieder was overtuigd, dat er iets buitengewoons gebeurd was en men zich op het ergste moest voorbereiden.

Plotseling ontwaarde men een roode schemering aan den gezichtseinder.

„Goddank!" riep Pieter Neef uit, „Ralph is terug en geeft ons een teeken. Maar wacht eens," voegde hij er langzaam bij, want een vreeselijk voorgevoel kwam bij hem op, „ik begrijp niet, waar de jongen het hout voor zulk een vuur van daan zou halen."

Al sterker en sterker werd de gloed en men zette nu de paarden in galop. Daarna hoorde men een schot, kort daarna een tweede, daarna drie of vier schoten te gelijk.

„Genadige God!" zeide een der oudste boren, „nu begrijp ik alles. Uw huis, Pieter Neef, uw huis staat in brand en dat waren de geweren, die in de vlam losgingen!"

Plotselinge schrik maakte zich van den troep meester. Onwillekeurig hielden allen hunne paarden aan en staarden naar den gloed, die al vuriger en vuriger werd. Daar was geen twijfel aan, — het huis van den boer stond in volle vlam. Plotseling verdween alles in een donkeren rook, die als een zuil opwaarts schoot, en daarop volgde een slag, dat de grond er van beefde.

„Dat is het vaatje buskruit van baas Neef," fluisterde Klaas een ander van het volk in het oor.

Deze uitbarsting scheen den troep uit de korte verdooving gewekt te hebben, want allen jaagden nu zoo snel mogelijk naar het brandende gebouw, de eigenaar vooruit, die bij dit nieuwe ongeluk het waarschijnlijk verlies van zijn zoon bijna vergeten had. „Betje," schreeuwde hij overluid, toen hij zijn verbrande woning naderde. — „Betje!" maar er volgde geen antwoord. Hij sprong van het paard en ijlde naar het huis. Er was niets van over dan een rookende, smeulende puinhoop.

Alles was voorbij. Tusschen zwarte, gebarsten muren rees een roodachtige rook omhoog, waaruit nu en dan nog eene vlam flikkerde, welke de groep mannen verlichtte, die, stom van ontzetting, niet wisten wat zij doen of zeggen moesten. Op zekeren afstand stonden de honden en lieten dat akelig gehuil hooren, dat door bijgeloovige menschen voor een kwaad voorteeken gehouden wordt. Pieter Neef was op een steen neêrgezonken. Hij verkeerde in een staat van wanhoop, waartegen iedere rede-

neering nutteloos is. Eindelijk echter werd hij zijne aandoening in zoo verre meester, dat hij zeggen kon:

„Zoekt toch naar mijne vrouw!”

De stem bleef hem schier in de keel steken. Er was hier geen volk; niemand kon haar eenig kwaad gedaan hebben. Ook heeft de brand haar niet in den slaap verrast; daartoe is het nog te vroeg in den avond. Met deze en dergelijke drogredenen trachtte hij zich zelven eenigermate te troosten en eindelijk herstelde hij zich zelfs zoover, dat hij persoonlijk kon mede zoeken.

Maar alle nasporingen bleven vruchteloos. Men vond een van hare schoenen op de plaats voor het huis — een bewijs, dat zij buiten geweest was; maar hoe zij dien schoen verloren had, tijdens den brand of te voren, dat bleef natuurlijk een raadsel. Men zag zich eindelijk gedwongen het zoeken tot den volgenden morgen uit te stellen. Een der boeren reed naar huis, met de belofte, alle buren bijeen te zullen roepen en met het aanbreken van den dag terug te komen; de anderen bleven bij Pieter Neef, die, als verpletterd door de grootte van de ramp, in een somber zwijgen verzonken was en op de hem gedane vragen geen antwoord meer gaf.

Van lieverlede was het vuur uitgegaan en eene laag asch bedekte de smeulende overblijfselen; de stilte van de nacht maakte het tooneel nog akeliger. Van tijd tot tijd kraakte een verkoolde balk — en dit was het eenige geluid dat men hoorde. Pieter Neef zat roerloos, met het hoofd in beide handen; naast hem lagen de vrienden onder de dekens in een diepen slaap, elk met zijn geweer in den arm, waarvan het slot zorgvuldig met een doek omwonden was, om het tegen de vochtige nachtlucht te beveiligen. Reeds met het aanbreken van den dag werden allen door paardengetrappel uit hun slaap gewekt. Ook Pieter Neef ontwaakte uit een korte sluimering, welke zich voor een oogenblik van den armen had man had meester gemaakt. Doodsbleek en met roodgeweende oogen verwelkomde hij de aangekomen vrienden en dankte hen voor hun bereidwilligheid.

„Wij zijn lotgenooten, Nelle,” zeide hij tot een reusachtigen boer, die een breed rouwfloers om den sombrero droeg, — het was namelijk de vader van Frans Nelle, die in de vorige week door de Boschjesmannen vermoord was, — „wij zijn lotgenooten door dezelfde canailles; want dat” — op de puinhoopen van zijn huis wijzende — „hebben de Boschjesmannen gedaan; daar is geen twijfel aan. En wat van mijne vrouw, mijn zoon geworden is — van mijn zoon!” — bij dit woord scheen de man de spraak te verliezen en stond te beven als een riet. — „Mijne

vrouw, mijn zoon!" gilde hij weder en gaf zich aan zulk een grenzelooze smart over, dat men te rade werd, hem naar eene naburige nederzetting te brengen, totdat men iets meer van het lot der zijnen zou weten. Maar toen men daartoe wilde overgaan, weigerde Neef ten stelligste zich van deze plaats te verwijderen; hij wilde den geheelen omvang van zijn ongeluk zoo spoedig mogelijk kennen, en men ging dus voort met alles zooveel mogelijk te onderzoeken.

Inmiddels hadden eenige inboorlingen medegedeeld, dat zij het spoor van een paard gevonden hadden, dat van de Blauwe Bergen scheen gekomen en daar heen weder teruggekeerd te zijn. Naar de breede hoeven te oordeelen, kon het naar hunne meening geen ander dan het paard van baas Ralph geweest zijn, want de sporen van de hoeven lagen wijd uiteen en een streep in het zand scheen te bewijzen, dat het paard de beenen niet hoog opgelicht had. Een verdachte omstandigheid was, dat het spoor naar de kraal liep en van daar weer terug ging. Eenige inboorlingen goten water op de heete puinhoopen, terwijl anderen zich op weg begaven om nog meer hulp te halen. Een oude boer, met lang, grijs haar, nam onderwijl de twee Boschjesmansvrouwen in het verhoor, die op de plaats gebleven waren, want van al het overige volk was geen enkele teruggekeerd: maar op al zijne vragen volgde een dom: „Ik weet van niets, baas," hoewel uit de wijze waarop zij met de oogen knipten, een ander antwoord te verwachten was. Om haar geheugen wat op te scherpen, gaf men beiden een paar glazen brandewijn; dit hielp in zoover, dat er nu een ongeregeld verhaal van een brand uitkwam, hetgeen klaarblijkelijk uit louter leugens bestond. Men gaf haar daarom nog meer brandewijn, en nu werd het oude spreekwoord *in vino veritas* tot zekere hoogte bewaarheid. Zoodra beiden goed dronken waren, kwam de haat tegen de blanken boven en verspreidde een treurig licht over de ramp. De spiritus bewerkte een mirakel, want beider gevoelloosheid en stompheid veranderde in ware woede. Zij dreigden Neef met de vuisten, terwijl zij gilden: „Baas, baas, gij — de bontokken in brand steken! — Baas, nu zien hoe dat smaakt! Baas is knap met het geweer — maar baas zien kan, dat de kirie en de klip (steen) ook goed raakt. — Baas," ging het eene wijf na een korte pauze met een huilende stem voort, „lieve baas — het booze volk heeft alles gedaan; — o, mijn arme novie (vrouw)."

Deze woorden bewezen genoegzaam wat er gebeurd was. „O Lijs," zeiden sommigen, „zeg ons nu eens wat er dan met de novie is voorgevallen."

Maar Lijs was niet dronken genoeg om zich verder te verpraten. Het oude wijf keek met haar listige oogen in het rond en herhaalde weder haar oude verklaring: „ik weet niets meer, baas!” En meer was er niet uit haar te krijgen, wat moeite men ook deed.

Intusschen waren de puinhoopen wat afgekoeld en men trok de overblijfselen met haken uit elkander. Onderscheidene voorwerpen, die vroeger in het huisvertrek geweest waren, werden er onder uitgehaald; zij waren niet geheel verbrand, omdat een middelmuur ze in zijn val bedekt en zoo eenigermate voor de vlam beschut had. Eindelijk haalde men een voorwerp onder eenige stukken hout en steen uit, dat bijzonder de aandacht van de omstanders scheen te trekken. Men begon te fluisteren. Na een kort gesprek verliet een oude boer de overigen en ging langzaam naar Pieter Neef, die, met het hoofd in de hand, weer in somber gepeins verzonken zat.

„Pieter Neef,” zeide de grijsaard met diep bewogen stem, en legde den zwaar beproefden man de hand op den schouder, „Pieter Neef, moeten wij niet alles met ootmoed dragen, wat de Heer ons oplegt?”

De man, die dus aangesproken werd, boog zonder spreken het hoofd, als teeken van toestemming.

„De Heer,” zoo ging de oude man voort, „is ook in het vuur en in den stormwind; de Heer roept ons op te zijner tijd; wij allen gaan den weg van alle vleesch; de een wat vroeger, de ander wat later — naar Zijn welbehagen. Mogen wij daarover morren?”

Ditmaal schudde de arme man zwijgend het hoofd.

„Pieter Neef”, ging de ander na een korte pauze voort, „uwe vrouw is dood.”

„Ik heb het wel gedacht,” antwoordde de ongelukkige, met nauwelijks hoorbare stem. Toen stond hij met zekere haast op en begaf zich met wankelende schreden naar den kring der toeschouwers, die zich zwijgend voor hem opende. Daar lag het overschot van een menschelijk lichaam, zwart van den rook.... Toen barstte de man in luide snikken uit.

Men vond den schedel van het lijk verbrijzeld. Of dit door den val van een balk of door menschenhanden geschied was, zou wel nooit ontdekt worden.

Na verloop van een uur had Neef zijn kalmte teruggekregen en begaf zich onder de boeren, van welke eenigen pas gekomen waren, die hij met weinige woorden groette. Inmiddels werd door sommigen een eenvoudige kist getimmerd, want iedere boer

aan de Kaap verstaat van het timmeren zooveel, dat hij een doodkist kan maken. Anderen bezichtigden de geweren, terwijl weder anderen kogels goten. Het was blijkbaar dat iedereen bezig was, om zich gereed te maken tot een tocht tegen de Boschjesmannen, ten einde bloedige wraak te nemen. Het was vruchteloos, dat een oud man van christelijke liefde en vergelding sprak: hij preekte voor doove ooren.

„Vervloekt zal dat gebroed zijn! — Maakt u gereed!" — hoorde men overal. En toen de oude man zag dat zijne vermaningen vruchteloos bleven, haastte hij zich zelf zijn geweer te laden.

Een krijgstocht tegen de Boschjesmannen was van tijd tot tijd noodig. Weliswaar, hadden zij zich eerst eenige jaren achtereen stil gehouden, maar sedert eenigen tijd was de diefachtige aard van dit volk weer ontwaakt en roof en moord waren aan de orde van den dag. De boeren hadden verzuimd om bij het eerste geval van dien aard een heilzaam exempel te stellen en zij waren daardoor hoe langer zoo vermeteler geworden. In slaap gewiegd door een korten tijd van rust, hadden de kolonisten echter sedert eenige weinige maanden herhaalde aanvallen van de Korana's te verduren, die roovend en moordend hunne kudden wegdreven en scheen een verdelgingsoorlog nu des te onvermijdelijker, omdat in de afgeloopen week verschillende moorden door de Boschjesmannen gepleegd waren en iedere grensboer vreezen moest, dat den volgenden nacht de beurt aan hem zou komen. Daarom waren nu allen tot een tocht tegen deze horden bijeengekomen.

De zon stond reeds hoog aan den hemel, toen een troep van veertig goed bereden mannen, het spoor der gestolen ossen volgende, naar de Blauwe Bergen draafde, deels in de hoop om iets van het lot des jongen mans te vernemen, deels om met het voortvluchtige volk af te rekenen, dat waarschijnlijk de hoeve in brand gestoken en de vrouw vermoord had.

Ieder ruiter had zijn geweer op den rug hangen; aan den gordel hing een kruithoorn. Grijze en roode mantels waren aan den zadel bevestigd, een teeken dat men er op rekende, den nacht in de open lucht door te brengen; want hoe heet de dagen in deze streken ook zijn, de nachten zijn er bitter koud. Daar naast hing een kleine kalabas met water en een even kleine lederen zak met wat gedroogd vleesch en hard gebakken brood, ten einde, zoo noodig, eenige dagen in de dorre, ongastvrije woestijn te kunnen blijven.

Zwijgend reed de troep tot op de plaats waar de vermiste de

vluchtelingen scheen te hebben ingehaald. Hoe scherp men nu ook zocht, men kon niets meer ontdekken dan den vorigen avond: de paarden vooruit, de ossen er achter en eindelijk het spoor van naakte voeten. Verderop echter kwamen van verschillende kanten de sporen van groote en kleine voeten te voorschijn, die allen dezelfde richting insloegen. Het was duidelijk, dat het volk van den boer de beide voortvluchtige veehoeders gevolgd was.

Reeds naderde de zon het westen en begonnen de heuvels donkere slagschaduwen over de vlakte te werpen; doch daar in deze streek hoegenaamd geen hout of eenige plantengroei was, had men alle hoop, dat men het spoor zelfs in de duisternis van den nacht zou kunnen herkennen, en men nam zich dus voor, desnoods den geheelen nacht door te rijden. Toen het donker begon te worden, steeg men af, om de paarden een korte rust te gunnen.

„Vuur kan men ver zien, jongens," zeide de oude Tromp tot een paar jonge boeren, die hun best deden om eenige half verdorde wortels in brand te steken; „'s nachts ziet men het vuur al zeer ver; maak het uit en eet uw vleesch rauw." Men verloor den ouden man wegens zijn hooge jaren en veelzijdige ondervinding met het kommando over den troep belast, en geen soldaat gehoorzaamde ooit meer blindelings de bevelen van zijn officier, dan deze boeren hun aanvoerder. Het vuur werd oogenblikkelijk gebluscht.

„Wind doeken om het slot," ging de oude man voort; „de dauw begint te vallen.".

De sobere maaltijd was spoedig geëindigd; toen volgde een teug uit de kalebassen en eindelijk kwam de pijp te voorschijn. Een onder hen had echter aan niets deel genomen — het was de diep gebogen Pieter Neef.

„En nu weder te paard! St! Geen geklapper met de geweren!"

Zonder gedruisch zetten de ruiters den marsch voort. Het was nacht geworden.

„Klaas," zeide de oude boer, „rijd vooruit en volg het spoor; gij hebt het beste gezicht En jullie daar achter," zoo ging hij voort, tot eenige jonge mannen sprekende, wier onderhoud al te levendig werd, „houd uw mond; of de Boschjesmannen zullen u pijlen in de huid zenden, dat gij er uitziet als stekelvarkens." Deze terechtwijzing was van goed gevolg, want niemand sprak een woord meer. Slechts van tijd tot tijd werd de stilte afgebroken door de half gesmoorde vraag: „Klaas, nog het spoor?" — „Ja, baas." — Middernacht was lang voorbij en reeds verkondigde een koele wind het naderen van den morgen. Op

eens stond Klaas stil. — Onmiddellijk volgde de geheele troep dit voorbeeld.

„Baas," fluisterde de Hottentot, „baas, daar is de kraal. Daar is de kraal! Daar liggen de roodbonte ossen van baas Neef."

„St!" zeide de oude man, „zit af, zoo stil mogelijk!"

Het kommando zat af en haalde de stijgbeugels in de hoogte.

De geheele bevolking der kraal lag in diepen slaap. Men liet de paarden een eind achteruit brengen.

„Pieter Neef, Pieter Neef!" sprak de oude Tromp, terwijl hij eerstgenoemde terughield: „niet zoo driftig, gij zult nog alles bederven."

De morgenschemering maakte het weldra mogelijk, de eigenaardige ligging van de kraal nader op te nemen. Nabij de steile helling van een heuvel, die uit reusachtige steenklompen scheen te bestaan, stonden eenige lage biezen hutten in een halven cirkel, te midden van welke men den rooden schijn van een paar half uitgebrande vuren zag. Iets meer zijwaarts stond een oude, verdorde boom, waaraan eenige stukken vleesch te drogen hingen.

„Die schurken," mompelde de oude man, „een os hebben zij al geslacht."

Rechts van de kraal was een diepe, maar droge rivierbedding. Daar tegenover posteerde de aanvoerder zijne manschappen. „Vijf te gelijk op eene opening, fluisterde hij; „legt aan!" en veertig lange geweren waren op de hutten gericht. „Legt laag aan — de canailles slapen nog!" Op dit oogenblik begon een hond te blaffen. „Vuur!" luidde het kommando. Een kreet van ontzetting werd in de hutten gehoord; men zag eenige donkere figuren er uit komen en in de droge bedding verdwijnen. Andermaal volgde een salvo en de kruitdamp, die als een sluier dit gruwelijk tooneel bedekte, dreef traag in de vochtige morgenlucht af. „Er op af, jagers!" kommandeerde nu de aanvoerder, en weldra weergalmde de kraal van gekrijsch, gegil en vloeken, tusschenbeide afgewisseld door een akelig gesteun en gerochel van stervenden. Weldra stond de geheele kraal in lichterlaaie vlam en wat zich nog redden wilde, vond onder de kolfslagen der boeren den dood of werd in de vlammen terug gedreven. Eindelijk was de slachting voltooid en trokken de boeren een eind achterwaarts, om te zien hoe het vernielend element voltooide wat zij begonnen hadden.

De gloed die dit tooneel verlicht had, verdween, maar toen de zon opging, bleek dat het gepleegde kwaad schrikkelijk vergolden was. Er was geen levende ziel overgebleven; zelfs de

hond die alarm gemaakt had, was dood. Overal lagen naakte of in huiden gewikkelde menschen van elken ouderdom, terwijl de verkoolde overblijfselen van anderen te midden van de asch der verbrande bontokken zichtbaar waren. Het waren dezulken, die bij hunne vlucht in de vlammen teruggejaagd, of door een kogel in den slaap getroffen waren.

„Genadige God!" schreeuwde plotseling een van de boeren en viel neder; een pijl had hem de zijde doorboord. Bijna gelijktijdig kreeg een tweede een pijl in den schouder en een derde dwars door de beide wangen.

„Opgepast!" zeide de oude man: „een gedeelte van de schelmen is het ontkomen en ze zullen ons als honden doodschieten." — Hij had nauwelijks uitgesproken, toen men een sissend geluid hoorde. Met buitengewone handigheid sloeg de aanvoerder een pijl weg, die op het punt was hem in den hals te dringen.

„Het dunne riet en het kromme been," zeide een ander, „zijn kleinigheden; maar het vergif, het vergif! Geef vuur, maar mik goed." En zoo gebeurde het. Zoo dikwijls een kop zichtbaar werd, gaven de boeren vuur. „En er nu op los," luidde het kommando weder, waarop de geheele troep zich in een draf naar de rivierbedding in beweging stelde. De eerste die den oeverrand bereikte, kreeg een pijl in het oog; de man deed een sprong, viel ruggelings achterover en rolde in de diepte. Met grenzelooze verbittering en ware doodsverachting schoten de Boschjesmannen hunne pijlen. Een geweerschot verbrijzelde de knie van een hunner; hij liet zich op de andere neder en schoot zonder eenig teeken van pijn den eenen pijl na den anderen af, tot dat een tweede schot hem dood deed nedervallen. Meer anderen werden weldra doodelijk gewond. De laatste nam de vlucht naar de rots en verdween. Onmiddellijk omringde het kommando deze hoogte en begon haar te beklimmen.

Op eens verscheen de Boschjesman op den top en zwaaide onder het slaken van een uitdagenden kreet zijn boog: met de snelheid des bliksems legde hij aan, de pijl siste en drong in de dij van een der boeren.

Het was Snel, de vervolgde booswicht. „Terug, terug!" bulderde Pieter Neef; „niemand mag op hem schieten; *ik* moet hem hebben en wel levend!" Zoo sprekend, steeg hij naar boven. Al hooger en hooger klom de boer; de eene pijl na de andere bleef hem in het vleesch steken. Nu wierp de Boschjesman met een zwaren steen naar hem, die den hoed van den boer raakte en van zijn hoofd sloeg. Eindelijk had de vervolger den top van de rots bereikt, greep den wilde zonder een woord

De wraak van den boer.

te spreken bij de keel en bij een zijner beenen en — slingerde hem in de diepte......

Dit was de laatste van de kraal; van vijftig menschen ademde nog slechts een enkele met verbrijzelde ledematen, aan den voet van de rots, een prooi voor de gieren en hyena's.

Maar ook onder de boeren kostte deze tocht menig slachtoffer. Velen beleefden den avond niet; een paar anderen, die slechts licht gekwetst waren, kwijnden en stierven ten gevolge van het vergift, waarin de punten der pijlen gedoopt waren.

Ook de ossen bracht men niet weder thuis, want de Boschjesmannen hadden hun de pezen van de achterpooten doorgesneden.

Ralph werd niet gevonden, welke moeite men ook deed. Toen zijn vader den Boschjesman Snel nazette, was hij van plan, hem levend te vangen, want hij hield dien kerel voor den moordenaar zijns zoons. Hij had zich echter door zijn drift laten vervoerden om hem van de rots te werpen: eene daad die hem later bitter berouwde.

Het paard van den vermiste kwam later te huis. Eenige jaren na deze gebeurtenis vond men een menschelijk rif in de nabijheid van de verwoeste kraal, in het hol van een miereneter. Of men het lijk daar verborgen had, of dat dit het stoffelijk overschot van een anderen ongelukkige was, kon niet beslist worden.

Pieter Neef overleefde den ondergang van zijn huisgezin en het verlies van al zijne bezittingen niet lang; eenige maanden later droeg men hem ten grave. Eenige zwart verbrande brokken muren waren nog lang een treurige herinnering aan de gebeurtenis, die wij hierboven beschreven.

Maar het wordt tijd, dat wij ons weder met onzen vriend Van Dijk bezig houden.

ZESTIENDE HOOFDSTUK.

VAN DIJK VERTREKT NAAR DE RAADSELACHTIGE NEDERZETTING.

HYENA-HONDEN. — AFSCHEID TUSSCHEN TRUITJE EN MARIA. — DE REIS IS IN HET BEGIN VRIJ VOORSPOEDIG. — OUDE VRIENDEN ONTMOETEN ELKANDER. — VAN DIJK EN DE OUDE TROMP VEREENIGEN ZICH TOT EENE REIS NAAR HET VERBLIJF VAN DEN HEER VISSCHER. — DE EERSTE JACHT OP GIRAFFES.

Het is tijd dat wij eens weder omzien naar onzen ouden vriend en zijne makkers die nu eindelijk gereed waren, naar de geheimzinnige nederzetting op reis gaan. Er is in dien tusschentijd bij onze vrienden veel veranderd. Men zal zich herinneren hoe ijverig de boer er naar streefde om het groote doel van zijn tegenwoordig leven, de olifantenjacht, te bevorderen. Het was hem dan ook gelukt eenige van deze groote dieren „in den zak te steken," zoo als hij zich uitdrukte, en sedert het vangen en temmen der quagga's was de jacht met het beste gevolg bekroond geworden. Er verliep geen week, dat het aantal slagtanden niet met een paar of meer werd vermeerderd. Hadden de jagers in den armen Snok zelfs maar een *enkelen* goeden hond bezeten, dan zou Saul in het geheel geen reden tot klagen gehad hebben, maar het arme dier was en bleef lam en ongeschikt voor de jacht. De jacht zou een nog beter gevolg gehad hebben, indien zij eenige goede honden bezeten hadden. Weliswaar kunnen honden geen olifant meester worden, hem niet het minste kwaad doen, maar zij kunnen hem volgen, hij moge gaan waar hij wil, en hem door zijn geblaf tot staan brengen.

Een tweede gewichtige dienst, dien de honden bewijzen, bestaat daarin, dat zij de aandacht van den olifant van de jagers aftrekken. Als dit reusachtige dier woedend wordt, is het gevaarlijk, zooals wij reeds gelegenheid hadden te zien. Het valt dan de blaffende honden aan, die het verkeerdelijk voor zijne ver-

volgers houdt. Hierdoor is de jager in staat een schot te doen en een gevaarlijken strijd met den reus te vermijden.

Bij sommige van de laatst ondernomen jachtpartijen waren onze jagers ternauwernood den dood ontkomen. Hunne quagga's waren noch zoo gewillig noch zoo vlug in hunne bewegingen als paarden zouden gewcest zijn, en dit maakte het gevaar nog grooter. Er was alle reden om te vreezen, dat een der jagers vroeger of later dit gevaarlijk bedrijf met zijn leven zou boeten. Zoo dacht er ten minste Van Dijk over, en hij zou gaarne een olifantstand voor een hond gegeven hebben, al ware het al geen beste geweest.

Van Dijk was reeds op het denkbeeld gekomen om eenige hyena's te temmen en voor de jacht af te richten. Dit denkbeeld was niet zoo dwaas als men wellicht zou meenen. De hyena wordt niet zelden tot soortgelijke doeleinden gebruikt en bewijst soms betere diensten dan vele soorten van honden.

Op zekeren dag zat Van Dijk op een kleinen platform, die zeer hoog, bijna in den top van den nwanaboom, aangebracht was en van waar hij een ruim uitzicht op den omtrek had. Zijne blikken zwierven over de vlakte, die zich van den zoom van het bosch zoover uitstrekte als het oog reikte.

„Waar hij nu weêr blijft,” sprak de boer tot den zendeling, die, iets lager gezeten, in dezelfde richting uitkeek. „Daar, zie eens in die richting, daar schijnt een mensch aan te komen.”

Saul de leeuwendooder was namelijk sedert den vorigen dag afwezig. De boer had goed gezien, het was Saul, wien men nu tegemoet ging en die, zoodra hij zich behoorlijk gesterkt had, volgenderwijze zijn avontuur verhaalde.

„Ik had den geheelen dag gejaagd en was niet ongelukkig geweest. Juist wilde ik mij nederleggen om wat te slapen, toen vreemde geluiden mijne aandacht trokken; het was alsof een troep wilde dieren mij naderde. In een oogenblik was ik op de been en zag mij onmiddellijk tot mijn schrik door een troep wilde honden omringd, die knorrend en huilend mij stonden waar te nemen. Een gnoe, dien ik geschoten had en die niet ver van mij af lag, scheen mij dien troep op den hals gehaald te hebben. Ik vreesde echter, dat dit huilende gezelschap lust had mijn persoon zelven te verscheuren: een zoo akelige gedachte, dat mij het haar er van te berge rees. Mijn tegenwoordigheid van geest verliet mij evenwel niet en ik besloot te beproeven, of de menschelijke stem en een moedige houding niet in staat waren, deze dieren te verjagen of ten minste schrik in te boezemen. Ik nam dus mijn groote nachtdeken, zwaaide die

met beide handen en hief een geschreeuw aan als een bezetene. Een en ander had een voortreffelijk gevolg. De honden verwijderden zich knorrend en blaffend en weldra had de geheele troep zich verwijderd......

Saul en de wilde honden.

„Maar kijk eens, daar, in die richting, van waar ik zoo even gekomen ben. Zij schijnen dezen nacht van gedachte veranderd te zijn en nog altijd trek in mij te hebben," zoo ging de jager voort; „zie maar eens naar gindsche hoogte, daar komt de een na den ander te voorschijn. Wellicht hebben zij niet alleen trek in mijn vleesch, maar ook in het uwe, waardige vader Marcus," voegde hij er schertsenderwijze bij.

„Gij bedriegt u, goede vriend," antwoordde de zendeling. „Deze dieren zijn een stuk wild op het spoor. Ziet gij daar ginds niet ongeveer vijftig stuks zeldzame dieren, dáár, aan het uiterste einde van het meer?"

De jagers, nu opmerkzaam geworden, keken in de bedoelde richting en ontdekten inderdaad een troep antilopen van een bijzonder soort. De ruggen en zijden van deze dieren zijn geel,

de buik wit; op de buitenzijde der beenen ziet men een zwarte plek en op den kop zwarte strepen, zoo regelmatig alsof zij met het penseel van den schilder geteekend zijn. Zij hebben op den langen kop horens van een zeer onregelmatigen vorm, krom als een enterhaak. Deze dieren zijn alles behalve fraai van gedaante; zij hebben schuin afvallende achterdeelen even als de giraffe, hoewel in veel minderen graad, en zeer hooge schoften. Voor 't overige zijn zij grof van beenderen en van de hoef der voorpooten tot aan de schoft vijf voet hoog; hunne lengte bedraagt volle acht voet.

Het waren antilopen van dat soort, die in de Kaap-kolonie hartebeesten genoemd worden

Reeds in het volgende oogenblik zag men hen heen en weder rennen alsof zij plotseling door de nadering van een vijand verschrikt waren. En die vijand was zeer nabij; na verloop van enkele seconden ging de geheele kudde op de vlucht en Van Dijk zag nu, dat zij door een grooten troep wilde honden gejaagd werden.

Dit dier, door vele natuurkundigen de jagende hyena genoemd, verdient eer den naam van hyena-hond en komt, wat zijne levenswijs betreft, het meest met den wilden hond overeen. Hij gelijkt op den hond wat zijne grootte, zijn lichaamsbouw, vel, kleur — lichtbruin met groote zwarte en grijze vlekken — en de grootte zijner ooren betreft. Laatstgenoemde hangen echter niet, zooals bij alle soorten van wilde honden het geval is, maar staan overeind. Het is bijna laster, als men dit fraaie dier een hyena noemt. De wilde hond heeft noch de leelijke gedaante, noch het borstelige haar, noch de onaangename kleur, noch de vuile eigenschappen der hyena. Hij is licht, maar zeer regelmatig van lichaamsbouw, gespierd en sterk, heeft sterke kinnebakken en tanden, is ondernemend, wild, stoutmoedig en zoo vlug, dat weinige dieren hem door de vlucht ontkomen kunnen. In Zuid-Afrika is hij niet zelden een ware landplaag en meer gevreesd dan vele andere roofdieren in dat werelddeel. Hij jaagt gewoonlijk des nachts, in sterke, goed georganiseerde troepen vereenigd.

De jagers hadden gelegenheid getuige van zijne sluwheid te zijn.

De honden hadden de kudde antilopen onverwachts ontmoet. Reeds bij den eersten aanval, dien zij op deze dieren deden, was een der antilopen van de overigen gescheiden en rende nu in een tegenovergestelde richting weg. Dit was juist, wat de slimme honden wilden, want in plaats van de geheele kudde antilopen te volgen, keerden zij zich om en zetten deze eene antilope na. Nu is dit soort van antilopen, hoewel niet sierlijk

van lichaamsbouw, toch een der snelste van de geheele groote familie en de hond kan dit wild dus slechts met groote moeite inhalen. Ongelukkig voor de antilope, heeft dit dier in zijne wijze van vluchten een zwak, waarvan de wilde hond met groote sluwheid gebruik maakt.

Eerstgenoemde namelijk loopt, als zij gejaagd wordt, niet lang in eene en dezelfde richting voort. Nu en dan wijkt zij eens rechts, dan eens links af, waartoe zij wellicht door den aard van het terrein genoodzaakt wordt. In deze gewoonte ligt haar zwak. De wilde hond weet dit zeer goed en maakt daarvan gebruik door middel van een manoeuvre, die van zijne zijde inderdaad een hoogen graad van scherpzinnigheid schijnt te verraden.

Zoodra de antilope van de kudde gescheiden was, werd zij door den geheelen troep honden nagezet. Weldra merkten de jagers, dat een der honden veel sneller dan de overigen liep en die dus vooruit kwam. Wellicht was het een zeer vlug dier, doch dit was niet de ware oorzaak van dit verschijnsel. Deze hond scheen veel meer daarom sneller dan de anderen te loopen, om het de antilope zeer benauwd te maken, terwijl de overigen hun adem en krachten spaarden. Weldra bleek dat dit werkelijk het geval was; want toen de hond de antilope met een buitengewone krachtsinspanning bijna bereikt had, dwong hij haar, eenigszins van haar oorspronkelijke richting af te wijken. Zoodra de overige honden dit zagen, veranderden zij mede van richting, doch in een rechte lijn, ten einde hun buit als 't ware den weg af te snijden. Op deze wijze vermeden zij den omweg, dien zoowel de antilope als hun makker gemaakt hadden. De antilope rende nu in een nieuwe richting en even als te voren zag men weder een van de honden de overigen vooruit snellen en den buit met alle inspanning volgen. Die, welke deze manoeuvre het eerst had uitgevoerd, bleef van het oogenblik af dat de antilope van haar oorspronkelijke richting afweek, achter, vereenigde zich weder met den troep en liep naar verhouding langzamer dan de overigen. Zijn dienst was afgeloopen.

Nog eens week de antilope van hare richting af, andermaal sloegen de honden een schuine richting in, en snelde een nieuwe hond houd de overigen vooruit. Zij herhaalden dezelfde manoeuvre zoo dikwijls als de antilope de onvoorzichtigheid beging de rechte lijn te verlaten, tot dat het gejaagde dier eindelijk volkomen uitgeput was. Alsof zij wisten, dat het nu geheel in hunne macht en verdere krijglist overbodig was, vlogen zij allen gelijktijdig voorwaarts en omringden het wild.

De antilope deed nu een laatste wanhopige poging om het te ontkomen; doch toen zij zag, dat vlugheid niets meer baten kon, draaide zij zich plotseling om en stelde zich te weer, terwijl haar het schuim uit den bek liep en haar roode oogen als vurige kolen vonkelden.

„Zulke honden moesten wij hebben!" zeide Van Dijk.

„Maar," ging hij voort, alsof plotseling een nieuw denkbeeld bij hem oprees; „waarom zouden wij ze niet kunnen hebben? Saul, wij moesten er eenigen vangen, zooals die daar en dan voor de jacht africhten, b. v. voor de jacht op olifanten."

Saul wist dat dit geschieden kon, want jagende boeren hadden dit reeds met goed gevolg beproefd. Weliswaar, de honden zouden nog zeer jong moeten gevangen worden; maar hoe ze te krijgen? Het is alles behalve gemakkelijk de jongen van den wilden hond meester te worden. Zoolang ze niet in staat zijn hard te loopen, laten de moeders niet toe, dat ze zich ver van het hol begeven en deze holen zijn voor den mensch ontoegankelijk. Hoe zou men zich dus van een genoegzaam aantal van deze jonge honden meester maken?

Deze overwegingen werden plotseling door een zeer eigenaardige houding der wilde honden afgebroken, hetgeen een nieuw bewijs van hun overleg was. Toen namelijk de antilope zich te weer stelde en de honden haar naderden, dacht men natuurlijk, dat de laatsten hun buit onmiddellijk verscheuren zouden. Hoe groot was dus de verbazing der jagers, toen de geheele troep zich aan de eene zijde van het dier plaatste en daar stil bleef staan, alsof zij het weder wilden laten loopen. Eenige honden gingen zelfs liggen om uit te rusten, terwijl de anderen met de tong uit den bek stonden, zonder te laten blijken, dat zij de antilope verder eenig leed wilden doen. De jagers konden alles duidelijk waarnemen. Een andere omstandigheid, welke men niet kon verklaren, was, dat de honden, na eerst hun buit omsingeld te hebben, zich in hun tegenwoordige positie teruggetrokkan hadden. Waren zij wellicht bang voor de horens der antilope, of wilden zij alleen wat rusten, om krachten tot een nieuwen aanval te verzamelen?

Zoodra de antilope een weinig tot adem gekomen was, zette zij het weder op een loopen. Ditmaal sloeg zij een zijdelingsche richting in, klaarblijkelijk met het doel om een heuvel te bereiken, waar zij wellicht in het voordeel zou zijn. Maar nauwelijks had zij eenige sprongen gedaan, of de honden snelden haar weder na en brachten haar weldra tot staan. Nu week de troep

andermaal tot op zekeren afstand terug en de antilope stond alleen op de vlakte.

Andermaal deed de antilope eene poging om te ontvluchten, andermaal brachten de honden haar weder tot staan. Ditmaal was zij een nieuwe richting ingeslagen en trachtte zeker punt van een rotsachtige hoogte te bereiken. Daar de jacht nu niet ver van den nwanaboom voorbij kwam, konden onze vrienden alles zien wat er voorviel. De antilope scheen nu harder te loopen, althans het was alsof de honden haar niet nader kwamen. Weldra zagen de jagers het gejaagde dier nog slechts als een gele stip op de vlakte; de honden waren niet meer zichtbaar.

Plotseling was de gele stip verdwenen, alsof er een licht was uitgegaan. Nu hadden de honden het dier zonder twijfel ter aarde geworpen.

Saul kwam op een zonderlingen inval. Hij haalde Van Dijk over ten spoedigste de quagga's te laten zadelen, waarop zij met hun drieën naar het punt reden, waar men de antilope voor het laatst gezien had. Zij naderden zeer voorzichtig, door een mimosa-boschje gedekt, tot op twee honderd schreden, voor zij ontdekt werden. Een eigenaardig schouwspel beloonde hen voor hunne moeite. Geen twaalf schreden van een rots vol spleten en holen lag de antilope en was reeds half verslonden, maar niet door de honden, die haar gejaagd hadden, doch door hunne jongen, die, minstens zestig in getal, rondom het aas stonden, aan het vleesch knaagden en tegen elkander knorden. Sommigen der oude honden, die aan de jacht deel genomen hadden, zag men, nog hijgend van de geweldige inspanning, op den buik liggen, terwijl de meesten verdwenen waren en zonder twijfel in de tallooze kleine holen en kloven uitrustten.

Zoo werd het vermoeden van Saul bevestigd, dat de wilde honden de antilope met voordacht naar de plaats gedreven hadden, waar de nesten hunner jongen waren, ten einde deze met den behaalden buit te voeden, en dat zij zich wel gewacht hadden het op de vlakte te dooden, omdat zij zulk een zwaar dier niet konden voortsleepen. Welk een hooge mate van instinct bij een redeloos dier!

En dat dit geen op zich zelf staand geval was, bewezen de hoopen beenderen en horens van groote antilopen van verschillende soort, die in het rond verspreid lagen.

Van Dijk loerde op de jonge honden en dacht er eenige te verrassen. Maar hij liep vergeefs. Even slim als de ouden, hadden de kleine rekels nauwelijks den jager gezien, of zij verlieten hun maaltijd en kropen in hunne holen.

Evenwel waren zij niet slim genoeg om de strikken te vermijden, die men voor hen gedurende een geheele week spande. Weldra had men er een dozijn gevangen en in een kleinen stal opgesloten, welken men met allen spoed daartoe onder den nwanaboom gebouwd had.

Zes weken later gingen reeds een paar van de leerzaamste mede op de olifantenjacht en legden een moed en gehoorzaamheid aan den dag, alsof zij de beste jachthonden geweest waren.

De dag van vertrek was daar. Van Dijk had al wat hij nog bezat, onder het toezicht van den zendeling en van Simson gesteld en stond reeds vroeg in den morgen met Saul, Eduard en Goliath gereed, om eindelijk den tocht naar de meergenoemde nederzetting te aanvaarden.

Ook Truitje ging mede. Men had voor haar een van de zachtzinnigste quagga's getoomd en gezadeld. Het kind was meer dan gewoon aangedaan, toen het van haar nieuwe vriendin, de kleine Maria, moest scheiden.

Het was een heerlijke dag en als geschapen om te reizen. De quagga's draafden vlug en alles scheen een gelukkige reis te voorspellen. Al de plaatsen, die eenige maanden geleden door rampen en wederwaardigheden van allerlei aard getroffen waren, herkende men nauwelijks weder. Overal had het plantenrijk zich hersteld en ruiters noch dieren hadden gebrek aan frisch water.

Het was op den avond van den vierden dag, toen de reizigers de verlaten kraal van Van Dijk naderden. Voorzichtig, zooals de jagers in Afrika zijn, was Saul vooruit gereden om den omtrek te verkennen. Plotseling zag men hem in galop terugkeeren. Het gezelschap reed niet verder. De oude jager had in weerwil van de donkerheid des avonds, duidelijk een troep goed gewapende manschappen ontdekt, die de kraal van alle kanten omringden.

Men besloot zich niet op te houden, want de kundige Boschjesman ontdekte aan verschillende sporen en teekens, dat het geen Hottentotten zijn konden, welke de verlaten kraal in bezit genomen hadden. Hoe nader men kwam, hoe meer het zich bevestigde, dat het vermoeden van den man juist was. Maar ook de mannen in de kraal hadden het naderende gezelschap opgemerkt, want een der ruiters kwam hen te gemoet rijden. Reeds op een afstand ontdekte men dat hij een boer was en Van Dijk, die een scherp gezicht had, meende in hem iets bekends te ontdekken. Toen de man het gezelschap bereikt had, sprong hij van het paard; ook Van Dijk steeg af en beiden naderden

elkander. Men zag, dat zij elkander de hand reikten en dat het vrienden waren, welke het toeval hier bijeen gebracht had.

„Wel, wel!” zeide de vreemdeling, „zijt gij het waarlijk, Van Dijk?”

„Zoo als gij ziet, met lijf en ziel, oude vriend!”

„Des te beter voor ons beiden. Wij dachten dat gij ook al het slachtoffer van die schurken geworden waart, die Frans Nelle, vrouw Neef, en waarschijnlijk ook den jongen Ralph Neef, alsmede nog eenige andere goede buren een voor een om het leven gebracht hebben. Altemaal slecht nieuws, dat gij waarschijnlijk nog niet weet, want gij schijnt uit een geheel andere streek te komen. Wij zijn, zooals gij ons hier ziet, op commando, en daar wij hoorden dat ook uwe kraal verlaten was, meenden wij dat gij er ook al om koud waart. Ik denk evenwel, dat wij nu wel eenigen tijd rust zullen hebben, want wij hebben in de laatste weken al menig bloedig exempel gesteld!” Zoo sprak de oude boer. Het was zeker de langste rede, welke de oude Tromp — want deze was het — ooit van stapel gelaten had.

„Nu,” zeide Van Dijk, „het doet mij pleizier dat gij toch nog gekomen zijt, oude vriend! Ik dacht waarlijk dat mijn buren mij vergeten hadden, maar ik zie tot mijn blijdschap, dat dit niet zoo is. Zoo als gij mij en mijn volk hier ziet, gelijken wij weinig meer op ordentelijke boeren, maar meer op marodeurs, of in het beste geval op zwervende jagers. En dat zijn wij sedert de treurige gebeurtenissen, waardoor ik huis en hof, in één woord, bijna alles verloren heb. Maar dat zal ik u later wel eens vertellen. Stijg nu maar weder te paard. Uw volk daar ginds heeft al lang genoeg nieuwsgierig staan uitkijken.” Zoo sprekende, besteeg Van Dijk zijn quagga weder en beide vrienden reden nu de overigen te gemoet. Eenige minuten later hadden beide partijen zich vereenigd en vormden nu te zamen een commando van ongeveer zestig man, allen goede jagers en stoutmoedige kerels. Men betrok gemeenschappelijk de verlatene kraal en deelde elkander de gebeurtenissen der laatste jaren mede.

De oudste en degelijkste boeren, alsmede Van Dijk en Saul, hadden met elkander beraadslaagd en besloten, om naar de groote nederzetting aan de Oranje-rivier terug te keeren door eene streek, in welke de afgelegene nederzetting lag, waarin Van Dijk tegenwoordig zulk een levendig belang stelde, dewijl hij daar iets naders van het lot zijner kinderen en van den vader van Truitje hoopte te vernemen.

Zoodra had Van Dijk niet dit zijn voornemen te kennen ge-

geven, of de oude Tromp verklaarde als aanvoerder van het commando, dat hij niet ongeneigd was met zijne manschappen denzelfden weg in te slaan. Reeds hadden sommigen als hunne meening verklaard, dat er naar hun gevoelen al bloeds genoeg gevloeid was en de vermoorde vrienden al streng genoeg gewroken waren. Dreef men de zaak tot het uiterste, — dan zouden de meer verwijderde stammen wel eens naar de wapenen kunnen grijpen en zoo er eens een algemeene staat van oorlog uit geboren werd, dan — ja, dan was het gedaan met alle hoop op het gedijen der boeren-nederzettingen. Men achtte het dus raadzaam de vermaningen van een vriend, die altijd den vrede voorgestaan had, niet langer in den wind te slaan; die vriend woonde op de nederzetting, welke zij nu op hun weg zouden aandoen, en het was door zijne tusschenkomst, dat men hoop had, den vrede met de naburige stammen weldra hersteld te zullen zien, want hij had een grooten invloed bij de inboorlingen.

Na veel pratens en vragens kwam men eindelijk tot de overtuiging, dat deze persoon dezelfde was, die door Goliath voor een toovenaar gehouden en — Truitje's vader was. Den volgenden morgen begaf de geheele troep zich dan ook op weg naar de geheimzinnige nederzetting.

De troep had zich in vier korpsen verdeeld. Over het eene, waarbij zich Goliath en Truitje bevonden, voerde Van Dijk het bevel; een ander stond onder de bevelen van Tromp; tusschen deze beiden marcheerde een derde afdeeling, die in zooverre de zwakste was, dat zij haar beste manschappen tot het vormen van een vierde troepjen had moeten afstaan, dat de voorhoede uitmaakte. Onder deze laatste was Eduard, die nu gelegenheid had, van tijd tot tijd aan zijne liefhebberij voor de jacht bot te vieren.

De dag van heden was voor den jongen man hoogst merkwaardig, want hij had het geluk, nu voor het eerst van zijn leven een giraffe te zien. Dit fraaie dier is in Zuid-Afrika zeer gemeen, maar nergens in groote menigte te vinden. Men ziet hem gewoonlijk bij kudden van acht tot twintig stuks, meestal van verschillende grootte, van de jongere negen à tien voet hooge dieren af, tot aan het kastanjebruine mannetje, dat soms achttien voet hoog is. De wijfjes zijn kleiner en fijner gebouwd dan de mannetjes en meestal zestien of zeventien voet hoog.

Het was kort voor zonsondergang „Kijk eens daar in die richting," zeide Saul tot Eduard. „Ik geloof bijna dat ik daar ginds een giraffe zie." Toen Eduard naar de aangewezen plaats keek, zag hij een voorwerp, dat op een afstand veel van een dorren boomstam had. Te gelijk echter merkte hij op, dat dit

voorwerp zich bewoog en toen zij nog een weinig voortgereden waren, zag hij een troep giraffes, die de naderende jagers nieuwsgierig stonden waar te nemen en met hun lange halzen boven de lage mimosa's uitstaken. Hoewel het reeds vrij laat was, besloten zij er toch jacht op te maken. Toen zij den troep op ongeveer honderd vijftig schreden genaderd waren, hadden zij het meest verrassende gezicht, dat een jager ooit te beurt kan vallen. Vóór hen stond een troep van zeven kolossale giraffes, meestal zeventien of achttien voet hoog; links en rechts graasden kudden zebra's, terwijl verschillende antilopen zich met allen spoed uit de voeten maakten. Zoodra de giraffes de jagers zagen naderen, gingen ook zij op de vlucht, waarbij hun langs de zijden zweepende staarten een klappend geluid veroorzaakten. Hoewel zij slechts draafden, moesten de paarden en quagga's toch hun uiterste krachten inspannen. Doch de bodem was vast, met elken stap kwamen zij de giraffes nader en bevonden zich weldra midden onder hen. Nadat het gelukt was het schoonste wijfje van de kudde af te snijden, lieten zij de overigen loopen en vervolgden nu dit dier, welks hals en borst bestendig in aanraking kwamen met de oude doode boomtakken, welke het op zijn weg ontmoette. Toen zij het op ongeveer twintig schreden na ingehaald hadden, schoot Saul er in den galop zijn geweer op af; Eduard deed hetzelfde, doch beide kogels schenen de giraffe weinig te deren.

Intusschen brachten zij toch eindelijk hun wild tot staan. Met bewondering namen zij de buitengewone schoonheid van het dier op. Met zijn zacht, donker oog keek het Eduard aan, die op dit oogenblik een gevoel van mededoogen niet kon onderdrukken. Maar het arme dier had reeds een doodelijke wond ontvangen. Plotseling steigerde het en stortte ruggelings ter aarde met een slag dat de grond er van dreunde. Een dikke, donkere stroom bloed vloeide uit de wonde, de ledematen trilden een tijd lang en weldra was het gestorven.

Deze jacht hield echter den trein niet lang op. In het algemeen vorderden zij beter dan men aanvankelijk gedacht had, want nergens vertoonde zich iets wat zorg kon baren. Men moest echter erkennen, dat vele inboorlingen door het gerucht, dat een commando in aantocht was, deze streek voorzichtig ontruimd hadden; de weinigen die achter gebleven waren, legden de meest vriendschappelijke gezindheid aan den dag; over het algemeen echter troffen de jagers slechts verlaten kralen aan.

ZEVENTIENDE HOOFDSTUK.

ONTMOETING TUSSCHEN DEN HEER VISSCHER EN ZIJN BUURMAN KOA-MOE-HOI EN DE GEVOLGEN DAARVAN.

BERAADSLAGING ONDER DE OPPERHOOFDEN. — VISSCHER TRACHT VREDE TE STICHTEN EN VEREENIGT ZICH MET KOA-MOE-HOI OM DEN TWIST BIJ TE LEGGEN. — HIJ VINDT GEEN SPOOR VAN ZIJN VERLOREN DOCHTER. — JAN VERTREKT MET MACOMO. — HIJ KEERT NIET TERUG. — KOA-MOE-HOI ZOEKT ZIJN ZOON. — VREESELIJK ONGELUK.

Koa-moe-hoi, naar wien de heer Visscher zich op reis had begeven, was de machtigste der naburige opperhoofden. Daar Visscher het opperhoofd niet gevonden had, was hij naar een naburig dorp vertrokken, waar het opperhoofd met de aanvoerders van verschillende stammen eene raadsvergadering zou houden. Hij was juist bijtijds gekomen. Reeds onderweg had hij van de bloedige gebeurtenissen der laatste dagen gehoord en daarbij vernomen, dat het meergenoemde commando, sedert de ter aarde bestelling van Pieter Neef, door het land trok, om den dood van dien man en zijn huisgezin te wreken. Hij zag dadelijk in, dat het tot botsingen van den ernstigsten aard zou komen, zoodra de wederstand van de inboorlingen maar eerst goed georganiseerd was. Er was zijns inziens al bloed genoeg vergoten, en Visscher achtte het raadzaam alles aan te wenden, om den vrede te herstellen, zelfs door middel van dwang, wanneer overreding niet mocht helpen. Boven alles was het zaak, den verstandigen Koa-moe-hoi in zijn altijd vreedzame denkwijze te versterken. Dit opperhoofd had groote achting voor den Nederlander, maar nog grooter was zijne hebzucht en het allergrootst zijn bijgeloovige vrees. Visscher kende al deze eigenschappen en wist daarvan zoo goed gebruik te maken, dat hij zich met dezen wilden buurman reeds verstaan had, voor de opperhoofden nog vergaderd waren om te beraadslagen. Uitgezochte snuiste-

rijen, wapenen en andere geschenken, brandewijn en vooral zekere geheimzinnige mededeelingen, op de onkunde en het bijgeloof dier menschen berekend, hadden het overige gedaan. Wellicht ook dat de vrees voor het meer besproken commando haar deel aan deze gunstige stemming had; kortom, de opperhoofden beloofden dat zij geen deel zouden nemen aan de vijandelijkheden, mits men *hen* met vrede liet.

Dit was inderdaad meer, dan Visscher had durven hopen. Hij wist hen nu nog te bewegen, om den bij vriend en vijand geachten Koa-moe-hoi naar de boerenlegerplaats te zenden. Hij zelf zou zich bij dit opperhoofd aansluiten, om te zamen alle nog bestaande veeten uit den weg te ruimen. Ten einde aan deze zending, die zijne eerzucht prikkelde, den noodigen nadruk bij te zetten, nam het opperhoofd van de Blauwe Bergen een aanzienlijke schaar gewapende onderdanen mede, sterk genoeg om desnoods tegen het commando opgewassen te zijn. Men wist dat dit in de nabijheid der verlaten kraal van Van Dijk gelegerd was.

De bedoelde tocht ging door dat gedeelte van het land, waar Visscher nog geen onderzoek naar zijn verloren dochter had laten doen. Men doorzocht het in zijne geheele breedte en lengte en maakte soms groote omwegen, om in meer verwijderde Boschjesmanskralen tijdingen in te winnen.

Maar niets mocht baten. Het nauwkeurigste onderzoek leidde niet op het spoor van het verloren meisje. De stammen, welke men bezocht, wilden voor het grootste gedeelte wel beloven de wapenen neder te leggen, maar van een gestolen kind wist men niets. Moedeloos door zoo vele vergeefsche pogingen, gaf de ongelukkige vader zich aan zijne smart over.

Jan en Koa-moe-hoi deden alle moeite om den diep gebogen grijsaard moed in te boezemen, doch toen de eerste zag, dat troostgronden niets konden baten, nam hij afscheid van zijn vader, om met Macomo, den zoon van Koa-moe-hoi, zelf nasporingen te doen.

Een, twee, drie dagen verliepen, maar noch Jan noch de jonge wilde kwamen opdagen. Toen de vierde dag was aangebroken, begon Koa-moe-hoi even ongerust te worden als de blanke reeds lang was. Onmiddellijk nam hij het besluit om met tien man van zijn volk op weg te gaan en de beide jonge mannen te zoeken. Men kent de scherpzinnigheid der wilden in het vinden van het spoor dergenen, die zij zoeken of vervolgen. Het opperhoofd herkende dan ook in sporen, die over eene dorre vlakte naar eene rij heuvels in het zuidwesten liepen, de

hoeven van de paarden der beide verlorenen. Hij volgde dit spoor met zijne manschappen en bereikte nog voor den avond eene plaats waar de beide jongelieden zich opgehouden moesten hebben. Er waren nog overblijfselen van een maaltijd voorhanden en aan den tak van eene euphorbia zagen zij den kruithoorn van Jan hangen. Niet ver van daar bewees het platgedrukte gras waar Macomo gelegen had, en van deze plek af kon men voetstappen waarnemen naar een lichte plaats in het houtgewas, waar de verscheurde overblijfselen van het paard van Jan het maar al te waarschijnlijk maakten, dat een van de beide jongelieden de prooi van een wild dier geworden was.

Er bestond reden om te vermoeden, dat Macomo die ongelukkige geweest was; want bij verder zoeken herkenden zij in indruksels, die rechts afliepen, het spoor van iemand, wiens voeten met mocassins bekleed waren.

Men bedriegt zich echter, wanneer men denkt, dat Koa-moe-hoi nu in nuttelooze klachten uitbarstte. Zorgvuldig en met ernst zette hij zijn onderzoek voort, en kwam weldra tot de ontdekking van eene omstandigheid, die hem weder eenige, hoewel dan ook geringe, hoop gaf. Links van de plek, waar het eene paard de buit van een roofdier werd, ontwaarde men het spoor van het andere, dat blijkbaar in galop naar eene nabijgelegen laagte gesneld was. Koa-moe-hoi volgde dit spoor tot aan zekere plek, waar men duidelijk de indrukselen van de klauwen eens leeuws zag, waaruit men opmaakte, dat het paard op zijne vlucht door zulk een roofdier vervolgd was. Het was dus zeer mogelijk, dat Macomo de vlucht genomen had, vervolgd door den onverzadelijken moordenaar van het andere paard.

Hoewel Koa-moe-hoi zooveel mogelijk spoed maakte, was het donker geworden voor zij iets naders gevonden hadden. Men kon nu het spoor slechts met groote moeite volgen. Het liep naar een meer, aan welks oever het in duizende andere sporen van roofdieren, olifanten enz. verloren ging.

Er zat nu niets anders op, dan den nacht aan den oever van dit meer door te brengen. Men zamelde dus op eenigen afstand van het water eenig hout bijeen en ontstak een vuur, waar naast allen zich ter ruste legden. Het opperhoofd deed de eerste wacht en zag voortdurend nu eens grootere, dan weder kleinere troepen dieren van verschillende soort verschijnen, om hun dorst te lesschen. Zoodra zij echter het vuur in het oog kregen, gingen zij op de vlucht.

Met het krieken van den dag waren Koa-moe-hoi en zijn volk weer op de been. Het was echter vergeefsche moeite, om het

verloren spoor uit de honderde nieuwe en oude andere indruksels terug te vinden, en hij stond juist op het punt het meer aan de eene zijde om te trekken, toen hij op een vrij aanzienlijken afstand, waar een vrij breed en sterk betreden pad in eene bergkloof uitliep, iets zag liggen, dat zijne nieuwsgierigheid gaande maakte. Hij herkende de karos van zijn zoon.

Het was niet onwaarschijnlijk, dat in de nabijheid nog andere kenteekenen te vinden zouden zijn. Koa-moe-hoi ging het meer nu aan de overzijde rond en weldra ontdekte hij het verloren spoor weder. Dit liep links af van den breeden weg naar de hoogte van de kloof.

De ervaren makkers van het opperhoofd zochten vergeefs naar een weg, die op het plateau van de rots uitliep; de sporen eindigden op eene plek, van waar men alleen het uitzicht had op de rotswanden aan de overzijde of in den afgrond, welke de steile linkerzijde der kloof van de rechts gelegene scheidde.

Op dit oogenblik zagen zij op het plateau, 't welk zij vruchteloos trachtten te bereiken, een reusachtigen leeuw. Een luid gebrul en de omstandigheid, dat hij zijne zijden met zijn staart zweepte, scheen te bewijzen dat hij vertoornd was. Koh-moe-hoi volgde de richting van de oogen des leeuws en — wat ontdekte hij? Ongeveer veertig of vijftig schreden lager dan de plek, waar de leeuw stond, ziet hij den armen Macomo, schijnbaar schier stervende, den matten blik nu en dan naar boven richtende, waar zijn vreeselijke vijand hem reeds lang bewaakt had om op hem aan te vallen, zoodra hij het wagen zou de hoogte te beklimmen.

Met een enkelen blik had Koa-moe-hoi den gevaarlijken toestand zijns zoons ingezien. Hij verloor echter zijne koelbloedigheid geen oogenblik. Hoewel zijne hand een weinig beefde, legde hij op den leeuw aan. Een schot knalde, maar de kogel trof den leeuw niet doodelijk. Een luider gebrul verkondigde, dat het roofdier daardoor nog woedender geworden was.

Voor den armen Macomo was dit schot een hemelsch geluid. Toen de rook opgetrokken was, herkende hij zijn vader. Een nieuw leven keerde in zijn half verstijfde ledematen terug. Hij sprong overeind en terwijl zijn vader hem door teekens te verstaan gaf, dat hij zijn best zou doen om hem te hulp te komen, had zijn scherp oog de steile rotswanden opgenomen, en spoediger dan dit verhaald kan worden, stak hij zijne hand naar den eersten den besten struik uit.

Macomo zweefde een geruime poos boven den afgrond. Een enkele misstap, een enkele dorre tak, te zwak om het gewicht

van het lichaam te dragen — en Koa-moe-hoi zou zijn zoon niet levend weerzien.

Maar de jonge wilde, wiens spieren nog niet geheel verzwakt waren en die door het zien van zijn vader op nieuw moed gekregen had, klom van struik tot struik tegen de steile rotswanden op en bereikte ook gelukkig de hoogte. Sprakeloos en verschrikt keek Koa-moe-hoi hem na en volgde voorts zijne makkers, die eindelijk zoo gelukkig waren geweest, een weliswaar zeer gevaarlijk pad naar het tegenover gelegen plateau te vinden.

Macomo's gevecht met den leeuw.

Hij vloog hen voorbij en over steenen en struiken het steile pad op. Weldra was hij boven, zag den uitgeputten Macomo,

maar ook den leeuw, die uit zijn sluiphoek te voorschijn kwam. Het roofdier scheen een oogenblik te overleggen, wien van de beide mannen hij verslinden zou.

Het oude opperhoofd bedacht zich niet lang: hij legde op den leeuw aan... Te laat.

Het koninklijke dier lag neêrgedoken, doch weinige schreden van hem verwijderd, met opgeheven staart en te berge rijzende manen. Met een vreeselijken sprong vliegt hij op Macomo aan.

Op hetzelfde oogenblik geeft Kao-moe-hoi vuur en treft den leeuw in den kop. Hij valt, doch springt schier op hetzelfde oogenblik weder op en werpt zich op Macomo. Deze behoudt gelukkig op dit kritieke oogenblik zijne tegenwoordigheid van geest. Met de laatste kracht der wanhoop stoot hij zijn mes in het hart van den leeuw, op het oogenblik waarop deze met zijne klauwen zijne borst verscheurde. De leeuw viel voor den tweeden keer neder, maar ditmaal om niet weder op te staan.

Met juichkreten werd de bloedende Macomo door zijn vader en diens makkers ontvangen. Toen men den leeuw onderzocht, vond men dat de kogel wel het voorhoofdsbeen beleedigd, maar niet verbrijzeld had en op het been plat geslagen was.

Men kan zich de vreugde van vader en zoon voorstellen! Wel was Macomo zwaar gewond, maar zulke wonden zijn in het land der Hottentotten niets ongewoons en de inboorling weet, hoe men ze spoedig kan genezen. Het wakkere opperhoofd nam dadelijk voor zijn zoon de vereischte maatregelen en toen dit geschied was, keerden allen naar de legerplaats terug, waar men den heer Visscher ziek vond door de angsten en zorgen van de laatste dagen.

Wat de beide jongelieden in de laatste dagen ondervonden hadden, vereischt dat wij er eenigszins langer bij stilstaan.

Zij waren, zooals wij weten, westwaarts gereden. Eene wijde vlakte, spaarzaam begroeid met heideplanten, gaf nergens aanleiding om te rusten en de naastbijgelegen kralen der Boschjesmannen kon men voor den volgenden morgen ternauwernood bereiken, zelfs wanneer zij den geheelen nacht doorreden. Een heerlijke sterrenhemel en een koele nacht bewogen de reizigers door te rijden, totdat Macomo eindelijk verklaarde, dat hij behoefte aan eenige rust had.

Alstoen vond men, dat beiden in de haast van het vertrek zich van te weinig proviand voorzien hadden. Dit bracht hen in een alles behalve opgeruimde stemming. Toen het schrale maal evenwel genuttigd was, kreeg Jan zijn goede luim weerom en gaf te kennen, dat zijn geweer weldra in hun gebrek zou voor-

zien. Weldra bood zich daartoe eene gelegenheid aan. Hij had de hoogte beklommen, aan wier helling zij zich gelegerd hadden en keerde na een paar minuten terug om zijn geweer te halen, daar hij op de vlakte wild ontdekte. Hij hoopte binnen een uur twee, drie terug te zijn.

Het was ongeveer middag en de hitte had zulk een invloed op den reeds vermoeiden jongen inboorling, dat hij de paarden vastbond, het geweer naast zich lègde en zich aan het genot van den slaap overgaf. Hij sliep vast en lang en zou mogelijk nog langer geslapen hebben, ware hij niet door een vervaarlijk gedruisch gewekt. Hij sprong verschrikt overeind en greep meer uit instinct, dan wel met overleg, naar zijn geweer. Tijd om te overleggen had hij evenwel niet, want schier op hetzelfde oogenblik kwam zijn paard in galop op hèm aanrennen; maar op hetzelfde oogenblik, dat het dier over hem heen wil springen, grijpt de jongeling het bij den teugel, brengt het tot staan en zit een oogenblik later in den zadel.

Hij deed alle moeite om het paard tot bedaren te brengen, doch dit gelukte niet; en geen wonder, want toen Macomo begon te roepen, was het niet Jan, die hem antwoordde, maar een leeuw, die uit het struikgewas kwam springen, nog met de verscheurde overblijfselen van het andere paard in den bek. Nu maakte Macomo dat hij uit de voeten kwam. Het paard wist waarom het te doen was, en rende in vliegende vaart de vlakte op. Zoodra Macomo echter merkte, dat hij den leeuw een goed eind vooruit was, liet hij het paard wat langzamer loopen, en even stilhoudende, waar de weg in een vrij scherpen hoek om een boschje draaide, gaf hij vuur op den leeuw. Een donderend gebrul was het antwoord. Of hij het woeste dier getroffen had of niet, kon Macomo niet zien, want hij had het paard onmiddellijk weer aan zich zelf overgelaten, dat weder wegrende alsof de leeuw het nog op de hielen zat.

Eerst aan den oever van het meer, waarvan vroeger reeds gesproken is, stond het paard stil.

Toen Macomo zag dat hij niet verder vervolgd werd, steeg hij af. Het duurde niet lang of het werd overal aan den oever levendig. Macomo had zich aan den voet van een kolossale rots geplaatst, welke aan deze zijde de nadering tot het meer belette. Het scheen een veilige plek te zijn, want tusschen het meer en de rots kon geen troep dieren voorbij. Eerst kwam een troep zebra's om te drinken, toen verschenen eenige gnoes, later eland-antilopen, springbokken, olifanten en neushoorns, ook hyena's en sjakals.

Op eens veranderde het tooneel. De maan was opgegaan achter de heuvels, welke het meer omringden. Een troep van

De dieren bij het ongeluksmeer.

tien of twaalf giraffes, juist gereed het water te verlaten, rekten de lange halzen uit, want een dof gebrul verkondigde de nadering van den koning der woestijn. De giraffes haastten zich om uit deze gevaarlijke nabuurschap te komen en werden door al de dieren gevolgd, die reden hadden niet op het gezelschap van den leeuw gesteld te zijn.

Maar schier op hetzelfde oogenblik dat de giraffes door den nauwen weg de vlakte weder trachtten te bereiken, verscheen de leeuw boven hunne hoofden en zat met een enkelen sprong op den rug van een hunner, die weldra bloedend ter aarde lag. Het scheen dat de leeuw aan deze prooi genoeg had, want hij en de zijnen lieten de verschrikte makkers der stervende giraffe ontvluchten. Waarschijnlijk hadden zij hun avondmaaltijd reeds gebruikt en diende de fraaie giraffe tot nagerecht...

Eerst toen de morgen daagde, werd het geheel stil bij het meer. Rooskleurige en purperen wolkjes waren de voorboden van een prachtigen opgang der zon. Macomo maakte zich gereed te paard te stijgen en naar de laatste legerplaats terug te keeren,

om te onderzoeken wat er van Jan geworden was, toen hij, opziende, op de rots den reusachtigen kop van een leeuw ontdekte. Hij had ternauwernood den tijd om op het paard te springen. Aanvankelijk scheen de leeuw geen lust te hebben, den vluchteling te vervolgen, maar op het oogenblik dat Macomo zijn geweer in de hand nam, sprong de leeuw van het rotsblok naar beneden. Nu eert merkte Macomo, dat het roofdier sporen van bloed achter zich liet.

Was dit wellicht het afschuwelijke monster, dat zijn makker en diens paard verscheurd had? Had de sluwe roover in den vluchteling den stouten schutter van den vorigen avond herkend? De grimmige vijand liet hem niet veel tijd tot denken — maar zat hem reeds kort op de hielen... Nog eenige weinige sprongen, en hij zou hem hebben ingehaald. In het uiterste gevaar richtte de jonge inboorling zijn paard om en wierp den leeuw, op het oogenblik dat deze zich tot een sprong gereed maakte, zijn karos over den kop. De verbaasde leeuw stond stil en Macomo maakte daarvan gebruik om naar zijn geweer te grijpen, toen hij tot zijn schrik ontdekte, dat hij zijn kruithoorn vergeten had. Zijn eenig wapen was een groot mes, dat aan zijn gordel hing.

De leeuw was evenwel maar voor een oogenblik verschrikt; hij had ternauwernood den mantel afgeschud, toen hij zich gereed maakte den verloren tijd weder in te halen.

Macomo reed nu rechts, in de hoop dat hij tusschen de rotsen des te beter gelegenheid zou vinden aan zijn vervolger te ontkomen. Dit was echter juist zijn ongeluk. De weg liep in in eene kloof uit, aan wier einde een breede spleet was, naar het scheen een duizelingwekkende diepte. Hier werd het paard in zijn loop gestuit. Zoodra de leeuw dit zag, staakte hij voor een oogenblik zijne vervolging.

Macomo achtte zich reeds verloren. Maar neen — één weg tot redding bleef hem nog over, doch het was een waagstuk waarvoor ros en ruiter terugdeinsden. En toch — het moest gewaagd worden, er was geen andere uitweg mogelijk. Macomo bedacht zich niet lang. Mislukt de sprong — beter in den afgrond begraven, dan de buit van den leeuw te worden!

Het was alsof zijn paard er eveneens over dacht, want zoodra de ruiter het aanzette, nam het een korten loop en sprong met inspanning van alle krachten over den afgrond...

Arm paard! arme ruiter!... Zij bereiken slechts den rand van de tegenoverliggende rots. Het paard slaat achterover en verdwijnt met zijn berijder in de diepte...

Macomo scheen verloren. Maar zelfs op dit oogenblik verliet

De doodelijke sprong.

zijne tegenwoordigheid van geest hem niet. Langs de rots woekerde eenig struikgewas; hij had het geluk in zijn val een tak daarvan te grijpen, en dit redde hem het leven. Door zich van den eenen struik tot den anderen op te trekken, bereikte hij eindelijk een vooruitstekend stuk rots, hetzelfde, waarop zijn vader hem vond.

Maar zijne beproevingen waren nog niet ten einde. Zijn leven was wèl gered, maar wat moest er van hem worden? Handen en aangezicht bloedden, door de doornen verscheurd. Hij had zijn knapzak wel bij zich, maar daarin bevonden zich slechts enkele bessen en deze konden zijn leven niet lang rekken.

Onder deze treurige overwegingen verliep de dag. De zonnestralen brandden met zulk eene kracht op de rotswanden, dat de hitte ondragelijk werd. Weldra pijnigde hem een verschrikkelijke dorst. De volgende dag bracht nog geen redding en honger en dorst werden nu zoo ondragelijk, dat de arme wilde eindelijk het besluit nam, het uiterste te wagen en weder naar boven te kruipen. Toen hij echter eene hoogte van ongeveer dertig voet opgeklouterd was, vertoonde de leeuw zich weder aan den rand van de kloof, met opgeheven klauw, als dreigde hij den ongelukkige met een slag, die hem in de diepte terug zou werpen. Hoe Macomo de verlatene plek weder bereikte, wist hij zelf niet. Van lieverlede verloor hij het bewustzijn en zonk uitgeput neder.

Toen verscheen de redder in den hoogsten nood! Op het oogenblik toen de stervende levenskracht door het schot nog eens opgewekt werd, herkende het schier brekende oog den vader.

Nog eens verzamelde hij al zijne krachten en — met welk gevolg, weten wij.

„En wat weet gij van Jan?" vroeg Visscher, die tot nu toe zwijgend naar het verhaal van den jongen wilde geluisterd had.

„Niets, baas; wij hebben alleen den kruithoren van den jongen baas gevonden en de afgeknaagde beenderen van zijn paard."

ACHTTIENDE HOOFDSTUK.

ONVERWACHTE ONTMOETING EN WEDERZIEN.

TRUITJE VINDT HAREN BROEDER WEDER. — WAT JAN OP DE JACHT OVERKWAM. — GEVAAR EN REDDING. — DE MIERENETER. — ONDANKBAARHEID. — DE STRAF VOLGT OP DE DAAD. — DE WOEDENDE STIER. — DOODSGEVAAR. — HULP TOEN ALLE HOOP VERVLOGEN WAS.

Het was op den avond van den tweeden dag, toen Van Dijk met Goliath vooruitrijdend, in de verte op een voorwerp wees, waarin men weldra het lichaam van een mensch, en wel naar de begrippen der boeren, een wezenlijken, d. i. een blanke herkende. De aanvoerder riep eenige manschappen van zijn volk bij zich en ijlde nu in galop naar die plaats, waar men een kloeken, fikschen jongen man, schijnbaar levenloos, en op eenigen afstand van hem een zwaar aardvarken liggen zag. (Met dezen naam bestempelen de Kaapsche boeren den miereneter.) Uit eenige blauwe plekken op de borst en het lichaam, alsmede uit sommige builen aan het hoofd, kon men opmaken, dat de jongeling door hevige stooten met een spits werktuig in dien toestand gebracht was, en dit kon even goed door een dier als door een mensch geschied zijn. Goliath, die de wonden onderzocht, was echter van oordeel dat alleen een woedende stier soortgelijke stooten had kunnen toebrengen. Inmiddels was de hoofdtroep, waarbij zich ook Truitje bevond, genaderd. Nieuwsgierig naderden de ruiters den kring, die zich om den lijder gevormd had. Ook het meisje was er bij gekomen. Maar nauwelijks had zij een blik op den jongeling geworpen, of zij wierp zich op het levenlooze lichaam, greep een der handen, en riep met teederheid uit:

„O mijn broeder, mijn lieve Jan! Moet ik u zóó terugvinden!” Zoo sprekend stroomden heete tranen uit hare oogen en zij kuste de bleeke lippen van den jongeling.

Toen scheen het, alsof het leven in het lichaam terugkeerde.

Eerst bespeurde men een krampachtigen trek om den mond, daarna kwam er beweging in de borst en eindelijk opende de jonge man de oogen. Nauwelijks had hij het meisje gezien en herkend, of hij richtte zich met moeite een weinig op en leunde op een van zijne armen, die naar het scheen niet gewond was.

„Zijt gij het waarlijk, lieve zuster!" zeide hij met eene stem, zoo zwak, dat men hem schier niet verstaan kon: „komt gij om mij te begraven? O, ik wist het wel, dat ik u nog eens zien zou! O, liefste Truitje!"... Meer kon hij echter niet zeggen, maar zonk weêr achterover.

De jagers maakten onmiddellijk eene draagbaar gereed, waarop men den lijder zou kunnen medenemen. Eerst echter onderzocht Van Dijk den toestand des jongelings. Ook de Boschjesman knielde naast hem en telde de zwakke polsslagen. Eindelijk viel zijn oog meer bepaald op den mond en de bijna verdroogde lippen.

„Baas," zeide hij, „de beste medicijn voor den jongen baas is wat drinken en wat eten. Geef hem wat brandewijn."

Eenige druppels brandewijn met wat water schenen den jongeling nieuw leven te schenken, en toen men hem met dit vocht het voorhoofd en de slapen gewreven had, at hij recht gretig van een stuk vleesch, dat men hem toediende.

Truitje had zich naast haren broeder geplaatst, wiens honger nauwelijks te stillen was, en sprak hem in teedere bewoordingen moed in. Voor men hem op de draagbaar legde, had de kundige Boschjesman zijn rug met het vet van het gevonden aardvarken ingewreven en op de gekwetste ledematen de natgemaakte bladen van den boechoe gelegd, welks kamferachtige aromatische olie zulk eene geneeskracht bezit, dat dit middel in Zuid-Afrika met een uitmuntend gevolg in vele ziekten gebruikt wordt.

Een meer dan gewoon medelijden, vereenigd met een gevoel van toegenegenheid, was oorzaak dat Van Dijk den lijder, die sedert eenige uren in een diepen slaap lag, niet verliet. Hij kon zijne oogen niet van hem afwenden en nam elke beweging waar, die hij in zijn slaap maakte. Door Truitje weten wij, dat deze jonge man haar broeder was. Het was nu door hem, dat men hoopte te vernemen, waar de vader dezer kinderen zich ophield. Met dubbel genoegen bespeurde men dus, dat er alle hoop bestond, hem in het leven te behouden. Een jongmensch, aan vermoeienissen van allerlei aard gewoon, en daarbij gezond, kan veel uitstaan, en is hij eenmaal aan de beterhand, dan herstelt hij spoedig. Reeds den volgenden dag was Jan in staat zich op te richten en aan zijne vrienden de gebeurtenissen

te verhalen, die hem het leven zouden gekost hebben, indien Van Dijk hem niet gelukkigerwijs gevonden had.

Zoo als wij weten, was hij met Macomo in een zuid-westelijke richting weggereden. Zonder zich meer rust te gunnen dan noodig was om eenig voedsel te gebruiken, hadden beiden de reis den geheelen nacht voortgezet. Macomo was 's morgens echter zoo vermoeid, dat hij zijn makker verzocht vooreerst niet verder te rijden. Jan had, hoewel ongaarne, aan dat verlangen toegegeven en zij stonden juist op het punt zich te legeren, toen Jan op een afstand een troep dieren zag grazen, wier vreemdsoortige vorm zijne aandacht trok. Zij waren bruin van kleur, hadden dikke manen en lange, tusschen de voorpooten afhangende vlokken haar aan de borst. Hunne grootte evenaarde die van een klein paard, en op een afstand gezien geleken zij er wel een weinig op. De troep bestond naar gissing uit ongeveer vijftig van deze dieren. „Ik zeg naar gissing," voegde de jonge man er bij, „want een nauwkeurige telling was onmogelijk, omdat zij voortdurend in beweging waren, van de eene plek naar de andere galoppeerden en met hunne horens tegen elkander inrenden.

„Deze horens hadden scherpe punten, kromden zich eerst benedenwaarts en aan het eind weder opwaarts. De manen en dikke halzen van deze dieren waren gebogen even als die van het paard; op hunne neuzen vertoonden zich haarvlokken als borstels, hunne lijven waren net gevormd en rond en hunne lange staarten, die bijkans tot op den grond afhingen, herinnerden mede aan het paard. De pooten geleken meer op die van het hert, want men kon hunne hoeven duidelijk onderscheiden. Zonder de haarvlokken op de borst en den neus, zou men ze op het eerste gezicht voor paarden gehouden hebben, te meer daar zij tusschenbeide even als deze dieren hunne manen schudden en een luid gesnuif lieten hooren. Tusschenbeide echter bulkten zij even als stieren en hunne koppen hadden eenige gelijkheid met die van laatstgenoemde diersoort.

„O zoo," zeide Van Dijk, „het waren dus gnoes."

En dat waren zij inderdaad. Jan had vele karakteristieke eigenschappen van dit zonderling herkauwend dier opgegeven. Wij voegen er bij, dat de gnoe soms een gevaarlijke vijand is. Door zijn rood, vurig oog, zijn wilden blik, kop en horens herinnert hij onwillekeurig aan den Afrikaanschen buffel, en zijn voorkomen maakt in het algemeen een zeer eigenaardigen indruk, want de stieren gelijken, op een afstand gezien, zoozeer op den leeuw, dat zelfs ervaren jagers deze dieren op een grooten af-

stand ternauwernood kunnen onderscheiden. De mannetjes zijn kloeker dan de wijfjes en ook donkerder van kleur.

Jacht der inboorlingen op de gnoe.

De jacht op den gnoe is een lievlingstijdverdrijf van de jonge boeren. Geen wonder dus, dat Jan er zich toe had laten verleiden. Men drijft soms talrijke kudden van deze dieren in dalen, waar zij van alle kanten ingesloten en gedood worden. De jagers kunnen hen ook binnen het schot lokken door een rooden doek van een stok te laten fladderen, want die kleur maakt hen woedend en zij gaan er dadelijk op los.

„Natuurlijk," ging de jonge man voort, „wist ik zeer goed, welk soort van dieren ik voor mij had. Hun belachelijke sprongen deden mij echter zooveel pleizier, dat ik er niet aan dacht, de kudde te vervolgen, voor zij zich tot hun vertrek gereed maakten. Op dat oogenblik namelijk schoot mij te binnen, dat wij verzuimd hadden ons van genoegzamen mondvoorraad te voorzien. Tegelijk ontdekte ik, dat er verscheidene jonge gnoes waren, kenbaar aan de geringere grootte en lichtere kleur. Ik wist dat het vleesch van deze dieren voortreffelijk smaakt en besloot mij zelven en Macomo zulk een maaltijd te verschaffen. Ik nam dus mijn geladen geweer, droeg Macomo de zorg voor mijn

paard en kruithoorn op, en begaf mij op weg, om er een te schieten.

„Met voorzichtigheid en mij zooveel mogelijk gedekt houdende, naderde ik den troep. De gnoes schenen echter niet zeer bevreesd voor mij te zijn: vooral de oude stieren, die nauwelijks honderd schreden van mij af sprongen en liepen alsof zij dol waren, lieten mij soms zeer nabij komen. Het was duidelijk dat in deze streek nog nooit jacht op deze dieren gemaakt was.

„Eens of tweemaal kreeg ik een paar oude stieren onder het schot. Maar het was mijn doel niet een van deze te schieten, want ik wist dat hun vleesch zeer taai zou zijn. Mijn plan was een van de kalveren te dooden. Maar hoe mak zij ook waren, ik kon geen enkelen van de jonge gnoes onder het schot krijgen. De ouden zorgden altijd, dat zij buiten het bereik van mijn kogel bleven. Op deze wijze lokten zij mij meer dan een mijl ver en in mijne drift dacht ik niet na, hoe verkeerd het was, dat ik mij zoo ver van Macomo verwijderde; daar ik intusschen nog altijd hoopte er een onder schot te zullen krijgen, zette ik de jacht voort.

„Eindelijk kwam ik aan een terrein, dat geheel van struikgewas ontbloot was; doch hier vond ik eenige dekking achter termietenheuvels, die even als tenten op ongelijke afstanden van elkander verstrooid stonden. Zij waren zeer groot, sommigen ruim twaalf voet hoog en meest van de gewone koepelvormige soort. Zij hadden het voorkomen van groote kegels of afgeronde pyramiden, met een aantal kleinere kegels die zich aan hun voet verhieven. Ik zag onmiddellijk dat het de woningen van een soort van termieten waren, wier gebouwen met duizende verborgen kanalen soms niet te overzien zijn.

„Ik merkte ook nog andere heuvels op van cylindervormige gedaante, en van boven rond, die niet meer dan ongeveer anderhalf el hoog waren. Deze strekten tot woning voor een ander soort van deze insecten.

„De termieten-heuvels zijn vaster dan men aanvankelijk zou denken. De vlijtige en met een sterk ontwikkelden zin voor orde begaafde insecten maken namelijk van aarde kegelvormige, vijf voet hooge hutten van verschillende soort, en voorzien die van leemen daken, welke van lieverlede droog en hard worden en tegen den regen bestand zijn. Van binnen zijn zij van een aantal galerijen voorzien. Soms dringt, in weerwil van hare voorzichtigheid, een slang in hunne vesting en richt daar verschrikkelijke verwoestingen aan. Maar weldra wordt zij zelve het offer harer vraatzucht. Zoodra zij namelijk haren

honger gestild heeft, vervalt zij in een staat van verdooving, waarvan de termieten gebruik maken om haar vast te lijmen. Op deze wijze wordt zij als een onvoorzichtig krijgsman in een vijandelijk land, een prooi van de onverbiddellijke schaar, waaronder zij even te voren zulke verschrikkelijke verwoestingen heeft aangericht.

Termietenheuvel.

Deze mieren breiden zich soms in dicht gesloten kolonnen eenige mijlen ver uit, op haren weg alles verwoestende. De planten verwelken en de bodem verdort onder hare gelederen. Wanneer zij een zieke of gewonde ontmoeten, die, buiten staat zich te verdedigen op den grond ligt, vallen zij op hem aan, bedekken zijn lichaam met een kleverige stof, en knagen hem voorts het vleesch af, tot op het gebeente.

„Zoo als ik zeide,” ging Jan voort, „stonden er een aantal

heuvels van die soort op de vlakte. Men kon geen twee honderd schreden ver loopen of men ontmoette er een. Dit deed mij vast vertrouwen, dat ik achter zulk een heuvel toch wel eindelijk eens een jongen gnoe onder het schot zou krijgen. Ik maakte een omweg en kroop achter een grooten kegelvormigen heuvel, in wiens nabijheid een troep gnoes weidde. Toen ik tusschen de torentjes heen keek, zag ik tot mijn ergernis, dat de koeien en kalveren zich al weêr buiten het bereik van mijn geweer bevonden, en dat de beide oude stieren, even als vroeger, tusschen mij en de kudde op en neer sprongen en renden.

„Ik herhaalde deze manoeuvre en kroop achter een anderen grooten kegel, in wiens nabijheid de gnoes nu weder liepen te grazen. Toen ik mij oprichtte om te schieten, zag ik mij andermaal bedrogen. De kudde had zich weder in beweging gesteld en de beide stieren dekten nog altijd de achterhoede. Ik begon nu in ernst boos te worden. Het had al het voorkomen alsof de beide oude stieren mijn doel doorgrondden en hun zotte capriolen schenen mij te bespotten. Soms kwamen zij vrij dicht bij mij en namen een dreigende houding aan, zoodat ik mij nu en dan alles behalve op mijn gemak begon te gevoelen.

„Ik werd eindelijk zoo driftig, dat ik besloot mij niet langer door hen te laten bespotten. Wilden zij mij niet toelaten een kalf uit den troep te schieten, dan zouden zij zelven er in allen gevalle zoo niet afkomen, maar hunne brutaliteit en onbeschaamdheid duur betalen. Ik nam mij voor een van hun beiden een kogel in het lijf te jagen. Juist toen ik op het punt stond aan te leggen, merkte ik dat zij met elkander begonnen te vechten. Zij vielen op de knie en bewogen zich op die wijze voorwaarts, totdat zij elkander met de koppen raakten. Dan sprongen zij overeind, deden een sprong vooruit alsof de een op den ander wilde springen en hem met zijne hoeven vertreden. Gelukte dit niet, dan renden zij elkander voorbij, keerden terug, vielen weder op de knie, en herhaalden hetzelfde spelletje. Eerst meende ik dat dit alles dartelheid was, doch plotseling zag ik dat het ernst werd. Hun snuiven en brullen en bovenal hun woedende blikken overtuigden mij, dat zij toornig werden. Toen ik hen zoo in allen ernst met elkander vechten zag, kwam het denkbeeld bij mij op, dat ik van deze gelegenheid gebruik zou kunnen maken, om hen zeer nabij te komen. Ik verliet dus mijne schuilplaats achter den termietenheuvel en stapte regelrecht naar de kampvechters toe. Geen van beiden sloeg eenige acht op mijne nadering.

„Toen ik hen tot op een afstand van twintig schreden genaderd was, gaf ik vuur. Ik had op den stier, die de sterkste scheen te zijn,

gevuurd, omdat hij mij het beste mikpunt aanbood. Toen de rook was opgetrokken, zag ik den overwonnen stier nog op de knie liggen en den ander met den staart in de hoogte en den kop langs den grond op mij afkomen. Zijne oogen fonkelden van woede en hij begon zoo te brullen, dat zelfs grootere helden dan ik er van zouden geschrikt zijn. Aanvankelijk wist ik niet wat te doen. Ik meende eerst een verdedigende houding aan te nemen en had onwillekeurig mijn geweer, dat afgeschoten was, bij den loop gevat, om mij van de kolf als van een knods te bedienen; maar ik zag bijna terstond in dat de zwakke slag, dien ik hem toebrengen kon, het woedende dier in zijn loop niet stuiten, en dat hij mij stellig ter aarde werpen en onder zijne hoeven vertreden zou.

„Slechts een spoedige vlucht kon mij redden. Gelukkig viel mijn oog op den termietenheuvel, achter welken ik even te voren gezeten had. Om er echter op te komen, voor hij mij bereikt had, moest ik al mijne krachten inspannen. Ik bereikte den heuvel dan ook geen seconde te vroeg. Toen ik hem begon te beklimmen, was de stier zoo kort achter mij, dat ik zijn heeten adem meende te voelen. Intusschen — ik kwam gelukkig op den top en draaide mij onmiddellijk om, ten einde van mijn verheven standpunt op hem neer te zien.

„Ik had alle reden," ging Jan na een korte poos zwijgens voort, „mij geluk te wenschen, dat ik hoog en droog zat, want ik was overtuigd dat ik zonder den termietenheuvel verloren zou geweest zijn. Deze stier was een der grootste en wildste van zijne soort en daarbij zeer oud, zooals ik aan zijne horens en zijn donkere kleur zien kon. Ik had tijd in overvloed om dit alles waar te nemen, want ik wist dat ik mij in volkomen veiligheid bevond en dat hij mij niet bereiken kon. Zoo zat ik op den top van den hoogsten kegel en bestudeerde de bewegingen van het dier met de grootste bedaardheid.

Immiddels deed de stier al wat hij kon om mij te bereiken. Meer dan een dozijn malen trachtte hij den heuvel te beklimmen, doch deze was te steil. Geen wonder, want het had mij zelf geen geringe moeite gekost om er op te komen. Soms kwam hij mij echter zoo nabij, dat ik zijne horens met de punt van mijn geweer bereiken kon. Ik nam mij voor, om hem bij de eerste de beste gelegenheid een slag toe te brengen. Nooit had ik een dier zoo woedend gezien. Mijn kogel had hem in de onderkaak getroffen en de wond bloedde hevig. De pijn maakte hem dol, doch dit was, zooals ik later merkte, niet de eenige oorzaak van zijne woede.

„Na vele vruchtelooze pogingen om mij te bereiken, begon het woedende dier tegen den heuvel aan te rennen, alsof hij dien wilde verbrijzelen. Hij nam herhaaldelijk een loopje en stoof er dan met alle kracht op aan, zoo dat ik meer dan eens waarlijk bevreesd werd dat het hem gelukken zou.

„Eenige kleinere kegels werden door zijn verschrikkelijke stooten omver geworpen; de harde en taaie leem week voor zijn scherpe horens. Op verschillende plaatsen kon ik zien, dat hij de kamers der insecten, of liever de wegen en galerijen bloot gelegd had, die zich onder de buitenste korst van zulk een heuvel bevonden. Maar hoe woedend hij zich ook aanstelde, ik was bepaald van meening, dat zijn toorn spoedig uitgeput zou zijn en ik mij dan zonder gevaar zou kunnen verwijderen. Ongelukkig moest ik tot de overtuiging komen, dat hij niet bedaarder, maar steeds razender werd. Ik had mijn zakdoek te voorschijn gehaald, om het zweet van mijn gezicht te drogen. De heuvel, op welken ik zat, was zoo heet als een oven. Er bewoog zich geen luchtje en de loodrechte, door de harde leem teruggekaatste zonnestralen, dreven mij het zweet uit alle poriën. Elk oogenblik was ik verplicht, mijn gezicht met mijn zakdoek af te drogen.

„Nu merkte ik dat de stier altijd woedender werd, zoodra hij mijn zakdoek gewaar werd. Tegelijkertijd schoot mij te binnen — het was een roode doek — dat die kleur deze dieren gewoonlijk dol maakt. Het was waarlijk mijn belang niet, aan zijne woede meer dan noodig voedsel te geven, en ik stak dus den doek in den zak, verkiezende liever den last van het zweet te verdragen, dan lang op dit ongemakkelijke standpunt te blijven. Ik hoopte dat hij wat bedaren zou, wanneer hij den rooden doek niet meer zag; maar ik had misgerekend. Hij was al te razend geworden en hoewel de roode doek zijne oogen niet meer beleedigde, ging hij niettemin voort den heuvel te bestormen. Nu bestond er geen vrees, dat hij mij bereiken zou, maar de gedachte, dat ik reeds zoo lang van Macomo verwijderd geweest was, begon mij ongerust te maken.

„Intusschen had ik tot nog toe geen vrees voor mijn persoon gevoeld. Daar vertoonde zich echter plotseling een nieuwe vijand, even vreeselijk als de woedende stier, zoodat ik in mijn eersten schrik bijna van den heuvel gesprongen ware.

„Ik heb reeds verhaald, dat de gnoe eenige der kleinere kegels — de buitenwerken van de vesting — verbrijzeld, en de holle gangen en kamers van dezen blootgemaakt had. Zoodra deze spiraalvormige galerijen en gangen afgebroken waren, kwamen

van lieverlede tallooze mieren daaruit kruipen. Toen ik dit voor het eerst waarnam, herinnerde ik mij, dat ik reeds veel dezer dieren in den omtrek van den heuvel had zien kruipen, toen ik er mij voor het eerst achter verschool. Dit verwonderde mij, want ik wist dat zij zelden haar onderaardsche woning verlaten.

„Maar nu merkte ik, dat het vlak onder mij levendig begon te worden. Ik kan u mijn schrik niet beschrijven, want langs de zijden des heuvels begon het van mieren te wemelen en elke nieuwe opening, welke de stier met zijn horens maakte, deed duizenden te voorschijn komen. Hoe klein deze insecten ook zijn, meende ik toch een zeker doel in hunne bewegingen te ontdekken. Zij schenen allen naar een en hetzefde plan te handelen, namelijk, zij vielen mijn persoon aan. Ook zag ik dat het de *krijgers* waren, die van de *werklieden* door hun grootere koppen en lange hoornachtige knijpers zeer goed te onderscheiden zijn. Hun beet is pijnlijk en ik meen wel eens gehoord te hebben, dat menschen in den slaap door deze mieren overvallen en doodgebeten zijn.

„Dit alles stond mij op eens levendig voor den geest. Maar hoe zou ik mij zonder gevaar van deze plek verwijderen? Verliet ik den heuvel dan werd ik een prooi van den woedenden stier, die niet van zijne plaats ging en zijne oogen, gloeiende van wraakzucht, steeds op mij gevestigd hield. Bleef ik daarentegen waar ik was, dan werd ik onfeilbaar de buit dezer afzichtelijke insecten, die bij geheele drommen mijne voeten naderden. Reeds zag ik er eenigen over mijne schoenen loopen; reeds voelde ik hen bijten. De eersten had ik weggeveegd, doch sommigen waren tot op de hoogte van den enkel gekropen en beten mij, hoewel mijn voet door sokken beschermd was. Nadat ik het hoogste punt van den kegel beklommen had, kon ik mij slechts met moeite in evenwicht houden; de pijnlijke beten en steken der mieren dwongen mij daarop te balanceeren als een koorddanser. Maar wat beteekenden de enkelen, die mij reeds in den enkel gestoken hadden, vergeleken met de honderdduizenden, die waarschijnlijk weldra den top des kegels bedekken en dan bij geheele zwermen langs mijne beenen naar boven kruipen zouden?

„De angst verbijsterde mij. Dan wilde ik nog liever een wanhopigen strijd met den stier wagen. Ik maakte mij gereed om van mijn verheven vesting af te springen. Wellicht kwam eenig toeval mij te hulp, wellicht gelukte het mij op een anderen heuvel te ontkomen. Reeds was ik op het punt aan mijn voornemen gevolg te geven, toen mij een nieuw denkbeeld te binnen schoot, — een denkbeeld, zoo eenvoudig, dat ik mij niet kon

begrijpen, dat ik er niet eer op gekomen was. Wat zou mij beletten de mieren weg te vegen? Zij hadden immers geen vleugels, de krijgers zoo min als de werklieden? Zoo gedacht zoo gedaan. Ik trok mijn buis uit, liet mijn geweer, dat mij nu van hoegenaamd geen nut meer was, op een der onderste terrassen vallen, pakte het kleedingstuk bij de kraag en slaagde er in, den kegel rondom mij in een oogenblik schoon te vegen, zoodat de mieren bij duizenden naar beneden rolden.

Belegering door een gnoe-stier.

„Waarom had ik dit niet vroeger gedaan? Het kostte immers maar een geringe moeite om geheele scharen te doen verdwijnen.

De eenige last dien ik nu nog had, kwam van de enkelen, die mij reeds bij de beenen opgekropen waren en nog altijd voortgingen met bijten; maar ook van dezen zou ik mij wel spoedig bevrijden.

„Ik bleef dus op den top van den kegel. Nu eens boog ik mij neder om de krijgers weg te vegen, die nog altijd bij geheele drommen kwamen opmarcheeren, dan weder deed ik alle moeite, om mij van de enkelen te ontdoen, die reeds tegen mijne kleederen waren opgekropen. De mieren baarden mij nu geen zorg meer, maar ten opzichte van den stier was ik er nog geen haar beter aan toe.

„Plotseling gebeurde er iets, dat mij met nieuwen schrik vervulde. Op eens begon de grond onder mij te wijken. De droge leem stortte met gekraak in en ik zonk tot aan den hals in de opening. Te gelijk voelde ik dat zich iets onder mijne voeten bewoog, iets, dat zich in de hoogte verhief en daarop snel onder mijne voetzolen ontsnapte, zoodat ik nog dieper zonk.

„Ik deed mijn best er weder uit te komen, en bevond mij dan ook na een paar minuten arbeidens weder op de ruïnen der muren, met angst en schrik de dingen verbeidende, die komen zouden. Nu toch was het onmogelijk de myriaden mieren weg te vegen, die uit het donkere hol te voorschijn kwamen.

„Op dit oogenblik viel mijn oog weer op den stier. Hij stond drie of vier schreden van den voet des heuvels verwijderd en had nog altijd het grimmig oog op mij gevestigd. Plotseling deed hij een sprong, alsof hij van iets schrikte. Een oogenblik later begon hij te brullen, galoppeerde eenige schreden verder, draaide zich weder om, maakte daarop halt en bleef mij weder met woedenden blik aanstaren.

„Hadden het instorten van den kegel en mijn plotselinge val hem zoo verschrikt? Ik was aanvankelijk geneigd dit te gelooven, doch ik begon te merken dat hij niet naar den top keek. Zijn oog scheen op iets aan den voet van den heuvel gevestigd te zijn, wat hem schrik aanjoeg.

„Ik had echter niet veel tijd daarover na te denken, want de stier begon andermaal te snuiven, stak den staart in de hoogte en rende in vollen galop weg.

„Eindelijk was ik dan gered en maakte mij gereed van mijn verheven standpunt neder te dalen. Ik had reeds de helft van den afstand afgelegd en juist mijn geweer opgeraapt, toen ik het voorwerp ontdekte, dat den ouden stier zoo verschrikt had. Uit eene opening in den leemen wand stak een lange, naakte, cylindervormige snuit, met een paar ooren daarboven, die bijna

even lang waren, recht in de hoogte stonden en aan het dier een eigenaardig, boosaardig voorkomen gaven. Ik zou wellicht van dit dier even zoo geschrikt zijn als de stier, zoo ik niet geweten had, dat ik een der meest onschadelijke schepsels der wereld voor mij had, namelijk een aardvarken. Door zijne verschijning werd de aftocht van den stier verklaarbaar, alsmede waarom de mieren naar buiten gekomen waren.

„In alle stilte boog ik mij voorover en bracht den miereneter met de kolf van het geweer een slag op den snuit toe. Dit was eigenlijk een slechte belooning voor den dienst, dien hij mij bewezen had. Maar ik was op dat oogenblik geen meester van mij zelf en werd alleen beheerscht door de gedachte, hoe ik aan proviand komen zou.

„Het arme dier viel dood neder in de opening, welke hij met zijn klauwen gegraven had.

„De avonturen van dezen dag waren daarmede echter nog niet afgeloopen; ja, het scheen alsof zij in het geheel geen einde zouden nemen.

„Ik had het aardvarken over den schouder geworpen en mij juist op weg begeven naar den heuvel, waar ik Macomo gelaten had, toen ik tot mijne verbazing zag, dat de gnoe — niet die, welke mij belegerd had, maar zijn voormalige vijand — nog op de vlakte vertoefde en wel op dezelfde plek, waar ik hem het laatst gezien had. Ik zag tevens, dat hij zich nog altijd in half liggende, half knielende houding bevond en den kop zeer laag liet hangen. Aanvankelijk dacht ik, dat hij zwaar gewond en niet in staat was om weg te loopen. Evenwel had ik weinig lust hem te naderen, want mogelijk was zijne wonde niet van dien aard, dat hij daardoor belet werd mij aan te vallen en ik had niets om mij te verdedigen dan mijn afgeschoten geweer. Toen ik evenwel eenige oogenblikken zijne bewegingen waargenomen had, zegepraalde mijne nieuwierigheid over de stem der voorzichtigheid en ik naderde den gnoe tot op een afstand van tien à twaalf schreden. Denk eens hoe verbaasd ik was toen ik de ware oorzaak van zijn vreemde bewegingen ontdekte. Hij was volstrekt niet gewond, en toch volkomen verlamd. In zijn gevecht met den ouden stier was namelijk een zijner voorpooten, hoe is mij een raadsel, over zijne horens heen geschoten, waardoor hij niet alleen van het gebruik van dien poot beroofd, maar ook genoodzaakt was, zijn kop zoo laag bij den grond te houden, dat hij niet in staat was zich van de plaats te bewegen.

„Ik weet niet hoe ik op de ongelukkige gedachte kwam om hem uit zijn moeielijke positie te verlossen. Zoo veel is zeker,

ik had geenerlei belang om hem te dooden. Zelfs wanneer mijn geweer geladen geweest ware, zou ik geaarzeld hebben mijn kruit en lood aan hem te verspillen. Op zijn vleesch was ik niet belust en ik had bovendien genoeg aan mijn aardvarken te dragen. In plaats dus van aan den boer en de gevangen slang te denken, hielp ik het dier uit zijn moeielijken toestand. Zoo min de stier dit verwacht zal hebben, even min scheen hij het gevoel van dankbaarheid te kennen, want nauwelijks was hij weder vrij in zijn bewegingen, of hij viel woedend op mij aan en vergold mij mijn ondankbare handelwijs ten opzichte van het aardvarken. Hij nam mij op zijne horens en slingerde mij eenige schreden ver, zoodat ik met een geweldigen smak op den grond te recht kwam. Hoewel doodelijk verschrikt en half bedwelmd door den val, was ik weldra weder op de been; doch de razende stier nam mij andermaal op de horens en wierp mij voor de tweede maal onzacht ter aarde. Hiermede niet tevreden, sprong hij op mijn lijf en trapte mij met zijn pooten. Ik verloor mijn bewustzijn.

„Toen ik weder bijkwam was de stier weg en het was donker om mij heen. Ik deed mijn best om op te staan, maar het wilde niet gelukken. Mijne ledematen waron gekneusd, mogelijk wel gebroken, want ik kon slechts met de grootste inspanning op een mijner armen steunen, om eens in het rond te kijken.

„Daar lag ik nu vol berouw en pijn! Bij het gevoel van pijn kwam nu nog de vrees. Wat was er van Macomo geworden? Waarom was deze mij niet te hulp gesneld? Wat zou er van mij in deze woestijn worden, wanneer hij, de eenige redder die in de nabijheid was, mij aan mijn vreesolijk lot overliet? Op deze vlakten zwierven 's nachts waarschijnlijk sjakals en hyena's — wellicht ook leeuwen! Ik was immers volkomen aan dezo roofdieren prijs gegeven, want aan eenige verdediging was bij mijn gekneusde ledematen niet te denken. Geen wonder, dat bij zulke akelige gedachten het klamme zweet mij uitbrak. Want duidelijk vernam ik in de verte geluiden, die niet anders dan door viervoetige roovers konden veroorzaakt worden.

„Intusschen ging de nacht voorbij en daarmede mijn grootste zorg. Langzamerhand werd het licht op de vlakte en de dag brak aan. Maar het prachtige schouwspel van hot opgaan der zon maakte hoegenaamd geen indruk op mij, want een nieuwe ellende paarde zich bij die, welke ik reeds had doorgestaan. Ik had sedert den vorigen dag niets gegeten.

„Ik begon een verschrikkelijken honger en een nog verschrikkelijker dorst te gevoelen. De zon klom al hooger en hooger,

maar geen Macomo, geen levend wezen kwam opdagen; de geheele vlakte scheen als uitgestorven. Ik was der wanhoop nabij. Herhaaldelijk deed ik pogingen om op te staan, doch altijd zonder gevolg; ik voelde zelfs, dat de krachten mij meer en meer begaven. De brandende stralen der middagzon verschroeiden de vlakte en de dorst pijnigde mij eindelijk zoo hevig, dat ik daardoor mijn honger en de lichamelijke smarten vergat.

„Ik achtte mij reeds verloren. De wanhoop maakte zich van mij meester. God alleen weet hoe vele en welke ongehoorde pogingen ik deed om mij op te richten, zonder mijne pijnen te tellen. Eens kwam ik zelfs zoo ver, dat ik recht op stond, doch uitgeput van pijn en honger viel ik weder neder.

„Nog eens ontwaakte ik uit mijne onmacht, maar ik had nu geen helder begrip van mijn toestand meer. Nu eens had ik akelige visioenen, dan weder verzonk ik in aangename droomen. Ook in dezen tweeden nacht bleef ik voor wilde dieren bewaard, wier verwijderd gebrul van tijd tot tijd aan mijn verwarde gedachten een andere richting gaf. Doch tegen het aanbreken van den morgen zwegen ook deze stemmen en ik voelde van lieverlede elk gevoel van pijn en eindelijk ook mijn denkvermogen afnemen......

„Gij weet nu alles, wat ik u kan verhalen. Het was hoog tijd, want weldra zou uw liefdevolle zorg mij niet meer gebaat hebben!”......

En overstelpt door aandoeningen van erkentelijkheid, zocht de dankbare jongeling naar de handen van Van Dijk, welke hij slechts met de toppen zijner vingers kon aanraken, want zijne ledematen waren nog steeds stijf verbonden.

Een eigenaardig gevoel maakte zich van Van Dijk meester, als hij bij den jongeling zat, die langzamerhand begon te beteren. Hij dacht aan Maria, en als hij Jan en Truitje aanzag, kon hij niet begrijpen, dat beiden broeder en zuster waren. Hij beschouwde het als een spel zijner verbeelding, dat hij onwillekeurig aan zijn dochtertje denken moest, zoo vaak hij den jongeling aanzag.

Zooals van zelve spreekt, kon men met den gekwetste slechts langzaam vooruit komen en de termijn was reeds verstreken, waarop de beide vleugels van het commando zich met het centrum hadden moeten vereenigen.

NEGENTIENDE HOOFDSTUK.

DE ONTMOETING.

HET KORPS VAN SAUL BEKOMT VERSTERKING. — SAUL GEEFT EENE VERTELLING TEN BESTE. — JACHT OP STRUISVOGELS. — VEREENIGING MET DE HOOFDMACHT DER BOEREN. — DE ACHTERGELATEN WACHTPOST. — VAN DIJK, KOAMOE-HOI EN DE HEER VISSCHER KOMEN AAN. — TWEE GELUKKIGE VADERS.

De afdeeling der boeren, bij welke Eduard en Saul zich bevonden, was juist op de hoogte aangekomen, welke met mimosa's en verschillende struiken begroeid was. Zij hadden een moeilijken marsch gehad. Men was reeds voor zonsopgang opgebroken, om het spoor van een olifant te volgen; doch de fortuin had Saul ditmaal niet gediend, want zijn wild was, hoewel aangeschoten, hem ontkomen. Men moest zich dus zeer inspannen om den verzuimden tijd in te halen, wilde men het hoofdkwartier nog voor den avond bereiken en op de plek zijn, waar de bijeenkomst moest plaats hebben. En toch waren de jagers nog het eerst op het bedoelde terrein.

Intusschen had alles zich gelegerd. Kort daarna verscheen ook de voornaamste afdeeling der boeren. Zij hadden niets bijzonders op hun tocht ontmoet. Saul verhaalde het een en ander van zijn mislukte jacht op den olifant en bracht dit in verband met bijzonderheden van vroegere jachtpartijen. Reeds had hij menig stukje ten beste gegeven, dat de algemeene vroolijkheid opgewekt had, toen Eduard op eens uitriep:

„Kom, wij hebben nu genoeg van *uwe* jachtpartijen gehoord: vertel ons liever eens het bezoek van Harrison in den olifantenstaat."

„Dat heb ik al honderd maal verteld," zeide Saul.

„Maar die historie is zoo mooi," hervatte Eduard, „dat men ze nooit te veel kan hooren."

„Vertel, vertel, laat los!" riepen wel twintig boeren te gelijk.

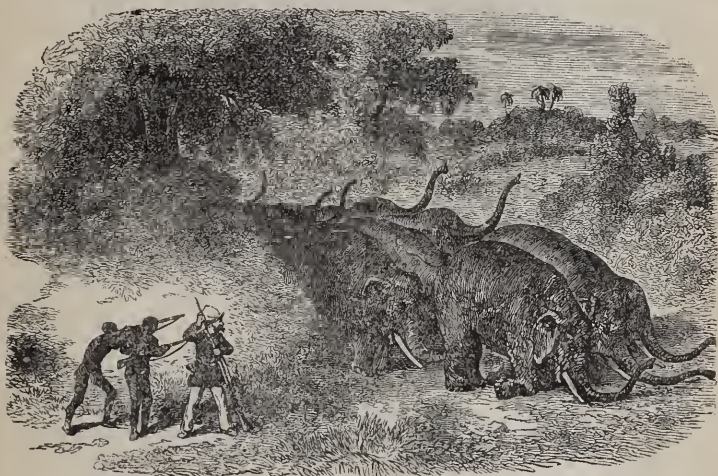
„Nu, als het dan niet anders kan," sprak Saul, en begon.

„Er was eens een groot gezelschap bijeen gekomen, om olifanten te schieten. Zij hadden den geheelen dag gejaagd, zonder er een onder het schot te krijgen, toen een van het gezelschap Harrison in het oor fluisterde: „kijk eens, daar zie ik olifanten.” De jagers stonden toen aan den ingang van een dal. Zwarte rotsmassa's schenen als op een gestapeld en in de laagte ontwaarde men een aantal grijze blokken, die van de hoogte schenen gerold te zijn. Maar weldra begonnen deze blokken te leven; zij verhieven zich, en in plaats van doode rotsen, vertoonden zich een aantal olifanten, zonder twijfel de voorboede van een grootere kudde, die nog dieper in het woud verborgen was. Maar voor nog de meeste jagers genaderd waren, hadden de olifanten hen reeds opgemerkt en waren achter de rotsen verdwenen. De jagers doorzochten nu het dal en kwamen eindelijk op eene plaats, waar weinig boomen en struiken stonden. Hier hadden de olifanten halt gemaakt en schenen voornemens zich tegen den vijand te verdedigen. De aanvoerder van de jagers wees nu aan ieder van de manschappen zijn post aan, met bevel dat elk op een der olifanten mikken moest. Deze van hunnen kant hieven een dof gehuil aan, als wilden zij hunne makkers te hulp roepen. Op dit oogenblik echter commandeerde de aanvoerder: vuur! en bijna honderd geweren verspreidden dood en verderf onder de olifanfen. Maar nog luider dan de echo dezer schoten, klonk het gebrul der woedende woudbewoners.

„Schrik maakte zich meester van de jagers. Zij wachtten niet eens het oogenblik af dat de rook der geweren zou opgetrokken zijn, om de werking hnnner schoten waar te nemen, maar kozen in allerijl het hazenpad. Alleen mijn vriend Harrison behield zijne tegenwoordigheid van geest en deed alle moeite, om de vluchtelingen weder tot staan te brengen, hetgeen hem in zoo verre gelukte, dat eenige inboorlingen omkeerden en zich bij hem voegdon. Men laadde op nieuw de geweren, op nieuw knalden eenige schoten, toen plotseling te midden van den kruitdamp tien olifanten zichtbaar werden, die allen het voorkomen hadden alsof zij de jagers wilden aanvallen.

„Nu was er geon houden meor aan. Al zijne manschappen liepen weg! Mijn vriend kon echter niet zoo hard loopen als de inboorlingen en werd gevolgd door een, naar het scheen gewonden olifant, die den jager weldra ingehaald had en nu langzaam op den ongelukkigo afkwam, hem steeds stork aankijkende. In dit vreeselijk oogonblik nam Harrison een vreemd besluit. Toen namelijk de kolossus vlak voor hem stond, viel hij op do knieën

en hief de handen biddend omhoog, alsof hij van een koning genade en het leven wilde afsmeeken. De olifant scheen zich eenige oogenblikken te bedenken, terwijl hij hem ernstig aanzag,

Een olifanten-jacht.

hief daarna langzaam zijn snuit op, strekte hem uit zoo ver hij kon en — mijn vriend dacht niet anders, of zijn laatste uur had geslagen.

„Het dier liet zijn snuit zakken. Harrison sloot de oogen en hoorde en zag niets meer. Het volgende oogenblik had hij het gevoel als zweefde hij in de lucht, waarna hij dadelijk weder op vasten bodem aankwam. Toen hij eindelijk den moed had de oogen weder te openen, bevond hij zich op den rug van den olifant, die zich bereids weder op weg begeven had en, door de anderen gevolgd, het dal in stapte, zonder zich verder over zijn ruiter te bekommeren. Zoodra zij door het dal waren, begaven zij zich in een ondoordringbaar woud, waarin de olifanten echter een ruim pad hadden gemaakt. In de kruinen der boomen hoorde men het gezang der verschillende vogels en nu en dan schitterden de bonte kleuren van de gevederde woudbewoners tusschen het groen der boomen. Eindelijk bereikte de trein de rechtplaats, want daarvoor meende Harrison de wijde open plek te moeten houden, die hij voor zich zag. Hier woonden een

aantal olifanten-familiën te midden van een diepen, idyllischen vrede. Zorgvuldige moeders en ernstige vaders schenen bezig met de opvoeding hunner kinderen of waren bedacht op het ver-

Harrison als gevangene der olifanten.

zamelen van voedingsmiddelen. De medelijdende olifant pakte nu mijn vriend met den snuit en zette hem voorzichtig op den grond neder, waarna hij de begroetingen zijner vrienden beantwoordde. Harrison onderzocht dadelijk langs welken weg hij zich wel het best uit de voeten maken kon, maar nauwelijks had hij zich eenige schreden verwijderd, of hij merkte tot zijn schrik, dat er maatregelen genomen waren om hem gevangen te houden. Vier olifanten verhieven op eens hunne snuiten en plaatsten zich aan even zoo vele hoeken als schildwachten. Moedeloos zette hij zich neder, terwijl hij te gelijk honger en dorst begon te gevoelen. Gelukkig vloeide dicht bij hem een heldere beek en was de grond met afgevallen vruchten bedekt. Van honger en dorst zou hij dus niet omkomen.

„Er was zoo wat een uur verloopen, toen er een algemeene beweging onder de olifanten kwam. De tred van eenige zware dieren deed den grond beven waarop Harrison zich had nedergezet. Eenigen van de grootste olifanten, die een hoogeren rang schenen te bekleeden, schudden hunne ooren en lieten een dof gebrom hooren. Van dit oogenblik van algemeene beweging wilde de gevangene gebruik maken om zich onopgemerkt te verwijderen, maar nauwelijks had hij een begin van uitvoering aan zijn plan gegeven, of zijne wachters staken andermaal hunne snuiten op en noodigden hem met zekere beleefdheid uit, om stilletjes weder te gaan zitten.

„Intusschen werd het gedreun van oogenblik tot oogenblik zwaarder; de olifanten draaiden zich met den kop naar de richting, waar het geluid zich liet hooren en bleven even bedaard als vroeger.

„Eindelijk zag hij iets naderen. Het waren vier olifanten, die achter elkander kwamen aanstappen. Zij werden door het geheele gezelschap met bijzondere hartelijkheid begroet, daarin bestaande, dat zij elkander al snuivende met de snuiten aanraakten. Plotseling echter werd dat vreedzaam tooneel door een onaangename gebeurtenis afgebroken. Men hoorde een vreemdsoortig geraas in de toppen der boomen, gevolgd door een zwaren hagel van kokosnoten, die op de koppen der olifanten nederkwamen, waarbij zich een duivelsch gelach met het gebrul der ontstelde en vertoornde olifanten paarde. Harrison begreep onmiddellijk waar die aanval van daan kwam: een geheele armee groote apen wiegde zich op de takken. Deze leelijke dieren wierpen met kokosnoten, en wel met zooveel juistheid, dat zij zelden hun wit misten. Hoe meer de olifanten brulden, des te luider krijschten de apen, die van hun standpunt den spot dreven

met de snuiten, welke dreigend tegen hen opgeheven waren.

„Het tumult had zijn hoogste punt echter nog niet bereikt. De apen werden gevolgd door een zwerm papegaaien, die op de overblijfselen van de kokosnoten jacht maakten. Deze vogels hieven dat doordringend geschreeuw aan, dat men alleen in eene wildernis hooren kan. Het op deze wijs versterkte orkest maakte de olifanten, die, zoo als men weet, zeer muzikaal zijn, schier razend. Schrik en ontzetting hadden zich van hen meester gemaakt.

„Met een treurigen blik naderde de gewonde olifant Harrison en keek hem met een biddende uitdrukking aan. Deze begreep hem aanvankelijk niet en keek eens naar omhoog, waar de apen en papegaaien hun helsch concert voortzetten. Weldra echter begon hij te begrijpen, wat de olifant van hem wenschte. De menschelijke hoogmoed ontwaakte in hem en hij stond op, om de geplaagde dieren van hunne vijanden te verlossen.

„Daar hij echter de wraak der apen duchtte, kroop hij tusschen de voorpooten van een der olifanten en laadde zijn geweer met dubbelen loop. Daarop mikte hij op de voornaamste belhamels en gaf vuur. Op een enkelen vreeselijken gil volgde een akelige stilte, die alleen door het gedruisch der vleugelen van de wegvliegende papegaaien afgebroken werd.

„Die schoten waren niet vergeefs gedaan. Meer dan één aap viel dood uit de boomen. Twee olifanten grepen de ontzielde lijken hunner gevallen vijanden en slingerden die naar boven in de takken der boomen, waarop de anderen verbijsterd van schrik zaten te kijken. Nu volgde eene uitbarsting van jammerklachten. Op de eerste twee schoten liet Harrison nog een paar andere volgen en weder vielen twee misdadigers uit de boomen. Men hoorde op nieuw jammerkreten. Nu schenen de apen geen lust te hebben een derde schot af te wachten, maar namen in alle richtingen de vlucht en weldra hoorde men slechts uit de verte hun oorverscheurend gehuil.

„De geheele olifanten-familie gaf nu teekens van de vurigste blijdschap. Harrison zelf was echter alles behalve zoo goed geluimd, want hij zag geen kans meer om hun te ontkomen, en het vooruitzicht om als gevangene onder weliswaar welopgevoede, maar in elk geval sprakelooze dieren te leven, was verre van aangenaam. Intusschen begreep hij dat hij zich in zijn lot schikken moest. Vroeger of later zou er dan toch wel eens gelegenheid komen om te vluchten. Het doelmatigste was, zijne wachters in slaap te wiegen.

„Nadat Harrison acht dagen achtereen onder de olifanten gewoond had, nam hij een wanhopig besluit. Hij schijnt zeer

bedreven te zijn geweest in de kunst der apen, om door middel van overhangende takken van den eenen boom op den anderen te komen en zoo eene reis door de lueht te doen. Zijne waehters hadden hem reeds toegestaan op de boomen te klimmen om vruchten te plukken, en zoo hadden zij er op zekeren avond dan ook geen erg in, toen hun gevangene in het diehte loof van een reusaehtigen boom verdween, om nooit terug te keeren. Met een kloppend hart begon hij zijn moeilijken toeht, altijd in de vrees dat hij den hals breken, door de olifanten vervolgd worden of in de maeht der apen of de klauwen der leeuwen zou vallen, wier dof gebrul hij in de verte hoorde. Eindelijk kwam de boomlooper gelukkig in het dal, waar hij het eerst de olifanten ontmoet had, en daalde nu naar beneden. Zoodra hij den vasten grond onder zieh voelde, spoedde hij zieh zoo hard hij loopen kon naar de plaats, vanwaar hij met zijn gezelsehap gekomen was. Tegen den morgen kwam hij in de nabijheid van Algoa aan. De reisgenooten van Harrison waren al lang terug, meenende dat hij in de wildernis omgekomen was. Nog dienzelfden dag naderde een sehip de kust, dat naar Isle de Franee bestemd was. De kapitein nam den zwerver met genoegen aan boord, waar hij in tegenwoordigheid van de geheele mansehap zijn wedervaren verhaalde. Allen luisterden met verbazing naar zijne woorden; maar of zij juist alles geloofden, wat ik u daar vertelde, heb ik nooit te weten kunnen komen."

Door het verhalen van dit avontuur was Saul in zulk een ijver geraakt, dat hij niet nalaten kon ten slotte een paar even zonderlinge gebeurtenissen uit zijn eigen leven te verhalen, die den laehlust der toehoorders in zulk eene mate opwekten, dat allen in een buitengewoon vroolijke stemming kwamen.

Op hetzelfde oogenblik echter liet zieh plotseling eene stem hooren, die uit de lucht seheen te komen: „Nu, die kerel kan liegen!"

Te gelijk liet een man zich uit den boom zakken, aan welks voet de boeren gelegerd waren. Wanneer wij zeggen, dat die persoon gekleed was in een roode broek en turban en voorts een met schubben bedekten mantel droeg, dan weet de lezer, dat hij niemand anders was als onze oude bekende Knipperdolling. Dit personage bevond zich op reis naar huis en was eenige uren te voren op de hoogte gekomen, om naar zijn heer terug te keeren, op wien hij eenig dagen achtereen in de nabijheid van de verlatene kraal vergeefs gewacht had. Toen hij den troep gewapende mansehappen zijne wijkplaats zag naderen, meende hij dat het wel het veiligst zou zijn, voorloopig uit het gezicht

te blijven en hij klom dus in den boom aan welks voet de boeren kort daarna zich legerden. Toen hij echter overtuigd was, dat hij van dit vroolijke volkje niets te vreezen had, waagde hij het op de zoo even beschreven wijze zich zelf te introduceeren. Saul evenwel vertrouwde den vreemden indringer nog niet te best; hij pakte hem bij den kraag, draaide hem een paar keeren om, bekeek hem met aandacht en zeide eindelijk:

„Kijk eens aan: zoo heer zoo knecht! Waar is mijnheer? Waar is uw meester?”

En toen de ander hem met een blik vol verbazing aankeek, voegde hij er bij: „Spreek, hoe is u de laatste buiteling uit den wagen van den wijzen toovenaar bekomen?”

Na deze woorden gesproken te hebben, vereenigde Saul zich met het schaterend gelach van de anderen. Overtuigd, dat de nieuwe kameraad niemand anders was als de knecht van den vermeenden toovenaar, van wien Goliath zoo dikwijls gesproken had, gaf hij het verhaal van laatstgenoemde in zulke bewoordingen terug, dat Knip onmiddellijk begreep, dat de verhaler zelf getuige van deze gebeurtenis moest geweest zijn en dus waarschijnlijk de hand had gehad in het stelen van de dochter zijns meesters.

Van dit oogenblik af werd Saul voor hem een zeer belangrijk persoon. Hij poogde door allerlei strikvragen uit hem te krijgen, wat hij van Truitje wist, terwijl Saul van zijn kant den ander trachtte uit te vorschen, of hij ook iets van hem kon vernemen, dat met het lot van de verloren kinderen in verband stond.

Zoo trachtten beiden van elkander datgene te hooren, waarin ieder voor zich zelf het meeste belang stelde. De boeren begrepen er meestal zeer weinig van; daarentegen vestigde zich en bij Saul en bij Knip weldra de overtuiging, dat ieder in den ander zijn man gevonden had.

Hoewel de jagers zich met Knipperdolling nog al vermaakten, waren zij er echter de lieden niet naar, om een enkelen dag rust te houden. Men sprak dus af om tegen den volgenden dag den omtrek te verkennen, vooral omdat men struisvogels had meenen te zien. Eduard verheugde zich zeer over dit besluit, want hij had nog nooit eene jachtpartij op die vogels bijgewoond.

Reeds vroeg in den morgen begaven de jagers zich op weg. Saul herinnerde zich zeer goed de richting, waar hij den vorigen dag een troep had zien voorbijsnellen. En inderdaad — na een paar uur rijdens ontdekten zij in eene streek zonder eenigen plantengroei, een paar vogels, mannetje en wijfje, met ongeveer

vijftien jongen, zoo groot als onze gewone kippen. Het waren vooral de laatsten waarop de jagers gesteld waren.

Zoodra de oude vogels het doel van de jagers merkten, namen zij in allerijl de vlucht. Het wijfje liep vooruit, de jongen volgden in dezelfde richting en de haan vormde de achterhoede. Het was treffend te zien hoe angstig bezorgd de oude vogels voor hunne jongen waren. Toen zij merkten, dat men hen inhalen zou, begon de haan op eens langzamer te loopen en sloeg een min of meer afwijkende richting in; zoodra hij evenwel zag dat de jagers de ingeslagen richting niet verlieten, verhaastte hij zijne schreden en liep met nederhangenden kop en vleugels, die bijna over den grond sleepten, rondom de jagers, nu eens in wijde kringen, dan weer zoo kort in hunne nabijheid, dat hij bijna onder het schot van hunne pistolen kwam. Plotseling wierp hij zich op den grond en spartelde als een vogel die zwaar gewond is, om weder op de beenen te komen.

Jacht op struisvogels.

Inmiddels had Saul vuur gegeven, en daar hij dacht dat het dier waarlijk getroffen en daarbij uitgeput was, reed hij er heen.

Doch al deze bewegingen van den struisvogel waren slechts een list, want zoodra de jager hem naderde, stond hij op en maakte zich uit de voeten, evenwel ook ditmaal weder in een andere richting dan het wijfje, dat middelerwijl met hare jongen een goed eind vooruit geraakt was.

Men ziet hieruit, dat de struisvogel niet zoo dom is als waarvoor men hem uitgeeft.

Na de jacht nog een paar uren voortgezet te hebben, hadden de jagers zich toch van drie of vier jongen meester gemaakt en lieten het daarbij blijven, want zij wilden zich niet te ver van de legerplaats verwijderen.

De witte slagveêren van den struisvogel zijn een gezocht handels-artikel. De markt van dit product is echter zeer ongelijk. Aan de Kaap variëert de prijs van een tot twaalf Pd. St. het pond; het laatste bedrag wordt evenwel alleen voor de schoonste vederen betaald. Hoe dunner de schacht en hoe golvender het pluim is, des te hooger wordt hij geschat. Er gaan van zeventig tot negentig vederen op een pond. Een vogel levert doorgaans niet meer dan de helft van dit gewicht; en daarvan heeft nog slechts het kleinste gedeelte eenige waarde. Ten tijde van de paring namelijk, en mogelijk ook wel op andere tijden, laat de struisvogel even als de kalkoensche haan en meer andere vogels, gewoonlijk zijne vleugels hangen, zoodat de buitenste vederen langs den grond sleepen en weldra hare schoonheid verliezen.

Het was omstreeks den middag toen de jagers hunne legerplaats weder bereikten. Tegen den avond kwam ook het korps, dat het centrum vormde, op de vergaderplaats aan. Men begroette elkander op het hartelijkst en besloot nog drie dagen op den troep te wachten, welken Van Dijk aanvoerde. Maar toen die tijd was verstreken, was nog geen spoor van Van Dijk te ontdekken.

Overal waar de oude Tromp inboorlingen ontmoet had, waren hem de meest vredelievende verzekeringen gedaan. De wilden schenen tot nadenken gekomen te zijn, want zij hadden nu ondervonden, dat zij zich een geduchten vijand op den hals zouden halen, zoo zij voortgingen aan hun haat en rooflust bot te vieren. Aan eene vereeniging der verschillende naburige stammen viel echter te dier tijd niet te denken, want de heer Visscher was er in geslaagd, om Koa-moe-hoi, het machtigste opperhoofd van allen, voor den vrede te stemmen.

Onder deze omstandigheden kon de hoofdmacht der boeren gerust huiswaarts keeren en het sluiten van een duurzamen vrede

aan daartoe benoemde commissarissen overlaten. Men besloot dus, nog den volgenden dag rustdag te houden. Was die verstreken en het korps van Van Dijk nog niet terug, dan zouden de huiswaarts keerende boeren dezen opzoeken en hem mededeelen, dat Tromp met eenige vrienden den weg naar de nederzetting van Visscher had voortgezet, om hem daar af te wachten. De leeuwenjager echter zou met Eduard op Van Dijk blijven wachten; en daar Knip den man, die naar zijn oordeel meer wist van het kind zijns meesters dan hij nu zeggen wilde, niet uit het oog wilde laten, had hij den jager voorgesteld om hem en de verwacht wordende vrienden naar het verblijf van zijn heer te brengen; iets wat Saul des te eerder aannam, omdat dit volkomen met zijn eigen wenschen strookte.

Onze drie mannen waren den volgenden dag reeds zóó vertrouwd geworden, dat geen hunner voor den ander eenig geheim meer had. Met dat al waren zij daarbij toch met zekere voorzichtigheid te werk gegaan, want zij deelden elkander zelden iets mede, zonder daarvoor eenig nieuws in ruil ontvangen te hebben. Nog was de dag niet ten einde, of Saul en Knip begrepen dat zij maar het best deden, open kaart te spelen. Reeds had Eduard zich een en ander betreffende Truitje laten ontvallen, zoodat Knip zoo goed als zeker was, dat het kind zich in goede handen, wellicht reeds op weg naar het vaderlijk huis bevond.

Juist wilde de dankbare dienaar van den heer Visscher beginnen te biechten, toen men in de verte een geluid hoorde alsof een groote troep menschen naderde. Alle drie grepen naar hunne geweren, want men kon niet weten wat het was. Het kon alleen de bende van Van Dijk niet zijn, welke daar naderde; de linie, welke tegen den avondhemel afstak, moest zeker uit meer dan honderd man bestaan. Toen het korps meer en meer naderde, achtten de drie mannen het raadzaam, hun kwartier voorloopig in de takken van den boom op te slaan, onder welken zij gelegerd waren.

Twee mannen, die druk met elkander praatten, waren den troep een eind vooruit gereden.

„Dus beiden leven nog?" zeide de jongste. „De vreugde bedwelmt mij schier en ik kan den tijd nauwelijks afwachten, waarop ik hen in mijne armen zal kunnen sluiten!"

„Bedaard, Van Dijk," zeide de oudste, waarin wij den heer Visscher herkennen; „de jongeling is den dood ternauwernood ontkomen en de plotselinge ontmoeting met mij heeft zijne zenuwen reeds genoeg geschokt. Hij vermoedt niets van dit alles.

Hij en zijne zuster weten niet anders, dan dat ik hun vader ben en zij hadden wellicht nooit vernomen, dat ik alleen diens plaats bij hen bekleed heb, wanneer de ware vader niet op een zoo zonderlinge wijs bekend geworden ware, die zoolang in de nabijheid van zijne kinderen geleefd heeft, zonder daarvan iets te weten of te vermoeden."

„Ja, ik dank den Hemel voor deze bestiering," antwoordde Van Dijk. „Gij, mijnheer Visscher, zoekt uwe dochter en vindt haar en den door u reeds verloren geachten jongeling onder de hoede van zijn eigen vader. En nu ontvangt deze uit uwen mond de vertroostende tijding, dat zijn verloren dochter zich gezond en wel bij u bevindt! Heer, hoe wonderlijk zijn uwe wegen!"

Van Dijk en de heer Visscher ontmoeten elkander.

De beide mannen waren nu op de hoogte aangekomen en hadden onder den boom plaats genomen. Van Dijk was niet weinig verbaasd, toen eerst de zonderlinge figuur van Knip langs den stam kwam afglijden, bijna onmiddellijk door Saul en Eduard gevolgd. Men kan zich de blijdschap voorstellen, toen de dienaar van Visscher Truitje behouden en wel naast de draag-

baar van Jan ontdekte en Eduard uit den mond van zijn vader vernam, dat zijn voorgevoel hem niet bedrogen had en zijn broeder en zuster, Jan en Magdalena, door den heer Visscher opgevoed waren, denzelfden man, wien men nu zijne dochter kon teruggeven. Pas twee uren geleden, zoo besloot de gelukkige vader zijne mededeelingen, had hij met zijn korps dat van Koa-moe-hoi en van den heer Visscher ontmoet. Aanvankelijk hadden zij elkander wederkeerig met wantrouwen beschouwd en Macomo was door de Hottentotten vooruit gezonden, om te onderzoeken, of men vriend of vijand voor zich had? De zoon van het opperhoofd had in den jongen man op de draagbaar onmiddellijk zijn verloren makker herkend en was niet teruggekeerd. Daar men over zijn uitblijven ongerust begon te worden, was Koa-moe-hoi hem gevolgd en onmiddellijk daarna de heer Visscher, die al spoedig had vernomen, dat in gindsche legerplaats iets bijzonders had plaats gehad. Reeds van verre herkende Truitje in den naderenden grijsaard haren vader, en die treffende ontmoeting maakte zoo veel indruk op deze anders niet weekhartige menschen, dat allen zich vereenigden en alle wantrouwen verdwenen was.

Saul beschouwde dit tooneel met een eigenaardig gegrijns. Eindelijk zag men een traan van aandoening over zijn verweerde wangen vloeien: de eerste wellicht sedert onheuglijke jaren.

De man zag met sidderen en beven eerst Knip en daarna diens meester aan; doch daar niemand acht op hem sloeg, noch van zijn menschenroof een woord repte, zweeg hij wijselijk van deze zijn heldendaad en danste met de anderen van blijdschap.

TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

VREDESONDERHANDELINGEN EN VEREFFENING DER HANGENDE GESCHILLEN. — VISSCHER VERHAALT DEN MOORD VAN VAN DIJKS ECHTGENOOTE. — DOODSGEVAAR. — KOA-MOE-HOI REDDER IN DEN NOOD. — DE NOODLOTTIGE BELOFTE. — ER KOMT VERBETERING. — VISSCHER REDT MACOMO VAN DEN DOOD. — AANKOMST VAN TRUITJE. — INVLOED VAN VISSCHER OP DE INBOORLINGEN EN DE NABURIGE BOEREN. — VAN DIJK KEERT TERUG OM ZIJN HUISGEZIN TE HALEN. — ZIJNE VESTIGING IN DE NABIJHEID DER NEDERZETTING VAN DEN HEER VISSCHER. — BESLUIT.

Het was op den avond van den volgenden dag, dat al onze bekenden, vergezeld van honderde inboorlingen, de nederzetting van den heer Visscher hadden bereikt. De wakkere Nederlander, die nu zijn beminde dochter teruggevonden had, haastte zich al het volk van de kraal in het dal bijeen te roepen, om de menigte gasten te onthalen. Dientengevolge waren dan ook binnen zeer korten tijd een aantal tenten en hutten als uit den grond verrezen, en terwijl de donkerkleurige gasten zich met eten, drinken en dansen vermaakten, vonden Van Dijk en de boeren onder de aanvoering van Tromp bij hem een gastvrij onthaal.

Het eerste wat men te doen had, was de bezwaren der inboorlingen en der boeren aan te hooren en te overwegen. Men kwam echter al ras tot de overtuiging, dat in dit geval het onrecht aan de zijde der Boschjesmannen was en dat vooral de treurige gebeurtenis, waardoor het geheele huisgezin van Neef den dood had gevonden, tot roof, moord en brandstichting met al de daarmede verbonden gruwelen geleid had. Op raad van Van Dijk werd dus besloten, om de grenzen tusschen de nederzettingen der boeren en de kralen der inboorlingen door eene strook onzijdig land van elkander te scheiden; men hoopte daardoor het ontstaan van botsingen zoo al niet te voorkomen,

ten minste te bemoeilijken. Aan de boeren werd toen in de nabijheid der nederzetting van Visscher en van Koa-moe-hoi een stuk vruchtbaar land in koop afgestaan, terwijl aan Visscher de taak werd opgedragen, om dien afstand in eene vergadering van opperhoofden, die bij Koa-moe-hoi zou plaats hebben, te laten bekrachtigen.

Te gelijk werd Visscher door dezen afstand van land van een dwang ontheven, waaronder hij sedert lang gebukt ging. Zekere verplichtingen bonden hem aan de plek, die hij bewoonde en die hem niet toebehoorde, omdat de inboorlingen, wegens redenen welke men straks vernemen zal, tot geen verkoop van grond hadden willen besluiten. Door het aankoopen van dezen grond toch, was Visscher niet meer afhankelijk van Koa-moe-hoi en de naburige opperhoofden. De regeling dezer aangelegenheid was niet gemakkelijk, omdat de vergaderde opperhoofden den grijsaard, aan wien zij een bovennatuurlijke macht toeschreven, die hun zieke kinderen genas, en aan wiens verstandigen raad zij sedert jaren gewoon waren, niet gaarne wilden loslaten. Eindelijk echter gaven zij toe, toen Visscher beloofde dat hij deze streek en de nederzetting, die hem lief en dierbaar geworden was, niet zou verlaten, zoo lang de naburige stammen hem daartoe geen aanleiding gaven. Koa-moe-hoi begon daarenboven te begrijpen, dat Visscher, nu hij weder met de naburige blanken betrekkingen had aangeknoopt, niet zoo gemakkelijk meer zou te dwingen zijn tot het nakomen van verplichtingen, die hij eer vrijwillig zou vervullen.

Om echter den omvang dezer verplichtingen te begrijpen, welke den heer Visscher in zekeren zin tot gevangene van zijn wilde buren gemaakt hadden, moeten wij in ons verhaal een poos terug gaan, waardoor wij tevens de geschiedenis der kinderen van Van Dijk leeren kennen. Wij zullen hem daartoe zelf laten verhalen.

„Het zal nu ongeveer twaalf jaren geleden zijn,” zoo begon de heer Visscher, „toen ik als lid eener regeeringscommissie, na de mij opgedragen taak volbracht te hebben, naar de Kaap wilde terugkeeren. Ik meende mij daar metterwoon te vestigen en geheel voor de opvoeding van mijn kind te leven. Ik was met mijn gezelschap de laatste van de commissie die nog op weg was. Wij deden maar korte dagreizen, want wij wilden de landstreek en de menschen, die wij op onzen weg ontmoetten, wat nader leeren kennen. Mijn gezelschap was reeds met het aanbreken van den dag op reis gegaan en ik was een weinig achtergebleven, want ik had eenige zeldzame planten ontdekt,

welke ik nog wilde medenemen. Juist was ik bezig met eenige exemplaren bij mijne verzameling te voegen, toen plotseling het geknal van vuurwapenen, gepaard met woest geschreeuw, mijn oor trof. Aanvankelijk verontrustte mij dit eenigermate; weldra stelde mij echter weder de gedachte gerust, dat het reeds vertrokken gezelschap eenig zeldzaam wild opgejaagd had. Een zekere onrust dreef mij nu echter spoediger op weg.

„Zooals ik later van mijn bediende Knip vernam, die met mijne paarden, wapenen en instrumenten even te voren vertrokken was, om zich bij het overige gezelschap aan te sluiten, had ook hij het schieten en schreeuwen gehoord, doch hij had het aan dezelfde oorzaak toegeschreven als ik. Toen ik evenwel ongeveer eene mijl verder gekomen was, nam het geschreeuw en getier meer en meer toe en ik vervolgde niet zonder zorg mijn weg naar de plek, waar ik duidelijk een woest geschreeuw, klaagtonen en geroep om hulp meende te onderscheiden.

„Ik haastte mij nu naar die plaats en bereikte weldra het tooneel eener verschrikkelijkste gruweldaad. Nog op dit oogenblik is de indruk daarvan niet bij mij uitgewischt.

„Het was juist in dien tijd, dat uw volk, om zich aan de willekeurige maatregelen van het gouvernement te onttrekken, de wijk nam naar de binnenlanden, om, na een bloedigen strijd met de inboorlingen, een nieuw vaderland te zoeken. Gij allen, waarde vrienden, herinnert u nog dien vreeselijken strijd, die van weêrszijden zoo veel goed en bloed kostte. Maar niemand uwer heeft zeker ooit iets gruwelijkers gezien, dan mijne oogen op dien noodlottigen morgen.

„Eene karavaan, bestaande uit vrouwen en slaven van boeren, wier natuurlijke beschermers waarschijnlijk van den rechten weg verdwaald waren, was door de Magalies overvallen en op het wreedst vermoord. Verwacht van mij geene schildering van gruwelen, waarvan ik ten deele getuige moest zijn, zonder ze te kunnen verhinderen.

„Het gerochel der stervenden en verminkten, het zegevierend geschreeuw der kannibalen, die juist op het punt stonden het geroofde vee weg te drijven, het gekras der gieren, die slechts den aftocht der wilden afwachtten om zich op de bloedige lijken te plaatsen — dit alles was een tooneel om van te beven.

„Ik kwam intusschen te laat om te redden.

„Met een enkelen blik had ik gezien wat er voorviel, en daar ik aldra tot de overtuiging kwam dat ik van hoegenaamd geen nut meer kon zijn, wilde ik mij onopgemerkt verwijderen, toen ik het gekerm eener vrouw hoorde, vermengd met het luid ge-

ween van jammerende kinderen. Toen kon ik mij niet langer bedwingen: ik spoedde mij naar het struikgewas, waarin ik het

De Magalies drijven het eigendom van Van Dijk weg.

gekerm hoorde, en zag daar een doodelijk gekwetste vrouw, die

de knieën van een der wilde opperhoofden omhelsde en om het leven van een aardigen jongen en van een lief meisje smeekte. Mijn onverwachte verschijning had de laffe moordenaars verschrikt. Wellicht dachten zij, dat ik de voorbode van meer blanken was; ten minste zij weken aanvankelijk naar het korps van hunne makkers terug, welke zich reeds met den gemaakten buit naar de Blauwe Bergen op weg begeven hadden.

„Eerst nu betreurde ik het, dat Knip met mijne wapenen was vooruitgereden, want ongewapend als ik was, had ik het ergste van de lage moordenaars te vreezen. Vergeefs bedreigde ik de kannibalen met de wraak van de Engelsche regering, wanneer zij het waagden haren afgezant te beleedigen; vergeefs zeide ik, dat mijn gezelschap nog in de nabijheid was en elk oogenblik verschijnen kon; de wilden, wien mijne verschijning slechts voor een oogenblik schrik had aangejaagd, werden door mijne bedreigingen nog meer verbitterd en wellicht hadden zij met mij en de kinderen een kort proces gemaakt, ware niet op dit oogenblik van het uiterste gevaar een redder in den nood komen opdagen, namelijk Koa-moe-hoi, die na den strijd tegen de boeren huiswaarts keerde. Hij had zich van mijn bediende Knip meester gemaakt en daar het geschreeuw en het schieten zijne aandacht getrokken had, was hij met dezen er op afgegaan. Hij verhaalde mij later, dat zijn voornemen was geweest om zijne landgenooten in den strijd tegen de blanken bij te staan en verscheen juist op het oogenblik, waarop tien van deze onmenschen mij en de arme wezens vermoorden wilden.

„De stervende vrouw zag mij aan met een blik, waaruit al de wanhoop eener moeder sprak. Zij kon echter nog slechts enkele woorden tot mij richten. Met een zwakke stem droeg zij de zorg voor hare kinderen aan mij op en liet mij beloven, deze niet te verlaten, maar hen bij hun vader te brengen. Toen ik haar echter den naam van haren man vroeg, deed zij vruchteloos moeite dien uit te spreken — zij begon te sterven:"

„O, mijn arme Katharina!", snikte Van Dijk, toen hij het akelig uiteinde van zijne vrouw vernam.

„Als commissaris der regeering had ik Koa-moe-hoi leeren kennen. Hij is een bedaard man en zeer toegankelijk voor redelijke voorstellen. Stoutmoedig als zijn belang in het spel is en in dat geval in staat wreedheden te plegen, vindt hij toch geen welgevallen in bloedvergieten, zooals de verschrikkelijke Dingaan. Bij vele goede eigenschappen paart hij evenwel een hooge mate van hebzucht en bijgeloof.

„Ik verzocht hem om zijn bijstand en beloofde hem een aan-

zienlijke belooning, zoo hij mij en mijn gezelschap beschermen wilde, waarbij ik een en ander voegde, dat berekend was om hem vrees aan te jagen.

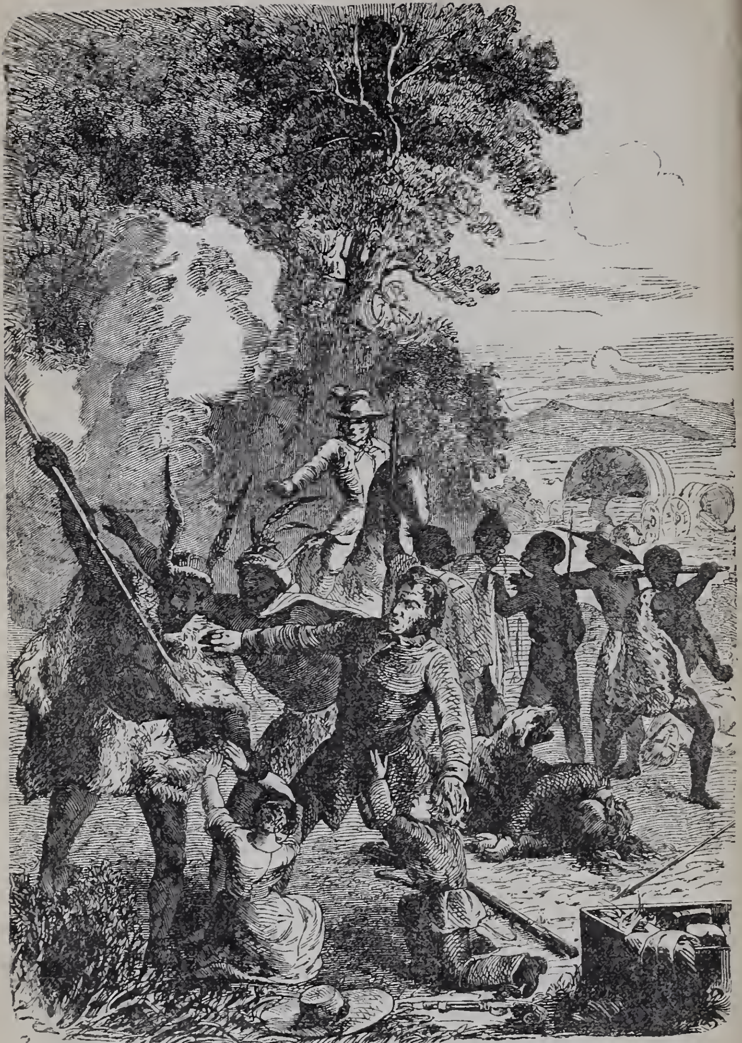
„Ik had namelijk kort te voren het geluk gehad, zijn zoon van eene sleepende koorts te herstellen. Dit herinnerde ik den vader, mij daarbij tevens latende ontvallen, dat ik even goed in staat was een leven te vernietigen als te behouden. Mijne bedreiging werkte. Hij zeide mij voor mijn persoon en voor de kinderen zijne hulp toe en noodigde ons uit hem naar zijne kraal te volgen, waar wij over ons losgeld zouden onderhandelen.

„Doch het was hem geen ernst mij in vrijheid te stellen: hij had geheel andere plannen.

„Toenmaals was hij nog niet het machtige, gevreesde opperhoofd der Blauwe Bergen. Maar hij wilde dit worden en daartoe wenschte hij van mij en mijne wetenschap gebruik te maken. In zijn bijgeloof dacht hij van zijn gevangene tooverkunsten te leeren, met wier hulp hij heer en meester van het geheele land tot aan het Magalies-gebergte hoopte te worden.

„Daar hij wist dat ik wegens mijn geneeskundige kennis dikwijls door blanken en inboorlingen geraadpleegd werd, soms meer dan mij lief was, wilde hij eerst de *levenskunst*, zooals hij de geneeskunst noemde, van mij leeren.

„Dit ging echter zoo gemakkelijk niet als hij dacht. Toen hij dit merkte, meende hij dat het met de kunst van waarzeggen beter vlotten zou. Reeds ten tijde toen ik als grenscommissaris voor het eerst kennis met hem maakte, hadden mijn sterrekundige instrumenten al zijne aandacht getrokken en mijne voorspellingen van eene zonsverduistering hem met schrik en angst vervuld. Hij wilde van mij leeren, hoe men zulke verschijnselen vooruit kon weten en toen ook dit niet gelukte, begreep hij dat het maar het best was, mij in zijne macht te houden. Hij houdt mij dan ook heden nog voor een toovenaar, waarmede geen gekscheren is, van wien hij desniettemin in zijn belang gebruik maken kan. De hebzuchtige wilde merkte al zeer spoedig, dat mijne inboorlingen in het dal door mijn raad en mijn voorbeeld in welvaart toenamen. Sedert dien tijd heeft hij goedgevonden mij in alles te raadplegen en hij doet ook getrouw wat ik hem aanbeveel; maar nu praat hem ook niemand uit het hoofd dat de voorspoed, dien hij sedert eenigen tijd heeft ondervonden, alleen aan mijne tooverij to danken is en do man kan maar niet inzien, dat dit alles alleen het gevolg is van zijn gezond verstand en het opvolgen van den raad dien ik hem geef.

De redding der kinderen.

„Toen ik eindelijk begon te begrijpen, dat de man onvatbaar voor rede was, besloot ik in 'sHemels naam de rol te spelen, welke hij mij had opgedrongen. En sedert dien tijd sta ik hier in den geheelen omtrek als een wonderman en weermaker, als een toovenaar bekend, en dit vooroordeel is mij van meer dienst geweest dan gij u kunt voorstellen. Ik slaagde er in, mijn zwarte naburen vreedzame denkbeelden in te boezemen en zij houden de rust en de welvaart, welke zij genieten, voor een gevolg van de kunststukjes des wijzen mans op den berg. Daar mijn eenvoudige geneeskundige voorschriften meestal met het beste gevolg bekroond worden en mijne voorspellingen steeds uitkomen, gelooft ieder aan mijn bovennatuurlijke kracht en verschillende naburige opperhoofden versterkten Koa-moe-hoi in zijn besluit, om mij hier te houden en alle losgeld voor mijn persoon te weigeren.

„Meer dan eens was ik op het punt het juk af te schudden; op den duur in volslagen afzondering te leven, werd mij ondragelijk. Het was nu al in het derde jaar van mijn ballingschap. Ik maakte Knip met mijne plannen bekend en zond hem in het geheim met brieven naar mijne vrienden in de Kaapstad, om hen met mijn toestand bekend te maken. Koa-moe-hoi kwam er echter achter; het gelukte hem mijn bode in handen te krijgen, en nu wist hij in vereeniging met andere opperhoofden uit den omtrek, mij zoo in te sluiten, dat ik niemand meer zag als mijne Hottentotten en — Truitje."

„Ja, waar was Truitje toch?" vroeg Van Dijk.

„Ik had het kind voor mijn vertrek naar de Noe-Gariep aan mijne bloedverwante overgegeven, die op Constantia aanzienlijke bezittingen had. Zij was daar in goede handen. Haar in mijn verlaten toestand bij mij te hebben, was echter mijn vurigste wensch, en toen ik eens weder het geluk had een der kinderen van Koa-moe-hoi van eene ziekte te herstellen, stond hij mij toe haar te laten halen.

„In het algemeen was Koa-moe-hoi sedert dezen tijd erkentelijk en ik genoot nu eenige grootere vrijheid. Ook Macomo, zijn zoon, vereerde mij afgodisch en verkeerde soms maanden achtereen in mijn huis. Hij is dus iets beschaafder geworden en daar hij veel invloed op zijn vader had, werd deze meer en meer voor rede vatbaar. Toen ik dezen dus plechtig beloofde, dat ik niets tegen hem en de van hem afhankelijke opperhoofden zou ondernemen, en dat ik zonder zijn uitdrukkelijke toestemming nooit de plek zou verlaten, welke hij mij ten gebruike had afgestaan, stond hij mij toe, Knip naar Constatia te zenden om

mijn kind af te halen. Hij beloofde mij dat hij met zijn volk, op een bepaalden tijd, op zekere plaats mijne dochter zou opwachten en haar veilig bij mij brengen. Ik nam met alles genoegen.

„Knip kreeg last om mijne bloedverwante zooveel te zeggen als noodig was. Hij vertrok, kwam zonder oponthoud op de plaats zijner bestemming, doch vond de oude dame niet meer in leven. Truitje woonde na haar dood bij een bekende van mij, een lid der vroeger gemelde, voor mij zoo noodlottig geworden commissie.

„Ten einde niemand in verlgenheid te brengen of te verontrusten, en om tevens mijne belofte aan Koa-moe-hoi gestand te doen, had ik aan mijne vrienden geschreven, dat ik, na eenige jaren als gevangene bij de Magalies doorgebracht te hebben, in de nabijheid van de nederzetting onzer Hollandsche landgenooten mijne woonplaats gevestigd had, doch dat ik gedurende de onrustige dagen mijn kind niet had willen ontbieden. Ik gaf last mijn klein vermogen in de Kaapstad zoo voordeelig mogelijk te plaatsen, mijne verzamelingen mij toe te zenden en Truitje aan Knip mede te geven.

„Er verliepen vele maanden — bijna een jaar. Eindelijk kreeg ik mijn kind. Koa-moe-hoi zelf bracht het bij mij.

„Sedert dien tijd woon ik met Jan en Leentje, welke ik met Truitje heb opgevoed, op deze heuvels. Koa-moe-hoi is eindelijk overtuigd, dat hij van mij hoegenaamd geene tegenwerking te vreezen heeft en ik ben door de gewoonte zoo aan deze plek gehecht geworden, dat het mij nu moeielijk vallen zou, mijne kluizenaarswoning te verlaten. Zie rondom u, mijne vrienden,” zoo eindigde de grijsaard, „deze voortreffelijke kudden, die goede menschen, al zijn het dan ook onwetende inboorlingen — al die welvaart en deze eerste beginselen der beschaving — dat is mijn werk.

„Tot aan de uiterste voorposten van de nederzettingen aan de groote Oranje-rivier is de faam van mijn invloed doorgedrongen en niet zelden, vooral in de laatste jaren, heb ik menig bewijs van dankbaarheid uit de verte ontvangen. Dergelijke boodschappen werden mij door mijne Hottentotten altijd met zeker genoegen overgebracht, want zij waren voor hen een bewijs, dat de faam van hun toovenaar tot zijn blanke landgenooten doorgedrongen was. Eene reeks vreedzame jaren was het gevolg van dezen wijd uitgestrekten invloed.

„In de laatste maanden echter scheen het werk van verscheidene jaren op eens verloren te zullen gaan. Kleine botsingen

en twisten namen eensklaps een ernstig karakter aan. Daar kwam het ongelukkige geval met Pieter Neef, en weldra was het geduld van de boeren uitgeput. Nog in den laatsten tijd wilde ik mij, in overleg met Koa-moe-hoi, naar de Oranje-rivier begeven, om door mijn woord en invloed den vrede te behouden, of ten minste te verhinderen dat de begonnen vijandelijkheden grootere uitbreiding kregen.

„Het was te dezer tijde dat mijn kind mij ontroofd werd, en van dat tijdstip af begint die reeks van zorgen en wreede beproevingen, die, den Hemel zij dank, eindelijk in deze dagen zoo heerlijk ten goede gekeerd zijn."

Hiermede sloot de grijsaard zijn verhaal.

Alle aanwezigen stonden op en reikten den waardigen man de hand. De kinderen vielen hem om den hals en omhelsden hem.

De heer Visscher verhaalt de redding der kinderen.

Een onder de mannen vooral was diep getroffen, want bittere herinneringen gingen gepaard met aandoeningen van vreugde en dankbaarheid.

Het was Van Dijk, de gelukkige vader, die na zoo veel wisselingen eindelijk zijne kinderen teruggevonden had.

....

....

Den volgenden dag, 's morgens vroeg, stond de wagen van den heer Visscher gereed, met sterke ossen bespannen, om de achtergebleven familie van Van Dijk naar de nederzetting af te halen, want hier wilde laatstgenoemde zich vestigen, ten einde zich van zijn nieuwen vriend niet weder te scheiden. Hij hoopte voor zijne olifantstanden zooveel te maken, dat hij op nieuw weder zou kunnen beginnen. Saul kon echter niet besluiten om het jagersleven geheel vaarwel te zeggen. Hij besloot met eenige Hottentotten het door Van Dijk begonnen werk voort te zetten, en Eduard zou vooreerst jaarlijks eenige maanden bij zijn ouden meester in het jagersbedrijf doorbrengen, ten einde dat later wellicht op grootere schaal uit te oefenen. Wat Jan betrof, schoon zijne herstelling niets te wenschen overliet, werd het echter beter geoordeeld, hem nog eenigen tijd in de woning van den heer Visscher te laten.

Het afscheid was hartelijk en alle gezichten straalden van hoop op de toekomst.

En hiermede is ons verhaal afgeloopen. Nog een paar woorden over de verdere lotgevallen der voornaamste personen, welke wij hebben leeren kennen, tot besluit.

Er zijn eenige jaren verloopen. Met uitzondering van een enkele, vinden wij alle vrienden en bekenden in de woning van den heer Visscher weder, waar een dubbeld feest gevierd werd: het huwelijk van Truitje met Jan en van Eduard met Betje, eene schoondochter van Tromp.

Visscher en Van Dijk waren weliswaar zichtbaar verouderd, doch beiden nog gezond en krachtig. De laatste had een fikschen knaap op zijne knie, want voor twee jaren had zijne dochter Maria in een neef van zijn huisvriend, den heer Jansen, een braven echtgenoot gevonden. De eerwaardige Markus had dit huwelijk nog ingezegend en was kort daarna de eeuwige ruste ingegaan.

Het bestuur van de huishouding van Van Dijk, die een in alle opzichten welverdiende welvaart geniet, was aan zijn jongste dochter toevertrouwd, welke tot een lieftallige maagd was opgegroeid en haren vader en opvoeder met liefde verpleegde.

Saul, het moeielijke jagersleven moede, genoot een stille rust. Zijn eenige bezigheid was de keuken van wild te voorzien.

Goliath, de eerlijke metgezel van Eduard, volgde zijn jongen meester naar de Kaapstad, waar deze zich op den handel heeft toegelegd en later aan het hoofd van een bloeiende zaak kwam te staan.

Knip was en bleef het factotum der vereenigde familiën. Nu eens hield hij zich op in de hermitage van zijn ouden meester, dan weder in Van Dijk's woning, om op een anderen tijd weder in het huis van Jan en Truitje diensten te bewijzen.

Ook Simson behoorde tot de kolonie van onze vrienden. Want na het vertrek van Goliath had Van Dijk voor zijne kudde een trouwen en vlijtigen opziener noodig.

En wat nu Van Dijk zelf betreft, deze werd bij den dood van den ouden Tromp lid der raadsvergadering van den boerenvrijstaat en zijn oude vrienden vleiden zich met de hoop, dat hij nog eene reeks van jaren door zijn raad en voorlichting den jeugdigen staat van dienst mocht zijn, die in 1852 door het machtige Engeland onafhankelijk verklaard werd.

AANHANGSEL.

DE TRANSVAAL VAN 1852—1881.

In het begin van dit werk hebben wij gezien dat de boeren, onder Pretorius, in het gevecht bij Boomplaats door de Engelschen werden verslagen, waardoor de annexatie van den Oranje-Vrijstaat een voldongen feit was. Tevens zagen wij dat Pretorius den zijnen den raad gaf, zich aan de Engelsche kroon te onderwerpen en naar den Vrijstaat terug te keeren, doch hoe zij er de voorkeur aan gaven, om aan gene zijde van de Vaal een nieuw vaderland te zoeken, dan langer aan de knevelarijen der Engelschen bloot te staan. Met welke hinderpalen zij daar te worstelen hadden, daarvan mocht het beeld, hiervoren in dit werk geschetst, een bewijs leveren. Deze kolonie was het, welke de kern uitmaakte der later gestichte nieuwe republiek, de tegenwoordige Transvaal.

Daar het ons veel te ver zou leiden en wij de ons toegestane ruimte zouden overschrijden, zoo wij bij de ontwikkeling der nieuwe republiek wilden stilstaan, zij hier de mededeeling voldoende, dat de verschillende republieken op Transvaalsch grondgebied (Lijdenburg (1860), Zoutpansberg (1858), Potchefstroom) zich tot éene vereenigden, welke de Zuid-Afrikaansche of Transvaalsche republiek genoemd wordt, wat echter eerst plaats vond na de conventie van de Zand-rivier.

De Engelsche regeering liet de boeren in de Transvaal gedurende geruimen tijd met rust, en daar zij ten slotte vond, dat het bezit van dit gebied haar te groote verantwoordelijkheid op de schouders leggen en zeer zware uitgaven eischen zou, vooral met het oog op de oorlogen tegen de Kaffers, oordeelde zij het voordeeliger, deze provincie geheel op te geven. Den 17den Januari 1852 werd de beroemde conventie van de Zand-rivier gesloten, waarbij de Transvaal onafhankelijk verklaard

werd. Het eerste artikel, waar het, bij de beoordeeling van het gedrag der Engelsche regeering in 1877 en later, vooral op aankomt, luidt:

„De Adsistent-Zaakgelastigden waarborgen in den volsten zin, uit naam van het Engelsche gouvernement, aan de uitgewekene boeren aan de overzijde van de Vaal-rivier, het recht om hunne eigene zaken te besturen en eene eigene regeering te hebben, zonder eenige tusschenkomst van Harer Majesteits bewind, en dat gezegd bewind dit grondgebied aan de overzijde en ten noorden der Vaal-rivier nimmer zal overschrijden, met de verdere verzekering, dat het de vurigste wensch van het Britsche Gouvernement is, den vrede te bevorderen, vrijen handel en vriendschappelijken omgang te hebben met de thans aldaar wonende boeren, en ook met hen, die er zich zullen komen vestigen; doch dat dit stelsel van non-interventie verbindende is voor beide partijen." Hiermede was de volkomene onafhankelijkheid van de Transvaal erkend.

De verhouding der Boeren tot de groote inlandsche hoofden aan de oostgrenzen, zooals Panda (den vader van Cetawayo) den koning der Zoeloes, Umzwas den vorst der Amaswasi, enz., was bevredigend, doch in het westen hadden zij veel te stellen met Sechele, een Betsjoeanen-opperhoofd, dat door Engelsche zendelingen werd opgestookt. Deze hebben in de herhaalde verwikkelingen der boeren met de Britsche kroon steeds een groote rol gespeeld. Zooals wij vroeger zagen (bl. 12), werd in 1828 in de Kaapkolonie de emancipatie der slaven afgekondigd. Niemand zal het groote humaniteitsbeginsel, dat er aan ten grondslag lag, kunnen en willen ontkennen, doch men kan in elke zaak, hoe goed zij op zich zelve ook zij, veel te ver gaan, en dat deed dan ook de Engelsche regeering ten opzichte van hare bescherming der inboorlingen. In plaats van den uit zijn aard tot leegloopen geneigden inlander door rechtvaardige doch strenge wetten aan den arbeid te zetten, en hem op die wijze de elementen der beschaving aan te brengen, heeft de Britsche regeering, toegevende aan het drijven der Engelsche zendelingen, de inboorlingen van Zuid-Afrika verwend en vertroeteld, en hun schier al de rechten van den blanken staatsburger gegeven, waardoor het den landbouwer zeer moeilijk gemaakt werd, bruikbare arbeiders in zijn dienst te krijgen. Het nadeel dat uit dit Engelsche stelsel voortvloeit, wordt terstond duidelijk, als men de Britsche kolonie Natal met den Oranje-Vrijstaat vergelijkt. De economische vooruitgang van den eerstgenoemden staat is, ondanks zijn grootere vruchtbaarheid en overvloediger hulpbronnen, tot dusver slechts

langzaam geweest, omdat de zoogenaamde Engelsche humaniteitsleer niet toelaat, de aldaar woonachtige luiaards — die òf van het stelen van vee, òf van het zwoegen hunner als slavinnen behandelde vrouwen leven — door doelmatige wetten tot arbeid te dwingen. Geheel anders is het in den Oranje-Vrijstaat, met zijne Hollandsche, tot heden nog in het genot harer politieke zelfstandigheid gelatene bevolking, waar de valsche philanthropie van het Britsche bestuur nog geen wortel vatten kon. In de Boerenrepubliek is den Kaffer het bezit van grond ontzegd, en het recht om er te wonen, wordt hem slechts toegestemd onder voorwaarden, dat hij tegen een vast maandloon den boer als veehoeder of arbeider diene. Niettegenstaande deze strenge bepalingen, of liever tengevolge daarvan, en ten gevolge van de strenge tucht, die de onbeschaafde Kaffer nu eenmaal niet ontberen kan, staat de inboorling in den Vrijstaat op een vrij hoogen trap van zedelijkheid en welvaart. Hij is — betrekkelijk althans — arbeidzaam, matig, nuchter en tevreden, terwijl juist het tegendeel van deze loffelijke eigenschappen bij zijne onder Britsch bewind levende broeders op te merken valt. —

Maar er is meer. Het doel der zendelingen is natuurlijk, de inboorlingen tot den christelijken godsdienst te bekeeren en hem daardoor een zekere ontwikkeling bij te brengen. Het is echter een niet te loochenen feit, dàt de zwarte, wat zijn verstandelijke vermogens aangaat, lager staat dan de blanke, en hij gevoelt dat ook. Trouwens de ervaring leert, dat, hoe langer men met het zwarte of gekleurde ras verkeert, men al meer en meer gevoelt, dat ze met de blanken niet op ééne lijn kunnen gesteld worden. Wat doen nu de zendeling-genootschappen? Laten wij iemand, die vrij lang in de Transvaal verkeerd heeft en de toestanden er van nabij heeft leeren kennen, het antwoord daarop geven. 1) „Zij (de zendelingen) overstroomen het land met hunne leeraars, welke in den regel van minderen stand en mindere ontwikkeling, hunne missie, die bekostigd wordt met het geld der liefdadigen, meer aan hunne orthodoxie, dan aan hun kennis te danken hebben. Gesteund en beschermd door de wet, vestigen zij zich in de eene of andere kraal, waar zij eerst als indringers worden beschouwd, maar langzamerhand uit gewoonte geduld worden. De meeste Kaffer-kapiteins zijn niet afkeerig van de zendelingen en steunen hen allicht in hunnen arbeid. Ten eerste toch is het voor hen van veel belang dat eenigen hunner

1) *T. M. Tromp*, Herinneringen uit Zuid-Afrika, 1879.

onderzaten eenigermate in die wetenschappen zijn ingeleid, die de overmacht der blanken zoo groot maakt, namelijk lezen en schrijven. Ten tweede hebben zij onwillekeurig reeds eenig vertrouwen in den God der blanken, daar zij zien hoe dezen voorspoedig zijn boven hen. Zelf zoo wat zon- en maan-aanbidders, zijn zij volstrekt niet fanatiek, en vinden zij er weinig bezwaar in, een ander geloof over te nemen......... Is de zendeling nu een beetje bij de hand, dan maakt hij daarvan gebruik, om zich voorzichtig, maar steeds zekerder in de aangelegenheden van zijn leerlingen te mengen, en daarop een toenemender invloed uit te oefenen. Trouw in handel en wandel mag hij wel eens — de mensch is zondig van nature en struikelt allicht — nu en dan van het smalle weggetje der strikte eerlijkheid afwijken, en zijn voordeel doen met de dikwijls voorkomende gelegenheid. Zoo ziet hij zijne bezittingen vermeerderen, zijn veestapel toenemen, zijn beurs zwellen, en eindelijk het oogenblik aanbreken, dat na eenige jaren gewijd te hebben aan den Godgevalligen arbeid, hem de rust in het vaderland wacht. — Wat is nu intusschen de invloed, die zijn onderricht op zijn zwarte leerlingen heeft uitgeoefend, en in hoe verre draagt zijn godsdienstonderwijs vrucht?............ Men brengt het niet verder dan het inprenten van eenige, altijd slecht begrepen en verkeerd uitgelegde geschiedkundige noties, die te zamen genomen, den Kaffer een zeer verdraaide en geheel onvruchtbare voorstelling van den godsdienst geven. In plaats van beter, ziet men dan ook de meesten slechter worden, zoodat men veel meer dan onder de onbekeerde Kaffers, zedeloosheid, oneerlijkheid, luiheid en ijdelheid bij hen zal aantreffen. De wijze zelf, waarop het godsdienstonderricht aan de inboorlingen gegeven wordt, is reeds een bewijs van hunne onvatbaarheid er voor. Zoo kan ik als feit aanvoeren, dat zeker Hottentot, die door zijn bijzondere vorderingen in de bijbelstudie uitmuntte boven zijno stamgenooten, en dezen nu het woord verkondigde, den hemel aan zijne toehoorders voorstelde als eene plaats, „waar die Groot Baas zoo maar ieder dag al die keloovige een bangé groote zopie (d. i. een zeer groote borrel) gê (geeft).” Een andermaal hoorde ik op de vraag, waarom het heden (het was Hemelvaartsdag) zulk een heilige dag was, door een Christen-Kaffer ten antwoord geven: „dio klein kaptein is gaan kuier (uit logeeren gaan) bij die groot kaptein.””

Het zou onedel zijn, te willen beweren, dat alle zendelingen onnutte en luie arbeiders waren in den wijngaard des Heeren, want er zijn te vele voorbeelden van de zoodanigen, die met

opoffering van hunne gezondheid en leven, met onuitputtelijk geduld, met lijdzaamheid en liefde, en met een waar heldenhart, hun zware taak en hunne roeping, die zij heilig achten, trachten te volbrengen; doch tevens is het niet te loochenen dat in alle tijden en alle oorden, vele, zeer vele zendelingen, zoowel protestantsche als katholieke, het plechtige getuigenis van Jezus vergaten en vergeten, dat zijn koninkrijk niet is van deze wereld. En hoe wordt ons geloof in hen geschokt als wij lezen, dat 25 zendelingen het talrijke geslacht der Griqua's (ten zuidwesten van de Transvaal), die, zooals men weet, van zwarte moeders (Koranna's) en blanke vaders afstammen, zouden hebben voortgebracht!

Die Engelsche zendelingen zijn de Boeren steeds vijandig geweest, en een groot gedeelte der schuld, dat sinds ongeveer een halve eeuw het Hollandsche en Engelsche element in die streken vijandig, of gestadig op een gespannen voet tegen over elkander staat, komt op hunne schouders. Tot die bittere haters der Boeren behoorden ook de zendelingen Livingstone en zijn schoonvader Moffat. De laatste telde vele persoonlijke vrienden in ons land en had hier, als wij ons niet vergissen, gedeeltelijk zijne opleiding ontvangen; de eerste bezat een wereldberoemden naam, en werd weinige jaren geleden door den Amerikaan dr. Stanley schier stervende gevonden in de wildernissen van Afrika. Verre van ons, dat wij den roem van den vermaarden reiziger zouden willen verkleinen, schoon ook ten zijnen opzichte het spreekwoord weêr bevestigd wordt, dat er geen goud is zonder schuim.

Beiden, Livingstone en Moffat, waren van den beginne af tegen de onafhankelijksverklaring der Transvaalsche republiek. De eerste zond aan de Engelsche regeering onware en lasterlijke rapporten, waarin hij de Boeren beschuldigde dat zij de jagers en reizigers verhinderden zich naar het noorden van de Transvaal te begeven. Deze beschuldiging was bezijden de waarheid en volkomen in strijd met de toen in de Transvaal van kracht zijnde wet, volgens welke aan ieder vreemdeling, na een verblijf van een jaar in het land, het burgerrecht werd geschonken en hem gronden werden toegewezen. Verder beschuldigde hij hen dat zij slavenhandel dreven en de Kaffers op een allerschandelijkste wijze onderdrukten — een beschuldiging, waarop wij later terugkomen, omdat zij een vrij groote rol speelde in de annexatie van de Transvaal in 1877, en niet onwaarschijnlijk door den zendeling voorbedachtelijk gedaan, omdat artikel 4 van de Conventie van de Zand-rivier bepaalde: „dat geen slavenhandel is of

zal worden geoorloofd of gedreven door de uitgewekene Boeren ten noorden van de Transvaal." Werd dit artikel geschonden, dan had het Engelsche gouvernement een uitstekende aanleiding om zich in de Transvaalsche zaken te mengen.

Op dit oogenblik vonden echter zijne vertoogen aan het departement van Koloniën geen gunstig oor. Toch bleef Livingstone niet stil zitten. Het gerucht gaf de zendelingen zelfs na, dat zij met den smokkelhandel in geweren, kruit en lood uitmuntende zaken deden. Aan deze min prijzenswaardige handeling zou ook Livingstone zich schuldig gemaakt hebben, en wel zoo, dat hij den Betsjoeanen-vorst Sechele, die den Boeren vijandig gezind was, van geweren en ammunitie voorzag. Maar het fraaiste komt nog!

In den oorlog die tusschen de Boeren en Sechele uitbrak, veroverden de eersten Sechele's hoofdstad en verstrooiden zijn leger. Livingstone, wiens woning op eenige mijlen afstands van Sechele's residentie lag, had bij de nadering der Boeren de vlucht genomen. Waarom? Persoonlijk had hij van hen niets te vreezen, want zij hadden ontzag voor hem als een man van groot verstand en grooten invloed. Bovendien had de aanvoerder der Boeren in eene proclamatie ten strengste verboden, het eigendom der Engelsche zendelingen aan te tasten. Nam hij de vlucht, omdat hij wist, de Boeren op een gewetenlooze wijze belasterd te hebben, of dat hij op een verregaande wijze de wetten der gastvrijheid had geschonden? Hoe dit zij, van de gevangen genomen onderdanen van Sechele vernamen de Boeren, dat zich in Livingstone's woning nog ammunitie bevond en hij nog kort te voren 12 geweren aan het opperhoofd der Betsjoeanen had verkocht. Ambtgenooten van Livingstone, de zendelingen Inglis en Eduard, hadden reeds vroeger aan den president der republiek verklaard, dat Livingstone wapenen aan Sechele verkocht. De aanvoerder der Boeren, Scholtz, besloot daarop het huis van Livingstone te onderzoeken: — en wat vonden de Boeren tot hun niet geringe verbazing? Verscheidene geweren die half gereed waren en een complete wapensmederij. „Wij vonden hier", zegt Scholtz in zijn officiëel rapport, „meer geweren dan bijbels, zoodat het hier meer geleek naar een geweermakerswinkel dan naar een zendelings-statie en meer naar een smokkelwinkel dan naar eene schoolplaats." (1) Wat moet men wel van een zendeling denken, die aldus zijne taak opvat? En die zendeling heet nog wel Livingstone! Toch zou men verkeerd doen, al de

---

(1) Wij ontleenen deze bijzonderheid aan: Dr. J. A. Roorda Smit, *Het goed recht der Transvaalsche Boeren*, Utr. 1881.

zendelingen in Zuid-Afrika te beoordeelen naar zeer velen der Engelsche missies, want de Hollandsche zendelingen en die der Hernhutters en Katholieken moeten er veel goeds gesticht hebben.

Tot aan het presidentschap van Burgers boezemt de geschiedenis der republiek ons weinig belangstelling in, en datgene wat nog onze aandacht trekt, is van weinig verkwikkelijken aard. Evenals in schier elken pas opgerichten staat, ontbrak het ook hier niet aan wrijvingen en botsingen, waarin de Transvalers zelfs gewapend tegenover elkander stonden en er bloed stroomde. Ook de Transvaal en de Oranje-Vrijstaat verkeerden korten tijd tegen elkander op voet van oorlog, maar het gelukte Pretorius, de rust en den vrede zoowel ginds als hier te herstellen. In een andere aangelegenheid zag hij zijne plannen schipbreuk lijden. Het was namelijk zijn ideaal om de Transvaal en den Oranje-Vrijstaat te vereenigen, of wel, den laatsten bij de eerste in te lijven, en het scheen werkelijk een oogenblik, dat zijn plan zou gelukken. Toen de president van den Oranje-Vrijstaat wegens de hevige oppositie tegen zijn persoon, zijne waardigheid in April 1859 neerlegde, werd Pretorius door het volk tot zijn opvolger gekozen. Hij stuitte echter in de volvoering van zijn grootsch plan niet alleen op verzet van de Transvalers zelven, maar ook op dat van de Britsche regeering. Toen hij in 1860 van haar de goedkeuring op de vereeniging der Boeren-republieken vroeg, werd deze geweigerd, omdat het Londensch zendelinggenootschap vreesde dat zij te sterk zouden worden voor de brave Kaffers! Men ziet dat het door Livingstone en anderen uitgestrooide zaad van laster en verdachtmaking begon te ontkiemen, ja, zelfs vrucht te dragen. Er kwam echter nog een andere, geheime reden bij, waarom de Engelsche regeering meende hare goedkeuring niet te moeten verleenen: de twee republieken zouden een te machtige nabuur zijn voor de Kaap-kolonie en konden er het Britsche gezag beginnen te ondermijnen! Aan Pretorius werd dus te kennen gegeven dat zij de vereeniging der beide republieken zou beschouwen als eene schending der onafhankelijkheids-tractaten van 1852 en 1854 1), waarop hij zijn ontslag nam als president van den Oranje-Vrijstaat, en opgevolgd werd door den tegenwoordigen president J. H. Brand.

In een tweede aangelegenheid kon Pretorius zijn doelwit evenmin bereiken. Het Transvaalsche gouvernement had bij eene proclamatie bezit genomen van de landen gelegen tusschen

---

1) Bij een tractaat van 1854 was de Oranje-Vrijstaat door Engeland onafhankelijk verklaard.

de rivieren de Limpopo en Zambesi. De Engelsche en Portugeesche autoriteiten protesteerden echter tegen deze annexatie, die daarop door den Volksraad werd ingetrokken. Maar al hadden Engeland en Portugal zich niet tegen de annexatie verzet, dan zouden toch de boeren allerwaarschijnlijkst niet in staat geweest zijn, dit uitgestrekte gebied aan hun gezag te onderwerpen, want het land wordt door zeer krijgshaftige stammen bewoond.

Nog moeten wij met een kort woord stil staan bij de Diamantvelden. Wel was in de hierover ontstane geschillen met Engeland de Oranje-Vrijstaat meer betrokken dan de Transvaal, maar toch dienen wij er een oogenblik bij te vertoeven, vooreerst omdat zij middellijk van zeer grooten invloed waren op de latere onheilen dezer laatste republiek, en ten tweede, omdat ook uit deze quaestie weer blijkt, hoe schromelijk willekeurig de Engelsche regeering steeds handelt, wanneer 't de bevordering harer egoïstische belangen geldt, en zij met geen sterken, maar met een zwakken tegenstander te doen heeft.

Zooals men weet, liggen de Diamant-velden hoofdzakelijk in Griqualand-West. Midden door dit land loopt de Vaal-rivier, wat echter bij de ontdekking der Diamant-velden nog niet het geval was. Zij maakte toen de grensscheiding uit tusschen den Oranje-Vrijstaat (linkeroever), tot waar deze in de Oranje-rivier uitloopt, en tusschen den grond, behoorende aan een opperhoofd der Griqua's, Waterboer geheeten. 1) Een klein gedeelte van het gebied, tusschen de Hart-rivier tot aan haren mond en de Vaal, noordwaarts tot aan ongeveer 28° Z.B., behoorde tot de Transvaal.

In dit gebied nu, rechts en links van de Vaal, liggen de Diamant-velden, doch het rijkst aan deze kostbare steenen was de vlakte tusschen de Modder- en de Vaal-rivier, welke vlakte toen ter tijd geheel in het gebied van den Oranje-Vrijstaat lag. Op de plek, waar thans de diamant-stad Kimberley gelegen is — tusschen de Modder- en de Vaal-rivier — lagen vroeger drie boerenplaatsen, Du-Toitspan, Bultfontein en Old-de-Beers. Op een heuvel nu onder Bultfontein werd een geheel nest van diamenten gevonden, en verder ook nog op twee andere plaatsen, „en toen de fabelachtige vondsten bekend werden," zegt Tromp, „waren in korten tijd duizenden toegestroomd, en zag men als met een tooverslag een groote, goed bevolkte stad uit den grond oprijzen, die welvaart bracht over geheel Zuid-Afrika, en die wel de moeite waard was om... door Engeland te worden ingerekend." Het Britsche gou-

1) Zie over de Griqua's, bl. 7 en 290.

vernement is, als 't een voorwendsel noodig heeft, er nooit om een verlegen, en het nam er dus nu ook een van den kapstok. Want over 't geheel lagen de Diamant-velden zóó, dat het niet uit kon blijven, of ze zouden heel licht aanleiding geven tot botsingen tusschen de op dit gebied aan elkander grenzende landen. En er ontstonden dan ook werkelijk geschillen, want op een gedeelte van het diamanthoudend terrein maakten tegelijk aanspraak de Transvaal, de Oranje-Vrijstaat en Griqua-opperhoofden. Een schoone gelegenheid voor Engeland om in troebel water te visschen! Zooals wij boven zagen, lag aan den rechteroever van de Vaal het land van het Griqua-opperhoofd Waterboer. Dit land nu behoorde rechtens aan den Oranje-Vrijstaat, want deze had het gekocht van Adam Kok, Waterboer's voorganger, doch het was in den beginne nimmer opgeëischt en ook waren de grenzen nog niet behoorlijk bepaald. Er werd daarom tusschen partijen overeengekomen, om zich te onderwerpen aan de uitspraak van den toenmaligen gouverneur der Kaap-kolonie, Woodhouse, doch door het vertrek van dezen naar Bombay, begon de Vrijstaat nu zelf met Waterboer te onderhandelen; deze echter verdween plotseling gedurende de onderhandelingen, zonder eenige reden op te geven waarom hij de hielen ligtte. Er bleef voor den Vrijstaat dus niets anders over, dan zelf de grenzen te bepalen en krachtens hun kooprecht het vroeger gekochte gedeelte als landsgebied te proclameeren. Waterboer diende hierop bij de Kaapsche regeering een verzoekschrift in om als Engelsch onderdaan aangenomen en door de regeering geholpen te worden tegen den Oranje-Vrijstaat, die volgens zijne bewering inbreuk op zijne rechten gemaakt en hem toebehoorend grondgebied zich toegeëigend had. Hij was in zijne houding geheel en al geleid door de raadgevingen van een Engelsch agent, die hem den weg afbakende, waar langs hij gaan moest om herstelling zijner vermeende grieven te verkrijgen. Onmiddellijk werd een regeerings-commissaris benoemd over de diamant-delvers in de Campbell-gronden (het vroegere grondgebied van Waterboer), zonder dat zelfs de verklaring der regeering van den Oranje-Vrijstaat werd afgewacht, waaruit kon blijken, in hoeverre zij recht had op het door haar in bezit genomen gebied. Het einde van het geschil was, dat de Kaapsche regeering niet alleen de Campbell-gronden, maar ook het gebied tusschen de Modder- en de Vaal-rivier annexeerde, tegelijk met een stuk ten zuiden van de eerstgenoemde rivier, en met een gedeelte dat aan de Transvaal behoorde. 't Was een allereenvoudigst, maar niettemin schandelijk proces, waarbij

zelfs menigen Brit van schaamte het bloed naar de kaken vloog. Doch wat zouden Transvaal en Oranje-Vrijstaat, twee zwakke republieken, tegen het overmachtige, brutale Engeland beginnen? Het mes werd hen op de keel gezet en zij moesten gehoorzamen. De zoogenaamde arbitrage van Bloemhof maakte een einde aan de geschillen: Engeland had alles in den zak gestoken. President Brand werd naar Londen gezonden om bezwaren tegen deze wederrechterlijke inbezitneming in te leveren; hij werd zeer beleefd door de autoriteiten, zelfs door de Koningin, ontvangen, doch kon naar huis gaan met de belofte, dat men zijn land een schadevergoeding van 90,000 pd. st. zou geven, welke schuld, als wij niet geheel dwalen, nog niet afbetaald is.

En hoe nam men de zaak in de Transvaal op? Allerongunstigst. Pretorius had, tegen zijn zin en als ware het met het mes op de keel, het tractaat van Bloemhof geteekend, maar de Volksraad besloot, het niet aan te nemen, en op hoogen toon werd de onvoorzichtigheid van den president in deze zaak gegispt, waarop deze in November 1871 zijne hooge betrekking nederlegde. Men zal hem den lof niet kunnen onthouden, dat hij een wakker en schrander regent was, die veel voor de Transvaal heeft gedaan, en het hulkje van den staat met veel behendigheid door de van alle kanten zich telkens en telkens opdoende bezwaren en gevaren wist heen te sturen. Zijn vader was de grondlegger der Transvaalsche republiek, en op de door dezen gelegde grondslagen heeft hij niet ongelukkig verder opgebouwd.

Tot zijn opvolger *ad interim* werd benoemd de heer Erasmus, en in 1872 werd Th. A. Burgers tot definitieven president van de Transvaal gekozen.

Burgers was in 1814 te Graaf Reinet, in de Kaap-kolonie, geboren en behoorde tot een der oudste en geachtste familiën des lands. Hij omhelsde den geestelijken stand, voltooide aan de Utrechtsche hoogeschool zijn godgeleerde studiën, en was, wat men de moderne richting noemt, toegedaan. Hij was een man van buitengewone gaven en talenten, groote kunde en geleerdheid. Dat hij met zijn Kaapsche ambtgenooten, die vrij algemeen de beginselen der meest steile orthodoxie zijn toegedaan, in botsing zou komen, was te voorzien. Hij werd met nog een predikant door de Kaapsche synode, van zijn ambt ontzet, doch de Kaapsche regeering hield hem de hand boven het hoofd, en hij verdedigde zich zoo uitmuntend, dat zij hem in zijne betrekking herstelde. Doch hij was het predik-ambt moede, zijn vurige idealistische geest streefde naar iets hooger, dan om verder

zijn leven in een klein plaatsje (Hanover) door te brengen en zich steeds met dorre, onvruchtbare, godsdienstige strijdvragen bezig te houden. Nu hij de voldoening mocht smaken, dat de regeering hem in zijne eer en waardigheid had hersteld, legde hij vrijwillig zijne betrekking neder en begaf zich naar de Transvaal, om daar land te koopen en boer te worden.

Zijn naam was hier reeds bekend en had opzien gewekt door zijne stoutmoedige verdediging zijner innige overtuiging tegen de Kaapsche synode. Toen hij voor de Boeren eenige keeren als kanselredenaar optrad, waren zij in de gelegenheid zijn schitterende talenten en groote welsprekendheid te bewonderen. Maar meer nog: hij schreef tevens eenige schetsen over sommige toestanden in de republiek, die zich niet alleen onderscheidden door een vloeienden, aantrekkelijken stijl, maar ook uitmuntten door een juiste opvatting en waardeering der toestanden. Dit alles samengenomen deed de aandacht op hem vestigen voor de hoogste betrekking in de republiek, het presidentschap, en toen men hem de candidatuur aanbood, sloeg hij die niet af. Deze candidatuur wekte de grootste ergenis op van de Kaapsche synode: zou hij, hun aloude hardnekkige vijand, tegen wien zij 't onderspit hadden gedolven, hij, de moderne godloochenaar, president der Transvaalsche republiek worden, waar verreweg de meeste Boeren de stijf orthodoxe beginselen belijden? Zou hij als een wolf in een schapenvacht daar onder hen verschijnen en menig zieltje ten verderve brengen? Zouden zijn gevaarlijke leerstellingen daar vasten wortel schieten en aan de orthodoxie een onherstelbaren slag toebrengen? Dat zouden zij trachten te beletten! Twee predikanten werden door haar naar de Transvaal gezonden om het volk tegen Burgers op te ruien, hem verdacht te maken en in minachting te brengen. Doch deze zonderlinge verkiezingsagenten begingen de onvoorzichtigheid en onhandigheid om tegen drie der voornaamste predikanten in de Transvaal een zeer ongepasten toon aan te slaan, terwijl zij tevens op een woeste en lompe wijze van den kansel tegen Burgers bulderden, — een gave of talent, al naar men 't noemen wil, waarin hunne geestverwanten ook in andere landen niet onbedreven zijn. Zij wierpen op deze wijze in de Transvaal hun eigen glazen in „want,” zegt de meergenoemde Dr. Roorda Smit, „de Boeren, die altijd zeer goed een gentleman van een niet-gentleman weten te onderscheiden, werden tegen hen ingenomen en liepen des te harder naar de stembus om Burgers te stemmen.” Hij werd dan ook met een schitterende meerderheid gekozen en den

1sten Juli 1872 in zijn hooge waardigheid geïnstalleerd.

Was Burgers voor zijne zware taak berekend? Aan goeden wil, aan welgeplaatste eerzucht, aan ijver en kunde, aan de brandende zucht om zijn nieuw aangenomen vaderland bloeiend en voorspoedig te maken, ontbrak het hem zeker niet; maar deze eigenschappen zijn niet in staat, ondervinding, ervaring en een practischen blik te vergoeden, en deze gelooven wij dat hem ontbraken. En geen wonder! Waar zou hij de onmisbare eigenschappen om aan 't hoofd te staan van een nog niet op vaste grondslagen gevestigden staat, ook opgedaan hebben? En bovendien neme men ook in aanmerking, dat hij met een volk te doen had, dat nu juist niet op den hoogsten trap der beschaving staat. Verre er van dat wij voetstoots het vonnis zouden willen onderschrijven dat Tromp in zijn hiervoren genoemd werk over de Transvaalsche Boeren velt, maar toch is het boven allen twijfel verheven, dat het een zeer lastig volkje is om er meê om te gaan. Dit blijkt voldoende uit de korte, maar zeer karakteristieke schets die de heer Lion Cachet, die twaalf jaren in hun land heeft gewoond, van hen geeft, welke schets wij hier te liever overnemen, omdat hij zeer met hen sympathiseert en men dus van hem geen al te ongunstige beoordeeling heeft te verwachten. „Ze zien er uit", zegt hij, „als de beste soort Friezen. Het zijn flinke, stevig gebouwde lieden. Hun karakter? Neem twee Friezen, een Zeeuw en een halven Veluwenaar, stamp ze in elkander en ge hebt één Transvaalschen boer. Hij is vriendelijk, goed, gastvrij, maar hij mist openhartigheid. Als ge met een hunner vijf jaar op den meest vertrouwden voet hebt omgegaan, is zijn aard voor u nog een gesloten boek. Op al wat ge hem zegt, antwoordt hij: „o, ja!" — maar later blijkt veeltijds dat dit beteekenen moest: „o, ja, dat is uw gevoelen, niet het mijne." Hij laat u praten zooveel ge maar wilt, maar als het op antwoorden aankomt, is hij niet te huis." — Om kort te gaan, het is een koppig ras, tuk op zijne rechten, vast geworteld in de orthodoxie, gehecht aan zijne aloude gewoonte en overleveringen, naijverig op zijne vrijheden. Of Burgers, die wel eenigszins in hoogere, idealistische sferen zweefde, de geschikte man was om aan het hoofd van dit zeer practische volk te staan, is aan geoorloofden twijfel onderhevig.

De nieuwe president liet echter geen tijd verloren gaan, om zich met ijver aan de zaken van zijn bestuur te wijden.

Zijn programma luidde: regeling van de geschillen omtrent de grenzen; verbetering van het inwendig bestuur; afschaffing van het papiergeld; verbetering van het onderwijs; verbinding

van de hoofdstad der Transvaal door een spoorweg met de Delagoa-baai, de natuurlijke haven der republiek en misschien de schoonste en veiligste van geheel Afrika. En inderdaad, zijne plannen van volksopvoeding, van herziening van het finantiewezen en de invoering van een goed muntstelsel, van hervorming van het rechtswezen en de instelling van goede gerechtshoven, van ontwikkeling der hulpbronnen van de Transvaal en de verbetering van hare betrekkingen met het buitenland, waren theoretisch uitmuntend. Een andere vraag is het echter of ze in de praktijk uitvoerbaar waren en of er niet wat veel hooi op den vork genomen werd. Want men neme ter dege in aanmerking, dat vele dier plannen niet alleen gingen boven de bevatting zelfs der verstandigste boeren en ook niet met hun godsdienstige overtuiging strookten, maar dat sommige er van ook de finantiëele krachten der republiek te boven gingen. Geleidelijke invoering der hervormingen en verbeteringen werd niet genoeg in het oog gehouden. Toch zou men aan de waarheid tekort doen als men loochende, dat hij krachtig de hand aan den ploeg sloeg en vele verbeteringen invoerde. Sedert het jaar 1863 verkeerden de geldmiddelen der republiek, vooral ten gevolge der binnenlandsche beroeringen, in een allertreurigsten toestand. Banknoten, wier reëele waarde ver beneden de nominale was gedaald, deden veel nadeel aan het crediet van den staat. Met toestemming van den Volksraad sloot Burgers, ter intrekking dier banknoten, een leening met de Kaapsche Handelsbank, ten bedrage van 63,000 pd. st. In het onderwijs werden vele verbeteringen ingevoerd bij eene wet van 1874, of liever getracht te maken, want voor 't grootste gedeelte bleef zij een doode letter. Allerwege werden kantoren en andere publieke gebouwen, vooral gevangenissen, die tot dusver ontbraken, gebouwd; het ambtenaars-personeel werd van lieverlede gezuiverd, enz. enz. Het land plukte van al deze hervormingen al ras de vruchten: vooreerst werden de inkomsten van den staat aanmerkelijk vermeerderd, de wetten werden beter gehandhaafd en opgevolgd, handel en landbouw namen in bloei toe, en de openbare veiligheid werd verhoogd.

Met andere verbeteringen, die de president trachtte in te voeren, was hij niet zoo gelukkig. Zijne voorstellen om de landdrosten meer onder het onmiddellijk gezag en toezicht van het gouvernement te brengen, konden de goedkeuring van den Volksraad niet wegdragen, evenmin die omtrent de verbetering der rechtspleging; 1) ook zijne voorstellen om de republiek te

1) Deze werden eerst later aangenomen, toen de republiek reeds in haar laatste stuiptrekkingen lag.

doen opmeten, ontmoetten hetzelfde ongunstige onthaal; en toch zou dit van zeer groot nut geweest zijn, omdat daardoor een einde zou gekomen zijn aan de eeuwigdurende processen der boeren, waarbij alleen de procureurs voordeel hadden.

Kon de president dus niet op bijzonder veel succes op zijne binnenlandsche staatkunde bogen, — ook ten opzichte der buitenlandsche bleven de haken en oogen niet uit. Een van zijne eerste regeeringsdaden was, te protesteeren tegen de Bloemhof-arbitrage (zie bl. 295), doch hij werd door den gouverneur der Kaap-kolonie in 't ongelijk gesteld, en al zijn latere protesten wierpen evenmin eenige vrucht af. Zijn grootste ontwerp was echter het leggen van een spoorweg van de Delagoa-baai (Lorenzo-Marques) naar Pretoria. En inderdaad, de Transvaal had groote behoefte aan verbeterde middelen van vervoer, vooral van uitvoer. Wel was door enkele Natallers een spoorweg Durban (Natal)-Pretoria geprojecteerd, doch hiermede was de Transvaal nog niet geholpen. Immers, Durban en Port-Elisabeth waren de voornaamste uitvoerhavens voor de republiek, doch de hooge invoerrechten drukten den handel zeer en deden de prijzen der artikelen van invoer tot een verbazende hoogte stijgen. Bovendien, Port-Natal is een der slechtste havens in Zuid-Afrika. Het zou dus van veel belang wezen, zoo men Pretoria door middel van een andere lijn met een betere haven kon verbinden. Die haven was de Delagoa-baai, een Portugeesche bezitting,, en bood in schier alle opzichten voordeelen aan boven Natal. Vooreerst was de Delogoa-baai door haar aardrijkskundige ligging de natuurlijke haven der Transvaal; ten tweede was zij een der beste havens van Zuid-Afrika; ten derde bood het terrein Pretoria-Lorenzo Marques op verre na zooveel hindernissen niet als het terrein Pretoria-Durban, want deze laatste lijn moest ontzettend duur worden in aanleg door de vele hindernissen, die zich bij het leggen moesten opdoen, vooral wegens het bergachtige terrein; ten vierde waren de invoerrechten te Natal drukkend, en kon men met Portugal wellicht een voordeelig tractaat sluiten, waarbij de invoerrechten minder hoog waren; ten vijfde zouden door de uitroeiing der bosschen aan de Lubombo-rivier de koortsen verminderen, en ook de tsetsvlieg, die landplaag, zoude allengskens verdwijnen, daar zij bewoonde streken schuwt. Dit alles waren voordeelen die de spoorweg naar de Delagoa-baai boven dien naar Durban bood, terwijl de voordeelen van een spoorweg naar de kust, in 't algemeen, niet minder groot waren. De uitvoer zou gemakkelijker worden en de Boeren zouden eene markt voor

hunne waren hebben; de krachten des lands zouden zich ontwikkelen; in het buitenland zou men de verbazende vruchtbaarheid der Transvaal beter leeren kennen en handelsbetrekkingen met haar aanknoopen; de aan mineralen zoo rijke bodem zou beter voor de mijn-ontginning openstaan, terwijl de dun gezaaide bevolking door het toestroomen van duizenden en duizenden spoedig in zielental zou toenemen. Zelfs Bartle Frère, oud-gouverneur der Kaap-kolonie, die in de annexatie en hare gevolgen een belangrijke rol speelde, zegt in zijn „*Engelands verantwoording* enz.”, dat de spoorweg van de Delagoa-baai naar Pretoria voor de Transvaal van onschatbare waarde zou geweest zijn. Het nut er van was dus boven allen twijfel verheven.

Er bestonden echter bezwaren. Waar moest het geld voor den aanleg vandaan komen? Er moest noodzakelijk eene leening worden gesloten, waarvan de rente geregeld moest worden betaald: doch de Boeren hebben een heiligen afschuw van alles wat naar belasting zweemt. Maar grooter nog was het bezwaar van politieke zijde. De spoorweg naar de Delagoa-baai was de doodsteek voor Natal, want deze kolonie werd hoofdzakelijk gevoed door de buitensporige invoerrechten: door den spoorweg zou zij als ware ’t geruïneerd worden. Het was dus duidelijk dat de Engelschen den aanleg er van zeer ongaarne zagen en dien zoo veel mogelijk zouden tegenwerken. Deze bezwaren waren den president zeker niet onbekend, doch wilde hij de Transvaal uit hare kwijning opheffen, haar rijke bronnen veel milder doen vloeien, en den bloei des lands eene nieuwe vlucht doen nemen, dan bleef hem schier geen andere keuze over. Bovendien meende hij dat de Transvaal, als onafhankelijke staat, van Engeland niets te vreezen had en dacht hij van deze zijde van het succes zeker te zijn, — doch hij had gerekend buiten de Engelschen in Natal, die het wapen der intrige met bijzonder veel bekwaamheid wisten te hanteeren.

Aanvankelijk scheen het dat Burgers’ spoorwegplan met een gunstigen uitslag zou worden bekroond. Met Portugal werd een voordeelig spoorweg-contract gesloten; de Volksraad keurde zijn plannen goed en machtigde hem, eene leening van 300,000 pd. st. te sluiten, en wel in Europa, omdat de Kaapsche bankiershuizen niet in staat of ongenegen waren — het laatste is wellicht het waarschijnlijkste — deze leening op zich te nemen. Met de noodige volmachten voorzien, begaf Burgers zich persoonlijk naar Europa, en in ons vaderland werd hij met veel warmte ontvangen, waar hij een tafereel van de Transvaal ophing alsof ’t het land van belofte ware. Het is niet te ontkennen, dat hij de

toestanden en de toekomst der Transvaal wel wat idealistisch ophemelde en te rooskleurig schetste, schoon men hem er zeker niet al te hard om veroordeelen mag, omdat er inderdaad gegevens genoeg waren om van zijn vaderland een schitterende toekomst te verwachten; veel hing, in de beoordeeling daarvan, af van den bril welken men gebruikte — en nu was de zijne zeker *te* helder geslepen. — Het bankiershuis Insinger & Co. te Amsterdam, nam op zich de aandeelen der leening te plaatsen. In weinig tijds was er voor 90,000 pd. st. ingeschreven, waarvoor spoorweg-materiaal in België werdt aangeschaft, dat gedeeltelijk direct naar de Delagoa-baai werd verzonden en gedeeltelijk te Vlissingen is blijven liggen.

Doch hierbij liet Burgers het niet: hij trachtte vriendschapsbetrekkingen aan te knoopen met andere landen, wat hem gelukte met Nederland, België en Portugal, terwijl ook de Vereenigde Staten van Noord-Amerika de Transvaal-republiek erkenden. In Engeland en in de Kaap-kolonie waren er velen, die al deze handelingen van den president met niet bijzonder gunstige oogen aanzagen. Ze vreesden de ontwikkeling van macht en voorspoed der jeugdige republiek, ten nadeele vooral van Natal; ook duchtte men dat Duitsche staatslieden en handelaren trachtten zouden vasten voet in de Transvaal te krijgen, als een krachtig tegenwicht tegen de oppermacht der Engelschen op het gebied van handel en politiek in Zuid-Afrika. Bartle Frère zegt ten minste in zijn bovengenoemde brochure, dat zulks werkelijk het streven was, doch dat deze plannen door de Duitsche regeering niet werden ondersteund. 't Zal nog bewezen moeten worden dat inderdaad die plannen werden beraamd; men zal goed doen, alleen op het gezag van Bartle Frère er niet te veel van te gelooven, want dat hij geen aanbidder van de blanke, van de onvervalschte waarheid was, bleek later, helaas, maar al te zeer uit zijne handelingen.

In Mei 1876 keerde Burgers, in gezelschap van eenige mannen van kunde en beschaving, meest Nederlanders en ook Duitschers, naar de Transvaal terug, om hem in de uitvoering zijner hervormingsplannen en het beheer der republiek behulpzaam te zijn.

Burgers wachtte bij zijne terugkomst een warme ontvangst, doch niet zoo onverdeeld als waarop zijne onvermoeide pogingen om zijn vaderland te dienen en van nut te zijn, wellicht aanspraak mochten maken. Er was reden voor. Gedurende zijne afwezigheid had men ruimschoots den tijd gehad, over zijne zending en ook over zijne plannen rijpelijk na te

denken. Men begon, — sommigen althans — tot het inzicht te komen, dat de president, hoe loffelijk zijne bedoelingen ook waren, te weinig gelet had op de heerschende toestanden des lands, en dat hij veel te overijld zooveel gewichtige hervormingen wilde invoeren. Dit is zoo waar dat Dr. Roorda Smit, voor 't overige een lofredenaar van den president, er openlijk voor uit komt, waar hij zegt: „Dit (zijne overhaasting) was een wezenlijke fout van Burgers. Had hij meer kalmte bezeten, dan had hij de republiek kunnen redden van den haar dreigenden ondergang. Hij wist dat de Natalkliek reeds lang de annexatie van de Transvaal wenschte. Die annexatie was al meer dan 10 jaren het ideaal van Shepstone. Daarom had Burgers den spoorweg naar Delagoa, waardoor de annexatie der republiek een urgente quaestie werd voor Natal, niet dadelijk moeten doordrijven, maar tot een gunstiger tijd uitstellen."

Hoe dit dan ook moge wezen, over een koele ontvangst had hij niet te klagen. Daarvoor was de tegenwoordigheid van het hoofd van den staat te dringend noodig, want er begonnen zich aan den horizon zwarte wolken te vertoonen, die langzaam maar zeker naderden. Toen hij terugkeerde, waren agenten uit Natal reeds ijverig in de weer geweest om het gezag van den president te ondermijnen en hem van de liefde en achting zijner landgenooten te berooven. Door zijn mogelijke tekortkomingen breed uit te meten en hem laakbare bedoelingen toe te schrijven, hadden zij het zoover weten te brengen, dat bij velen het vertrouwen in den president was geschokt. Nog meer: zijn staatssecretaris Swart, de vriend zijner jeugd, had zijn gevoel van eer, plicht en liefde afgeschud: de Natallers hadden hem tot hunne belangen weten over te halen, hij was een verrader geworden, zoodat de Boeren hem, die tot den val van Burgers en de annexatie der republiek zoo krachtig medewerkte, later terecht een „Judas Iscarioth" noemden. Wat vooral was te betreuren, was, dat Burgers niet aan zijn verraad kon gelooven, maar hem zijn volle vertrouwen bleef schenken. Swart was de Mefistofeles die hem verkeerden, voor het heil des vaderlands verderfelijken raad inblies. De bodem was doorwoeld en ondermijnd bij Burgers' terugkomst; hij was vruchtbaar gemaakt om het door de Engelschen gezaaide zaad welig en spoedig te doen opschieten, waarvan de oogst zou zijn: de annexatie van de Transvaal. „Het voorwendsel van die annexatie, dat tot nog toe te vergeefs was gezocht, werd door den president en door den Volksraad zelve verschaft, toen zij, misleid door de Engelsche

agenten in hunne omgeving, tot den Secoecoeni-oorlog besloten." 1)

Toen-Burgers in 1872 zijn hooge betrekking aanvaard had, was het een zijner eerste zorgen geweest, om eenige belangrijke grens-quaestiën met de inboorlingen te regelen, en door zijn humaan, welwillend, maar tegelijkertijd krachtig en imponcerend optreden had hij vele opperhoofden met het gezag der republiek weten te verzoenen. In het oosten echter had men met iemand te doen, die middellijk de aanleiding werd van den ondergang der republiek, namelijk met het Kaffer-opperhoofd Secoecoeni.

In 1838 was onder Potgieter reeds een „trek" Boeren uit Natal over de Vaal-rivier getrokken en had in 1839 Potchefstroom gesticht. Hier vernam hij dat in een paar Engelsche proclamaties geheel Zuid-Afrika tot aan den 26° ZB. tot Engelsch gebied was verklaard. Potgieter besloot daarom zich ten noorden van den 26° te begeven, omdat daar de landen lagen, die de Boeren op den beruchten Moselekhate hadden veroverd en binnen het gebied, waarop Engeland in zijne proclamaties aanspraak maakte. Potgieter had hier ook gronden gekocht van het Kaffer-opperhoofd Sequati, den vader van den later zoo vermaard geworden Secoecoeni. Later bleek het echter dat de Boeren door Sequati bedrogen waren, want hij had grond verkocht, die hem niet eens toebehoorde, immers, Sequati was een vazaal van Sapuza, opperhoofd der Amaswasi. Hierop knoopten de Boeren onderhandelingen aan met den laatste, of liever — want hij was inmiddels overleden — met zijne weduwe, die regeerde voor haar minderjarigen zoon Umzwas. Het resultaat was, dat zij door wettigen aankoop eigenaars werden van het district Lijdenburg en de aangrenzende streken Middelburg, Zoutpansberg, enz., terwijl Sequati op de aangekochte gronden bleef wonen, schoon Sommatjoeba, die namens de regentes-weduwe het verdrag met Potgieter sloot, dezen waarschuwde voor het gevaarlijke, eerzuchtige karakter van Sequati. Hij bood zelfs aan om Sequati, „den hond van Sapuza", te dooden en zijn stam uit te roeien, „omdat deze hond u later veel last zal veroorzaken", zooals hij zeide. Wel verre dat die bloeddorstige raad opgevolgd werd, bleef Sequati ongemoeid en werd hij zelfs door de Boeren beschermd, zoodat hij rijk werd. Toch bleek het dat die waarschuwing niet uit de lucht was gegrepen;

1) Dr. J. A. Roorda Smit, als voren.

Sequati was niet dankbaar voor de hem geschonken voorrechten: in 1852 begon hij het vee van de omwonende Boeren te stelen, en toen hij getuchtigd was, trok hij zich terug in het Loeloegebergte, ten zuiden van de Olifants-rivier. In 1857 begon hij het de Boeren weer lastig te maken, doch het geschil werd toen op vreedzame wijze bijgelegd.

Toen Lijdenburg bij de republiek was ingelijfd, had Sequati zich bijna geheel aan 't gezag der Boeren weten te onttrekken. Kort daarop stierf hij, en werd opgevolgd door zijn zoon Secoecoeni. De republiek erkende dezen als zoodanig, terwijl Secoecoeni de verklaring aflegde, dat hij haar vazaal was.

Hij ging echter van het plan zwanger om dit vazaalschap af te schudden, en begon met de Duitsche zendelingen, die hij zijne bescherming had beloofd, uit zijn gebied te verdrijven; later verdreef hij de grensboeren van hunne hoeven, in 't kort, hij werd van dag tot dag ondernemender en stoutmoediger. Een van Secoecoeni's kapiteinen, Johannes geheeten, vroeg toen van de Tranvaalsche regeering gronden in de nabijheid van Lijdenburg, wat de president onvoorzichtiger wijze toestond — hij had zich door Johannes laten verschalken. Op het aan hem toegewezen gebied lag een sterke vesting, die hij, tegen zijne belofte in, onmiddellijk betrok. Op de sommatie der regeering om de vesting te ontruimen, antwoordde Johannes dat hij ze op last van Secoecoeni had bezet en hij niet van plan was, haar over te geven. De regering vroeg toen opheldering van Secoecoeni, doch deze antwoordde leukweg, dat hij onschuldig was aan de handelingen van zijn kapitein Johannes, welke laatste inmiddels voortging de boeren te plunderen en onderwijl zijne vesting in geduchten staat van tegenweer te brengen.

Dit alles gebeurde toen Burgers zich in Europa bevond. Wellicht hadde hij, ware hij in de Transvaal geweest, door krachtige maatregelen den oorlog kunnen voorkomen, doch de president *ad interim*, Joubert, liet den tijd van handelen ongebruikt voorbij gaan, waarschijnlijk omdat hij de zaak niet van zoo buitengewoon groot gewicht oordeelde.

Toen Burgers teruggekeerd was en de teugels van het bewind weer aanvaard had, besloot hij tot krachtige maatregelen over te gaan, in elk geval niet met de handen in den schoot te blijven zitten. Hij zond onmiddellijk een gezantschap naar Secoecoeni, dat echter terugkwam, zonder geslaagd te zijn. Niet lang daarna kwamen er te Pretoria twee boodschappers van Johannes, die verklaarden dat hij alleen de bevelen van Secoecoeni had uitge-

voerd; hij, Johannes, was niet ongenegen het gestolen vee terug te geven, mits onder die voorwaarde, dat men hem het geheele district Lijdenburg met de stad, en verder gedeelten van de districten Middelburg en Pretoria afstond. Dat die onbeschaamde eischen geen oogenblik de overweging waardig geacht werden, spreekt van zelve, doch om den oorlog te beginnen, — dat was weer een andere zaak. Het was, waar hij gevoerd moest worden, een allermoeilijkst en gevaarlijk terrein, vol bergpassen, rotsen, diepe kloven, rivieren en bosschen: uitmuntend te verdedigen, slecht om aan te vallen. De president zelf wilde den oorlog niet, hij was er persoonlijk tegen, doch werd medegesleept door den door Engelsche agenten opgestookten Volksraad, schoon Jorissen en Bergsma, zooveel in hen was, er tegen ijverden. Doch de opgewonden Volksraad, beleedigd door de onbeschaamde eischen van Johannes, luisterde niet naar hen, terwijl Burgers, toen eenmaal tot den oorlog besloten was, in zijn besluit versterkt werd door de valsche raadgevingen van zijn vriend en staatssecretaris Swart, die aan de Engelsche belangen was verkocht.

Men zou misschien den oorlog zelf heel goed hebben kunnen vermijden. Zou het niet beter geweest zijn dat men den Kaffer-kapitein een w e i n i g tegemoet ware gekomen, want hij zou zich zonder twijfel nog wel v e e l hebben laten afdingen.

Er zijn er, die, beter over de toestanden in de Transvaal kunnende oordeelen dan wij, beweren, — o. a. Dr. Roorda Smit — dat de president eene fout beging, door veel te veel Boeren onder de wapenen te roepen. Bijna alle jonge mannen — 2000 in aantal — moesten opkomen. Hadde hij zich tot een getal van 600 bepaald, dan zou men ze van tijd tot tijd hebben kunnen aflossen, en de oorlogskosten zouden dan op verre na niet zoo hoog zijn opgevoerd, terwijl hij bovendien op die wijze den oorlog zeer lang had kunnen volhouden. Doch ook hierin werd hij door den Volksraad meêgesleept, die Secoecoeni met één slag wilde ten onder brengen.

In den beginne stonden de oorlogskansen voor de Boeren niet ongunstig; in kleine schermutselingen behielden zij de overhand, en Johannes werd na een hardnekkige bestorming uit zijne sterke vesting verdreven. Burgers zelf rukte op tegen Secoecoeni, en het gelukte hem zijne macht tot voor diens vesting te brengen, welke uitstekend van bezetting, ammunitie en mondvoorraad was voorzien. Alle Kaffers waren gewapend met geweren. De aanval werd ondernomen, maar een noodlottige paniek greep de Boeren aan, die schandelijk op de vlucht sloegen. Vruchteloos trachtte Burgers de vluchtelingen te keeren

en later tot een hernieuwden aanval te bewegen; vruchteloos riep hij uit: „Schiet mij liever neer dan lafaards te worden”, — de Boeren hadden er genoeg van, zij waren den veldtocht moede; zij begonnen naar huis te verlangen; zij bleven roepen: „Huis toe!” en daar de desertie sterk toenam, moest de expeditie opgegeven worden. De president begaf zich terug naar Pretoria, om zoo goed mogelijk de heillooze gevolgen van den schandelijken afloop van den veldtocht tegen te gaan.

Wat was de oorzaak, dat de Boeren hun president zoo jammerlijk in den steek lieten? In de eerste plaats moet niet uit het oog verloren worden, dat het meest jonge lieden waren, en er te weinig Boeren van leeftijd zich onder hen bevonden. „Waren er meer bezadigde mannen in ’t leger geweest,” zegt Dr. Roorda Smit, „dan zouden de jongeren hun „Huis toe!” wel achterwege gelaten hebben.” En ten tweede bevonden zich volgens denzelfden schrijver Engelsche agenten als spionnen in het Boerenleger, die medewerkten om de Boeren tegen Burgers op te stoken; er zou zich onder die agenten vooral een Engelsch kolonel van twijfelachtige reputatie bevonden hebben.

Het gebeurde was niet meer goed te maken, want er was een smet op de Transvaal geworpen, die niet gemakkelijk kon worden uitgewischt en waarvan de Engelsche intriganten behendig partij zouden weten te trekken.

Onmiddellijk bij Burgers’ terugkomst werd de Volksraad bijeen geroepen, om zoo mogelijk middelen van herstel te beramen. De belangrijkste punten die de president aan zijn oordeel onderwierp, waren: de reorganisatie van het krijgswezen, de grensgeschillen met Cetewayo — die van de ongelegenheid der republiek gebruik wilde maken om zijn vriend Secoecoeni te ondersteunen — en uitgaven voor de expepitie benevens een nieuwe belasting ter bestrijding der verdere oorlogskosten. Tevens deelde de president mede dat de krijgsraad besloten had, forten rondom Secoecoeni’s vesting op te werpen, ten einde hem door honger tot de overgave te dwingen, en dat de dappere kapitein Von Schlieckmann in Burgersfort, het hoofdfort, commandeerde. Wat den oorlog tegen Secoecoeni betreft, zij voorloopig de korte vermelding van den afloop voldoende, namelijk dat het opperhoofd, die niet tegen Von Schlieckmann 1) en Ailward

---

1) Von Schlieckmann had vroeger behoord tot de ambassade van den graaf Von Arnim te Parijs. Toen deze bij Bismarck in ongenade viel was ook zijne positie onhoudbaar geworden. Hij kwam in de Transvaal, waar hij door zijn krijgstaleuten de republiek van veel nut was. Hij sneuvelde in den oorlog tegen Secoecoeni.

bestand was en menige nederlaag onderging, gedwongen werd den vrede te vragen, die hem door de republiek werd toegestaan (Febr. 1877). Straks komen wij er nog even op terug bij het verhaal van de annexatie. Ten opzichte van de overige punten kunnen wij nog korter zijn — er kwam zoo goed als niets van.

Toen de republiek in den Secoecoeni-oorlog gewikkeld was, achtte Shepstone het tijdstip aangebroken om een begin te maken met de uitvoering van zijn annexatie-plannen. De uitvoering dezer wederrechtelijke daad was uitmuntend aan zijne handen toevertrouwd. Persoonlijk was hij een uitstekend en talentvol ambtenaar. In zijn langdurigen omgang met de Kafferopperhoofden van Natal, Zoeloeland enz. had hij groote zelfbeheersching en persoonlijken moed getoond; bovendien was hij een geslepen diplomaat, wien nooit een onvoorzichtig woord over de lippen ging, en hij bezat een zoo ijzersterk geheugen, dat hij alle belangrijke gesprekken zich dadelijk weêr voor den geest wist te brengen. Men kan dus met volle recht zeggen dat hij in alle opzichten de geschiktste man was, om deze zoowel allermoeilijkste als allergevaarlijkste zaak voor Engeland tot een gewenschten uitslag te brengen.

Het gelukte Shepstone de gouverneurs van de Kaap-kolonie en Natal voor zijne plannen te winnen, hij wist hen er van te overtuigen dat de annexatie der Transvaal noodzakelijk was voor het behoud van Natal. De Natallers zelven dweepten met zijn plan: zij wilden een spoorweg Durban-Pretoria, en de hooge en lage ambtenaren vlamden er op als op eene zaak, waar zij misschien veel zij bij konden spinnen: eigenbelang speelde bij hen een groote rol. Bovendien werd hij krachtig door de Natalsche en Kaapsche pers ondersteund, die wemelde van valsche berichten over den Secoecoeni-oorlog, vooral ook verspreid door Sheptone's handlanger Henderson, die in diep incognito de Transvaal bereisde en door den verrader Swart, bij wien hij zijn intrek had, van alles op de hoogte gehouden werd.

Er was echter nog een groote moeielijkheid te overwinnen. De regeering in het moederland, of wel de minister van koloniën lord Carnarvon, wilde van geene annexatie hooren. Om zijne bezwaren te overwinnen, begaf Shepstone zich persoonlijk naar Londen, waar hij ruimschoots het stelsel van verdachtmaking en laster toepaste. Lord Carnarvon ontving, toen Shepstone in de Britsche hoofdstad vertoefde, telegrammen van den gouverneur van Natal, waarin de Transvaalsche zaken zeer ongunstig werden afgeschilderd; een o. a. bevatte het bericht, dat de Boeren totaal

door Secoecoeni verslagen waren en eenige duizenden Kaffers op Pretoria aanrukten. Hoe Sir H. Barkly, de Kaapsche gouverneur, zulk een bericht durfde overseinen, zal wel altijd een der geheimen blijven van het sluwe menschelijke hart, dat onder omstandigheden niet aarzelt, den verachtelijken god van de logen te dienen. — Brand, de president van den Oranje-Vrijstaat, die zich juist om de zaak van de annexatie der Diamant-velden te Londen bevond, en Shepstone, werden terstond door Lord Carnarvon ondervraagd of dit bericht waar was? Wat zouden zij zeggen? Hoe konden zij weten, of dit bericht waar was of onwaar? Dat wisten zij evenmin als de Engelsche minister. Zij antwoordden dat het bericht volstrekt niet onwaarschijnlijk was. Dit antwoord moest natuurlijk den minister in zijn tegenstand tegen de annexatie verzwakken, want waar de Kaffers als een bergstroom op het door Europeanen geregeerde gebied nederstortten, was daar de tusschenkomst van Engeland's zwaard niet noodig om de Europeesche bevolking in Zuid-Afrika te beschermen? Een ander middel, waardoor men de Engelsche regeering voorbedachtelijk op een dwaalspoor bracht, waren de oude valsche berichten van Livingstone, Moffat en anderen, die door een vriend van Shepstone uit de bekende Engelsche *Blue Books* van eenige jaren herwaarts werden opgevischt en in een veel gelezen Engelsch tijdschrift — *Quarterly Review* van April 1877 — het volk als een onbedorven, zeer smakelijk gerecht, zonder eenige valsche bijmenging, werden opgedischt. Lord Carnarvon gaf ten slotte toe en teekende de volmacht van Shepstone, die daarbij tot specialen commissaris van Hare Britsche Majesteit werd benoemd, doch onder de uitdrukkelijke voorwaarde, „dat geen proclamatie van inlijving door u ten opzichte van eenig district, grondgebied of staat zal worden afgekondigd, tenzij gij overtuigd zijt, dat de ingezetenen verlangen onderdanen onzer Kroon te worden.” Deze voorwaarde was duidelijk genoeg, en men kan de Engelsche regeering er onmogelijk een verwijt van maken, dat zij later zoo schandelijk de dupe werd harer eigen ambtenaren, die der waarheid schaamteloos een kaakslag gaven. Men kan van haar niet zeggen dat zij, Shepstone van deze volmacht voorziende, willens en wetens het tractaat van de Zand-rivier schond.

Shepstone begaf zich nu onmiddellijk naar Zuid-Afrika terug, waar hij, in de Kaapstad aangekomen, eerst een bezoek bracht aan Sir H. Barkly, gouverneur der Kaap-kolonie, die hem op zijne aanvraag troepen beloofde, om desnoods daarmede de

annexatie door te drijven. Hij schond al dadelijk hiermede de voorwaarde van lord Carnarvon, die zeker volstrekt niet bedoelde, dat men met de wapenen in de hand de Boeren zou dwingen om hun „ja” voor de annexatie uit te brengen. Van de Kaapstad begaf hij zich naar Natal — en nu stond hij gereed om zijne reis naar de Transvaal te aanvaarden.

Hij gaf de regeering te Pretoria behoorlijk bericht dat hij voornemens was, een bezoek aan de Transvaal te brengen, met een geheime zending van wege Lord Carnarvon. Men was dus hier op de komst van den commissaris behoorlijk voorbereid, doch niemand had er zijn behoorlijke aandacht aan geschonken en er goed over nagedacht, want de inwendige toestand der republiek was, wegens den oorlog met Secoeecoeni en het heerschende geldgebrek zoo verward, dat men in het binnenland genoeg te doen had dan dat men zooveel zou letten op eene zending, waarvan het doel volkomen onbekend was. Toen echter de gezant met zijn gevolg de grenzen reeds naderde, begon men zich toch in gissingen te verdiepen, wat wel de reden zijner komst kon zijn, en begon deze vrij levendig de aandacht te trekken.

In de plaatsen, waar hij op het gebied der republiek moest doortrekken, werden aanstalten gemaakt om den aanzienlijken gast op een betamelijke wijze te ontvangen. Te Wakkerstroom antwoordde hij op een hem aangeboden adres, dat hij in last had, bij de regeering aan te dringen op het nemen van maatregelen tegen het toenemend verlies van prestige der blanken tegenover de Kaffers, dat zeer gevaarlijk kon worden voor de koloniën, zoodat het Britsche gouvernement besloten had, met de republiek door een gezantschap tot eene schikking te komen. Men ziet dat een tipje van den sluier werd opgelicht, doch gevaar voor de onafhankelijkheid der republiek kon en mocht niemand uit die woorden nog opmaken. Te Heidelberg hield hij een soortgelijke speech, waar bij die gelegenheid veel champagne moet gedronken zijn, voorzeker een behendig middel van Shepstone om de Heidelbergers, in een soes van opgewondenheid gebracht, gunstig voor hem te stemmen. Zij aten ten minste zijne verklaring voor zoete koek op. Ook nog in een andere aangelegenheid wist hij het hart der Transvalers te stelen. Toen hij op hun grondgebied was gekomen, dankte hij de Natalsche wagens af, die hem tot zoover gebracht hadden en voorzagen de burgers der republiek, tegen hooge betaling, in de vele behoeften van hem en zijn gevolg. Hij wist heel goed dat de Transvalers gesteld zijn op handjes en beleefde woorden, en niet afkeerig van een glas champagne, maar vooral, zooals overal,

toch nog meer op geld, zoodat hij door zijn laatste handelwijze het hart eerst goed geopend vond voor zijne huichelachtige betuigenissen van welwillendheid, belangstelling en vriendschap.

Hij kwam den 22 Januari 1877 te Pretoria aan. De heer Tromp beschrijft dien intocht aldus: „De paardenwagen van den president, die anders slechts bij de opening van den Volksraad of bij andere plechtige gelegenheden gebruikt werd, werd den commissaris uit beleefdheid tegemoet gezonden. De heer Swart, staatssecretaris, die Shepstone namens de regeering zou verwelkomen, nam in den wagen plaats en eenige uren later zag men dezen omringd door tal van lieden, die zich bij den intocht te paard of in karretjes hadden aangesloten, de hoofdstad naderen. Bij het binnenrijden van Pretoria bonden eenige Engelsche handwerkslieden en een troepje schooljongens de paarden van den wagen en trokken hem onder luid gejuich en geschreeuw van velen der aanwezigen tot voor de woning van het volksraadslid Lys, waar Shepstone dadelijk door de notabelen van de plaats werd verwelkomd. Een half uurtje later zond de president aan Shepstone zijne groeten, en beloofde deze ZHEd. weldra te komen bezoeken. Den volgenden dag bood de regeering Shepstone een *luncheon* aan, waar ook zijn staf, de hoofdambtenaren, de Belgische consul en nog eenige andere personen bij tegenwoordig waren. Hierop volgde een contra-diner, daarop nog een feest, toen nog een, daarna een bal, een contra-bal, en nog eens een bal, en zoo ging het voort tot...... er geen personen meer te vangen waren en Pretoria uit zijne bedwelming ontwaken mocht. Vele handdrukken en knikjes werden er gegeven, veel complimenten gewisseld, veel schijnbaar onschuldige praatjes gehouden, veel wijn gedronken (de verraderlijke champagne was intusschen ook aangekomen), veel speeches afgestoken, veel intriges gesponnen en...... veel politiek bedrog gepleegd." In het voorgaande wordt op een zoo plastische wijze voorgesteld, op welke Shepstone den onderwoelden bodem aan zijne plannen dienstbaar maakte en de Pretorianen en andere Transvalers in den voor hen gedolven kuil deed tuimelen, waarvan de rand zoo verraderlijk met bloemen was getooid, dat wij ons niet konden onthouden, het hier mede te deelen. En met het oog op de wagenvrachten champagne, waarop Shepstone de Transvalers onthaalde, kan men aan zijne komst en de daarop gevolgde annexatie van de Transvaal geen welsprekender naam geven dan dien van „Champagne-veldtocht van sir Theophilus Shepstone".

Den 25 Januari had Shepstone een onderhoud met den uit-

voerenden Raad, waarin hij zijne geloofsbrieven overhandigde en als doel zijner zending opgaf: het beëindigen der onlusten onder de inlanders en het tot stand brengen eener confederatie tusschen de verschillende Staten van Zuid-Afrika. Tevens ontveinsde hij niet, dat hij klachten tegen de regeering had, die hij later zou uiteenzetten doch op een minnelijke wijze wel uit den weg te ruimen waren. De agitatie nam inmiddels toe. Verschillende districten zonden commissies met de opdracht om Shepstone adressen te overhandigen; wervers doorkruisten het land en verzamelden handteekeningen ten gunste der confederatie, ofschoon deze bij Shepstone nooit meer dan een voorwendsel geweest is, en hij die niet wenschte. Handteekeningen verzamelen is, als men goed van den tongriem gesneden is, niet zoo moeilijk, „want een zoopje", zegt Tromp, „en een mooi praatje deden menigen boer zijn naam zetten onder een stuk, waarvan hij dan gewoonlijk den inhoud, door onvoldoende of valsche uitlegging, niet begreep." Daarentegen zat de partij, die tegen de confederatie was, met de handen in den schoot, of liet in elk geval weinig van zich hooren, schoon zij de andere in numerieke kracht overtrof, terwijl zij ook nog de pers tegen zich had, die vooral een vreeselijk misbaar maakte.

Inmiddels had Shepstone opening gedaan van de punten, welke hij de regeering voorlegde, en waaronder de voornaamste waren, dat er slavenhandel in de republiek werd gedreven en dat door de politiek der regeering ten opzichte der Kaffers het prestige der blanken verloren ging.

Was het eerste punt waar, dan had Engeland volgens het tractaat van de Zand-rivier recht, zich in de binnenlandsche aangelegenheden te mengen (zie blz. 287). Doch wij zagen reeds dat het lasterlijke beschuldigingen waren van de zendelingen, vooral van Livingstone. Toen er dan ook van regeeringswege een onderzoek werd ingesteld, bleek het dat die klachten ongegrond waren, al was het dan ook niet te ontkennen dat er, jaren geleden, feiten waren voorgekomen, die wel een zweem van slavernij hadden en waarbij de maatstaf der menschelijkheid wel eens tekort was geschoten. Deze klacht verviel dus. Voor 't overige doet het ons zonderling aan, de Britsche regeering telkens, niet hier alleen, maar ook elders, den handschoen te zien opvatten voor eene ziekelijke humaniteit. Immers, als men de geschiedenis nagaat, dan zal men gruweldaden van de Engelschen geboekt vinden, waarbij ons de haren te berge rijzen, en vraagt men zich onwillekeurig af, hoe het mogelijk is dat zij datgene, wat zij in andere natiën zoo scherp en bitter gispen,

bij hun eigen landgenooten door de vingers zien, en altijd verschoonen met den drang der omstandigheden of wel met handels- en andere belangen. Eene natie, die in hare geschiedenis de zwarte bladzijde te lezen geeft, dat zij de Indiaansche volkstammen in Noord-Amerika verdelgde door de afschuwelijke hulpmiddelen van jenever en kinderpokken, waar de kracht van het zwaard tekort schoot; — eene natie, waarvan men leest dat in den opstand in Engelsch-Indië haar soldaten de opstandelingen bij risten aan 't kanon vastknevelden en ze dan meedoogenloos neerschoten; — eene natie, die de Chineesche regeering uit vuig handelsbelang belet, de opiumteelt in China te verminderen om aan deze ontzettende volksramp paal en perk te stellen; — eene natie, waarvan de gruweldaden nog in aller herinnering leven, op welk een mensch onteerende wijze tegen de Zoeloe's gewoed werd in den oorlog tegen Cetawayo — zoodanige natie bezit niet het recht, om de daden en handelingen van andere volkeren te beoordeelen op een toon van verontwaardiging, alsof zij alleen de humane natie bij uitnemendheid zou zijn, en alle anderen gedompeld liggen in den diepen en donkeren nacht van de barbaarschheid en wreedheid der middeleeuwen. Want dat is eenvoudig schijnvertoon en huichelarij. Nochtans mag hier de opmerking niet achterwege blijven, dat men het geheele Engelsche volk voor die gruwelen niet aansprakelijk mag stellen: het betreft meer de Engelsche politiek, het leger en het heirleger baatzuchtige ambtenaren.

En wat het tweede voorname punt van aanklacht betreft: verlies van het prestige der blanken tegenover de Kaffers, — het had eenigen schijn voor zich, maar was dat niet grootendeels de schuld der Engelschen zelven, die Secoecoeni tegen de Boeren opgehitst en van oorlogstuig voorzien hadden? Doch zoo erg als Shepstone en zijne aanhangers openlijk verklaarden en heimelijk wenschten, was het niet, want omstreeks het midden van Februari, toen de commissaris zich nog te Pretoria bevond, kwam de heuchelijke tijding dat Secoecoeni om den vrede liet verzoeken, die dan ook den 15den Februari geteekend werd, tot groote blijdschap der Transvalers, maar tot diep leedwezen der Engelschen, die nu ook het tweede voorname punt van aanklacht onder hunne voeten voelden wegzinken. Bovendien deden er zich teekenen op, waaruit men kon opmaken, dat aan de onverschilligheid en lijdelijke houding der bevolking een einde zou komen. De Boeren begonnen in te zien, dat het tijd werd, voor een enkel oogenblik een eensgezind te wezen. Een 600 à 800 hunner reden den

6 Februari Pretoria binnen en hunne hoofden verzochten om een gehoor bij den president, ten einde van hem te vernemen, wat eigenlijk het doel van Shepstone's zending was. Op de schriftelijke verklaring dat hij over eene confederatie kwam spreken — waar de Boeren een afschrik van hadden — doch dat zij zonder de meerderheid van het volk nooit zou worden aangenomen, verlieten zij weer rustig de stad, want dit antwoord bevredigde hen. Ook was het een gunstig verschijnsel dat sommige Boeren hunne belasting betaalden, want de geldmiddelen verkeerden in een schromelijke verwarring, de geldnood was ten hoogsten top gestegen; door de intriges van Engelsche agenten opgestookt, weigerden de Boeren de belasting te betalen, waardoor aan den president het regeeren zoo goed als onmogelijk gemaakt werd, wat trouwens de infame bedoeling der Engelschen was. De belastingen kwamen zoo slecht in, dat Burgers in eene vergadering van den Volksraad, in die dagen gehouden, verklaarde, dat met den laatsten post, een post die anders duizenden ponden inbracht, slechts 38 pd. 10 sh. uit het geheele land was ontvangen, nauwelijks genoeg om het postvervoer van dien dag te betalen! En nu was het een gunstig verschijnsel dat eenige Boeren, bij hunne komst te Pretoria, hun achterstallige belastingen kwamen voldoen.

Nog was er eene omstandigheid, die de verwarring deed toenemen: Burgers moest ongelukkig juist in Mei 1877 aftreden. Vóór den Secoccoeni-oorlog was zijne herkiezing aan geen twijfel onderhevig, doch nà den oorlog begonnen zijne kansen aanmerkelijk af te nemen. Vele Boeren wilden hem vervangen door Paul Krüger, die van de candidatuur ook niet afkeerig was; in de steden had men weer andere candidaten, terwijl nog steeds Engelsche agenten het land bereisden en de gemoederen tegen Burgers wisten op te hitsen, die toen begon in te zien dat zijn invloed en gezag snel aan het tanen waren.

De Volksraad werd den 13den Februari geopend. De voornaamste door haar te behandelen onderwerpen waren: de vaststelling van de jaarlijksche begrooting, zoowel gewone als buitengewone (de laatste voor de oorlogskosten), en dan het Engelsch voorstel van confederatie — wat echter niet het ware doel van het Britsche gouvernement en van Shepstone's zending was. De meerderheid des volks was tegen het plan, wat ten duidelijkste bleek uit de verschillende bij de regeering ingekomen memories en adressen. Burgers zelfs was er niet tegen; hij wees er in den Volksraad op dat de confederatie zijn oorsprong had in de behoefte des tijds en het niet aanging de zaak maar eenvoudig

te ignoreeren; niet ten onrechte zeide hij, dat als men haar als een kalf de deur had uitgeworpen, zij als een os weder door het raam zou komen. Misschien ware Shepstone deerlijk in verlegenheid geraakt, indien de Volksraad het voorstel van Carnarvon hadde aangenomen. Doch de algemeene geest was zóó tegen de confederatie, dat zij met algemeene stemmen op eene na werd verworpen.

De president had de ervaring opgedaan, dat de raderen der staatsmachine slecht liepen en zeer ongeregeld werkten. Om daarin verbetering te brengen en den ondergang der republiek zoo mogelijk te voorkomen, diende hij den 21sten Februari een programma in van een gewijzigde grondwet, waarin hervormingen op het gebied van de finantiën, het rechtswezen en de administratie werden voorgesteld. De Boeren hadden er weinig ooren naar. Tromp zegt: „Een wet aannemen, zonder welke hunne vaders hadden kunnen leven: „machtig né, moe nie praat nie, die ding lijk ver mij tog maar al te snaaks!" Dit denkbeeld deed de landsvaderen verbleeken. Burgers drong sterk op de aanneming der wijzigingen aan, en wees er op dat, als er geene verandering in den toestand kwam, Shepstone er aanleiding in zou kunnen vinden tot het nemen der ergste maatregelen. De oppositie trachtte de bedoelingen van den president verdacht te maken dat hij een crisis wilde doen ontstaan, waardoor hij zich als dictator kon opwerpen.

Terwijl dit programma van hervormingen nog bij den Volksraad aanhangig was en zeer sleepende werd gehouden, greep er iets plaats waaruit viel op te maken, dat de annexatie van de Transvaal het eigenlijke doel van Shepstone was. Paul Krüger, wien, zooals men weet, door zeer vele Boeren de candidatuur voor het presidentschap tegen Burgers was aangeboden, bracht Shepstone een bezoek en deelde hem mede, dat hij waarschijnlijk president zou worden, met de verzekering dat binnen veertien dagen na zijne inzwering er rust in de republiek en aan hare grenzen zou heerschen. Shepstone antwoordde beleefd, doch duidelijk, dat hij tot zijn leedwezen in de noodzakelijkheid verkeerde, Krüger te beletten het presidentschap te aanvaarden. De Engelschman vertelde hetzelfde aan den voorzitter van den Volksraad, doch hij voegde er bij, dat hij verplicht zou wezen, het land goedschiks of kwaadschiks te annexeeren, indien de regeering zich niet spoedig krachtiger kon doen gelden en het volk niet bewees, dat het haar wilde steunen en gehoorzamen.

Men stelle zich voor, welk een indruk deze verklaring maakte! De Volksraad besloot eene zitting met geheime deuren te houden,

en met ijver begon men met de behandeling der onderwerpen, welke ten nauwste de levensbelangen van den Staat golden. Tegelijkertijd gaf Shepstone officiëel kennis aan de regeering van het eigenlijke doel zijner zending. Zijne mededeelingen behelsden in hoofdzaak dat hij gezonden was door Harer Majesteits regeering, die, verontrust door de buitenlandsche verwikkelingen waardoor de Zuid-Afrikaansche koloniën in gevaar werden gebracht, dien staat van zaken niet langer lijdelijk kon aanzien. Zijns inziens bestond het eenige redmiddel in de vereeniging van alle Zuid-Afrikaansche staten, onder het hoofd van Hare Majesteit de koningin van Engeland. De groote meerderheid der verstandige en denkende menschen zou dan ook wel van het noodzakelijke dier vereeniging doordrongen zijn. Wel had de president een gewijzigd stelsel van regeeren in het leven willen roepen, doch de Volksraad had zijne voorstellen niet eens willen behandelen. 't Was mogelijk dat de Raad oordeelde dat de staat te zwak was, zulk een maatregel uit te voeren, doch daar de tijd van handelen gekomen was, en geheel Zuid-Afrika misschien spoedig in een oorlog kon gedompeld worden tusschen de blanken en de zwarten, was de vereeniging van de staten onder één krachtig hoofd het eenige redmiddel. Onder de heerschende toestanden was het nutteloos te spreken van hervormingen en verbeteringen, waardoor de onafhankelijkheid der republiek kon behouden worden. Het eenige, wat op dit oogenblik nog aan haar stond, was, de beste schikking te maken om zich te onderwerpen aan datgene, wat de speciale commissaris (Shepstone) en ieder denkend man in het land onvermijdelijk oordeelde. — Alzoo luidde Shepstone's verklaring.

De teerling was geworpen, wat de Volksraad ook al mocht besluiten. Deze werd wel geëlectriseerd door twee redevoeringen van Burgers in zijn midden 1), en het regende demonstratiën, memories en meetings, waarin de gehechtheid aan de onafhanlijkheid des vaderlands warm en innig werd betuigd. De president wilde doortastende hervormingen, hopende wellicht, daardoor het gevaar af te wenden, en hij was niet sober in het uiten van harde woorden, zoowel gericht aan het adres der Engelschen als aan dat der Transvalers. Doch wat

---

1) Met aandacht heb ik deze redevoeringen, die in het meergenoemde werk van Tromp voorkomen, gelezen en herlezen, doch vind dat ze in de lucht zweven, hier en daar zeer nevelachtig zijn, en niet in klare en duidelijke woorden zeggen, *wat* er eigenlijk gedaan moet worden: zich onderwerpen of zich verzetten. Trouwens, Burgers had het algemeene vertrouwen verloren; hij kon niets meer uitvoeren; van onderwerpen kon en mocht hij niet spreken, en verzet, dat zag hij in, was op dat oogenblik onmogelijk. Van daar dan ook, dat hij om de netelige zaak heendraait als de kat om de heete brij.

baatte het al, dat men nu druk aan den arbeid ging om een groot gedeelte van Burgers' programma over te nemen, nu de republiek reeds in hare laatste stuiptrekkingen lag? Of de president gaf zich te veel aan idealen, theorieën en droombeelden over, òf hij trachtte zich, door de omstandigheden gedwongen, op een eenigszins fatsoenlijke wijze uit den bajerd te redden, en stelde hij daarom halve maatregelen voor. Vandaar dan ook, grootendeels, dat het vuur spoedig weer gebluscht was en de Engelschgezinde partij de bovenhand behield, schoon zij numeriek veel zwakker was dan die der Boeren. De crisis kon dan ook niet uitblijven. Den 6en April had er een onderhoud plaats tusschen den president en Shepstone, waarin de laatste eenvoudig verklaarde dat hij met de annexatie niet langer kon wachten. Immers, het volk begon de belastingen reeds beter op te brengen, en Shepstone vreesde dat de eensgezindheid en samenwerking der bevolking zoo krachtig zouden toenemen, dat er geen enkele geldige reden meer bestond om de annexatie met eenigen schijn van recht te kunnen verontschuldigen. Want mochten de meeste steden en dorpen, en een gedeelte van zuidelijk Transvaal, zich door het zoet gefluit van den vogelaar hebben laten verlokken en in talrijke adressen op de annexatie aandringen, de Boeren hadden er over 't geheel een afschuw van. Doch bij de gebrekkelijke communicatie, bij de uitgestrektheid van de republiek en haar dun gezaaide bevolking, konden de in Pretoria gebroede plannen niet zoo spoedig en algemeen verspreid en met de noodige toelichtingen en ophelderingen onder de bevolking verspreid worden, om bij het dreigende gevaar een krachtig aaneengeslotene houding aan te nemen. Daar echter de verschijnselen er van zich reeds begonnen te vertoonen, liet Shepstone kortaf weten dat hij met de annexatie niet langer wachten kon. De regeering was niet bij machte geweld met geweld te keeren, maar toch gevoelde Shepstone zich, op het punt van zijne schanddaad uit te voeren, niet op zijn gemak: hij had zich met zijn staf en escorte in en om zijne woning verschanst. Den 12en April vond de annexatie plaats. „Het was een sombere dag”, zegt Tromp, „al was de lucht onbewolkt en scheen de zon vriendelijker dan ooit; een ieder stond droefheid en ernst op het gelaat te lezen; en zelfs zij die de gebeurtenis reeds zoolang gewenscht hadden en zoo ijverig hadden voorbereid, toonden geen voldoening over eigen arbeid, en toen de president ten 10 ure de kantoor-stoep opstapte, sprak er een diepe weemoed uit den blik, dien hij wierp op het doek, tot welks eer hij zoolang en krachtig was werkzaam

geweest, en dat hij nu de macht niet zou hebben te verdedigen. Toen het oogenblik naderde, dat de proclamatie van aanhechting zou worden voorgelezen, verzamelde zich langzamerhand eene kleine menigte van Engelschgezinde Afrikanen voor het gouvernements-kantoor. Eindelijk kwam Shepstone's staf (hij zelf niet), en las Shepstone's secretaris, de heer Osborne, met bevende stem ter puie van het gouvernementshuis de proclamatie af." Deze korte beschrijving is zoo welsprekend, dat wij er niets aan toe te voegen hebben. De huichelachtige, alle rechten van een onafhankelijken staat met voeten trappende, en plechtig aangegane verbintenissen en tractaten schendende handelwijze was gepleegd: Engeland had zich een schandmerk te meer op het voorhoofd gedrukt.

Ons blijft nog te vermelden over, dat de uitvoerende Raad het besluit nam om eene commissie van afgevaardigden naar Engeland te zenden, ten einde bij de Engelsche regeering te protesteeren tegen de annexatie, zich vooral beroepende op de conventie van de Zand-rivier; mocht deze stap geen gunstig gevolg hebben, dan zou zij de vriendschappelijke hulp en bemiddeling van andere mogendheden inroepen, in de eerste plaats van die, welke de onafhankelijkheid van de Transvaal hadden erkend. Tot leden dier commissie werden benoemd de heeren Jorissen, staats-procureur, en Paul Krüger, vice-president. In eene proclamatie van Burgers aan het volk, maakte hij de annexatie bekend, die volbracht werd in weerwil van des presidents plechtig protest, en spoorde hij het volk aan om zich te onthouden van eenig woord of eenige daad van geweld, waardoor de zending van bovengenoemde commissie aan de Engelsche regeering vruchteloos zou kunnen gemaakt worden. En eindelijk deelen wij hier het plechtig protest van den president tegen de aanhechting mede, van den 9 April, welk protest, evenals de proclamatie en het besluit van den uitvoerenden Raad, aan Shepstone was gezonden, alvorens het in het publiek van het pui van het gouvernements-gebouw op den 12en April, nà de bekendmaking der proclamatie van Shepstone, werd voorgelezen.

Het protest, dat voor de Transvaalsche republiek een document is van groot historisch en politiek gewicht, luidt aldus:

„Nademaal ik, Burgers, President van de Zuid-Afrikaansche Republiek, een depêche van Sir Th. Shepstone, gedagteekend van eergisteren, heb ontvangen, houdende dat hij voorheeft, in den naam van de Regeering der Koningin, de Republiek door inlijving onder het gezag van de Britsche Kroon te brengen, en nademaal mij de macht ontbreekt, om met kans op goeden

uitslag de onafhankelijkheid van den Staat gewapenderhand te verdedigen tegen de overmacht van Engeland, en nademaal ik buitendien ongenegen ben om eenige daad van vijandelijkheid te plegen, *voordat alle middelen om de rechten van het volk op vreedzame wijze te verzekeren, beproefd zullen zijn :* zoo protesteer ik bij dezen, uit naam en op gezag van de Regeering en van het Volk van de Zuid-Afrikaansche Republiek, tegen de voorgenomen annexatie."

Eenige dagen later rukte een Engelsch garnizoen Pretoria binnen, en daarmede had de annexatie — meenden de Engelschen — voor goed, onherroepelijk, voor altijd, haar beslag gekregen.

Men kon op zijne lauweren — ach, hoe bezoedeld — gaan rusten; het door knoeierij, omkooperij, huichelarij, verdachtmaking, logen en laster, onrechtvaardig verkregen goed zou wel gedijen ! Want aan dat alles hadden Sheptone en zijne handlangers zich schuldig gemaakt, handelende in naam van het Britsche gouvernement. Aan schoonschijnende omkleedselen om hun laakwaardig gedrag te bemantelen, ontbrak het niet. Sir Bartle Frère zegt o. a. in zijn *Engelands Verantwoording,* — na vooraf gezegd te hebben, dat hij 't onnoodig vindt de instructies van Shepstone of de geschiedenis van zijn bezoek in de Transvaal mede te deelen —: „Het lijdt geen twijfel of op dit tijdstip toen Sir Theophilus Shepstone de Transvaal bezocht, heerschte daar regeeringloosheid en verlamming van alle bestuursmacht. Burgers had geen gezag genoeg om de wetten te handhaven, de wettelijke belastingen in te vorderen, of leven en eigendom te beschermen. De finantiën verkeerden in een allerwanhopigsten toestand, er was geen geld in de schatkist om eenig plan van het bestuur ten uitvoer te brengen, om salarissen of zelfs achterstallige contracten te betalen. Het papieren geld van de republiek was zoo in waarde verminderd dat het nauwelijks meer werd aangenomen, en waar geen Engelsch geld te verkrijgen was, moest men zijne toevlucht nemen tot ruilhandel. De leden van den Volksraad waren doof voor de dringende beden van Burgers om den Staat te redden, eenvoudig door de belastingen te betalen, die zij zelven hadden opgelegd, en aan de wetten te gehoorzamen, die zij zelven hadden gemaakt...... En toen Burgers de teugels van het bestuur nederlegde, was er onder de aanwezigen niemand, die aanbood ze op te nemen dan sir Theophilus Shepstone, de Engelsche gevolmachtigde." Elders : „De republiek is eigenlijk aan verval van krachten gestorven, en haar dood werd voorzeker geenszins verhaast door eenige daad van sir Theophilus Shepstone." En

nog over Burgers' protest: „'t Is, meen ik, niet te ontkennen dat het protest niet anders was dan een dramatisch slot van zijne poging om te regeeren, hem ingegeven door een natuurlijk verlangen om berusting in den maatregel in overeenstemming te brengen met den theoretischen plicht van gehoorzaamheid aan de constitutie. Maar wat ook de drijfveer tot dat protest geweest moge zijn, het moet toch klaarblijkelijk geweest zijn dat een mondeling protest, hoe krachtig ook gesteld, het middel niet was om de annexatie te beletten. Als de groote meerderheid der Boeren zich er werkelijk tegen had verklaard, zou niets gemakkelijker geweest zijn dan gehoorzaamheid aan de afkondiging te weigeren, de Britsche vlag, die sir Theophilus Shepstone geheschen had, naar omlaag te halen, hem zijn paspoort te geven en hem naar de grenzen te brengen."

Ziedaar de annexatie beschouwd van een Engelsch standpunt, van dat van den ex-gouverneur der Kaap-kolonie. Met een verwonderlijke behendigheid zijn logen en waarheid hier onder een gemengd, zoodat men bij een oppervlakkige lezing de eerste niet zoo dadelijk van de laatste weet te onderscheiden; gaat men het echter aandachtig na, dan staat men verbaasd over de ellendige drogredenen, waaruit zijn geschrift is samengeflanst. Wij willen dit in een paar woorden aantoonen.

De schromelijke verwarring in de geldmiddelen had voor verreweg het grootste gedeelte haar oorsprong in den Secoecoenioorlog. Wie hadden den Volksraad, en door dezen, Burgers aangezet tot het voeren van dien oorlog? De Engelsche agenten. Waaraan was het toe te schrijven dat Secoecoeni zoolang hardnekkigen tegenstand bood? Dat hij zoo goed van ammunitie was voorzien, waaraan hij voor een zeer groot gedeelte door de Engelschen was geholpen. Toch zou aan dien geldnood een einde hebben kunnen gemaakt worden, wanneer de Boeren maar beter hunne belastingen hadden opgebracht. Doch de Boeren waren tegen Burgers opgezet door de Engelschgezinde Transvalers en de Engelsche agenten, die voortdurend hem belasterden, zijn goeden naam bezoedelden, en zoodoende hem den grond onder de voeten weggroeven. Zeker, de Volksraad was in den beginne doof voor Burgers dringende beden, doch het was de schuld der Engelschgezinde partij dat het zoover gekomen was.

Sir Bartle Frère zegt verder, dat, toen Burgers het bestuur nederlegde, niemand onder de aanwezigen aanbood, ze te aanvaarden, dan Shepstone. Waar — maar hoe? 't Was voorwaar geen wonder, dat, toen Shepstone officiëel de annexatie aan de Regeering had medegedeeld, dat hij onherroepelijk tot de

annexatie besloten had, *niemand* der Transvalers president van een Britsch wingewest wilde zijn. Maar zonder de intriges der Engelschen en als zij zich buiten de Transvaalsche zaken gehouden hadden, zooals zij verplicht waren te doen, zoude Burgers waarschijnlijk herkozen zijn. En was Krüger niet persoonlijk bij Shepstone geweest, om over zijn aanstaand presidentschap te spreken, doch had de Engelschman niet gezegd, dat daar geen sprake van kon zijn? En dan nog te durven beweren dat niemand de teugels van het bewind wilde opnemen! En dan het protest! Zou dit niet anders dan een dramatisch slot geweest zijn? Bestond dan ook niet het protest van den uitvoerenden Raad? En was het met die beide protesten geen ernst? De latere gebeurtenissen hebben stellig anders geleerd. En was het ook slechts een mondeling protest! Shepstone had bepaald een schriftelijk protest ontvangen. Ook Frère's bewering dat, als werkelijk de meerderheid der Boeren zich tegen de annexatie had verklaard, niets gemakkelijker zou geweest zijn dan de gehoorzaamheid aan de afkondiging te weigeren, is schermen in den wind. Dat die weigering op dat oogenblik met een gunstigen uitslag hadde kunnen bekroond worden, is een herschenschim. Overal heerschte wantrouwen, nergens eendracht en vastberadenheid — behalve onder de Engelschgezinde partij — 't verraad loerde in de omgeving van den president. En hoe was het dan mogelijk, zulk eene weigering te kunnen doorzetten? Zeker, er deden zich verschijnselen op, die eendracht, aaneensluiting en verzet tegen de Engelschen deden verwachten, maar juist daarom verklaarde Shepstone dat hij niet langer met de annexatie wilde wachten. En wat de bewering aangaat alsof de dood der republiek door geen enkele daad van Shepstone werd verhaast, het is moeilijk aan te nemen dat Sir Bartle Frère dat zelf gelooft. De eenvoudige feiten spreken zoo duidelijk het tegenovergestelde dier bewering uit, dat ze geen toelichting behoeven.

Neemt men ten slotte, ter beoordeeling der waarde van Sir Bartle Frère's *Engelands Verantwoording* nog in aanmerking, dat hij het onnoodig vindt, — 't zijn zijn eigen woorden — de instructiën, waarvan Shepstone voorzien was, of de geschiedenis van zijn bezoek mede te deelen, dan is zijne brochure veroordeeld, dan komt men tot de slotsom, dat hij willens en wetens de waarheid bemanteld, en, dunkt ons, zoo niet willens, dan toch ook niet onwillens, den logengod gediend heeft.

Het Britsche parlement keurde de aanhechting van de Transvaal aan de Kroon van Engeland goed. Van dit oogenblik af

valt de geheele onrechtvaardige en schandelijke daad van Shepstone niet alleen terug op de Engelsche regeering, maar ook op het Engelsche volk. De woorden, door Gladstone, toen in het parlement gesproken, zijn te merkwaardig dan dat wij ze hier niet zouden mededeelen.

„Aan de Kaap annexeert niemand dan wij zelven. Het blijkt dat wij zoo beperkt zijn in ons gebied, dat het noodig is groote landstreken bij ons gebied aldaar te voegen. En dan weet gij, mijnheer de Voorzitter, dat alle aanhechtingen aan ons gebied onschuldig zijn; somtijds kunnen zij niet geschieden zonder bloedvergieten, somtijds worden zij gemaakt zonder eene bedreiging of zonder bloedvergieten. Maar dit is niet onze schuld, doch de domheid van die menschen, die de wijsheid van onder ons bestuur te komen, niet kunnen inzien. Wij zijn begiftigd met eene verhevenheid van karakter, eene edele belangeloosheid, eene onkreukbare eerlijkheid, die de andere volken der wereld niet willen erkennen, en wij zijn dom genoeg om te denken, dat wij, verheven wezens als wij zijn, gebonden zijn door dezelfde gemeene regels, die met recht kunnen worden toegepast op de gewone Adamskinderen."

Bij de slaafsche meerderheid, die het ministerie-Beaconsfield in het parlement bezat, kon er geen sprake van zijn, dat de annexatie zou worden afgekeurd. Toch gaven Gladstone's woorden aan de Boeren recht tot de hoop, dat, wanneer deze weer eens aan 't hoofd der regeering mocht komen, het schandelijk gepleegd onrecht weer teniet zou worden gedaan.

De Boeren waren volstrekt niet met de annexatie tevreden en zij besloten, er niet in te berusten. Er werd eene volksvergadering gehouden, waarin Krüger, Jorissen en Joubert gekozen werden om naar Engeland te gaan en daar nog eens bij de regeering der koningin te protesteeren. Hunne reis was vruchteloos; zij vonden te Londen, ofschoon met behoorlijke beleefdheid ontvangen, geen gehoor en konden ongetroost weer heengaan, met de verzekering dat het onmogelijk was, den maatregel te herroepen. Ook vonden zij bij geen der mogendheden op het vasteland eenige blijkbare deelneming, wat vooral daaraan moet worden toegeschreven, dat de annexatie een *fait accompli* was en men in Europa meer dan genoeg had aan de Oostersche quaestie, om nog aan de Zuid-Afrikaansche te kunnen denken. Bovendien verzekerde men de leden der commissie gedurende hun verblijf in Engeland, dat sedert hun vertrek de stemming onder hun medeburgers geheel veranderd was en thans verreweg de meesten

met de annexatie vrede hadden. Toen zij echter thuis kwamen, bevonden zij, dat men in Engeland hun, wat de betuiging betreft dat de stemming der Transvalers zeer ten gunste der annexatie was gewijzigd, maar wat diets gemaakt had, want juist het tegendeel had plaats gevonden. De gemoederen waren er al meer en meer verbitterd geworden tegen het Engelsche bestuur. De onbekwaamheid der ambtenaren bracht er veel toe bij om die verbittering aan te wakkeren. De Brit kon zich maar volstrekt niet gemeenzaam maken met het denkbeeld, of liever met deze waarheid, dat het Transvaalsche volk geen overwonnen, maar een onder protest ingenomen volk was, en als zoodanig rechten en voorrechten bezat. De verachting, waarmede men den Transvaalschen (of liever Afrikaanschen) boer beschouwde, was zoo groot, dat de klove tusschen die twee natiën al wijder en wijder werd. En dan het stelsel van leugens, waarvan men zich bediende om de Transvaalsche zaken in Engeland in een gunstig daglicht te stellen, de misleiding, waaraan men zich schuldig maakte, om met woorden en beloften het volk te bedriegen, terwijl men achter den rug schreef om kanonnen en soldaten om het volk te verpletteren, een stelsel, waarvan gouverneurs van den hoogsten naam gebruik maakten en dat het volk tot toorn vervoerde; het verscheuren van tractaten, het breken van eeden, het moedwillig schenden van beloften, de gunsten, aan fortuinzoekers en verraders bewezen, met voorbijgaan van beproefde, trouwe ingezetenen: dat alles voerde de woede tot den hoogsten top, die slechts op eene gelegenheid wachtte om zich lucht te geven. Een voorbeeld van die verregaande moedwilligheid moge hier volgen. Er was beloofd, dat de Hollandsche taal zou gehandhaafd worden op kantoren, in gerechtshoven, enz.; de liefde voor die taal is zeer groot, Transvaal is dan ook een echte Hollandsche republiek. Maar kort na de annexatie werden ambtenaren aangesteld, die geen woord Hollandsch kenden, terwijl in het hof Engelsch gehoord werd en alle documenten in die taal moesten worden opgesteld.

Ten einde de Engelsche regeering er van te overtuigen, hoe het met die voorgewende gunstige stemming geschapen stond, werd er opnieuw eene volksvergadering belegd, en nu werd het besluit genomen, dat door de stemgerechtigde burgers der republiek een memorie van adhaesie aan het protest zou worden onderteekend. Dat was niet naar Shepstone's smaak: hij nam dadelijk maatregelen om dit te verhinderen, en met dat doel kondigde hij af, dat de leiders der beweging zich zoodoende blootstelden aan boete, gevangenis en nog andere straffen. De

beweging kon er evenwel niet door onderdrukt worden: zij hield aan, zoodat de memorie ten slotte door 6591 van de ongeveer 8000 stemgerechtigden werd geteekend. Met deze memorie begaf zich nogmaals eene deputatie, bestaande uit Krüger en Joubert, naar Londen, niet zonder hoop dat de regeering zich thans eindelijk zou overtuigen, dat de Transvalers de annexatie niet verlangd hadden, maar deze in tegendeel was geschied in strijd met den wensch der bevolking, die door eene daad van trouweloosheid en willekeur was verrast en overweldigd. Ook thans was hunne zending vruchteloos, schoon zij grooten ernst, gepaard met bescheidenheid en gematigdheid, aan den dag legden en in de memorie uitdrukkelijk stond verklaard, dat dit de laatste poging was om recht te verkrijgen langs vreedzamen weg. Die verklaringen zag men te Londen niet over het hoofd en telde ze misschien ook niet licht. In elk geval werd de deputatie gewaarschuwd, dat het aangrijpen van andere dan vreedzame middelen, de droevigste gevolgen zou hebben voor hen die het ondernamen. Niets werd onbeproefd gelaten, noch toezeggingen van allerlei concessies, noch dreigende waarschuwingen, ten einde van de afgevaardigden de belofte af te persen dat zij na hun thuiskomst elk gewapend verzet ontraden zouden. Zij daarentegen wilden zich tot niets verbinden, en waarschuwden gestadig dat hun landgenooten met niets minder dan met het herstel hunner onafhankelijkheid genoegen zouden nemen. Toen zij uit Engeland in hun vaderland terugkeerden, was juist de oorlog met den Zoeloe-koning Cetewayo uitgebroken. Wij kunnen bij dezen oorlog niet stilstaan, en vermelden alleen dat, hoe de verbittering tegen de Engelschen in de Transvaal ook toenam, de Boeren er nooit aan gedacht hebben, van deze gunstige gelegenheid partij te trekken en zich met de Zoeloe's te vereenigen, ten einde op die wijze misschien hunne onafhankelijkheid te heroveren. Zij dachten vooreerst alleen aan vreedzaam verzet, hopende dat de Engelsche regeering eindelijk hare onrechtvaardigheid zou inzien en herstellen.

Zooals men weet, was het geregeld betalen der belasting een zwakke zijde der Transvalers, en had ze den val der republiek verhaast. Ook de Engelschen hadden er veel moeite mede, doch op eene meeting der Boeren werd besloten om de belastingen, die reeds onder de republiek bestonden, onder protest te voldoen. Het geld stroomde toen van alle kanten in, en Lanyon, 1)

---

1) Shepstone was inmiddels naar Engeland vertrokken, om de regeering inlichtingen te geven, die zij noodig had voor een nieuwe grondwet voor de Transvaal.

Engelsch gouverneur van de Transvaal, seinde en rapporteerde in opgeruimde woorden naar Engeland, dat het volk zich zoo tevreden in zijn toestand begon te schikken, dat men langzamerhand verzoend werd met het Engelsche bestuur, hetgeen zichtbaar was in het getrouw betalen der belastingen.

Dit was een grove leugen van Lanyon, want hij wist zeer goed dat de betalingen onder *protest* geschiedden. Uit het Engelsche Blauwe Boek wist men het in de Transvaal, en onuitsprekelijk was de toorn van het volk, toen men bemerkte, welk een misbruik men maakte van hunne bereidvaardigheid in het betalen der belastingen, en hoe men nog voortging, Engeland door leugens en bedrog te misleiden omtrent de ware gezindheid van het land. Eéne uitwerking ten goede echter had die leugen, dat Engeland zeide: „Als Transvaal zoo tevreden wordt, dan is het niet noodig om zulk een macht van soldaten daar te houden, dat kost ontzettend veel geld. Ik zal er zoo vele laten als noodig is tegen mogelijke ongevallen met de Naturellen.” En zoo kwam het dat de garnizoenen tot op 1000 soldaten verminderd werden en de gouverneur eens den dag zou vervloeken, waarop hij zijn leugen op het papier zette. Toen men vernam van die misleiding, door den gouverneur aangewend, om die bevolking voor te stellen als rustig en tevreden, ten gevolge van het betalen der belastingen, werd men woedend, en besloot men geen enkelen penning meer te betalen, dan alleen als men met geweld daartoe werd gedwongen.

Op elke volksvergadering, die de boeren hielden, bleek het dan ook, dat hunne houding vaster en beslister werd; het was duidelijk dat zij hun land wilden terughebben, of liever dat zij zelven hun land wilden regeeren, doch vóór tot feitelijk verzet over te gaan, wilden zij eerst alle vreedzame pogingen in het werk stellen en geen geweld plegen, voordat alle mogelijke middelen waren uitgeput. Het Engelsche gouvernement schreef dat geduld en die volharding, — het resultaat van gemeen overleg, — aan vrees toe. Het gedurig samenkomen en weer uiteengaan, zonder schijnbaar iets uit te voeren, werd uitgelegd alsof de Boeren bang waren om iets ernstigs te beginnen, en alsof men her- en derwaarts dwaalde zonder een vast stelsel, en dan waren er altijd gedienstige oorblazers, verraders en fortuinzoekers, die van de Boeren spraken met een diepe verachting, als lafhartigen, die op het gezicht van Engelsche soldaten op den loop gingen, en zoo kwam het dat er getergd en getart werd, waardoor de Boer tot de uiterste grenzen van verbittering werd vervoerd. Het was vooral ook Sir Bartle Frère, die deze

meening bij de Engelsche regeering voedde en haar daardoor op een dwaalspoor bracht; ja, hij was zelfs van gevoelen, dat de ontevreden Boeren slechts een betrekkelijk gering aantal uitmaakten. In de eerste helft van 1879 bezocht hij de Transvaal, toen de Boeren weêr eene volksvergadering hadden uitgeschreven en zij hem en Lanyon uitgenoodigd hadden, deze bij te wonen om hen te overtuigen van de eenstemmigheid der grooote meerderheid van de Boeren. Op zijn tocht derwaarts was Bartle Frère zeker zeer goed in de gelegenheid de heerschende stemming waar te nemen, doch wat hij daarvan in zijn *Engelands Verantwoording* zegt, is moeilijk te rijmen met den waren toestand. Volgens hem bleek het dat, welke band van eenheid de Boeren mocht verbinden, zij over de wenschelijkheid van de herroeping der acte van annexatie althans niet eenstemmig dachten. Hij verhaalt dat hij onderweg dikwijls mannen ontmoette, meestal Boeren, „die van mij wilden te weten komen, welke boodschap ik naar het kamp had over te brengen, en die zeer verlangend waren om te vernemen of het herroepen dier acte een deel mijner instructiën uitmaakte. Wat het doel dier vragen was, kon niet twijfelachtig zijn. Zelden was daarin eenig blijk te bespeuren van instemming met de bedoelingen der ontevreden Boeren. Het gevoelen, dat het meest te kennen werd gegeven, was misschien (*) wel, dat de annexatie niet moest worden ingetrokken. Velen zeiden, dat zij liever onafhankelijk zouden zijn gebleven, maar de meesten erkenden, dat het eene verandering ten goede was en dat het nu maar zoo blijven moest. In vele gevallen kwamen er smeekschriften van vrouwen en gezinnen, om hunne mannen en zonen, die, zooals zij zeiden, tegen hun zin in het kamp der Boeren werden gehouden, terug te zenden. Eenige mijner berichtgevers voegden er bij, dat zij vóór de annexatie naar de Transvaal waren gegaan in de overtuiging dat die onvermijdelijk was; anderen waren na de annexatie tot die overtuiging gekomen en wilden er niet van hooren, dat Harer Majesteits regeering het land weder aan zijn vroeger wanbestuur zou overgeven.”

Alzoo Sir Bartle Frère. Hij zag wat hij gaarne wou zien, maar niet de werkelijkheid, en zijn berichtgevers ging ’t evenzoo. En dat alles rapporteerde hij aan de Engelsche regeering, die ook al door denzelfden bril keek als hij en zijne handlangers. Of wilden zij de werkelijke toestanden niet zien? Want het protest tegen de annexatie met zijne meer dan 6000 handteekeningen kon hun toch niet onbekend zijn!

(*) Wat is hier dat misschien machiavellistisch gezegd!

Sir Bartle Frère kwam in het Boerenkamp aan. Hij deed daar de overtuiging op, dat velen der Boeren alleen door vreesaanjaging waren overgehaald om zich bij de „ontevreden" Boeren aan te sluiten, zoodat er, naar hij meende, slechts een „kleine, hoewel heftige, invloedrijke en onverzoenlijke minderheid overbleef, die, als zij kon, de republiek zou willen herstellen." Deze gevolgtrekking werd door de aanvoerders der Boeren krachtig bestreden, doch Bartle Frère sloeg geen geloof aan hunne eenvoudige, oprechte verklaringen. Hij was bepaald van gevoelen, dat er maar weinigen waren, die de annexatie wilden vernietigd zien en dat deze weinigen door vrees zouden worden tegengehouden, om, wanneer alle mogelijke vredelievende middelen waren uitgeput, een gewapende poging daartoe te wagen. De Engelsche gouverneur zegt zelf: „Wat mij in die meening nog versterkte, was, dat zij toch evengoed als wij zelven wisten, dat onze verdedigingsmiddelen ons niet in staat stelden met goed gevolg weerstand te bieden, als de helft der strijdmacht, die, naar de laagste schatting, toen in het Boerenkamp bijeen was, een krachtigen aanval op Pretoria had gedaan. Het was in den donkersten tijd van den oorlog met de Zoeloe's." Hij verzekerde hun dan ook nadrukkelijk, dat hij niet geloofde dat de annexatie kon of mocht herroepen worden. Er bleef den Boeren, nu zij den gouverneur niet van de rechtvaardigheid hunner zaak konden overtuigen, niets meer over dan uiteen te gaan, want het oogenblik van gewapend verzet was nog niet aangebroken. Voor dat zij echter heengingen, verlangden zij dat hij hunne memorie aan de Engelsche regeering zou ondersteunen. Bartle Frère weigerde zulks, waarop zij zich er mede tevreden wilden stellen, wanneer hij een nauwkeurig verslag van hunne wenschen wilde opzenden zooals die door de commissie werden opgegeven. Aan dit verzoek werd voldaan. Met welken uitslag, is bekend: wàt ook de Engelsche regeering mocht willen doen, in de onafhankelijkheid der Transvaal wilde zij niet toestemmen. Verkeerd ingelicht door hare ambtenaren, begreep zij het doel van het tijdelijke verzet der Boeren niet. „Zij zijn te laf om goedaardig te wezen," had eens een zendeling van hen gezegd, en de „vrees" zou hen dus wel terughouden om tot meer dan vreedzame demonstraties over te gaan. Men scheen ziende blind te zijn. Want zij hadden in de geschiedenis een leerrijk voorbeeld voor oogen van een volk, dat óók lang protesteerde, óók betuigde in zijne protesten dat het zijn onafhankelijk volksbestaan wilde handhaven, en dat óók alle vreedzame middelen beproefde, voor dat het tot gewapend verzet overging; — van een volk,

waarvan de tegenpartij óók beweerde dat vrees een zijner kenmerkende eigenschappen was, dat het een volk van b o t e r was. En dat volk — daarvan waren de Boeren afstammelingen! Treffend zegt dan ook R. Fruin: „Als wij dus de woorden en de daden der Transvalers in hun natuurlijken samenhang overzien, blijkt het ons, dunkt mij, zonneklaar dat de twijfel van Sir B. Frère aan de welgemeendheid der protesten niet is vol te houden en dat er niet aan te twijfelen valt, of van den beginne af hebben de Boeren van de annexatie niet willen weten. Met onwrikbare volharding getuigen al hun woorden en al hun daden van het voornemen om eerst met alle middelen van overreding, en, zoo die niet baten, ten laatste met de wapenen in de vuist het hun opgedrongen juk af te keeren. Sir Bartle verbaast zich, dat toen hij zich te Pretoria bevond, met slechts 200 soldaten bij zich, en geen andere op 200 mijlen in den omtrek, de Boeren niet het minste geweld tegen hem gepleegd hebben. „Zij wisten (zegt hij), dat hun overmacht hen in staat stelde om alles te ondernemen wat zij wilden, en zij ondernamen niets.” Natuurlijk leidt hij ook hier weer uit af, dat zij het met hun verzet niet zoo ernstig gemeend hebben. Hoe is het mogelijk zoo verblind te zijn? Juist in die onthouding van alle geweld, zoolang de geringste kans op vreedzame schikking bestond, blinkt hun vastberadenheid op het schitterendst uit. Juist zij, die zoo lang wachten, eer zij beginnen, volharden tot het einde toe. Wie zulk een taai geduld bezitten, blijven onverzettelijk op hun stuk staan. Maar Sir B. Frère, met al zijn geslepenheid, met al zijn buigzaamheid, is buiten staat om zulke eenvoudige, gestadige, ernstige naturen te begrijpen.”

Toen Engeland doof bleef, gingen de Boeren voort met volksbijeenkomsten te houden, ten einde over hunne belangen te beraadslagen en met hun vreedzame protesten voort te gaan. De merkwaardigste van al deze volksbijeenkomsten was die, gehouden van 10—17 December 1879. Ieder, die de besluiten en verklaringen van die vergadering leest, gevoelt dat de crisis nader komt, op welke wijze dan ook. Het is een staatsdocument van het hoogste belang, waarin de ernst van het volk zichtbaar is in de resoluties, in flink Hollandsch gesteld, en door allen eenstemmig aangenomen, en waarvan de voornaamste punten luiden: 1°. het volk openbaart zijn wil, dat het geen onderdaan van Engeland's koningin ooit geweest is, en ook niet wil wezen; iedereen dus, die van ons spreekt als oproermakers, is een lasteraar; 2°. de regeering van de republiek moet zoo spoedig

mogelijk hare werkzaamheden hervatten; 3°. de Volksraad moet worden opgeroepen; 4°. een proclamatie tot bescherming van de rechten der tegenwoordige ingezetenen des lands, en dat er een Engelsche consul zal worden benoemd om de belangen van Engelsche onderdanen te behartigen. Met nog andere resoluties werd het geheel besloten met deze laatste verklaring: „dat het volk verklaart, dat het met Gods hulp verlangt eene krachtige regeering der Zuid-Afrikaansche republiek, eerbiediging van de wet, ontwikkeling en vooruitgang van het land, en dat het belooft man voor man daartoe te zullen medewerken en de opgetreden regeering te zullen verdedigen tot den dood toe. Zoo waarlijk helpe ons God almachtig."

Een ieder, die dit stuk leest, zal den indruk erlangen, dat hier de taal gehoord wordt van mannen, die weten wat zij willen, en bereid zijn voor de zaak hun leven te laten. Toch heeft het aan het Engelsche gouvernement geen gedachte kunnen geven van het ernstige van den toestand, vooral omdat er niets van belang voorviel, waaruit men zou kunnen opmaken, dat men inderdaad meende, wat in December 1879 werd verklaard en besloten. De regeering bleef even verblind als vroeger.

Inmiddels was er in Engeland eene gebeurtenis voorgevallen, waarvan met recht verwacht werd, dat de Transvalers op een vredelievende wijze hun onafhankelijk volksbestaan terug zouden krijgen. Het ministerie-Beaconsfield was in 't begin van 1880 afgetreden en vervangen door een ministerie-Gladstone. Hoe Gladstone zelf over de annexatie dacht, zagen wij boven (bl. 321), en ook in zijne toespraken tot de kiezers in Schotland had hij zijn gevoelen daaromtrent niet verloochend. Integendeel, met nadruk en klem had hij de Engelsche regeering gegispt en op de kaak gesteld over de onrechtvaardige aanhechting der Transvaal. En nu dacht men allerwege dat een zijner eerste regeeringsdaden zou zijn om het begane onrecht weer goed te maken. Niets minder dan dit. Alles zou hij voor de Transvalers willen doen — maar hun onafhankelijk volksbestaan terug te geven — dàt niet! Het vermoeden is geoorloofd, dat hij daarin verhinderd werd door den invloed van den hofkring en de hooge ambtenaren in de omgeving der koningin, want een andere verklaring blijft er schier niet over voor zijne onbegrijpelijke inconsequentie.

Wat schoot den Boeren thans over te doen, nu hunne vertoogen zelfs bij deze Engelsche regeering zoo goed als onverhoord bleven? Zoo zij ooit van een Britsch gouvernement herstelling van het hun aangedane onrecht konden verwachten, was het van

dit; maar nu ook dit doof bleef voor hunne wenschen, waren alle vreedzame middelen uitgeput. De gisting en ontevredenheid namen hand over hand toe — maar nòg kon het Engelsche gouvernement aan geen gewapend verzet gelooven; de Boeren waren in hunne oogen lafhartigen, die wel hard schreeuwden, maar het niet zouden durven wagen, de wapenen om de lendenen te gorden tegen den Britschen leeuw! En toch was het gouvernement aan de Kaapstad tijdig genoeg gewaarschuwd, dat de vonk, die zoolang onder de asch had liggen smeulen, op 't punt stond van een laaie vlam te worden. Immers in het begin van December 1880 telegrafeerde Brand, president van den Oranje-Vrijstaat, aan Strahan, tijdelijk gouverneur van de Kaapkolonie 1), en schreef hij aan Colley, om hen te bezweren op maatregelen bedacht te zijn tot het vreedzaam voorkomen van eene uitbarsting, die, naar hij voorzag, de noodlottigste gevolgen zou hebben. Wat deed toen Strahan? — Hij zag het dringende van het geval volstrekt niet in. In plaats van per draad aan Lord Kimberley, den minister van koloniën, kennis te geven van Brand's telegram, deed hij dit per briefpost, en wachtte verder rustig af de dingen die er komen zouden. Geen wonder dat hij wegens deze traagheid door Lord Kimberley later scherp werd berispt.

De uitbarsting der crisis werd verhaast door eene gebeurtenis, welke wij hier eenigszins ruimer uiteen dienen te zetten.

De Boeren waren overeengekomen, geen belastingen te zullen betalen dan gedwongen en met executie van goederen. Nu was er in het district Potchefstroom een man, Bezuidenhout 2) geheeten, die gedagvaard werd ten landdrost-kantore, en veroordeeld werd tot het betalen zijner belasting en nog enkele onkosten, welk bedrag evenwel door hem niet erkend werd, omdat zijne quitanties bewezen, dat zijne gewone jaarlijksche belastingen minder waren dan in de dagvaarding stond uitgedrukt. De landdrost vervolgde zijn rechterlijken loop, en het einde van de zaak was dat een wagen van Bezuidenhout in beslag genomen en een dag bepaald werd, waarop die wagen publiek zou worden

1) Sir Bartle Frère was teruggeroepen.

2) De naam Bezuidenhout is zeer bekend onder de Transvaalsche Boeren. De gebroeders Bezuidenhout, Frederik en Johannes, waren de eersten die zich — in 1815 — tegen de willekeurige maatregelen van het Engelsche gouvernement verzetten, en beiden den dood vonden in hun gewapend verzet. Dit eerste verzet is in de geschiedenis der Zuid-Afrikaansche Boeren bekend onder den naam van „Bezuidenhoutsche quaestie". — Bij den moord van Retief en de zijnen door Dingaan, in Febr. 1838, bij het tegenwoordige Weenen en Moordkraal, was een Daniel Bezuidenhout de eenige, die aan de algemeene slachting ontkwam en daardoor in staat was de achterna trekkende Boeren te waarschuwen.

verkocht, ten einde de schuld aan het gouvernement te kunnen voldoen. Nauwelijks werd dit bekend, of de Boeren van Potchefstroom begonnen zich te verzamelen, en op den verkoopdag kwamen ongeveer 300 bereden en gewapende Boeren in het dorp, verhinderden den verkoop, en namen den wagen in triomf met zich mede naar de woning van den eigenaar. Dit nu was het eerste verzet tegen het gezag, en het kan niet ontkend worden, dat men zich schuldig maakte aan vergrijp tegen de wet. De zaak was dáárom van zoo groot belang, omdat het Transvaalsche volk zich tot nu toe altijd stipt binnen de perken der wet had gehouden. Natuurlijk kon het gouvernement de zaak daarbij niet laten blijven. Er moest bewezen worden, wie meester was. Aanstonds werden 350 soldaten naar Potchefstroom gezonden met 4 kanonnen, om den landdrost in de uitoefening van zijn gezag te ondersteunen, de rust te herstellen en de belhamels te vangen. Dit laatste echter was gemakkelijker gezegd dan gedaan. Bij de nadering der soldaten begon het getal der gewapende Boeren ook te vermeerderen, zoodat het spoedig aangegroeid was tot ongeveer 1000. Er werd wel bevel gegeven om Bezuidenhout gevangen te nemen, maar tot de uitvoering van dat bevel kon men niet komen. Zoo stonden de zaken op het einde van Nov. 1880. Nog werd alles gedaan om een uitbarsting te verhinderen. Paul Krüger, het erkende hoofd van het Transvaalsche volk, kwam spoedig en trachtte olie op de onstuimige wateren te werpen. Het Engelsche gouvernement zond zijn secretaris om te trachten, den naderenden storm te bezweren, hoewel, als van zelve spreekt, de uitlevering van den wetsovertreder werd geëischt. Er werd overeengekomen, het volk in massa op te roepen tegen 8 December 1880, de zaak daar voor te leggen, en de quaestie van Bezuidenhout te beslissen, terwijl het gouvernement van zijne zijde zich onthouden zou van het nemen van eenigen maatregel, waardoor de moeilijkheden zouden vergroot worden. Nauwelijks was dit plan gevormd, of als een loopend vuurtje verspreidde zich de tijding der aanstaande volksvergadering over de lengte en breedte van het land. Het is ongeloofelijk, hoe, als door een electrieken schok, de geheele bevolking werd getroffen, en de ontroering en ernst zichtbaar waren in de bewustheid, dat er nu zware tijden voor de Transvaal aanstaande waren. De tijd van kennisgeving was zoo kort, en de afstand zoo lang, dat er geene verwachting gekoesterd werd alsof velen zouden kunnen tegenwoordig zijn. Maar de geestdrift, de opgewektheid kunnen bewezen worden uit het feit, dat er duizenden burgers op den 8 December op de bestemde

plaats verzameld waren, en een ieder overtuigd was dat nu het begin van het einde was gekomen. Toen nog zou het mogelijk zijn geweest, de zaken langs vreedzamen weg op te lossen en den wetsovertreder uit te leveren. Maar het Engelsche gouvernement bleef zich zelf tot het laatste toe gelijk. Trouweloos, verblind, dom en verwaand, handelde het ook nu, evenals van den beginne af. In plaats van de belofte te houden en de burgers niet te kwellen door het nemen van vijandige maatregelen, vaardige het gouvernement eene proclamatie uit, dato 6 December, dus twee dagen vóór de bijeenkomst, waarin uitdrukkelijk werd bericht, dat een ieder, die aan die samenkomst deelnam, als een rebel zou behandeld worden, en dus gevaar liep van op de reis daarhèen of terug als zoodanig te worden doodgeschoten. Deze proclamatie, 1) druk verspreid, gaf den doorslag aan de weegschaal.

Hoe men ook beproefde langs vreedzamen weg de moeielijkheden op te lossen, er bleef geen keus meer over: òf de rechten op de onafhankelijkheid voor altijd te verliezen, òf met het zwaard in de hand die rechten te handhaven. Er was geen twijfel meer, tot het laatste werd besloten. Aan de besluiten van 15 December 1879 werd uitvoering gegeven. Ongeveer 5000 republikeinen waren verzameld, hebbende aan de oproeping onmiddellijk gehoor gegeven. Elk uur kwamen er nieuwe bij. De geestdrift was onbeschrijfelijk groot. En niet alleen dit, maar het gevoel van ernstige aanstaande gebeurtenissen doordrong de gansche vergadering, dat elkeen trof, die persoonlijk daarbij tegenwoordig was. Er werd besloten de regeering van 12 April 1877 weer op te richten en den toestand voort te zetten, zooals die toen was gelaten. De leden van den uitvoerenden Raad hielden zitting, terwijl de werkzaamheden van den Volksraad aanstonds werden hervat en de regeering werd opgedragen aan een driemanschap, bestaande uit Paul Krüger, P. Joubert en M. Pretorius, van welke de eerstgenoemde als president optrad. De gewone ambtenaren werden door het volk gekozen, enz., enz., in één woord, men kwam weer terug tot den ouden staat van zaken, en de oude Transvaalvlag werd weer geheschen. Een uitvoerig manifest werd opgesteld, bevattende een kort verhaal van de jongste gebeurtenissen, den woordelijken tekst

---

1) De proclamatie luidde: „Daar de aankomst van eenigerlei gewapend getal van menschen in de dorpen van deze provincie, om vele reden gevaarlijk en geheel onwettig zou zijn, en de openbare vrede in gevaar zoude brengen, en in het oog houdende de moeielijkheid om zoodanige gewapende verzamelingen van menschen te controleeren: zoo gelast Zijn Exc. de Administrateur bekend te doen maken dat alle gewapende partijen van menschen belet worden eenigerlei dorp in deze provincie binnen eene mijl te naderen of binnen te trekken.

van de conventie der Zand-rivier, toen de onafhankelijkheid der Republiek werd erkend, het besluit om den ouden regeeringsvorm te herstellen. Na de mededeeling van nog enkele ondergeschikte punten werd ten slotte gepubliceerd, dat van heden, 16 December 1880, het land werd verklaard in staat van beleg te zijn, en onder de bepalingen van de oorlogswet. De teerling was dus geworpen!

Het slot van de door het driemanschap uitgevaardigde proclamatie luidde aldus:

„Al de inwoners van dit land, die zich rustig houden en gehoorzamen aan de wetten, zullen staan onder de bescherming dier wetten. Het volk wil vergiffenis schenken aan alle burgers van de Zuid-Afrikaansche republiek, die, door omstandigheden, er toe gebracht werden tijdelijk de zaak des volks te verloochenen. Het kan echter deze vergiffenis niet uitstrekken tot die burgers van de Zuid-Afrikaansche republiek, die zich gedragen als des volks openlijke vijanden, en voortgaan de Engelsche regeering te bedriegen door hunne onware voorstellingen. — Alle beambten thans dienende onder het gouvernement, en die bekwaam en bereid zijn het land onder de veranderde omstandigheden te blijven dienen, zullen het recht hebben hunne posten te behouden, met al de voordeelen thans daaraan verbonden. — Aan het Engelsche gouvernement wordt het recht voorbehouden om in ons land een consul of diplomaat of diplomatiek agent te hebben, ten einde de belangen van Britsche onderdanen te vertegenwoordigen. — De geschillen over grensscheiding met inlanders zullen aan een scheidsgerecht onderworpen worden. — Ten opzichte der inboorlingen-politiek is het gouvernement bereid algemeene beginselen aan te nemen, vast te stellen in overleg met de Koloniën en Staten van Zuid-Afrika. De republiek is bereid in confederatie te treden met de Koloniën en Staten an Zuid-Afrika.”

Wij zien hieruit, dat de Transvalers zich leenen wilden tot alle consessiën, door Engeland ooit van hen verlangd. Aan al de grieven, die de Engelsche regeerders vroeger ooit tegen hen aanvoerden, wordt door deze proclamatie te gemoet gekomen.

Het was nu een zaak van belang, ergens in de Transvaal een vast punt te hebben, alwaar de regeering kon gevestigd worden, en het middelpunt zou kunnen worden van alle defensieve maatregelen. De plaats, daarvoor uitgekozen, was Heidelberg. Betere gelegenheid kon niet worden gevonden om dat doel te bereiken. Gelegen in een gezond klimaat, met overvloed van water en goede weide, in het midden van het land, terwijl

men van daaruit al de hoofdwegen kon bewaken, had dat kleine dorpje voordeelen, vooral omdat het zonder Engelsche bezetting was gelaten, wel een bewijs dat de autoriteiten nimmer schrander genoeg waren geweest, om het belang van dat punt, uit een militair oogpunt, te begrijpen, evenmin als men ooit een goed denkbeeld had van de ware gezindheid van de ingezetenen des lands. Op den 16 December 1880, den dag van Dingaan, nam het nieuwe gouvernement (of liever het oude) bezit van het dorpje, op een rustige, bedaarde wijze, het gevolg van een wel overwogen plan, eischte den sleutel van het landdrost-kantoor, ontving dien zonder veel tegenspreken, heesch de Transvaalsche vlag, en verkondigde, door een proclamatie aan het volk, de wederinvoering van den republikeinschen regeeringsvorm. Dit gebeurde in de tegenwoordigheid van ongeveer 2000 gewapende ruiters, en nog een macht van 4000 gewapende burgers. De lagers werden getrokken romdom het dorp, de krijgswet werd afgekondigd, een passtelsel werd ingevoerd, en van toen af verkeerde het land in een staat van beleg. Alle communicatie werd afgesneden, en nu moest het de taak zijn van het republikeinsche gouvernement, om zich meester te maken van de overige steden en dorpen in de Transvaal. Potchefstroom had een garnizoen van ongeveer 400 man in een met kanonnen versterkt kamp. Die stad werd ingenomen door de burgers, onder aanvoering van den commandant-generaal S. Cronjé, doch het kamp bleef in het bezit der milliaire macht. Pretoria werd den 16 Dec. omsingeld; Zoutpansberg, Middelburg, Zeerust, Bloemhof en Christiana bevonden zich in handen der Afrikanen. Standerton, Wakkerstroom, Rustenburg en Lijdenburg hadden bezetting in kampen, en werden ingesloten. De generaal Joubert werd met een aanzienlijke krijgsmacht naar de grenzen van Transvaal en Natal gezonden, om eenige versterking te gemoet te gaan, die van wege den vijand mocht gezonden worden.

Het kon niet uitblijven, of er moest spoedig eene ontmoeting tusschen de Engelschen en de Boeren onder Joubert plaats hebben. De eersten rukten nader met een detachement onder kolonel Anstruther. Deze ontmoeting vond den 16den December plaats bij Bronkers Spruit. De Engelschen werden er totaal verslagen en schreven den ongelukkigen uitslag van het gevecht toe aan moord en verraad. Toch was dit volstrekt niet het geval, en wij kunnen niet beter doen dan het gevecht mede te deelen, zooals het luidt uit den mond van een Engelschman, den wagenvoerder Egerton, die er ooggetuige van was. Zijn relaas luidt: „Hij, Egerton, reed met kolonel Anstruther aan de spits van

het detachement, toen zij op de hoogte van Bronkers Spruit een troep van 150 bereden Boeren zagen opdagen. De kolonel galoppeerde terstond terug en stelde zijn manschappen in slagorde. Daarop kwam er van de zijde der Boeren een ongewapende boodschapper met een verzegelden, in het Engelsch geschreven brief, bevattende de mededeeling dat de oorlog verklaard was, en dat dus de Engelsche soldaten niet verder mochten gaan. De kolonel antwoordde dat hij order had om naar Pretoria te marcheeren, en dat hij dus zijn tocht zou voortzetten. Terstond daarop begonnen de Boeren te schieten. De Engelsche vuurden terug, doch zeer in het wilde. De Boeren daarentegen schoten zóó raak, dat binnen een kwartier bijna al de officieren en 120 man buiten gevecht gesteld waren. Zelf gewond, en ziende dat verdere tegenstand nutteloos was, gaf toen de Engelsche bevelhebber zich over. De Boeren maakten den geheelen wagentrein buit. De Engelsche gevangenen werden ontwapend en naar Heidelberg gevoerd. De gekwetsten werden achtergelaten; doch Egerton en een sergeant ontvingen van de overwinnaars verlof om naar Pretoria te gaan, ten einde vandaar ambulance-wagens meê te brengen. Volgens Egerton had de kolonel kort te voren den weg doen verkennen, daar hij wel degelijk wist dat de Boeren eene kans om hem aan te vallen niet zouden verzuimen." Onder de zwaar gewonden behoorde ook kolonel Anstruther, die aan zijne wonden overleed, na nog eerst een mondgesprek met Joubert gehad te hebben, dat van wederzijdsche achting getuigde.

De uitslag van dit gevecht was zeker schitterend; dat een handvol Boeren een geheel Engelsch detachement in de pan hakte, was een ongehoord feit: immers, waren de Boeren geen vreesachtigen en lafaards, die zelfs niet tegen de inlanders bestand waren? De indruk was vooral in Engeland groot, en daar men het niet gelooven kon, dat de Britsche wapenen het onderspit hadden gedolven in een eerlijk gevecht, schreef men de nederlaag toe aan moord en verraad. De liberale bladen, vooral de *Daily News*, sloegen echter een geheel anderen toon aan, en weten ze aan de onvoorzichtigheid van den aanvoerder. Genoemd blad schreef „dat de Engelsche kolonel ten volle bekend was met het gevaar dat hij liep, en dat, wel verre van eenig verraad of *foul play*, de Boeren veeleer eene schitterende militaire manoeuvre uitvoerden, met het doel om de versterking van het garnizoen te Pretoria te beletten." Evenzoo sprak de *Pall Mall Gazette*: „Er was, zegt zij, blijkbaar niets dat naar verraad zweemde, terwijl het gedrag der Boeren na hunne overwinning zich kenmerkte door bezadigdheid en humaniteit."

Het was intusschen van het hoogste gewicht, dat deze wapensmet zoo spoedig mogelijk werd uitgewischt, want overal in Zuid-Afrika, in Natal, Oranje-Vrijstaat, zelfs in de Kaapkolonie deden zich verschijnselen op onder het daar overwegend Hollandsche element, dat men van harte de nederlaag der Engelschen wenschte en zijne sympathie schonk aan het onafhankelijkheidsidee der Transvalers, terwijl het tevens hoogst noodig was, de Engelsche garnizoenen in de Transvaalsche plaatsen te ontzetten, daar velen niet voldoende geproviandiëerd waren om een lang beleg door de Boeren te kunnen volhouden.

De hoofdmacht der Boeren was, onder Joubert, gelegen in den Laing's Nek-pas,de eenige voor een leger begaanbare pas van Natal, over het Draken-gebergte in de Transvaal, en gelegen op de grenzen van Natal, ten noorden van Newcastle; tusschen deze laatste plaats en den Laing's Nek had Colley, de Britsche opperbevelhebber en gouverneur van Natal, bij Mount Prospect al zijne beschikbare troepen verzameld en zijn legerkamp opgeslagen.

De Boeren hadden den pas zoo goed mogelijk als dit met hun gebrekkige middelen ging, — zij bezaten volstrekt geen kanonnen — bezet. Den 6den Januari rukte Colley op met een kolonne, sterk 1100 man, gesteund door kanonnen, om den pas te forceeren. Hij stiet evenwel op hardnekkigen tegenstand. In den beginne scheen hij nochtans te zullen slagen. De Boeren streden, terwijl zij aanvankelijk voor den Engelschen aanval moesten wijken, met wanhopigen moed. Eerst na een zeer heet treffen werden zij door den stormloopenden vijand bergopwaarts gedreven, waarop hunne makkers de Engelschen opwachtten met hun vernielend geweervuur, dat onder de vijanden verdelgend woedde en hen bij hoopen deed vallen, zoo als het graan valt voor de zeissen des maaiers, zoodat zij hals over kop naar hun kamp vluchtten, dat zij onder bescherming van hun granaatvuur, schoon onder zware verliezen, bereikten. Van al de vijf stafofficieren kwam er maar één terug, majoor Essex, en ook bijna al de sergeants beten in het stof.

Joubert schreef over den slag den volgenden brief aan den redacteur van een der Zuid-Afrikaansche bladen:

„Wij staan hier heden tegenover de geweldhebbers dezer wereld. Sir G. Colley staat met 2000 man op omtrent 8000 treden van ons. Acht dagen geleden viel hij ons aan, zonder de minste voorafgaande kennisgeving. Hij trok tot omtrent 1000 treden afstand van ons, en toen hij zijn krijgsmacht in orde had gesteld, loste hij de eerste bom. Onze menschen, die den afstand te ver achtten om te schieten, bleven stil tot 40 of 50 kanonscho-

ten op ons waren gelost, toen hij zijne ruiters order gaf op ons te stormen. Zij kwamen tot op een afstand van 30 treden voor zij onze menschen begonnen te beschieten, en zij stormden met zooveel geweld dat zij tot tusschen ons in kwamen, maar werden toen teruggedreven. Toen kwam het voetvolk — rooibaatjes — ook zoo geweldig dat onze dooden door elkander vielen, maar ook zij moesten terugtrekken met achterlating van 100 dooden en zwaar gewonden. Toen ook zij terugtrokken, zond Colley, met een witte vlag, om te vragen dat ik hem de dooden en gewonden moest geven. Ik stond dadelijk den dokter toe met nog twee anderen de gekwetsten te komen helpen, maar zeide aan Colley, dat, zoodra de slag afgeloopen was, hij de dooden en gewonden kon krijgen. Toen trok hij zijne kanonnen en troepen terug, waarop ik den dokter zeide dat zij nu 150 ongewapende mannen konden zenden om de dooden en gewonden weg te halen tot een uur vóór zonsondergang. Het terrein dat wij moesten bezet houden, was zoo moeielijk en groot, dat er slechts 60 van onze mannen aan het gevecht konden deelnemen, terwijl al de anderen maar moesten toekijken, niet in staat zijnde hunne plaatsen te verlaten. Wij konden wel onze positie behouden, maar daar onze tegenpartij met zooveel vernielend grof geschut tegen ons stond, was het voor ons bij die gelegenheid onmogelijk een aanval te beproeven."

Deze nieuwe overwinning deed de wereld verbaasd staan over de strijdvaardigheid der Boeren, en maakte vooral diepen indruk in Engeland, waar men de nederlaag met de fraai klinkende phrase trachtte te verbloemen, dat het gevecht eigenlijk geene nederlaag was, doch de Engelschen eenvoudig faalden in het veroveren der stelling. Het was de *Times*-correspondent, die alzoo sprak. Snedig merkte de *Nieuwe Rotterd. Courant*, bij de mededeeling van dit feit, op: „De slot-phrase is haast bekoorlijk in hare naïeveteit; zij herinnert zoo levendig de welbekende dépêche van een anderen Engelschen generaal, die het op den loop gaan zijner armee beschreef als: *„a strategical movement to the rear"* („eene strategische beweging naar den ruggekant"). Tevens stond in dezelfde *Times* vermeld: „Een ooggetuige meldt dat de Boeren onze gewonden vermoordden, hen door het hoofd schietende, waar zij lagen." Dit was vuilaardige laster, zooals ten stelligste blijkt uit het officiëele verslag van Colley omtrent het gevecht te Laing's Nek, en waarvan wij hier eenige gedeelten mededeelen. Vooreerst blijkt er uit, dat Colley's aanval volstrekt niet overijld of ondoordacht ondernomen werd. Het plan was lang en zorgvuldig beraamd.

Er waren twee wegen naar de Transvaal; de generaal koos den hachelijksten, omdat deze rechtstreeks tot zijn oogmerk voerde: het verstrooien van den vijand en het ontzetten der Britsche garnizoenen. Het voornemen om den Majuba-berg te bezetten, schijnt toen reeds bij den generaal te zijn opgekomen. Destijds echter was een andere berg, de Table Hill, de sleutel tot de stelling der Boeren; en tegen de oostelijke zijde van dien berg werd de aanval gericht. Iets verder was nòg een bergtop, dien de vijand bezet hield. „Ware", zegt Colley, „mijne strijdmacht toereikend geweest, dan zou ik begonnen zijn met dien laatstbedoelden berg met mijne infanterie te veroveren. Doch om dit te doen, zou ik een grooten omweg hebben moeten maken en mijn kleine troep te zeer uiteengespreid hebben. Vandaar de directe aanval — en de nederlaag." Van de Boeren gewaagde hij met alle waardeering. „Ik moet", schreef hij, „mijn tegenstanders recht doen wedervaren, door te zeggen dat zij streden met grooten moed en vastberadenheid. Ik heb ook getuigenis af te leggen van de hoffelijkheid, door sommigen hunner aanvoerders betoond in het verleenen van medewerking bij het verzorgen en vervoeren der gekwetsten." Deze officiëele mededeeling logenstraft dus voldoende de lichtvaardige en boosaardige bewering van den *Times*-correspondent, alsof de Boeren zich als ontmenschte barbaren tegen hun overwonnen vijanden gedroegen.

Het verlies der Engelschen in dit hardnekkige treffen bedroeg, volgens een officiëel bericht van Colley, aan dooden en gewonden 195 man. Gedood werden kolonel Dean, die den aanval aanvoerde, twee majoors, vier luitenants en 76 man; gekwetst: één kapitein, één luitenant en 110 man, de meesten ernstig. Het verlies der Boeren is niet met juistheid op te geven; men mag echter aannemen, dat het niet veel meer dan een tiende gedeelte van dat der Engelschen is geweest.

Van alle kanten, uit Engeland en in Indië, ontving Colley versterking, vooral ook van cavalerie, terwijl hem transporten slachtvee als mondvoorraad werden toegevoerd, waaraan hij even groote behoefte had als aan soldaten. De Boeren trachtten deze transporten te onderscheppen, doch slaagden hierin niet naar wensch. Toch maakten zij het Colley geducht lastig, want zij zwierven rondom zijne legerplaats. Twee à drie troepen Boeren bevonden zich den 7den Februari tusschen Newcastle en Colley's kamp, zoodat zijne gemeenschap met genoemde plaats geheel was afgesneden en Newcastle met een aanval bedreigd werd.

Dat onder deze omstandigheden eene ontmoeting zou uitblijven, behoorde schier tot de onmogelijkheden, en werkelijk vond den 8sten

Februari een allerhevigst gevecht bij de rivier de Ingogo plaats, waar de Engelschen voor de derde maal een geduchte nederlaag ondergingen en wederom zware verliezen leden. In den vroegen ochtend van genoemden dag verliet Colley met een groot gedeelte zijner krijgsmacht het kamp, om eene vereeniging met de versterking, die hij van Newcastle verwachtte en waaraan hij groote behoefte had, tot stand te brengen. Hij raakte des morgens om 12 uur in een gevecht met de Boeren, waarvan de wezenlijke uitslag alweder door de Engelschen in den beginne verbloemd werd, doch welke van dien aard was, dat Colley het eigenlijk aan een toeval had te danken, dat hij met de zijnen niet gevangen genomen werd. Later erkenden de Engelschen dan ook dat zij een bloedige nederlaag hadden geleden. Wij kunnen niet beter doen, dan de beschrijving van dit gevecht, welke de correspondent van de *Standard* gaf, hier in te lasschen:

„*Woensdag-middag.* Er is geen twijfel aan (zoo begint het telegram) dat de affaire van gisteren een ernstig échec was voor onze troepen. Behalve de vier gesneuvelde en de vier gekwetste officieren, hebben wij 160 man dooden en gewonden. De kolonne verliet het kamp ten 8 uur 's morgens, en was van 12 tot 6 uur in het gevecht, steeds blootgesteld aan een hevig geweervuur van de hoogten in het rond. Tegen het duister lieten de Boeren af van den aanval; het overschot der kolonne marcheerde terug en kwam 's ochtends ten 6 uur in het kamp. De troepen hadden geen middelen om de gewonden meê terug te voeren, die den geheelen nacht op het slagveld gelaten werden, met de chirurgijns en onder de witte vlag. Al de paarden van een ammunitie-wagen werden doodgeschoten, zoodat de wagen zelf moest worden achtergelaten. Generaal Colley telegrafeert dat de weg thans definitief versperd is, en dat de versterkingen zich zelven er door heen moeten slaan, aangezien hij te zwak is om nogmaals zijn kamp te verlaten. De Boeren schoten langzaam en bedaard, gebruik makende van elke kleine bedekking, zoodat er haast geen hoofd van hen zichtbaar werd — niet dan de rookwolkjes uit hunne geweren. Hun succes bewijst de groote waarde van ongeregelde troepen, die goede schutters zijn en hun voordeel weten te doen met bedekking. — *'s Namiddags.* Dr. Macgahan is hier aangekomen met 35 der minder zwaar gekwetsten. Nog 40 liggen er op het slagveld. De Boeren behandelen hen vriendelijk. Om 12 uur tot schemering was het een geweer-duel onder bedekking. Onze kanonnen namen van tijd tot tijd er deel aan; doch het vuur des vijands was zóó hevig, dat het onmogelijk was de stukken

te bedienen. Met uitzondering alleen van luitenant Parsons, die later op den dag gekwetst werd, waren alle officieren, kanonniers en paarden in de batterij getroffen kort nadat het gevecht begon. Een uur lang waren de kanonnen dan ook geheel tot zwijgen gebracht; toen kwam infanterie helpen om ze te bedienen. De stukken waren letterlijk wit van het spetten der geweerkogels. Er bij te staan, was een zekere dood. Van tijd tot tijd sloop de vijand wat naderbij; doch hij maakte geen enkelen aanloop. Het grootste deel van het gevecht had plaatst op een afstand van 600 tot 700 yards. De taktiek der Boeren wordt beschreven als bewonderenswaardig. Chargeeren met de bajonet was voor onze soldaten onmogelijk: zij zouden allen neergeschoten zijn vóór zij den vijand bereikt hadden. Onze toestand tegen zonsondergang scheen reddeloos. De mannen hadden geen eten, en tusschen hen en het kamp lag een moeilijk terrein. Ten 9 uur 's avonds gaf Colley bevel zoo stil mogelijk naar de rivier te trekken. De vijand bemerkte deze beweging niet. Met groote moeite werd de rivier, die zeer gezwollen was, doorwaad. Eindelijk waren allen, behalve de gekwetsten en een ammunitie-wagen, aan den overkant. Het lijden der gekwetsten moet vreeselijk zijn geweest. Zij hadden geen water, en de wind en de regen duurden den geheelen nacht voort. De dokter beschrijft dien nacht op het slagveld als hartverscheurend. De ongelukkigen riepen om drinken. Sommigen kauwden op hunne dekens. Telkens verlichtte een bliksemstraal het met dooden en stervenden bedekte terrein. Ten 12 uur (Woensdag) kwamen er eenige wagens om de gewonden naar Newcastle te brengen. Vele Boeren kwamen omlaag en spraken met de wagenvoerders. Zij bemoeilijkten het vervoeren der gekwetsten niet. Zij betreurden den oorlog, doch zeiden dat het hun plicht was, alle soldaten neer te schieten die in hun land kwamen. Dr. Macgahan beschrijft de houding der Boeren als kalm en zelfvertrouwend, zonder eenige neiging tot stoffen op hunne overwinning. Ware de generaal er niet in geslaagd des nachts weg te komen, hij zou zich dezen morgen onvermijdelijk moeten hebben overgeven. De Boeren waren gereed met het ochtendkrieken den aanval te hervatten; doch zij hadden niet goed wacht gehouden, meenende dat de regen de rivier ondoorwaadbaar had gemaakt. Zij waren zeer teleurgesteld toen zij heden morgen bespeurden dat de Britsche troep ontsnapt was. Generaal Colley heeft nu zijn geheelen staf verloren."

De oorlog begon voor Engeland eene wending te nemen, die wel geschikt was, zorg en bekommering te baren. Men had

gemeend de „lafhartige" Boeren gemakkelijk ten onder te kunnen brengen, en nu was de Engelsche krijgsmacht in drie hevige gevechten gedwongen geweest, met bebloede koppen af te deinzen. Zeker, ten slotte zouden de Transvalers allerwaarschijnlijkst genoodzaakt worden, voor een verpletterende overmacht te zwichten. Doch wat had Engeland dan nog gewonnen? Een verwoest en verlaten land! Er was echter meer. Vooreerst begon er in Zuid-Afrika een zeer onrustige geest te heerschen; bij elke nieuwe overwinning der Boeren nam de gisting en opgewondenheid onder de Afrikaanders toe, en betuigden zij onbeschroomd en openlijk hunne sympathie voor de heldhaftige Transvalers. Zou Engeland in staat zijn, om, indien die gisting tot een uitbarsting kwam en de Afrikaanders te wapen vlogen om hunne broeders aan gene zijde van de Vaal ter hulp te snellen, dien algemeenen schok te weêrstaan? Dat zou zeer de vraag zijn. — Verder had van den beginne af verreweg het grootste gedeelte der liberale partij in Engeland zich tegen den oorlog verklaard. Invloedrijke bladen als de *Daily News*, de *Pall Mall Gazette* en anderen wezen er herhaaldelijk op, welk een onrechtvaardigen oorlog de Engelschen voerden, hoe schandelijk de Boeren steeds belasterd waren geworden, hoe groot de inconsequentie der Engelsche bewindslieden was tusschen hunne woorden, toen zij nog in de oppositie waren, en hunne daden, nu zij de teugels van het bewind in handen hadden. Die oorlog kon niet anders dan uitloopen op de schande en vernedering van Engeland, verkondigde men. Overal werden meetings gehouden om adressen aan de regeering te richten, waarin aangedrongen werd op de onafhankelijkheids-verklaring der Transvaal. Wel was er ook eene partij, die, in onhebbelijke, soms bloed- en wraakademende taal, met alle geweld den oorlog wilde voortgezet hebben, totdat de Boeren ter aarde geworpen waren, Engeland's besmette soldateneer door een glansrijke overwinning gewroken en het prestige der Engelsche wapenen was hersteld, doch tegenover het weldenkende, verstandige, edelmoedige gedeelte der Engelsche natie maakte zij de minderheid uit. De regeering zou zeker gaarne dien Transvaalschen last zich van de schouders hebben geworpen, want zij had in eigen huishouding meer dan genoeg te beredderen met Ierland, terwijl ook de zaken in Afghanistan nog niet van dien aard waren, dat men er den vrede voor verzekerd kon houden. — En eindelijk begon de openbare meening in Europa en in Noord-Amerika zich met kracht voor de Tranvaalsche onafhankelijkheid te verklaren. Dit was vooral in ons vaderland het geval, waar, op het initia-

tief van prof. Harting van Utrecht, een adres aan het Engelsche volk werd gericht, waarin in zeer betamelijke, maar warme bewoordingen een beroep werd gedaan op de edelmoedigheid en den vrijheidszin der Britsche natie. Door duizenden en duizenden werd dit adres geteekend en overal nam de beweging ten gunste van de „Transvaalsche broeders" toe. Allerwege werden vergaderingen gehouden om zijne sympathie aan de Transvalers te betuigen, en gelden ingezameld voor de gewonde Boeren en de nagelaten betrekkingen der gesneuvelden. 1) Men stelde zich in betrekking met het in Engeland werkzame *Transvaalsche comité*, om vooral op de gemoederen aan de overzijde van het Kanaal gunstig te werken; kortom, er werd groote belangstelling en sympathie voor de stamverwante broeders in Afrika aan den dag gelegd. — Ook in Duitschland, Frankrijk, België en eveneens in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika werden vergaderingen belegd, adressen opgesteld en gelden verzameld ten voordeele der Transvaalsche Boeren: — het was duidelijk, de Engelsche politiek ten opzichte van de Transvaal was veroordeeld; de algemeene stem sprak zoo luide, dat het Britsche gouvernement er rekening mede houden moest.

Voorloopig echter dacht het er slechts aan om versterkingen naar Afrika te zenden. Generaal Wood, tweede bevelhebber over de Engelsche strijdkrachten in Natal, rukte met een aanzienlijke macht op en stelde zich in gemeenschap met Colley; hij deed verkenningen langs de grenzen, trok over de Buffelrivier, drong de Transvaal met een honderd hussaren 30 mijlen binnen en besteeg den Drakenberg boven Utrecht. Het doel dezer verkenning was, om vooreerst een grooten indruk op de Boeren te maken, maar vooral, zooals men beweerde, om een strategische beweging uit te voeren, die, wanneer zij gelukte, den Laing's Nek onvermijdelijk in de macht der Engelschen bracht. Het gerucht liep dat het geheele Engelsche leger in twee kolonnes zou optrekken, waarvan de eene, onder Colley, den Laing's Nek zou aantasten, terwijl de andere, onder Wood, den verkenden weg over de Buffel-rivier zou volgen, ten einde over Wesselstroom den Laing's Nek om te trekken. Gelukte deze manoeuvre, dan stond Joubert met zijne Boeren een gelijk lot te wachten als de Franschen bij Sedan.

Er brak echter een straal van hoop door, dat een vredelie-

---

1) Het hoofdbestuur van het *Roode Kruis* hier te lande nam een zoo weifelende, men zou zeggen schier „onwillige" houding tegen de Transvalers aan, dat deze anders zoo heilzaam werkende instelling, in ons land veel van hare sympathie verloren heeft, ten minste onder d i t hoofdbestuur. Niet ten onrechte. Plaatsgebrek verbiedt ons, hier in nadere bijzonderheden te treden.

vende oplossing van den strijd niet tot de onmogelijkheden behoorde. De Boeren hadden aan Colley vredes-aanbiedingen gezonden, welke deze onmiddellijk aan de Engelsche regeering had overgeseind. Ze schenen van dien aard te zijn, dat ze door het Britsche gouvernement beschouwd werden als een uitgangspunt aan te bieden tot het bespreken der voorwaarden eener minnelijke schikking. De bemiddelaar der oorlogvoerende partijen was Brand, president van den Oranje-Vrijstaat, waar de onzijdigheid slechts met moeite gehandhaafd bleef, zoodat hem er alles aan gelegen was, dat de vrede zoo spoedig mogelijk hersteld werd, opdat de vlam van de oorlogsfakkel ook niet naar den Vrijstaat werd overgebracht, waardoor wellicht geheel Zuid-Afrika in lichterlaaie vlam ware gezet geworden. — Ten einde het vredeswerk te bevorderen werd er een kortstondige schorsing der vijandelijkheden gesloten, doch wegens den verren afstand en den slechten toestand der wegen, was het onmogelijk, Krüger's verblijf binnen den gestelden termijn der schorsing te bereiken. Toen deze verstreken was, doch de Boeren haar verlengd beschouwden, omdat omstandigheden, buiten hen gelegen, de vertraging hadden veroorzaakt, meende Colley een mooien slag te kunnen slaan en het verloren prestige der Engelsche wapenen met één zet te kunnen herwinnen. Den 24sten Februari had hij een verkenning gedaan op de linkerflank van de positie der Boeren te Laing's Nek, waar deze aansluit aan de Buffel-rivier. Deze verkenning was volkomen geslaagd en generaal Colley had van eene hoogte nauwkeurig het kamp en de versterkingen der Boeren kunnen waarnemen. Deze hadden ter rechterzijde van hun kamp eene hoogte bezet, waar zij het omliggende land konden bestrijken. Doch deze werd op hare beurt bestreken door den Spitskop of Majuba-berg; hadden de Engelschen dezen in hun bezit, dan werden de verschansingen in den Laing's Nek van daaruit bestreken en dus nutteloos gemaakt. Zij zouden de stelling moeten ontruimen — en de Britsche troepen zouden waarschijnlijk zonder veel moeite verder hebben kunnen doordringen in de Transvaal. Vandaar dus Colley's welberaamde toeleg om den Spitskop of Majuba-berg in zijne macht te krijgen. Om dat doel te bereiken trok hij in den nacht van 26 op 27 Februari uit met zijn staf, 20 officieren en 627 man, van het 58ste regiment, het derde bataljon van het 60ste, het 92ste regiment en de navale brigade, om de Majuba-hoogte te bezetten, Het gelukte hem werkelijk den Spitskop des nachts langs ongebaande en moeielijke wegen te bereiken. Op een nachte-

lijken overval schijnen de Boeren niet voorbereid geweest te zijn, want toen na een tocht van 6 uur, hoewel de afstand van het kamp weinig meer dan 4 mijlen was, de Engelschen op den top van den berg kwamen, was daarop geen enkele schildwacht te bespeuren. Vóór het aanbreken van den dag was het doel bereikt, en reeds met den eersten oogopslag was het duidelijk, dat het bezit dezer positie de stelling der Boeren onhoudbaar maakte. Van een hooger punt dan het kamp der Boeren overzag men dit geheel, terwijl hunne geheele verdedigingslinie van de westzijde bestreken werd. De positie was van nature buitengewoon sterk. Op den top was een plateau, zoodat de troepen, die niet in gevecht waren, volkomen beveiligd tegen geweervuur uit de laagte, konden liggen. Bij het opgaan van de zon kwam er beweging in het Boerenkamp, maar deze bespeurden niet eerder de bezetting van den berg, dan nadat hunne uitgezonden *éclaireurs*, die daarop moesten post vatten, genaderd waren en door het geweervuur der troepen werden teruggejaagd. Het schieten werd in het Boerenkamp gehoord, en onmiddellijk veranderde het tafereel. In plaats van hier en daar een enkel man, zag men plotseling geheele troepen zich heen en weêr bewegen; sommigen stegen te paard, anderen liepen naar de wagens, en duidelijk was het dat de ossen aangespannen en alles gereed gemaakt werd voor den aftocht. Maar toen de eerste paniek voorbij was, zette het grootste deel der Boeren zich in beweging, met het kennelijke doel om de Engelschen aan te vallen; toch werd middelerwijl het werk voor den aftocht voortgezet, en dit duurde voort tot alle wagens ingespannen waren en zelfs eenigen inderdaad reeds weggingen. Van 7 tot 11 uur onderhielden de Boeren, rondom den berg liggende, een aanhoudend vuur. Hun schot was wonderlijk zeker, want bij elk schot werden de steenen, waarachter de Engelsche voorposten lagen, getroffen. Maar ten 11 ure hadden de Engelschen niettemin eerst 5 dooden. De positie scheen volkomen veilig, hoewel de Boeren zich ook tusschen den berg en het kamp nestelden, doch de troepen hadden voor drie dagen rantsoen bij zich, en binnen dat tijdsverloop kon krachtige steun uit het kamp verwacht worden. Tusschen 11 en 12 uur was het vuur der Boeren veel heviger, maar tusschen 12 en 1 uur werd het flauwer, en schenen zij te zullen aftrekken. Plotseling echter werd hunne vechtlinie belangrijk verstrekt en onder een vreeselijk vuur stormden zij van den lageren bergrug aan de rechterzijde van den berg op.

Wat toen verder gebeurde, laten wij den correspondent van de *Standard* verhalen:

„Met luid geschreeuw en een storm van kogels drongen de Boeren op ons in. Een wilde vlucht ontstond met de Boeren kort achter ons: het knallen der geweren, het fluiten der kogels, de kreten van den vijand, dit alles te zamen veroorzaakte een helsch geraas. Overal zag ik onze mannen vallen: er was geen tegenstand meer, geen halt — het was een wilde vlucht voor levensbehoud. Op dat oogenblik werd ik op den gròndgeworpen, en liep en trapte men op mij, en toen ik weer bij bezinning kwam, schoten de Boeren over mij heen op de aftrekkende troepen, die den berg afstormden. Er is niet de geringste twijfel mogelijk of hunne overwinning was volkomen. Zij veroverden in een eerlijken strijd eene positie, welke de generaal zelf, verdedigd door de strijdmacht onder zijne bevelen, onneembaar achtte. Tot het oogenblik waarop zij dezen aanval deden, hadden zij geen voetbreed gewonnen; slechts weinige onzer manschappen waren in het gevecht gewikkeld, en de verliezen waren uiterst gering. Weinige minuten slechts later stonden zij op den top van den berg en moesten onze manschappen de holte verdedigen, waarin zij schijnbaar volmaakt veilig gelegen hadden. Het kan niet worden ontkend, dat de verovering van den Majuba-berg een wapenfeit is, waarop elk geoefend leger der wereld trotsch zou kunnen zijn."

Met moeite kon een gedeelte van de Engelsche strijdmacht zich nog redden. Het detachemement van het 60ste reg. rifles, beproefde soldaten, bewerkstelligde zijn terugtocht met vrij goed gevolg; terwijl de troep van het 92ste Hooglanders, hoewel ernstig gehavend, op de hoogte een taaien weerstand bleef bieden, den vijand ontvangende op de punt van de bajonet, en groote steenen naar beneden rollende. De drie compagnieën van het 58ste echter, meest uit jongere manschappen bestaande, werden feitelijk vernietigd. Generaal Colley bevond zich onder de gesneuvelden.

Deze tijding van de nederlaag der Engelschen, die verreweg de gevoeligste was, welke zij tegen de Transvalers nog hadden ondergaan, schoot als een bliksemstraal door de beschaafde wereld en maakte in Engeland een verpletterenden indruk. De oorlogspartij schreeuwde dat er aan geen vrede met de Boeren mocht gedacht worden, voor dat het Engelsche leger volkomen revanche had genomen. De vredespartij echter zat ook niet stil en wees er op, hoe in dezen oorlog slechts schande en oneer konden geoogst worden, en dat het van een verstandige politiek zou getuigen, wanneer men aan de Transvaal toestond, wat de Engelschen zelven voor zich op zoo hoogen prijs stelden: vrijheid en onafhankelijkheid. De positie der regeering was moeielijk,

doch zij koos de verstandigste partij. President Brand bood nogmaals zijne bemiddeling aan, en deze werd van weerszijden aangenomen. Aan generaal Wood werden instructiën gezonden, op welke voorwaarden hij vrede met de Boeren kon sluiten.

Er werd een wapenstilstand voor acht dagen gesloten, waarin aan de Engelschen werd toegestaan, hunne nog altijd ingesloten garnizoenen van Potchefstroom en Pretoria van levensmiddelen te voorzien. Toch bleef het Britsche gouvernement inmiddels voortgaan met geduchte versterkingen naar Afrika te zenden, en werd het opper-commando over de geheele strijdmacht opgedragen aan generaal Roberts, een man van ijzeren wilskracht en gestrengheid, en die ook Afghanistan onderworpen had.

Langen tijd scheen het twijfelachtig of het vredeswerk tot stand zou komen. Vooreerst belette de slechte toestand der wegen aan Krüger, Pretorius en Brand om tijdig te Mount Prospect, waar de onderhandelingen zouden gevoerd worden, aan te komen; en verder bleven beide partijen bij hare eischen volharden. Herhaalde malen werd de wapenstilstand verlengd, doch daar bij de onderhandelaars de oprechte wensch heerschte om aan den oorlog een einde te maken en generaal Wood persoonlijk het vertrouwen en de achting der Boeren genoot, terwijl ook de Engelsche bevelhebber zijne tegenstanders had leeren waardeeren en hoogschatten, werd eindelijk eene schikking getroffen op den 21sten Maart. De Boeren namen de hun aangeboden voorwaarden in substantie aan, welke aldus luidden: 1°. De suzereiniteit van de koningin over de Transvaal wordt erkend; 2°. aan de Boeren wordt volledig zelfbewind verzekerd; 3°. het opzicht over de buitenlandsche aangelegenheden van de Transvaal blijft aan Engeland; 4°. in de toekomstige hoofdplaats van de Transvaal wordt een Engelsch resident aangesteld; 5°. de koninklijke commissie bestaat uit Sir Hercules Robinson, Sir Evelyn Wood en Sir Henry de Villiers, opperrechter te Kaapstad: 6°. deze commissie zal bepalingen opmaken tot bescherming van de belangen der inboorlingen, en schikkingen betreffende de grens-aangelegenheden; 7°. de commissie zal overwegen of wellicht eenig gedeelte, en welk, binnen eene zekere grenslijn oostelijk van de Transvaal zal worden afgescheiden; 8°. de Boeren trekken zich terug van den Laing's Nek en keeren naar hunne haardsteden; 9°. de Britsche garnizoenen blijven in de Transvaal tot na afloop der definitieve regeling; 10°. daar de Boeren zich verbinden tot uiteengaan, belooft Wood dat hij noch avanceeren zal, noch oorlogsvoorraad zenden naar de garnizoenen.

Plaatsgebrek verbiedt ons, in beschouwingen over deze voor-

waarden te treden: genoeg zij het te vermelden, dat de Boeren er door verkregen wat zij steeds van den beginne af geëischt hadden. In Engeland was de tevredenheid er over dan ook op verre na niet algemeen en de regeering had harde aanvallen te verduren. Ook onder de Boeren waren er ontevredenen, terwijl er in Zuid-Afrika weêr een de Transvalers belasterende partij opstond, om het werk des vredes zooveel hinderpalen mogelijk in den weg te leggen, en de gemoederen in Engeland warm te maken en tegen de Boeren op te hitsen. Het is dus onmogelijk te zeggen, wat het eind-resultaat zal wezen, en diensvolgens onnut, zich daarover in gissingen en berekeningen te verdiepen. Veel zal hierin afhangen van de koninklijke commissie, doch daar hare leden, vooral Wood en De Villiers, vrienden van de Boeren mogen genoemd worden, mag men verwachten dat zij groote gematigdheid en inschikkelijkheid aan den dag zal leggen, om de Boeren zooveel mogelijk te bevredigen. Veel zal ook afhangen van de Boeren zelven; stellen zij zich tevreden met de definitieve voorwaarden en schenken zij hun volle vertrouwen aan hunne hoofden Krüger, Joubert en Pretorius, die hen met zooveel beleid, voorzichtigheid, vastberadenheid en daarop gevolgd geluk, door de verschrikkelijke gevaren, die hen dreigden te verpletteren, hebben geleid, dan is er zeer veel gewonnen. Kalm en bedaard bloed, en de overdenking dat, bij eene hervatting der vijandelijkheden, zij voor de Britsche overmacht ten slotte zullen moeten bukken, zij hun allereerste plicht. Zegevierend hebben zij hunne onafhankelijkheid herwonnen; zij kunnen zich deze niet beter waardig toonen dan door eendracht, gematigdheid en voorzichtigheid, waardoor voorzeker niet uitgesloten wordt, de Engelsche staatkunde niet ten volle te vertrouwen. Dat zij vooral geene aanleiding geven om als ware 't de Engelsche inmenging te provoceeren, meer dan den Britten volgens de vredesvoorwaarden zal geoorloofd zijn. De vroegere tweedracht deed hun zeer wrange vruchten plukken: de annexatie van 1877; eendracht, vaderlandsliefde, volhardendheid, bedaardheid, moed, humaniteit tegenover den vijand, hebben hun de hoogachting van vriend en vijand verzekerd: de vorige smetten zijn uitgewischt.

Blijven zij deze eigenschappen bewaren, dan is voor de Transvaal nog een schoone toekomst weggelegd.

INHOUD.

Kaart van het oorlogstooneel in Zuid-Afrika.

TRANSVAAL
REPUBLIEK
PRETORIA
NAZARETH
WAKKERSTROOM
NIEUW SCHOTLAND
UTRECHT
ORANJE VRIJSTAAT
BASSUTO LAND
NATAL
ZULU LAND
Pretoria
Rustenburg
Potchefstroom
Heidelberg
Lydenburg
Wesselstroom
Newcastle
Kroonstad
Harrysmith
Greytown

W. Lindemann Lith.

Uitgave van NIJGH en VAN DITMAR te Rotterdam.

W

V

U

V:

O

O

De

Ei

De

ZPA 432

CATE, S H Aen

R2;
Afr 2,